

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σχολή Ν.Ο.Π.Ε/Τμήμα Νομικής

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Αστικού Δικαίου

Ακαδ. Έτος 2010-2011 (Α' Κατεύθυνση)

Τομέας Α' Ιδιωτικού Δικαίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τίτλος: Οι Γενικοί Όροι των συναλλαγών στην
σύμβαση Πιστωτικής κάρτας.**

Της Διονυσίας Ευαγγέλου Σαββοπούλου

ΑΜ: 1079

Επιβλέποντες:

κ.Καραμπατζός Αντώνης, Επίκουρος Καθηγητής

κ.Παπανικολάου Παναγιώτης, Καθηγητής

κ.Μεντής Γιώργος, Λέκτορας

ΑΘΗΝΑ 2012

I.	Εισαγωγικό Σημείωμα.....	σελ.9
II.	Πιστωτική Κάρτα.....	σελ.12
1.	Έννοια.....	σελ. 12
2.	Ιστορική εξέλιξη.....	σελ.13
3.	Διακρίσεις πιστωτικής κάρτας.....	σελ.15
4.	Ο μηχανισμός της πιστωτικής κάρτας.....	σελ.17
5.	Οι σχέσεις των συμβαλλόμενων μερών.....	σελ.18
	α)Σχέση εκδότη-κατόχου.....	σελ.18
	β)Σχέση εκδότη-συμβεβλημένης επιχείρησης.....	σελ.19
	γ)Σχέση κατόχου-συμβεβλημένης επιχείρησης.....	σελ.20
6.	Σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας ως σύμβαση προσχώρησης.....	σελ.22
III.	Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.....	σελ.24
1.	Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το Ν.2251/1994.....	σελ.24
2.	Ο κάτοχος πιστωτικής κάρτας ως καταναλωτής τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών.....	σελ.30
3.	Η συμβεβλημένη επιχείρηση ως καταναλωτής.....	σελ.33
4.	Το ζήτημα της υπαγωγής ή μη των τραπεζικών εγγυητών σύμφωνα στο Ν.2251/1994. Ο εγγυητής στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.....	σελ.36

IV.	Έλεγχος των γενικών όρων συναλλαγών στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.....σελ.39
1.	Ο έλεγχος των γενικών όρων συναλλαγών μέσω του άρθρου 2 του Ν.2251/1994. Το σύστημα του ελέγχου σε τρία επίπεδα.....σελ.39
	α) Έλεγχος ένταξης ΓΟΣ στην σύμβαση.....σελ.39
	β) Ερμηνεία ΓΟΣ.....σελ.42
	γ) Έλεγχος του περιεχομένου των ΓΟΣ.....σελ.44
2.	Η γενική ρήτρα της §6 του Ν.2251/1994.....σελ.45
	α) Η έννοια της συμβατικής ισορροπίας.....σελ.45
	β) Ο κρίσιμος βαθμός διατάραξης της συμβατικής ισορροπίας ως προϋπόθεση για τον έλεγχο του περιεχομένου των όρων της σύμβασης.....σελ.47
3.	Η εξειδίκευση της αρχής της καλής πίστης του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994.....σελ.50
	α) Η προστασία των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή.....σελ.50
	β) Η αρχή της διαφάνειας.....σελ.52
4.	Το υιοθετούμενο πρότυπο του καταναλωτή σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο.....σελ.55
5.	Η γενική ρήτρα της §6 του Ν.2251/1994 ως εξειδίκευση του άρθρου 281 ΑΚ.....σελ.57
6.	Ο κατάλογος των περιπτώσεων του άρθρου 2§7 του Ν.2251/1994.....σελ.58
V.	Νομολογιακά παραδείγματα-Συνήθεις καταχρηστικοί όροι στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.....σελ.61
1.	Προμήθεια ανάληψης μετρητών.....σελ.62

2. Ευθύνη για την χρήση της πιστωτικής κάρτας από μη δικαιούχο.....σελ.64	σελ.64
3. Παρέκταση αρμοδιότητας.....σελ.67	σελ.67
4. Ενστάσεις του πελάτη κατά της τράπεζας από την σχέση του με την επιχείρησησελ.69	σελ.69
5. Σιωπηρή αναγνώριση υπολοίπου.....σελ.72	σελ.72
α)Πλάσμα ως προς την αποδοχή του λογαριασμού.....σελ.73	σελ.73
β)Πλάσμα ως προς την περιέλευση του λογαριασμού.....σελ.75	σελ.75
6. Επιβολή οποτεδήποτε εξόδων κίνησης λογαριασμού.....σελ.76	σελ.76
7. Ύψος επιτοκίου-Μονομερής Προσδιορισμός.....σελ.78	σελ.78
α)Το ελεγκτό του ύψους επιτοκίου.....σελ.79	σελ.79
β)Μονομερής προσδιορισμός.....σελ.82	σελ.82
8. Ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίου.....σελ.84	σελ.84
9. Συνέπειες καθυστέρησης πληρωμής.....σελ.86	σελ.86
10. Ετήσια συνδρομή-Δικαίωμα αναπροσαρμογής.....σελ.88	σελ.88
11. Δικαίωμα καταγγελίας και μονομερούς τροποποίησης.....σελ.89	σελ.89
12. Απόδειξη της διεξαγωγής ή μη της συναλλαγής από τον κάτοχο.....σελ.90	σελ.90
13. Υπολογισμός τόκου με βάση έτος 360 ημερών.....σελ.91	σελ.91
14. Χρόνος υπολογισμού του τόκου με τον οποίο επιβαρύνεται ο χρήστης πιστωτικής κάρτας.....σελ.92	σελ.92
15. Εισφορά του Ν. 128/1975.....σελ.95	σελ.95
16. Προμήθεια για χορήγηση βεβαίωσης οφειλών.....σελ.97	σελ.97
17. Προμήθεια για ανάληψη από ΑΤΜ.....σελ.98	σελ.98
α)Ανάληψη από ΑΤΜ της συμβαλλόμενης τράπεζας.....σελ.98	σελ.98
β)Ανάληψη από ΑΤΜ τρίτης τράπεζας.....σελ.99	σελ.99

18. Απαγόρευση χρήσης της πιστωτικής κάρτας από τον κάτοχο.....σελ.100	
19. Συγκατάθεση του πελάτη στην επεξεργασία και διαβίβαση προσωπικών του δεδομένων από την τράπεζα.....σελ.100	
20. Παραίτηση του εγγυητή από τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 ΑΚ.....σελ.103	
21. ΓΟΣ στη σύμβαση εκδότη-συμβεβλημένης επιχείρησης.....σελ.105	
 VI. Παραδείγματα γενικών όρων των συναλλαγών που κρίθηκαν ως έγκυροι από τη νομολογία.....σελ.106	
1.Δικαίωμα χρέωσης λογαριασμών του κατόχου.....σελ.106	
2.Έξοδα συναλλαγής με την κάρτα στο εξωτερικό.....σελ.107	
3.Υπέρβαση πιστωτικού ορίου συναλλαγήςσελ.108	
4.Απόσπασμα τηρούμενου λογαριασμού από την τράπεζα ως απόδειξη οφειλής του κατόχου.....σελ.110	
5. Ανανέωση της πιστωτικής κάρτας.....σελ.113	
6. Παραίτηση του εγγυητή από την ένσταση δίζησης.....σελ.114	
 VII. Συμπεράσματα.....σελ.116	
VIII. Βιβλιογραφία-Αρθρογραφίασελ.118	
IX. Νομολογία.....σελ.128	
X. Νομοθεσία.....σελ.134	
XI. Διαδικτυακοί Τόποι.....σελ.137	

αδημ.:	Αδημοσίευτη στο νομικό τύπο
ΑΤΜ:	Αυτόματο ταμειολογιστικό μηχάνημα
ΑΚ :	Αστικός Κώδικας
ΑΠ :	Άρειος Πάγος
Αποφ:	Απόφαση
Αρ. :	Αριθμός
αρθρ. :	Άρθρο
Αρμ.:	Αρμενόπουλος
ΑχΝομ.:	Αχαϊκή Νομολογία
Βλ.:	βλέπε
ΓΟΣ:	Γενικοί όροι των Συναλλαγών
ΔΕΕ:	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΚ:	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Διδ.διατρ.:	Διδακτορική διατριβή
ΔΣΑ:	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
ΔΣΘ:	Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης
Δελτ.ΕΕΤ:	Δελτίο ένωσης Ελληνικών τραπεζών
εδ.:	εδάφιο
ΕΕμπΔ:	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΤΠΘ:	Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων
Ειρ:	Ειρηνοδικείο
ΕιρΑθ:	Ειρηνοδικείο Αθηνών
ΕιρΒερ:	Ειρηνοδικείο Βέροιας

ΕιρΘεσ:	Ειρηνοδικείο Θεσσαλονίκης
ΕιρΚαλ:	Ειρηνοδικείο Καλλιθέας
ΕιρΝικ:	Ειρηνοδικείο Νίκαιας
ΕλλΔνη:	Ελληνική Δικαιοσύνη
Επ.:	επόμενα
ΕπΑρμ:	Επετηρίδα Αρμενόπουλου
ΕπισκΕΔ:	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕτρΑξΧρΔ:	Επιθεώρηση τραπεζικού-αξιογραφικού και χρηματιστηριακού δικαίου.
Εφ.:	Εφετείο
ΕφΑθ:	Εφετείο Αθηνών
ΕφΔωδ:	Εφετείο Δωδεκανήσου
ΕφΘεσ :	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΛαμ:	Εφετείο Λαμίας
ΕφΛαρ:	Εφετείο Λαρίσης
ΕφΠατρ:	Εφετείο Πατρών
ΕφΠειρ:	Εφετείο Πειραιά
Η/Υ:	ηλεκτρονικός υπολογιστής
κ.α.:	και άλλα
κλπ:	και τα λοιπά
Καν.:	Κανονισμός
Κατωτ.:	κατωτέρω
Κεφ.:	Κεφάλαιο
ΚΤΔ:	Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας

ΚπολΔ:	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚριτΕ:	Κριτική Επιθεώρηση
ΚΥΑ:	Κοινή Υπουργική απόφαση
ΜΠρ:	Μονομελές Πρωτοδικείο
ΜΠρΑθ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΘεσ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜΠρΡοδ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Ρόδου
ΜπρΡοδ-Κομ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Ροδόπης - Κομοτηνής
ΜΠρΣυρ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Σύρου
ΜΠρΤρικ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Τρικάλων
ΜΠρΧαλκ:	Μονομελές Πρωτοδικείο Χαλκίδας
Ν ή ν.	Νόμος
Νδ	Νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ:	Νομικό Βήμα
ΟΛΑΠ:	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
ό.π:	όπως παραπάνω
παρ:	παράγραφος
π.χ:	παραδείγματος χάριν
ΠΔ:	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔ/ΤΕ:	Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος
ΠΠρ:	Πολυμελές Πρωτοδικείο
ΠΠρΑθ:	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠρωτΙωαν:	Πολυμελές Πρωτοδικείο Ιωαννίνων
ΠΠρωτΠειρ:	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά

ΣΕΠΠΕ:	Συνολικό ετήσιο ποσοστό πραγματικής επιβάρυνσης
ΣτΕ:	Συμβούλιο της Επικρατείας
Σύντ.:	Σύνταγμα
σελ.:	σελίδα
ΤΕ:	Τράπεζα της Ελλάδος
τεύχ:	Τεύχος
Τιμ.τομ.:	Τιμητικός Τόμος
ΤΝΠ:	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «Ισοκράτης»
Υ.Α:	Υπουργική απόφαση
υποθ:	υπόθεση
υποσ:	υποσημείωση
ΦΕΚ:	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧρηΔικ:	Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο
ΧρΙΔ:	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
www	world wide web

I. Εισαγωγικό Σημείωμα

Στην σύγχρονη εποχή παρατηρείται, ως φαινόμενο, η συνεχής και σταθερή αύξηση των καταναλωτικών επιθυμιών και αναγκών τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες. Η πώληση, στην κλασική της μορφή, δεν ανταποκρίνεται πάντοτε σε όλες τις καταναλωτικές διαδικασίες, οι οποίες απαιτούν ταχύτητα και ευελιξία.

Τούτο καθίσταται έκδηλο, ιδίως, όταν υφίσταται περιορισμένη οικονομική ρευστότητα σε συγκεκριμένο τόπο όπου προσφέρεται το αγαθό και την συγκεκριμένη χρονική στιγμή που ο αγοραστής θέλει να το αποκτήσει. Κατα συνέπεια, οι επιθυμίες των συμβαλλόμενων μερών για την κατάρτιση της πώλησης δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν ενόψει της στιγμιαίας και παροδικής έλλειψης των απαιτούμενων χρηματικών ποσών. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, ο καταναλωτής καλείται να αποκτήσει ένα συγκεκριμένο αγαθό ή υπηρεσία, ακόμα και χωρίς να διαθέτει τα απαιτούμενα οικονομικά μέσα. Με την πίστωση του τιμήματος του παρέχεται η δυνατότητα να ικανοποιήσει την συγκεκριμένη ανάγκη ή επιθυμία, αφού ενισχύεται προσωρινά η αγοραστική του δύναμη, άμεσα παρά την περιστασιακή έλλειψη οικονομικής ρευστότητας.

Έτσι, ως αντιστάθμισμα, εξελίχθηκαν μεταξύ των συμβαλλομένων ιδιαίτερες μορφές πώλησης, όπως η χρηματοδοτημένη πώληση¹, μια μορφή που ανταποκρίνεται στην σύγχρονη ανάγκη ταχύτητας και ευελιξίας των συναλλαγών, ιδιαίτερα των καταναλωτικών.

Η πιστωτική κάρτα αποτελεί την πλέον χαρακτηριστική μορφή χρηματοδοτημένης πώλησης², η οποία τυγχάνει ευρείας εφαρμογής και αποτελεί το ονομαζόμενο ως πλαστικό χρήμα,³ το οποίο τείνει να αντικαταστήσει τη χρήση μετρητών, ως μηχανισμός για

¹Βάθης Βασίλειος: Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σελίδα 645, Κουτσουμάρης Θεοδόσιος : Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 362, Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα 1984, σελίδα 12, Παπαγιάννης Ιωάννης: Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, Με αφορμή την απόφαση 82/1994 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 305, Παπαϊωάννου Γεώργιος: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από την χρήση τραπεζικών καρτών ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 103.

²Παπαϊωάννου Γεώργιος: Καταναλωτής και πλαστικό χρήμα, Συνήγορος 2001, σελίδα 120.

³Καλλιμόπουλος Γεώργιος: Το δίκαιο του χρήματος σελίδα 61, Μ.Σταθόπουλος, Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών: Δελτ.ΕΕΤ, 1994, σελίδα 124, Βελέντζα Ιωάννη: Δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων σελίδα 430, Κλαβανίδου Δέσποινα: Καταναλωτικά Δάνεια, σελίδα 49, Δούβλης Α. Βασίλης: Ο δικαστικός έλεγχος λειτουργίας των ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές, ΕτρΑξΧρΔ 1999, σελίδα 34.

εκτεταμένη πίστωση.⁴ Αυτή η διευκόλυνση στην καταβολή του τιμήματος αυξάνει τη ζήτηση των αγαθών και κατ'ακολουθία γίνεται κινητήριος δύναμη για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

Η πιστωτική κάρτα ήρθε να καλύψει τρεις διαφορετικές ανάγκες⁵, αυτές της πιστοποίησης της ταυτότητας του φορέα, της δημιουργίας ενός μέσου που να αντικαθιστά το νόμισμα και τις επιταγές και πρώτιστα την ανάγκη δημιουργίας ενός οργάνου πίστεως που να παρέχει τη δυνατότητα σημαντικής αναβολής της εξόφλησης των λογαριασμών του κατόχου.⁶ Το μεγάλο, ωστόσο, πλεονέκτημά της είναι ότι επιτρέπει τη διενέργεια πληρωμών από απόσταση με ηλεκτρονικά μέσα, γεγονός που οδήγησε στη μεγάλη εξάπλωσή της.

Με την σύμβαση πιστωτικής κάρτας δημιουργείται μια τριγωνική σχέση μεταξύ του εκδότη της κάρτας, συνήθως τράπεζας, του κατόχου της και της συμβεβλημένης επιχείρησης. Από την πολυμερή αυτή σύνδεση, γίνεται φανερό ότι η ενασχόληση μαζί της δεν μπορεί να περιοριστεί αμιγώς ούτε στη χρηματοπιστωτική ούτε στην εμπορική της λειτουργία. Η έκδοση και χρήση της πιστωτικής κάρτας άπτεται πολλών νομικών ζητημάτων και διαφορετικών νομοθετικών ρυθμίσεων. Ως τραπεζική υπηρεσία απευθύνεται κατα κύριο λόγο σε καταναλωτές, ενώ ως μέσο πληρωμής στις εμπορικές ηλεκτρονικές συναλλαγές χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό, επίσης, από πρόσωπα που φέρουν την ιδιότητα του καταναλωτή.

Όμως, ο όγκος, η τυποποίηση η μαζικότητα και η πολυπλοκότητα-πολλές φορές-των συμβάσεων τραπεζικών συναλλαγών γενικά και ειδικότερα των συμβάσεων χορήγησης πιστωτικής κάρτας, προκαλούν αναμφισβήτητα συστολή και αίσθημα ανασφάλειας στον καταναλωτή. Η εδραίωση, όμως της ασφάλειας και της ταχύτητας των συναλλαγών, που αποτελεί στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και απαίτηση των κρατών ξεχωριστά, επιπρόσθετα και ανάγκη της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και στην συμμετοχή των καταναλωτών. Γι'αυτό, τα πολύπλευρα ζητήματα προστασίας του καταναλωτή, βρίσκονται στο επίκεντρο προσοχής του νομικού κόσμου,

⁴Αναλυτικά Ιωάννης Βελέντζας-Ειρήνη Χαρισιάδου:Τεχνολογική εξέλιξη και σύγχρονα συστήματα πληρωμών, Πιστωτικές κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, Επιστημονική επετηρίδα Αρμενόπουλου 1987.

⁵Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων 2001, §12,αρ 20 επ, Σινανιώτη-Μαυρούδη/Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελίδα 189 επ., Τσίρου Πιστωτική κάρτα: 2007, σελίδα 91 επ.

⁶ Σιαπικά-Σπυροπούλου: Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1984, σελίδα 252-253.

όντας συνεχώς υπό διερεύνηση τόσο σε κοινοτικό επίπεδο⁷ όσο και σε εθνικό, ώστε να προσαρμόζονται οι προστατευτικές ρυθμίσεις στο πνεύμα της εποχής, που ευνοεί σαφώς τη μεγαλύτερη κατά το δυνατό προστασία του καταναλωτή.

Λαμβάνοντας υπόψιν τη ραγδαία αύξηση της καταναλωτικής πίστης⁸ στην ελληνική οικονομία καθώς και το σύνολο των υπολοίπων οφειλών προς τράπεζες από καταναλωτικές πιστώσεις,⁹ η ανάγκη προστασίας του κατόχου πιστωτικής κάρτας μοιάζει στις μέρες μας σχεδόν επιτακτική.

Η ανάγκη αυτή δικαιολογείται, εάν αναλογιστούμε την κατα τεκμήριο προέλευση του κατόχου πιστωτικής κάρτας από ασθενέστερη οικονομική και κοινωνική τάξη σε σχέση με τον χρηματοδοτούντα οργανισμό, της ελλείψεως νομικής καταρτίσεως¹⁰ αλλά και απειρίας των συναλλαγών που τον χαρακτηρίζει, κυρίως, όμως, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας δεν έχει στην πράξη καμία διαπραγματευτική ευχέρεια όσον αφορά την σύναψη σύμβασης με τον χρηματοδοτούντα οργανισμό, παρά μόνο είτε να συμβληθεί είτε όχι¹¹. Στην πράξη, ο καταναλωτής ουδόλως ενημερώνεται ή δεν ενημερώνεται επαρκώς για τους όρους που περιέχει η σύμβαση που πρόκειται να συνάψει, δεν τους κατανοεί γιατί είναι πολύπλοκοι και δεν λαμβάνει ένα αντίγραφο αυτών.¹²

⁷ Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής σχετικά με την επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου για την προστασία των καταναλωτών, COM(2006), 744 τελικό.

⁸ Η αύξηση της καταναλωτικής πίστης καταγράφεται νωρίς από το Δέλλιο: Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, ΝοΒ, τόμος 1992, σελίδα 816, Δούβλης Α. Βασίλης - Μώλος Π. Άγγελος: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελίδα 10.

⁹ Από πιστωτικές κάρτες και καταναλωτικά δάνεια.

¹⁰ Η αυξημένη ανάγκη προστασίας του καταναλωτή προκειμένου να επιτευχθεί η «άμβλυνση της ασυμμετρίας πληροφόρησης» μεταξύ καταναλωτή και προμηθευτή σημειώνεται και από τη Χριστίνα Λιβαδά «Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το προστατευτέο δίκαιο», ΔΕΕ 2005, σελίδα 1137.

¹¹ Συμβάσεις take it or leave it, όπως έχει επικρατήσει να ονομάζονται. Ενδεικτικά: Καράκωστας Ιωάννης: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007, σελίδα 890 επ., Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 347.

¹² Βλ. και άρθρο « Παγίδες στις πιστωτικές κάρτες», Βήμα 4.8.1996, όπου επισημαίνεται η απειρία όχι μόνο των καταναλωτών αλλά και των αρμοδίων υπαλλήλων στα πιστωτικά ιδρύματα. Από έρευνα που έγινε από την ΕΚΠΟΙΖΩ σε 22 υποκαταστήματα ελληνικών τραπεζών προέκυψε ότι οι αρμόδιοι υπάλληλοι για την χορήγηση πιστωτικών καρτών είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία μη ενημερωμένοι, με αποτέλεσμα να δίνουν ελλειπείς ή και λανθασμένες πληροφορίες στους καταναλωτές. Ακόμα, όμως, και εάν διαθέτει ειδικές γνώσεις ο

Εν όψει των ανωτέρω, στην παρούσα μελέτη θα επιχειρήσουμε να ερευνήσουμε σφαιρικά και εν συντομία τα ζητήματα που αναφύονται από τη λειτουργία της πιστωτικής κάρτας. Θα αναφερθούμε στο πλαίσιο προστασίας του καταναλωτή- κατόχου της κάρτας, στην έννοια του προστατευτέου καταναλωτή με βάση το εθνικό και το κοινοτικό δίκαιο καθώς και σε ζητήματα που σχετίζονται με τον έλεγχο καταχρηστικότητας των όρων που περιλαμβάνονται στην σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας. Τέλος, θα παραθέσουμε μια κατηγοριοποίηση από όρους οι οποίοι έχουν κριθεί ως καταχρηστικοί από την ελληνική νομολογία αλλά και από περιπτώσεις όρων, οι οποίοι θεωρούνται έγκυροι και όπου κρίνεται σκόπιμο θα διατυπωθούν παρατηρήσεις, επιφυλάξεις και αντιρρήσεις ως προς τα εξεταζόμενα ζητήματα.

II. Πιστωτική Κάρτα

1. Έννοια

Με τον όρο «πιστωτική κάρτα¹³» εννοείται μια πλαστική κάρτα¹⁴ που εκδίδεται από οποιονδήποτε εκδότη, είτε αυτός είναι τράπεζα, είτε αυτοτελής επιχείρηση ή ακόμα και σύμπραξη επιχειρήσεων για να νομιμοποιήσει εκείνους που την χρησιμοποιούν για την προμήθεια πραγμάτων ή υπηρεσιών, από επιχείρηση συμβεβλημένη με τον εκδότη της

απλός καταναλωτής είναι μία μονάδα που δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να διαπραγματευτεί, πολύ περισσότερο δε να επιβάλει τη διαφορετική άποψή του.

¹³Βλ.ορισμό Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας για πιστωτική κάρτα: «Κάρτα που παρέχει στον κάτοχό της τη δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών που προκαθορίζονται στην σύμβαση (αγορών, ανάληψης μετρητών κλπ) στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό, τα ποσά των οποίων χρεώνονται σε λογαριασμό προκαθορισμένου ανωτάτου ύψους. Ο λογαριασμός αυτός πιστώνεται με τις έναντι των ως άνω χρεώσεων καταβολές του κατόχου ο οποίος έχει την ευχέρεια τμηματικής ή ολοσχερούς εφάπαξ εξόφλησης του χρεωθέντος ποσού».

¹⁴ Στην έννοια του πλαστικού χρήματος στο νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του καταναλωτή εμπίπτουν, κατά κανόνα, η πιστωτική, η χρεωστική, η κάρτα αυτόματων συναλλαγών και η έξυπνη κάρτα.

κάρτας, με πίστωση (χωρίς άμεση πληρωμή του ανταλλάγματος¹⁵). Η μορφή της πιστωτικής κάρτας είναι γνωστή, όντας κατασκευασμένη από πλαστική ύλη και με σχήμα μικρού ορθογώνιου παραλληλογράμμου. Στην μπροστινή όψη της είναι ανάγλυφα τυπωμένα διάφορα στοιχεία, μεταξύ των οποίων η υπογραφή του εκδότη, το ονοματεπώνυμο του κατόχου, η ημερομηνία λήξης της κάρτας, ενώ στην πίσω πλευρά φέρει συνήθως την υπογραφή του δικαιούχου.

Η έκδοση πιστωτικής κάρτας πραγματοποιείται από τράπεζα ή θυγατρική της επιχείρηση (εταιρία έκδοσης και διαχείρισης πιστωτικών καρτών), η οποία έχει συμβληθεί με μια διεθνή επιχείρηση, που διαθέτει σύστημα πληρωμών και εκκαθαρίσεων και παρέχει στους εκδότες των καρτών υπηρεσίες σχετικά με τη διαχείριση συστήματος.¹⁶ Τέτοιες επιχειρήσεις είναι Η Visa, η Mastercard, η Diners Club, η American Express κ.α

Η πιστωτική κάρτα παρέχει στον κάτοχό της τη δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών που καθορίζονται στην σύμβαση (αγορών, ανάληψης μετρητών κ.λ.π) στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό, τα ποσά των οποίων χρεώνονται σε λογαριασμό προκαθορισμένου ανωτάτου ύψους. Ο λογαριασμός αυτός πιστώνεται με τις έναντι των ως άνω χρεώσεων καταβολές του κατόχου, ο οποίος έχει την ευχέρεια τμηματικής ή εφάπαξ ολοσχερούς εξόφλησης του χρεωθέντος ποσού.¹⁷

Σε περίπτωση μη ύπαρξης τραπεζικού λογαριασμού, πρόκειται για άνοιγμα πίστωσης από το πιστωτικό ίδρυμα προς τον κάτοχο του δελτίου.

2. Ιστορική Εξέλιξη

¹⁵ Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα, διδ.διατρ.Αθήνα 1984, σελίδα 5, ΑΠ 589/2001 ΕΤρΑξΧρΔ 2002, σελίδα 504.

¹⁶ Παπαϊωάννου: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ 2002, σελίδα 103, Ρόκας: Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελίδα 93, Γεωργιάδης Γεώργιος.: Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, Αλεξανδρίδου Ελίζα: Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου 2004, σελίδα 69.

¹⁷ Βελντζα: Δίκαιο τραπεζών και τραπεζικών συμβάσεων, Εκδόσεις ius, Θεσσαλονίκη 2004, σελίδα 69, Χαρισιάδου Ειρήνη-Βελντζα Ιωάννη: «Τεχνολογική εξέλιξη και συστήματα πληρωμών, Πιστωτικές Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (Παρουσίαση της νομοθεσίας των ΗΠΑ)», Επιστημονική Επετηρίδα Δ.Σ.Θ 1987, σελίδα 175 επ., Τσίρου: Η πιστωτική κάρτα Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007, σελίδα 8 επ.

Η πώληση οικονομικών αγαθών και η παροχή υπηρεσιών προς τον καταναλωτή με πίστωση αντιτίμου είναι γνωστά από τους αρχαιότετους χρόνους. Συνιστά μια περίπτωση που ο μικρός ή μεσαίος επιχειρηματίας προμηθεύει τα εμπορεύματά του ή τις υπηρεσίες του στους τακτικούς του πελάτες με βραχυπρόθεσμη πίστωση, που βασίζεται στην προσωπική γνωριμία με τον καταναλωτή και την εμπιστοσύνη προς την τιμιότητα και την φερεγγυότητά του. Η χρησιμοποίηση, όμως, πιστωτικής κάρτας για την προμήθεια αγορών ή υπηρεσιών με πίστωση είναι πιο πρόσφατη. Η πρώτη μορφή πιστωτικής κάρτας εμφανίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής¹⁸, όταν περίπου το 1920, πολυκαταστήματα άρχισαν να χορηγούν σε πελάτες τους: είτε μεταλλικά δισκία, όπου αναγράφονταν το όνομα του καταστήματος και ο τραπεζικός λογαριασμός του πελάτη, είτε δελτία χρέωσης αγορών σε μορφή πλακιδίων (charge plates, shopper plates), που τους διευκόλυναν στις αγορές τους από το πολυκατάστημα που τα είχε εκδώσει. Αρχικά, τα δελτία αυτά συνοδεύονταν από κουπόνια ορισμένης χρηματικής αξίας που οι πελάτες έδιναν αντί μετρητών χρημάτων στο ταμείο για την πληρωμή των πραγμάτων που αγόραζαν.

Η ιδέα γνώρισε γρήγορα μεγάλη επιτυχία, υιοθετήθηκε και από άλλες επιχειρήσεις¹⁹ και εξελίχθηκε ως προς τη μορφή και τη λειτουργία της. Σήμερα, στις ΗΠΑ σχεδόν όλα τα καταναλωτικά αγαθά μπορούν να αγοραστούν με τη γνωστή πιστωτική κάρτα, ενώ παράλληλα υφίστανται αναλυτικές νομικές ρυθμίσεις σε τοπικό και ομοσπονδιακό επίπεδο, όσο και πάγιες νομολογιακές κατευθύνσεις. Η πιστωτική κάρτα, όμως, του τριμερούς συστήματος εμφανίζεται μόλις το 1950.²⁰ Το έτος 1949, ένας Αμερικάνος επιχειρηματίας ονόματι Frank McNamara δειπνούσε σε ένα εστιατόριο στη Νέα Υόρκη. Όταν ήρθε η ώρα να πληρώσει το λογαριασμό, διαπίστωσε προς μεγάλη του στενοχώρια και έκπληξη ότι είχε ξεχάσει το πορτοφόλι του στο σπίτι του. Από τότε του δημιουργήθηκε η ιδέα της δημιουργίας μιας κάρτας που θα έδινε το δικαίωμα στον κάτοχό της να δειπνεί με πίστωση σε διάφορα εστιατόρια. Αυτή υπήρξε η αφορμή της έκδοσης, μαζί με το φίλο του Ralf Schnneider, της πιστωτικής κάρτας Diner's Club που στην πρώτη σύλληψή της, όπως δείχνει και το όνομά της, προοριζόταν για την χρησιμοποίησή της σε εστιατόρια και μόνο. Γρήγορα, όμως, η λειτουργία της επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς, δηλαδή σε

¹⁸ Παπαγιάννη Ι. :Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα (Με αφορμή την απόφαση 82/1994 του ΜπρΘεσ, ΕπισκΕΔ 1996 σελίδα 307.

¹⁹ Από υπεραγορές, αλυσίδες καταστημάτων, εταιρίες σιδηροδρομικών ή αεροπορικών μεταφορών, πετρελαιδών και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που κάθε μια εξέδιδε ξεχωριστή κάρτα για τους καταναλωτές των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους.

²⁰Κουτσουμάρη: Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 361.

χρησιμοποίησή της για την αγορά παντός είδους πραγμάτων και υπηρεσιών και έτσι αποτέλεσε την πρώτη στον κόσμο πιστωτική κάρτα «πολλαπλής χρήσης» ή «ταξιδίων και διασκέδασης»²¹. Στη Γερμανία έλαβαν χώρα ανάλογες εξελίξεις, που ξεκίνησαν την περίοδο του μεσοπολέμου, όταν ορισμένες τράπεζες άρχισαν να χορηγούν σε πελάτες τους δελτία συγκεκριμένης χρηματικής αξίας, υποδιαιρούμενα σε κουπόνια, τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν σε διάφορα καταστήματα, που είχαν συμβληθεί ειδικά γι' αυτό με την τράπεζα. Η σύγχρονη πιστωτική κάρτα γνώρισε στη Γερμανία ευρύτατη διάδοση με την επέκταση των δραστηριοτήτων της πιστωτικής κάρτας Diner's Club και της American Express. Λίγο αργότερα²², ο θεσμός της πιστωτικής κάρτας κατακλύζει τις ευρωπαϊκές αγορές, όταν διάφορες ευρωπαϊκές τράπεζες ιδρύουν στις Βρυξέλλες την εκδότρια εταιρία της Eurocard, διαχειρίστρια της οποίας στη Γερμανία αναλαμβάνει θυγατρική εταιρία, μέλος του ομίλου επιχειρήσεων της Deutsche Bank. Ανάλογες πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται και από γαλλικές τράπεζες και οδηγούν στην έκδοση πολύ γνωστών πιστωτικών καρτών, όπως η "Carte bleue"²³ και η "Carte d'or".²⁴ Στην Ελλάδα²⁵ για πρώτη φορά το 1959 εισάγεται η κάρτα Diner's Club. Το 1972 η Εθνική τράπεζα της Ελλάδας έθεσε σε εφαρμογή το σύστημα «Εθνοκάρτας», δημιουργώντας για το σκοπό αυτό τη θυγατρική εταιρία «Εθνική Ανώνυμος Εταιρία Διοικήσεως και Οργανώσεως». Μέσω της εταιρίας αυτής εποπτεύει και διαχειρίζεται την ελληνική έκδοση της "Carte Blanche". Ακόμα έχει την αποκλειστική εκπροσώπηση των πιστωτικών καρτών της Interbank²⁶. Το ίδιο έτος η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος εκδίδει την «Εμποροκάρτα» και την «Εμποροκάρτα Visa». Στη συνέχεια βέβαια και μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί πολλών ειδών πιστωτικές κάρτες και σχεδόν κάθε πιστωτικό ίδρυμα εκδίδει τη δική του πιστωτική κάρτα.

3. Διακρίσεις Πιστωτικής Κάρτας

²¹ Είναι χαρακτηριστικό πως ο κύκλος δυο βασικών χρηματοδοτικών οργανισμών του είδους, Mastercard και Visa, υπερτετραπλασιάστηκε από το 1970 ως το 1980.

²² Εν έτει 1965

²³ 1967

²⁴ 1978

²⁵ Σπυροπούλου-Σιάπικα Αικ.: Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ ΛΣΤ(1985), σελίδα 252.

²⁶ Master Charge, Eurocard και Access.

Τα είδη των πιστωτικών καρτών είναι ποικίλα, μεταξύ των οποίων τα σπουδαιότερα παρατίθενται αμέσως παρακάτω και ο διαχωρισμός τους²⁷ γίνεται με διαφορετικά κριτήρια. Μια πιστωτική κάρτα μπορεί να αμήκει σε ένα ή περισσότερα είδη. Οι πιστωτικές κάρτες διακρίνονται:

α) *Με κριτήριο τον φορέα έκδοσης της κάρτας*: σε τραπεζικές πιστωτικές κάρτες που εκδίδονται μόνο από ορισμένη τράπεζα και πιστωτικές κάρτες ειδικών επιχειρήσεων που εκδίδονται από επιχειρήσεις εξουσιοδοτημένες για τον σκοπό αυτό.

β) *Με κριτήριο το είδος των προσφερόμενων στους κατόχους υπηρεσιών*: Σε πιστωτικές κάρτες αγοράς αγαθών (που εκδίδονται από πολυκαταστήματα και υπεραγορές διευκολύνοντας τον καταναλωτή στις αγορές του, εξασφαλίζοντας του ταυτόχρονα και κάποια έκπτωση), σε πιστωτικές κάρτες παροχής υπηρεσιών (που εκδίδονται από μεγάλες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εξυπηρετώντας τον τελικό αποδέκτη, καταναλωτή και κάτοχο της κάρτας) και σε πιστωτικές κάρτες μικτής χρήσης, δηλαδή αγαθών και υπηρεσιών.

γ) *Με κριτήριο τον κάτοχο της πιστωτικής κάρτας*: σε ατομικές ή ιδιωτικές και σε κάρτες επιχειρήσεων ή εταιρικές ή υποθέσεων. Αν πρόκειται για ατομικές ή ιδιωτικές, ο εκδότης εκδίδει την πιστωτική κάρτα σε ορισμένο φυσικό πρόσωπο, που είναι και ο κάτοχος της κάρτας. Αν πρόκειται για κάρτες επιχειρήσεων ή εταιρικές ή υποθέσεων, ο εκδότης συμβάλλεται με μία ή περισσότερες επιχειρήσεις, οι οποίες ενεργούν με την ιδιότητα του νομικού προσώπου, προκειμένου να εκδοθούν κάρτες για το προσωπικό των επιχειρήσεων αυτών, με βάση τις οποίες οι τελευταίοι θα πραγματοποιούν συναλλαγές ή θα προβαίνουν σε αγορές προϊόντων ή αγαθών για λογαριασμό των επιχειρήσεων (ιατρικές εξετάσεις, επαγγελματικά ταξίδια, συμμετοχή σε σεμινάρια κ.α) ή σε κάθε άλλου είδους συναλλαγές.

δ) *Με βάση το χωρικό κριτήριο*: σε εθνικές, οι οποίες δύνανται να χρησιμοποιηθούν μέσα στα όρια ενός και μόνο κράτους και σε διεθνείς, οι οποίες δύνανται να χρησιμοποιηθούν από τον κάτοχό τους σε περισσότερα του ενός κράτη.

ε) Η σημαντικότερη διάκριση των πιστωτικών καρτών από νομικής απόψεως γίνεται με κριτήριο την υπαγωγή τους στο διμερές ή στο τριμερές σύστημα αντίστοιχα. Ανάλογα με τα μέρη που εμπλέκονται στην σύμβαση, πρόκειται για πιστωτική κάρτα διμερούς ή τριμερούς συστήματος. Στην παρούσα εργασία, θα επικεντωθούμε στη μελέτη θεμάτων της πιστωτικής

²⁷ Για τις διακρίσεις των πιστωτικών καρτών αναλυτικά : Σινανιώτη-Μαρουδή Α.-Φαρσαρώτας Ι., Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελίδα 191 επ., Σπυροπούλου-Σιάπικα Αικ.: Πιστωτικές κάρτες ΕΕμπΔ 1985, Τόμος ΛΣΤ', σελίδα 251., Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Πιστωτική κάρτα, 2007, σελίδα 107.

κάρτας τριμερούς συστήματος. Αν πρόκειται για κάρτα διμερούς συστήματος, η έκδοση γίνεται από τον εκδότη-επιχειρηματία, προκειμένου ο κάτοχος να προμηθευτεί αγαθά χωρίς άμεση καταβολή του τιμήματος. Τα συμβαλλόμενα μέρη είναι δύο: ο κάτοχος και ο εκδότης.

Στην πιστωτική κάρτα του τριμερούς συστήματος, τα συμβαλλόμενα μέρη είναι τρία: ο εκδότης της κάρτας, ο κάτοχος της κάρτας και η συμβεβλημένη επιχείρηση, από την οποία γίνεται η προμήθεια αγαθών ή η παροχή υπηρεσιών προς τον κάτοχο. Στο σύστημα αυτό γεννιούνται τριών ειδών σχέσεις : μια σχέση μεταξύ του εκδότη της κάρτας και του κατόχου της (σχέση έκδοσης της πιστωτικής κάρτας), μια σχέση μεταξύ του εκδότη της πιστωτικής κάρτας και κάθε μιας από τις επιχειρήσεις, με τις οποίες συμβάλλεται ο εκδότης για να παρέχουν αυτές με πίστωση τα πράγματα που εμπορεύονται ή τις υπηρεσίες τους στους κατόχους των πιστωτικών καρτών. Τέλος, η τρίτη σχέση που δημιουργείται είναι αυτή μεταξύ του κατόχου και κάποιας από τις συμβεβλημένες με τον εκδότη επιχειρήσεις παροχής πραγμάτων ή υπηρεσιών, κάθε φορά που ο κάτοχος προμηθεύεται πράγματα ή υπηρεσίες από συμβεβλημένη επιχείρηση με τον εκδότη.²⁸

4. Ο μηχανισμός της πιστωτικής κάρτας

Στο τριμερές σύστημα πιστωτικής κάρτας, ο μηχανισμός της χρησιμοποίησής της ακολουθεί κατα κανόνα την εξής διαδικασία:

Ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας, που θέλει να αποκτήσει πράγματα ή υπηρεσίες, παρουσιάζει την κάρτα του στον προμηθευτή των πραγμάτων ή των υπηρεσιών κατά την στιγμή που κανονικά θα έπρεπε να γίνει η πληρωμή τους. Ο προμηθευτής, ελέγχει το τυπικό κύρος της πιστωτικής κάρτας (χρόνος λήξης της, φανερό πλαστογράφησής της) και το δικαίωμα του κατόχου να χρησιμοποιήσει την κάρτα από άποψη νομιμοποίησής του, ύψους επιτρεπόμενης πίστωσης κλπ. Στη συνέχεια, ο κάτοχος του πιστωτικού δελτίου υπογράφει σε ένα χρεωστικό έντυπο εξαγόμενο μηχανικά μέσω του μηχανήματος στο οποίο εισάγεται το πιστωτικό δελτίο και αναλαμβάνει την υποχρέωση να πληρώσει το αναγραφόμενο στο έγγραφο ποσό στον εκδότη του δελτίου, ενώ ο προμηθευτής αγαθών ή υπηρεσιών αποκτά απαίτηση για το ίδιο ποσό από τον εκδότη του δελτίου.²⁹ Αντίγραφο της απόδειξης κρατάει

²⁸ Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα Διδ.Διατρ, σελίδα 8.

²⁹ Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα, σελίδα 31, Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Η πιστωτική κάρτα σελίδα 8.

ο κάτοχος, η συμβεβλημένη επιχείρηση και στέλνεται και στον εκδότη. Ο εκδότης, αφού ελέγξει την κανονικότητα των χρεώσεων πληρώνει το λογαριασμό στη συμβεβλημένη επιχείρηση ή πιστώνει με το αντίστοιχο ποσό το λογαριασμό της, παρακρατώντας την συμφωνημένη προμήθειά του. Έπειτα στέλνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σε κάθε κάτοχο πιστωτικής κάρτας συγκεντρωτικό λογαριασμό των χρεωστικών του αποδείξεων από τις διάφορες συμβεβλημένες επιχειρήσεις, τον οποίο ο κάτοχος οφείλει να πληρώσει στον εκδότη μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.³⁰

5. Οι σχέσεις των συμβαλλόμενων μερών

Η σύμβαση πιστωτικής κάρτας αποτελεί μία από τις σημαντικότερες μορφές χρηματοδοτούμενης πώλησης, της οικονομικής διευκόλυνσης δηλαδή, που δίδεται σε κάποιον προκειμένου να προβεί στην αγορά αγαθών ή στην απόλαυση υπηρεσιών. Σε αυτό το σύστημα της πιστωτικής κάρτας, διαμορφώνεται ένα τριαδικό πλέγμα σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων προσώπων (εκδότης-κάτοχος-συμβεβλημένη επιχείρηση), από το οποίο προκύπτουν αμφισβητήσεις σχετικά με τη νομική τους φύση. Παρακάτω, θα εξετάσουμε την κάθε μία αυτή σχέση ξεχωριστά, επισημαίνοντας όλα τα ζητήματα που ανακύπτουν.

α) Σχέση εκδότη-κατόχου

Ο εκδότης, που όπως προαναφέρθηκε, θα είναι μία τράπεζα ή μια θυγατρική της επιχείρηση συνδέεται με τον κάτοχο με σύμβαση προσχώρησης.³¹ Ο υπονήφιος κάτοχος προσχωρεί στους ήδη διατυπωμένους και τυποποιημένους όρους, τους οποίους έχει θέσει ο αντισυμβαλλόμενός του εκδότης σε όλες τις συμβάσεις αυτού του τύπου. Η σύμβαση έκδοσης πιστωτικής κάρτας είναι, κατά την κρατούσα άποψη,³² σύμβαση έμμισθης εντολής,

³⁰Μιχαήλ Σταθόπουλου, «Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, Επισκόπηση-Αποτίμηση-Προτάσεις», ΔΕΕΤ 1994, σελίδα 128 επ., Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα, σελίδα 31.

³¹ Για την έννοια της σύμβασης προσχώρησης, Γεωργιάδης Απ.: Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου, 2002 §33 αρ.11, σελίδα 420.

³² ΑΠ 589/2001 ΕτρΑξΧρΔ 2002, σελίδα 505, Εφ Πατρ 905/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ, Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001 §12, αρ.48, Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Πιστωτική κάρτα 2007, σελίδα 138 επ., Παπαγιάννης: Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 311.

βάσει της οποίας ο εκδότης αναλαμβάνει έναντι αμοιβής,³³ να εξοφλεί τις υποχρεώσεις πληρωμής του κατόχου της κάρτας έναντι των συμβεβλημένων επιχειρήσεων, εντός του συμφωνηθέντος πιστωτικού ³⁴ορίου. Εντολέας είναι ο κάτοχος της κάρτας και εντολοδόχος ο εκδότης της πιστωτικής κάρτας. Παρά την προϋπόθεση για μη είσπραξη αμοιβής που θεσμοθετείται από το αρ. 713 ΑΚ, η καταβολή συνδρομής από τον κάτοχο της κάρτας στον εκδότη, δε θίγει το νομικό χαρακτηρισμό της σύμβασης ως εντολή, δεδομένου ότι η εντολή μπορεί να συμφωνηθεί και ως έμμισθη.³⁵ Υπέρ τούτου συνηγορεί το γεγονός πως η ετήσια συνδρομή που εισπράττουν ορισμένες τράπεζες, εκτός του ότι έχει ύψος συγκριτικά ελάχιστο με τον αντίστοιχο κύκλο εργασιών που συνεπάγεται η χρήση της κάρτας, συνιστά κυρίως προκαταβολή δαπανών που απαιτούνται για την εκτέλεση της εντολής, ήτοι εν γένει έξοδα για τη διαχείριση και λειτουργία του συστήματος πιστωτικής κάρτας που οργάνωσε η τράπεζα, και περιλαμβάνονται στις υποχρεώσεις του εντολέα. (ΑΚ 721). Γίνεται δεκτό ότι στην περίπτωση χορήγησης πιστωτικής κάρτας, η σύμβαση εντολής συνήθως συνοδεύεται από σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως του εκδότη υπέρ του κατόχου.³⁶ Υποστηρίζεται ότι σε αυτές τις περιπτώσεις, όταν η σύμβαση εντολής συνδυάζεται με σύμβαση ανοίγματος πίστωσης πρόκειται για μικτή σύμβαση, καθώς το στοιχείο της πίστωσης είναι εξίσου ισχυρό με το στοιχείο της εντολής. Τότε γίνεται δεκτό πως η σύμβαση έκδοσης πιστωτικής κάρτας είναι και αυτή της μικτής- *suī generis* σύμβασης, η οποία συνδυάζει στοιχεία έμμισθης εντολής³⁷ και ανοίγματος πίστωσης.³⁸ Δεν υφίσταται συμφωνία περί ανοίγματος πίστωσης, στην περίπτωση που ο κάτοχος διατηρεί τραπεζικό λογαριασμό στον εκδότη, καθώς η εξόφληση των οφειλών του γίνεται αυτομάτως με τη χρέωση των αντίστοιχων χρηματικών ποσών στο λογαριασμό του κατόχου, χωρίς να απαιτείται να ανοιχθεί νέος ειδικός λογαριασμός ανοίγματος πίστωσης.³⁹ Έχει

³³Η αμοιβή συνίσταται στην ετήσια συνδρομή και σε ορισμένες περιπτώσεις σε ποσοστό επί της αξίας της συναλλαγής.

³⁴ Ρόκας, Στοιχεία τραπεζικού δικαίου 2002, σελίδα 93.

³⁵Παπαϊωάννου: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ 2002, σελίδα 103, Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001.

³⁶ΑΠ 1116/ 1996, ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481, Εφ Αθ 820/1997 ΕτρΑξΧρΔ 5, σελίδα 319.

³⁷ΑΠ 1116/ 1996, ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481, ΕφΘεσ 820/1997 ΕτρΑξΧρΔ 1997, σελίδα 319, ΜονΠρ Θεσ 82/1994 ΕΕμπΔ 1995, σελίδα 47. Αρκετές αδημοσίευτες αποφάσεις παραθέτει η Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα Διδ.Διατρ: σελίδα 190-194.

³⁸ Τσίρον: Πιστωτική κάρτα 2007, σελίδα 136 επ.

³⁹Κουτσουμάρης Θεοδόσιος: Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 362, Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα 1984, σελίδα 12, Παπαϊωάννου: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ 2002, σελίδα 103.

υποστηριχθεί, πάντως ότι η σύμβαση ανοίγματος πίστωσης αποτελεί εννοιολογικό στοιχείο της σύμβασης μεταξύ του εκδότη και του κατόχου της πιστωτικής κάρτας.⁴⁰

β) Σχέση εκδότη-συμβεβλημένης επιχείρησης

Πρόκειται για σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ του εκδότη και της συμβεβλημένης επιχείρησης ώστε να μην προβαίνει η δεύτερη σε άμεση είσπραξη του αντιτίμου των αγαθών που πωλεί, από τους πελάτες-κατόχους, αλλά το σχετικό ποσό να το καταβάλει ο εκδότης.

Γίνεται δεκτό ότι πρόκειται για μικτή σύμβαση, αποτελούμενη από στοιχεία που ανήκουν σε διαφορετικούς συμβατικούς τύπους. Αποτελεί, κατ'αρχήν, γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου (του κατόχου της κάρτας) κατά την έννοια του αρ. 411 ΑΚ με αντικείμενο την αναστολή της είσπραξης της οφειλής των κατόχων πιστωτικών καρτών από τις συναλλαγές τους με την συμβεβλημένη επιχείρηση.⁴¹

Συγχρόνως με τη γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, υπάρχουν και στοιχεία άλλων συμβάσεων. Ανάλογα με τη βούληση των μερών μπορεί να υπάρχει σύμβαση αγοράς απαιτήσεως, εγγυοδοτικής συμβάσεως, ή ακόμα και της πώλησης ή εκχώρησης απαιτήσεως⁴²

Σύμφωνα με τη νομολογία, η παραπάνω σχέση αποτελεί εμπορική παραγγελία και σε αυτό συνηγορεί το γεγονός ότι η τράπεζα-εκδότης της πιστωτικής κάρτας φέρει πάντοτε την εμπορική ιδιότητα. Η τράπεζα ως παραγγελέας παραγγέλει την συμβεβλημένη επιχείρηση ως παραγγελιοδόχο να προβεί, ενεργώντας για λογαριασμό της πρώτης αλλά στο δικό της όνομα, σε σύναψη δικαιοπραξίας (πώληση κινητού πράγματος, παροχή υπηρεσίας) με τρίτο πρόσωπο, τον κάτοχο της πιστωτικής κάρτας. Αντικείμενο της εμπορικής παραγγελίας είναι το κινητό πράγμα που επιθυμεί να αποκτήσει ή η υπηρεσία που επιθυμεί να λάβει ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας. Η εμπορική παραγγελία συνδέεται με την υποχρέωση του

⁴⁰Κουτσουνάρης Θεοδόσιος: Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 362, Σιαπικά-Σπυροπούλου: Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1984, σελίδα 252-253.

⁴¹ ΕιρΘεσ 4309/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 408, ΜονΠρΑθ 4607/1989 ΕΕμπΔ 1991, σελίδα 240, Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, σελίδα 320.

⁴² Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Πιστωτική κάρτα, 2007, σελίδα 197.

παραγγελέα-εκδότη της πιστωτικής κάρτας να καταβάλει στην παραγγελιοδόχο-συμβεβλημένη επιχείρηση τις συμφωνημένες αμοιβές και συνεπάγεται τη δημιουργία ενός διαρκούς ενοχικού δεσμού, που μπορεί να αντιμετωπιστεί ως σύμβαση έργου.⁴³

γ) Σχέση κατόχου-συμβεβλημένης επιχείρησης

Η έννομη σχέση του κατόχου με την επιχείρηση δεν είναι δεδομένη εκ των προτέρων, αλλά εξαρτάται από το αντικείμενο της συναλλαγής. Στη συνηθέστερη περίπτωση, θα πρόκειται για σύμβαση πώλησης, μπορεί, όμως, να είναι και οποιαδήποτε άλλη σύμβαση προμήθειας αγαθών ή υπηρεσιών (πχ σύμβαση έργου, μίσθωσης πράγματος, υπηρεσιών, μεταφοράς, ξενοδοχειακή, εστιατορίου κλπ), η οποία ρυθμίζεται από τις εκάστοτε ειδικές διατάξεις. Η σύναψη της σύμβασης αυτής είναι ανεξάρτητη από την χρήση της πιστωτικής κάρτας και συντελείται κατά την στιγμή της σύμπτωσης των βουλήσεων των μερών ως προς το αντικείμενο και το αντίτιμο της συναλλαγής⁴⁴. Η μόνη διαφορά έγκειται στον τρόπο καταβολής του τιμήματος. Η υποχρέωση του κατόχου προς καταβολή του τιμήματος στην συμβεβλημένη επιχείρηση δεν αίρεται λόγω της χρησιμοποίησης πιστωτικής κάρτας, αλλά αναστέλλεται εφόσον η σύμβαση εξελίσσεται ομαλά και τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της μη είσπραξης του τιμήματος από την τράπεζα.⁴⁵ Η υπογραφή του κατόχου επί

⁴³ Παπαγιάννης Μεν. Ιωάννης : Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα (Με αφορμή την απόφαση 82/1994 του ΜπρΘεσ), ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 307.

⁴⁴ Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα σελίδα227, Παπαγιάννης: Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 314, Τσίρου: Η πιστωτική κάρτα 230 επ, Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001§12,αρ.86 επ.

⁴⁵ Παπαγιάννης: Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκΕΔ 1996 σελίδα314-315, Παπαϊωάννου Γεώργιος: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από την χρήση τραπεζικών καρτών ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 103.

τιμολογίου, δεν ισοδυναμεί με απόσβεση της ενοχής, αλλά με μια αναγνώριση χρέους.⁴⁶ Σε περίπτωση που ακολουθήσει άρνηση της τράπεζας που ερείδεται σε νόμιμο λόγο, η επιχείρηση δικαιούται να στραφεί ευθέως εναντίον του κατόχου και να απαιτήσει από εκείνον την πληρωμή.⁴⁷

Ωστόσο, ο χρόνος επίδειξης της κάρτας έχει σημασία στις ακόλουθες δυο περιπτώσεις: Αν ο κάτοχος επέδειξε την πιστωτική του κάρτα κατά την έναρξη των διαπραγματεύσεων και η επιχείρηση αρνείται και αξιώνει την καταβολή τοις μετρητοίς, τότε η μεταξύ τους σύμβαση δεν καταρτίστηκε, διότι υπάρχει ασυμφωνία ως προς τον όρο της σύμβασης για τον τρόπο πληρωμής, ο οποίος υπέστη αντικείμενο διαπραγμάτευσης και αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της σύμβασης. Η περίπτωση αυτή εξομοιούται με άρνηση της επιχείρησης να συμβληθεί με τον κάτοχο της πιστωτικής κάρτας και συνιστά παραβίαση της σύμβασης του εκδότη με την επιχείρηση, που αποτελεί ταυτόχρονα σύμβαση υπέρ του κατόχου της κάρτας. Αν, όμως, ο κάτοχος δείξει την κάρτα μετά την συμφωνία του με την επιχείρηση για την παροχή και το αντίτιμο, που αποτελούν ουσιώδη στοιχεία της σύμβασης, χωρίς να γίνει διαπραγμάτευση ως προς τον τρόπο πληρωμής, τότε η σύμβαση ανάμεσά τους έχει καταρτισθεί. Αν στη συνέχεια, η επιχείρηση αρνείται την εκπλήρωση, αν δεν πληρωθεί σε μετρητά, τότε παραβιάζει και τη μεταξύ τους συμβατική υποχρέωση και καθίσταται υπερέμερος οφειλέτης.⁴⁸

Η σύμβαση ανάμεσα στον κάτοχο και την επιχείρηση λύεται βάσει των διατάξεων ενοχικού δικαίου που προβλέπονται ανάλογα με την φύση της σύμβασης ή την συμφωνία των μερών, όπως ακριβώς θα γινόταν αν αυτή είχε συναφθεί χωρίς την πληρωμή (ή ακριβέστερα την αναβολή της πληρωμής) με πιστωτική κάρτα.

6. Σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας ως σύμβαση προσχώρησης.

⁴⁶ ΜπρΑθ 8181/1996 ΕτρΑξΧρΔ 1996, σελίδα 707, Σπυροπούλου-Σιαπικά: Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1985, Τόμος ΛΣΤ', σελίδα 251.

⁴⁷ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, Χαρίση-Στάμου Ηλέκτρα: Η πιστωτική κάρτα, Διδακτορική Διατριβή 1984, σελίδα 234-240.

⁴⁸ Γεωργιάδης Απ.: Η εξασφάλιση των πιστώσεων ,2001§12, αρ.86 επ., Τσίρου Σίσσυ- Σπυριδούλα: Η πιστωτική κάρτα 240 επ.

Η σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας καταρτίζεται με την υπογραφή ήδη έτοιμων εντύπων ή μιας φόρμας αίτησης στην ιστοσελίδα της τράπεζας. Η σύμβαση αυτή, η οποία έχει συνταχθεί εκ των προτέρων από τον εκδότη καθορίζει σε γενικές γραμμές τον τρόπο χρήσης της κάρτας, τη διάρκεια ισχύος της, τους όρους εξόφλησης, τις περιπτώσεις ανάκλησης και το κόστος χρήσης της κάρτας για κάθε περίπτωση.⁴⁹

Ο υποψήφιος κάτοχος συμπληρώνει απλά κάποια στοιχεία σχετικά με το όνομα και το επώνυμό του, τη διεύθυνσή του, το επάγγελμά του, τα περιουσιακά του στοιχεία και κυρίως την ακίνητη περιουσία του.

Κατά το άρθρο 64⁵⁰ του Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας⁵¹, η πιστωτική κάρτα χορηγείται στον πελάτη μόνο μετά από έγγραφο αίτημά του,⁵² η δε έκδοση πιστωτικής κάρτας χωρίς αίτηση (συγκατάθεση) του καταναλωτή είναι βέβαια παράνομη⁵³.

⁴⁹ Παπαϊωάννου Γεώργιος: Καταναλωτές και πλαστικό χρήμα, Συνήγορος 2001, σελίδα 120.

⁵⁰ Όπως αναφέρεται: « Η κάρτα χορηγείται στον πελάτη μόνο μετά από έγγραφο αίτημά του. Η αποδοχή του αιτήματος τελεί υπό τη διακριτική ευχέρεια του εκδότη, ο οποίος, σε περίπτωση απόρριψης, δεν υποχρεούται να ανακοινώσει τους λόγους αυτής. Μετά την υποβολή ή διαβίβαση του αιτήματος και την αποδοχή του, καταρτίζεται έγγραφη σύμβαση. Η σύμβαση μεταξύ του εκδότη και του κατόχου θεωρείται ότι έχει συναφθεί τη στιγμή κατά την οποία ο αιτών παραλαμβάνει την κάρτα. Ο τρόπος ανανέωσης ή τυχόν επανέκδοσης της κάρτας, διέπεται από τους όρους της σύμβασης. »

⁵¹ Ως προς τη δεσμευτική ισχύ του ΚΤΔ σημειώνεται ότι αυτός δεν αποτελεί νομοθετικό κείμενο, απλώς καθιερώνει ένα είδος soft law. Το κεφάλαιο περί πιστωτικών καρτών σκοπεύει στην προστασία των καταναλωτών κατά τις συναλλαγές με κάρτες, πλην όμως, οι εκπρόσωποι των καταναλωτών απουσίαζαν κατά την σύνταξή του και γι' αυτό έχουν σημειωθεί πολλά παράπονα. Για τη νομική φύση του ΚΤΔ και τις διαφορές απόψεις που έχουν υποστηριχθεί: Σινανιώτη-Μαυρούδη- Φαρσαρώτας (2005), σελίδα 356 επ, Δούβλης (2003), σελίδα 73, σημείωση 124, Γεωργακόπουλος Λ. (Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών, γνωμ. ΔΕΕ 1998, σελίδα 773 επ.), Φώσκολος Α.: Κώδικας τραπεζικής δεοντολογίας, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997 σελίδα 51 επ, Ψυχομάνης: Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, 2006, σελίδα 10 επ. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι κατά μία άποψη, ο ΚΤΔ έχει απλώς ενημερωτικό και παιδευτικό χαρακτήρα, κατά άλλη έχει δεσμευτική ισχύ μόνο στις σχέσεις μεταξύ των τραπεζών ως πολυμερής δικαιοπραξία, αντίθετα ο Ψυχομάνης σελίδα 11 υποστηρίζει ότι ούτε οι τράπεζες ούτε οι πελάτες μπορούν να επικαλεστούν ευθέως τις διατάξεις του.

⁵² Αυτό ορίζεται και από τη Σύσταση της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Καταναλωτή» της 10ης Μαρτίου 2011(αρ.πρωτ.2528) σχετικά με την αυθαίρετη έκδοση πιστωτικών καρτών, όπου συστήνεται προς την Ελληνική Ένωση Τραπεζών «να παρέμβει άμεσα στα μέλη της, με την αυστηρή υπόδειξη να μην προβαίνουν σε έκδοση και χορήγηση πιστωτικών καρτών αυθαίρετως, ήτοι δίχως προηγουμένως να έχουν λάβει με τρόπο αδιαμφισβήτητο τη συγκατάθεση των καταναλωτών».

Η υποβολή της συμπληρωμένης αίτησης είτε με την κατάθεση στον εκδότη, είτε χωρίς φυσική παρουσία των μερών, με την on line⁵⁴ συμπλήρωση των απαιτούμενων στοιχείων στην ιστοσελίδα του εκδότη και την αποστολή της στον εκδότη, είτε με την αποστολή μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στον εκδότη, αποτελεί πρόταση προς σύναψη σύμβασης.⁵⁵ Ο εκδότης, αφού μελετήσει την αίτηση και αποφανθεί θετικά για την φερεγγυότητα του υποψηφίου κατόχου, αποστέλλει σε αυτόν είτε γραπτά την αποδοχή προς κατάρτιση της σύμβασης, είτε την ίδια την πιστωτική κάρτα. Όταν η απάντηση ή η κάρτα περιέλθει στον κάτοχο της κάρτας, η σύμβαση θεωρείται καταρτισμένη.

Οι όροι που προσφέρονται στην παραπάνω σύμβαση προσφέρονται τυποποιημένοι προς τον κάθε συναλλασσόμενο, στη βάση του “take it or leave it”. Ο αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας επομένως δεν έχει καμία δυνατότητα διαπραγμάτευσης και διατύπωσης εξατομικευμένων όρων και θα πρέπει ή να αποδεχθεί στο σύνολό τους, ως έχουν, ή να παραιτηθεί από την σύναψη της σύμβασης για την χορήγηση πιστωτικής κάρτας.

Η σύμβαση ανάμεσα στον εκδότη της πιστωτικής κάρτας και τον κάτοχό της, όπως γίνεται φανερό από τα παραπάνω, αποτελεί σύμβαση προσχώρησης, η οποία συνιστά κατ’εξοχήν μορφή σύμβασης των μαζικών συναλλαγών.

Βασικό χαρακτηριστικό της σύμβασης προσχώρησης αποτελεί ο καθορισμός του περιεχομένου της σύμβασης από έναν εκ των συμβαλλομένων, ο οποίος είναι και ο ισχυρότερος λόγω του μονοπωλίου ή της δεσπόζουσας θέσης στην αγορά, καθώς και η προσχώρηση του έτερου συμβαλλόμενου δίχως της δυνατότητας μεταβολής του περιεχομένου της σύμβασης. Ο αντισυμβαλλόμενος του ισχυρού συμβαλλόμενου διαθέτει μόνο τη δυνατότητα της σύναψης ή μη της σύμβασης.⁵⁶

⁵³ ΕφΑθ 2750/2006, ΝοΒ 2006, σελίδα 1008, Αποφάσεις Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 41/2001, 39/2005.

⁵⁴ Η μέσω διαδικτύου έκδοση πιστωτικής κάρτας δεν συνηθίζεται πολύ στην πράξη, καθώς συνιστά μια πιο πολύπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία, αφού πρέπει να μεσολαβήσει τηλεφωνική συνεννόηση της τράπεζας με τον υποψήφιο πελάτη, να σταλούν ταχυδρομικά τα απαραίτητα έγγραφα που θέλει να ελέγξει η τράπεζα (πχ επικυρωμένο φωτοαντίγραφο ταυτότητας, εκκαθαριστικό εφορίας) και μετά να καταρτιστεί η σύμβαση.

⁵⁵ Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Η πιστωτική κάρτα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007, Γεωργιάδης Γεώργιος: Σύναψη συμβάσεως μέσω του Διαδικτύου, Εκδόσεις Αντ.Ν Σάκκουλα, 2003.

⁵⁶ Σταθόπουλος Μιχαήλ: Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελίδα 723 επ, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, Καράκωστας Ιωάννης: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

Όπως έχει κριθεί από τη νομολογία⁵⁷: « Η σύμβαση για τη χορήγηση εκ μέρους της τράπεζας της πιστωτικής κάρτας ‘Εμποροκάρτα –Visa’ αποτελεί σύμβαση προσχώρησης». Όταν η σύμβαση είναι προδιατυπωμένη σε στερεότυπο έντυπο που απλά υπογράφεται από τα δύο μέρη, πρόταση του ενός συμβαλλομένου κατ’άρθρο 185 ΑΚ για την σύναψη σύμβασης, έχει τη μορφή «αίτησης» προς τον αντισυμβαλλόμενο και οι συμβατικοί όροι περιέχονται στερεότυπα στο κείμενο της αίτησης και αποκαλούνται γενικοί όροι συναλλαγών.⁵⁸

Επειδή η διαπραγματευτική ανισότητα μεταξύ των μερών συνήθως αποβαίνει εις βάρος του καταναλωτή, τόσο ο κοινοτικός νομοθέτης στην οδηγία 93/13⁵⁹, όσο και ο εθνικός νομοθέτης κατά την προσαρμογή στην οδηγία 93/13, μέσω του αρ.2 του Ν.2251/1994⁶⁰, όπως θα εξετάσουμε παρακάτω, προέβλεψαν περιορισμούς για τον προμηθευτή.

III. Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.

1. Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το Ν.2251/1994

Κατά τον προσδιορισμό της έννοιας του καταναλωτή στο νόμο δε γίνεται λόγος για φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επιδιώκει σκοπούς εκτός της επαγγελματικής δραστηριότητας,⁶¹ αλλά για τελικό αποδέκτη αγαθών ή υπηρεσιών.⁶² Στο άρθρο 1§4 του Ν.2251/2004 μετά την πρόσφατη τροποποίησή του⁶³, επαναλαμβάνεται η ευρεία έννοια του καταναλωτή όπως τη γνωρίζαμε ως σήμερα. Πρόκειται για *«κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο...για τα οποία*

⁵⁷ ΜονΠρΘεσ 9514/1994 ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 44.

⁵⁸ ΜονΠρΘεσ 9514/1994 ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 44.

⁵⁹ Ε.Ε αριθ. L 95/29, της 21.4.93.

⁶⁰ Η απόφαση 47/76 των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει αποτελέσει τη βάση σχεδόν όλων των εθνικών νόμων των κρατών- μελών της Ε.Ε (όπως του ελληνικού 2251/1994, του βελγικού, του λουξεμβουργιανού), αλλά και διακρατικών (όπως π.χ της οδηγίας 93/13) που αναφέρονται στην προστασία του καταναλωτή από καταχρηστικούς συμβατικούς όρους που του επιβάλλονται από τον προμηθευτή.

⁶¹ Όπως ισχύει αντίθετα στην κοινοτική οδηγία 93/13 για τις καταχρηστικές ρήτρες.

⁶² Καράκωστα Ιωάννη; Δίκαιο προστασίας καταναλωτή Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007, Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Πιστωτική κάρτα, 2007, σελίδα 432.

⁶³ Με το Ν.3587/2007 ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους».

Μένει, δηλαδή, εκτός του κύκλου των προσώπων που εμπίπτουν στον ορισμό μόνο ο «ενδιάμεσος» αποδέκτης, αυτός που διαμεσολαβεί απλώς στην κυκλοφορία των αγαθών, ενώ το γράμμα της ρύθμισης δε διαφοροποιεί τον αποδέκτη της παροχής ανάλογα με το αν δραστηριοποιείται στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητάς του ή προς ικανοποίηση προσωπικών αναγκών.

Με το νέο νόμο, αφενός, διευρύνθηκε εν μέρει η έννοια του καταναλωτή ακόμα περισσότερο, καθώς προστέθηκαν σε αυτήν και «οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα», αφετέρου δε προβλέφθηκε ότι ο ορισμός ισχύει «με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου». Στις ειδικές αυτές διατάξεις του Ν.2251/1994 παρατηρείται διαφοροποίηση ως προς τον ορισμό και το προστατευτικό πεδίο του καταναλωτή.⁶⁴ Το σχήμα, δηλαδή, που χρησιμοποιείται με το ν.2251/1994 για τον προσδιορισμό του εύρους της παρεχόμενης στον καταναλωτή προστασίας, είναι ένα σχήμα που συνδυάζει ένα γενικό (ευρύτατο) κανόνα στην αφετηρία της ρύθμισης, με ακολουθούσες ειδικότερες ρυθμίσεις, που οριοθετούν το πεδίο εφαρμογής της παρεχόμενης με το νόμο προστασίας κατά κατηγορίες περιπτώσεων.

Η νομοθετική επιλογή του «τελικού αποδέκτη» ως κριτηρίου καθορισμού της έννοιας του καταναλωτή έχει επικριθεί από μεγάλο μέρος της θεωρίας, καθώς, όπως υποστηρίζεται, διευρύνει υπέρμετρα τον κύκλο των προσώπων που κρίνονται ως άξια προστασίας έναντι του συμβαλλομένου τους και δημιουργεί ανασφάλεια στον ερμηνευτή και εφαρμοστή του δικαίου σχετικά με τη χάραξη των ορίων του προστατευτικού πεδίου του νόμου.⁶⁵ Δηλωτικός αυτής της αντίληψης είναι ο χαρακτηρισμός της έννοιας του καταναλωτή κατά το 1§4 α' του

⁶⁴Πρόκειται για τη διάταξη του άρθρου 4^Α του Ν.2251/1994 σχετικά με την εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, όπου υιοθετείται μια πιο στενή έννοια του καταναλωτή, αλλά και το άρθρο 9^Α σχετικά με τις «αθέμιτες εμπορικές πρακτικές», όπου επίσης απαιτείται ο καταναλωτής να είναι φυσικό πρόσωπο που ενεργεί για λόγους που δεν εμπίπτουν στην επαγγελματική του δραστηριότητα.

⁶⁵Λιακόπουλος Θ. Αθανάσιος: Εξελίξεις και προοπτικές του δικαίου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, ΔΕΕ 1995 σελίδα 830, Περάκης Ευάγγελος: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 33, Αλεξανδρίδου Ελίζα: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό Κοινοτικό, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2008 σελίδα 34-43, Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660, Ιγγλέση-Δελούκα Κορνηλία: Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλας 1998, σελίδα 57, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελίδα 13.

N.2251/2004 ως «αταξικής» κατά τον Λιακόπουλο.⁶⁶ Σχετικά παρατηρείται ως προς το γράμμα του νόμου ότι αφήνει να εννοηθεί ότι «καταναλωτής» θα μπορεί να είναι και μια μεγάλη εταιρία, τράπεζα, ή δημόσια επιχείρηση που αγοράζει αγαθά ή δέχεται υπηρεσίες και από μικρού ακόμα μεγέθους επιχειρήσεις και ότι με αυτό τον τρόπο η προστασία του καταναλωτή θα παρέχεται και σε οικονομικά ισχυρούς. Το ότι όμως ένας νόμος δεν μπορεί να έχει τέτοιες διαστάσεις, είναι προφανές.⁶⁷

Έχει ακόμα τεθεί θέμα μη συνεπούς εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας προς τις κοινοτικές οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή, που έχουν μεταφερθεί στο N.2251/1994⁶⁸ και έχει επισημανθεί η ανάγκη ενότητας του δικαίου προστασίας του καταναλωτή στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη.⁶⁹

Στην προσπάθεια περιορισμού της έννοιας του καταναλωτή έχει υποστηριχθεί από τους υπέρμαχους της ανωτέρω άποψης ότι πρέπει να γίνεται ερμηνευτική συστολή του γράμματος του άρθρου 1§4 του N.2251/2004 προς την κατεύθυνση μιας *de lege ferenda* ερμηνείας,⁷⁰ ώστε η παρεχόμενη με το νόμο αυτό προστασία να μην εκτείνεται σε πρόσωπα που ικανοποιούν με την παροχή του προμηθευτή επαγγελματικές τους ανάγκες αφού υποστηρίζουν πως «ο νόμος δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις μεταξύ εμπόρων, στις

⁶⁶ Λιακόπουλος Θ. Αθανάσιος. Γενικό εμπορικό δίκαιο 1995, σελίδα 5, Η έννοια αυτή επαναλαμβάνεται και από τον Περάκη ΔΕΕ 1995, σελίδα 32., όπου γίνεται παραλληλισμός ανάμεσα στον καταναλωτή και τον εργαζόμενο, κυρίως στην σχέση τους με την επιχείρηση, η οποία δικαιολογεί το αίτημα για τη θεμελίωση μιας προστατευτικής αρχής για τον καταναλωτή εξίσου ισοδύναμης με εκείνη που ισχύει στο εργατικό δίκαιο.

⁶⁷ Περάκης Ευάγγελος: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 33.

⁶⁸ Κοτσίρης Λάμπρος: Η έννοια του καταναλωτή, γνωμοδότηση, ΔΕΕ 11/2005, σελίδα 1128, «η κατά το εσωτερικό δίκαιο επέκταση της έννοιας του καταναλωτή και σε άλλα πρόσωπα όπως νομικά, εμπόρους είναι αντίθετη με το κοινοτικό δίκαιο».

⁶⁹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελίδα 9 επ.

⁷⁰ Ιγγλέση-Δελούκα Κορνηλία: Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλας 1998, σελίδα 59, όπου προτείνει συγκεκριμενοποίηση και συστατική ερμηνεία της ευρύτατης έννοιας του καταναλωτή, όμως επισημαίνει και τον κίνδυνο ανασφάλειας δικαίου, όταν χρειάζεται να πραγματοποιηθεί κάθε φορά ανά περίπτωση συστατική ερμηνεία, Κοτσίρης Λάμπρος: Η έννοια του καταναλωτή, γνωμοδότηση, ΔΕΕ 11/2005, σελίδα 1130, «η έννοια του καταναλωτή πρέπει να ερμηνευθεί συστατικά ως αναφερόμενη αποκλειστικά σε φυσικά πρόσωπα και αυτά ως συμβαλλόμενα για σκοπούς άσχετους προς τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες...».

αμφιμερείς εμπορικές πράξεις, ενώ εφαρμόζεται στις συμβάσεις που ο ένας είναι έμπορος και ο άλλος καταναλωτής».⁷¹

Υποστηρίζεται ακόμα πως η αοριστία του ορισμού του άρθρου 1§4 του Ν.2251/2004 μπορεί να αρθεί από τον εφαρμοστή του δικαίου και ιδίως από το δικαστή, ο οποίος θα διαμορφώσει την έκταση της παρεχόμενης προστασίας, ανάλογα με τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης, τον σκοπό της ερμηνευόμενης διάταξης, τη θέση της στο σύστημα εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας προστασίας του καταναλωτή αλλά και στο ευρύτερο σύστημα του αστικού δικαίου που κυριαρχείται από τις αρχές κατάχρησης δικαιώματος (ΑΚ 281).⁷² Σε ορισμένες περιπτώσεις, η προστασία παρά την συνδρομή του κριτηρίου του νόμου εμφανίζεται ως περιττή ή και άδικη για τον αντισυμβαλλόμενο του προμηθευτή. Ακόμα δηλαδή και εάν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο μπορεί εκ πρώτης όψεως να υπαχθεί στην έννοια του καταναλωτή, η επίκληση εκ μέρους του της σχετικής προστασίας μπορεί να αποκρουστεί με την ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.⁷³

Συγκεκριμένα, η επίκληση της προστασίας είναι καταχρηστική όταν δεν συντρέχει στην προκειμένη περίπτωση ο σκοπός και η βάση της νομοθετικής αξιολόγησης που επέβαλαν τη θέσπιση της προστατευτικής διάταξης και μάλιστα, όταν το πρόσωπο ενόψει των συνθηκών έχει εξειδικευτεί σε τέτοιο βαθμό σε σχέση με τη συγκεκριμένη συναλλαγή ώστε να μπορεί να θεωρηθεί επαγγελματίας.

Συνεπώς, η έννοια του καταναλωτή πρέπει να κρίνεται κατά περίπτωση με γνώμονα τις βασικές αξιολογήσεις που οδήγησαν στη θέσπισή της υπό εφαρμογή διάταξης και με αναγωγή στα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης περίπτωσης, με βάση τα οποία θα γίνει η στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων. Ως κριτήρια μπορούν να αξιοποιηθούν ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της συναλλαγής, η υψηλή οικονομική αξία της υπό κρίση

⁷¹Περάκη Ευάγγελου: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 33, Γκούσκου Α. Αγγέλικας: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660, Καράκωστα Ιωάννη: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

⁷² Περάκη Ευάγγελου: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 33, Καράκωστα Ιωάννη: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 97, Λιακόπουλος Αθ. :Δίκαιο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, Εξελίξεις και προοπτικές, ΔΕΕ 1995, σελίδα 830.

⁷³ Υπάρχει, βέβαια, ο κίνδυνος της συρρικνώσεως, με την εφαρμογή του άρθρου 281 ΑΚ του κύκλου των προστατευτέων προσώπων (περιορισμού κατ'ακρίβεια αυτού του κύκλου μόνο στους καταναλωτές με την στενή έννοια που προέβλεπε ο καταργηθείς ν.1961/1991), αναλυτικά Δωρής Φίλιππος: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004 σελίδα 729.

συναλλαγής που ενδεικνύει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο είναι γνώστης του οικείου συναλλακτικού κύκλου.⁷⁴

Η ανάγκη ad hoc ελέγχου και αξιολογικής στάθμισης υποστηρίζεται πως προκύπτει κατ'αρχήν από την επισκόπηση κοινοτικών κανόνων προστασίας του καταναλωτή. Διαπιστώνουμε, δηλαδή, πως όταν τα κοινοτικά μέτρα αποβλέπουν στη διασφάλιση κυρίως οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή, η έκταση της προστασίας περιορίζεται με τη χρήση κριτηρίων που έχουν, ως κοινή συνισταμένη, την ενίσχυση της θέσης του μέρους που έχει μειωμένη διαπραγματευτική και οικονομική ισχύ και μπορεί εύκολα να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον αντισυμβαλλόμενο. Το υποκειμενικό πεδίο προστασίας προσδιορίζεται συνήθως με κριτήριο την χρησιμοποίηση του προϊόντος ή της υπηρεσίας για την ικανοποίηση αναγκών άσχετων με την επαγγελματική δραστηριότητα.⁷⁵

Τον ad hoc έλεγχο της ανάγκης προστασίας του συγκεκριμένου συναλλασσομένου δέχεται και το Δικαστήριο Ευρωπαϊκής ένωσης (πρώην ΔΕΚ). Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η έννοια του καταναλωτή δεν μπορεί να καθοριστεί βάσει μιας προϋφιστάμενης υποκειμενικής κατάστασης. Το ίδιο πρόσωπο μπορεί να είναι σε μια περίπτωση καταναλωτής και σε άλλη περίπτωση επαγγελματίας, αφήνοντας έτσι τη δυνατότητα να υπαχθεί στο προστατευτικό πεδίο της Οδηγίας και ο καταναλωτής και ο έμπορος.

Επομένως, αποφασιστικής σημασίας δεν είναι οι προσωπικές συνθήκες του υποκειμένου, αλλά η θέση του στο πλαίσιο συγκεκριμένης σύμβασης σε συνάρτηση και με τους όρους και με το σκοπό της σύμβασης αυτής.⁷⁶

Αντίθετα, όμως, με τις παραπάνω επικριτικές απόψεις για τον νομοθετικό ορισμό του καταναλωτή, ορθή φαίνεται να είναι η άποψη που υποστηρίζει πως ο διευρυμένος νομοθετικός ορισμός του καταναλωτή και εναρμονίζεται συστηματικά με τις ειδικότερες διατάξεις των άρθρων του ίδιου νόμου, με τρόπο ώστε, όπου από το περιεχόμενο καθεμιάς από τις ειδικότερες αυτές ρυθμίσεις περιορίζεται ο κύκλος των προστατευτέων προσώπων και του πεδίου εφαρμογής της, ισχύει η ειδικότερη αυτή ρύθμιση, ενώ και από τη ratio της διάταξης του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 προκύπτει πως τον κίνδυνο από την επιβολή από τον

⁷⁴Μπεχρή Γεωργία: Ο καταναλωτής και η σύμβαση που καταρτίζεται εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕπισκεΔ 1995, σελίδα 273.

⁷⁵Περάκης Ευάγγελος: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 33, Καρακώστας Ιωάννης: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 97, Παπαντώνη Κ. Μαρία: Νομικοί προβληματισμοί σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΕΕμπΔ 2001, σελίδα 388.

⁷⁶Καρακώστας Ιωάννης: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 33.

προμηθευτή καταχρηστικών γενικών όρων συναλλαγών, διατρέχει κάθε αντισυμβαλλόμενος, τόσο εκείνος που ικανοποιεί με την σύμβαση προσωπικές του ανάγκες, όσο και εκείνος που ικανοποιεί με αυτή επαγγελματικές του ανάγκες.⁷⁷ Έτσι, οι παραπάνω απόψεις με τις οποίες επιχειρείται η ερμηνευτική συστολή της έννοιας του «τελικού αποδέκτη» και συνεπώς περιορισμός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 προσκρούουν όχι μόνο στο γράμμα, αλλά και στον προστατευτικό σκοπό του νόμου.

Αλλά και σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 281 ΑΚ, υποστηρίζεται πως πρόκειται για συγκεκριμένη τελεολογική συστολή της έννοιας του καταναλωτή, ενώ η λειτουργία της συγκεκριμένης διάταξης είναι σαφώς διαφορετική από αυτή της τελεολογικής συστολής. Το άρθρο 281 ΑΚ προσφέρει στον ερμηνευτή έναν μηχανισμό ελέγχου όχι του περιεχομένου του δικαιώματος, αλλά της *in concreto* άσκησής του. Δεν μπορεί να μην να αποκλειστεί η εφαρμογή της διάταξης αυτής, όμως αντικείμενο ελέγχου είναι μόνο, αν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, η επίκληση της ιδιότητας του καταναλωτή υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλονται από την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή τον κοινωνικό ή οικονομικό σκοπό του δικαιώματος.⁷⁸

Όσον αφορά την υποστηριζόμενη θέση ότι ο νομοθετικός ορισμός του καταναλωτή αντιβαίνει στο κοινοτικό δίκαιο, προβάλλεται ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν αποκλείει ευνοικότερες ρυθμίσεις στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών, σε σχέση με την προστασία που επιτάσσει το κοινοτικό δίκαιο, νοούμενο ως ελάχιστη προστασία, αφού η οδηγία 93/13 συνιστά οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης. Μέσα στην ευρεία έννοια του καταναλωτή, περιλαμβάνονται και τα πρόσωπα που θεωρούνται προστατευτέα με βάση τις κοινοτικές οδηγίες και κατά συνέπεια δε γεννάται θέμα μη ορθής εναρμόνισης της νομοθεσίας μας με το κοινοτικό δίκαιο.⁷⁹ Διαφορετικό είναι το ζήτημα της διαφορετικής προστασίας που αποδίδουν οι διατάξεις του Ν.2251/1994 ανάλογα με την ευρεία ή στενή έννοια του καταναλωτή την οποία και ακολουθούν καθώς και τα προβλήματα που

⁷⁷ Δωρής Φίλιππος: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004 σελίδα 729.

⁷⁸ Δωρής Φίλιππος: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004, σελίδα 729.

⁷⁹ Δωρής Φίλιππος: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004, σελίδα 729, Αλεξανδρίδου Ελίζα: Ο τροποποιημένος νόμος για την προστασία του καταναλωτή από την σκοπιά ενός εμπορικού, ΝοΒ τόμος 55, σελίδα 1493.

δημιουργούνται από την προστασία που προσφέρεται.⁸⁰ Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται στην ελληνική έννομη τάξη, δύο διαφορετικά νομικά πλαίσια προστασίας καταναλωτών: ένα γενικό πλαίσιο, το οποίο αν και αφορά μεγάλη μερίδα συμβαλλομένων, μένει σχετικά στάσιμο, διότι δεν παρακολουθεί τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, και ένα ειδικό, το οποίο, αν και αφορά περιορισμένο αριθμό συμβαλλομένων συνεχώς εξελίσσεται ακολουθώντας το παράγωγο ευρωπαϊκό δίκαιο. Κατά συνέπεια, τείνει να δημιουργηθεί ένα δίκαιο προστασίας καταναλωτή δύο ταχυτήτων, με γενικές και ειδικές διατάξεις, με διευρυμένο και περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, που στην πορεία του και στο ενδεχόμενο του πολλαπλασιασμού των ειδικών διατάξεων μπορεί να προκαλέσει σύγχυση και αμφιβολίες.

2. Ο κάτοχος πιστωτικής κάρτας ως καταναλωτής τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Κατά παράδοση, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, δηλαδή η άσκηση δραστηριότητας των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, διέπονται από κανόνες που αφορούν την οργάνωση και τη λειτουργία των τελευταίων και όχι τις σχέσεις τους με την πελατεία τους. Πριν από τη θέσπιση της σχετικής με την προστασία του καταναλωτή νομοθεσίας, οι κανόνες που αφορούσαν την σχέση των ιδρυμάτων αυτών με την πελατεία τους επιβάλλοντο κυρίως από την αγορά, δηλαδή τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών. Εφαρμογή έβρισκαν οι διατάξεις του αστικού κώδικα, που όμως λόγω του ότι βασίζονται στην αρχή της συμβατικής ελευθερίας των μερών (ΑΚ 361), δεν λαμβάνουν υπόψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες προστασίας των ασθενέστερων συμβαλλόμενων, όπως είναι οι καταναλωτές.⁸¹ Η ελληνική έννομη τάξη για την προστασία του καταναλωτή ακολούθησε αρχικά αυτούσιο από τις κοινοτικές οδηγίες (90/88 ΕΟΚ και 87/102 ΕΟΚ) το κανονιστικό πλαίσιο της καταναλωτικής πίστης (ΥΑ Φ1 983/1991 όπως τροποποιήθηκε από την Φ1-5353/1994).⁸² Ακολούθησε το δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή με το Ν. 1961/1991, όπως αυτός τροποποιήθηκε και

⁸⁰ Αλεξανδρίδου Ελίζα: Ο τροποποιημένος νόμος για την προστασία του καταναλωτή από την σκοπιά ενός εμπορικού, ΝοΒ τόμος 55, σελίδα 1493.

⁸¹ Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660, Γιαννοπούλου-Καλαμπούκα Πόπη: Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 1/2000, σελίδα 12.

⁸² Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660.

συμπληρώθηκε με το Ν.2000/91, ο οποίος καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από το Ν. 2251/1994 ΦΕΚ 191 Α.⁸³ Ακολούθησε η έκδοση της κοινοτικής οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁸⁴ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Απριλίου 2008 για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, η οποία κατήργησε την οδηγία 87/102 και η υπ' αριθμ. Ζ1-699 κοινή υπουργική απόφαση, η οποία και προσαρμόστηκε στην ανωτέρω οδηγία. Οι τραπεζικές συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, όπως αυτές της έκδοσης και χρήσης μέσων πληρωμής, γίνεται δεκτό ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 2251/1994.⁸⁵ Για να απολαύσει τις ευεργετικές έννομες συνέπειες του Ν.2251/1994, ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας θα πρέπει να υπαχθεί στην ευρεία έννοια του καταναλωτή του άρθρου 1. Άρα, ο κάτοχος της κάρτας είναι καταναλωτής μόνο εάν εμπίπτει στην έννοια του τελικού αποδέκτη, είτε ως φυσικό πρόσωπο, είτε ως νομικό. Βάσει, δηλαδή, του ευρέως ορισμού του καταναλωτή, σχεδόν σε κάθε περίπτωση ο κάτοχος πιστωτικής κάρτας θα είναι καταναλωτής και θα μπορεί να επικαλεστεί την εφαρμογή του άρθρου 2 περί ελέγχου καταχρηστικών γενικών όρων των συναλλαγών. Υποστηρίζεται, πάντως, ότι το κριτήριο «του τελικού αποδέκτη» για την εφαρμογή ή μη του νόμου στις τραπεζικές υπηρεσίες δεν είναι επιτυχές. Ιδίως στον τομέα παροχής υπηρεσιών, έχει υποστηριχθεί ότι η έννοια του τελικού αποδέκτη των παρεχομένων υπηρεσιών, αποτελεί ανεπιτυχές κριτήριο διότι η υπηρεσία από την φύση της αναλώνεται με την παροχή της και υπό την έννοια αυτή κάθε δέκτης υπηρεσίας είναι και ο «τελικός αποδέκτης της».⁸⁶

Στον τομέα παροχής τραπεζικών υπηρεσιών, πάντως, η ευρύτητα του ορισμού της έννοιας του καταναλωτή, που υιοθετεί ο σχετικός νόμος, δημιουργεί ενδεχομένως λιγότερα προβλήματα, καθώς είναι κατά τεκμήριο εύκολη και η διάκριση των συναλλασσομένων που ενεργούν προς εξυπηρέτηση καταναλωτικών ή επαγγελματικών αναγκών, λόγω του συχνά

⁸³Για σύγκριση μεταξύ των νομοθετημάτων 1961/1991 και 2251/1994, αναλυτικά σε Ιγγλέση-Δελούκα Κορνηλία: Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκουλας 1998, σελίδα 50 επ.

⁸⁴Αναλυτικά για την οδηγία 2008/48, Θεοχαροπούλου Γ.: Η νέα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔΕΕ 3/2008, σελίδα 386. Πρόκειται για οδηγία μέγιστης ή ορθότερα επιλεκτικής πλήρους εναρμόνισης. Βλ. Ρούσσης Κ. Δημήτριος: Καταστρατήγηση δικαίου στις τραπεζικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκουλας, 2010, σελίδα 156.

⁸⁵Γιαννοπούλου-Καλαμπούκα Πόπη: Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 1/2000, σελίδα 12, ΟΛΑΠ 15/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 430/2005 ΔΕΕ 2005, σελίδα 460 επ., ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΕφαΘ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643.

⁸⁶ Δωρής Φίλιππος: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004 σελίδα 729.

εξειδικευμένου χαρακτήρα της συναλλαγής και ιδίως της δυσκολίας αντίληψης, ακόμα και από έμπορο, των οικονομικών και νομικών προεκτάσεων ιδίως των γος, της εξ ορισμού οικονομικής ισχύος της τράπεζας και του γεγονότος ότι στις τραπεζικές συναλλαγές δύσκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς παροχή πιστωτικού ιδρύματος που να μη γίνεται προς «τελικό αποδέκτη».⁸⁷ Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, προκύπτει ότι ως τελικός αποδέκτης τραπεζικής υπηρεσίας θεωρείται ο πελάτης της τράπεζας που καταρτίζει με αυτή σύμβαση για εξυπηρέτηση προσωπικών και καθημερινών αναγκών π.χ σύμβαση καταναλωτικού δανείου. Οι διατάξεις του Ν. 2251/1994 είναι, δηλαδή, αμέσως εφαρμοστέες στον τομέα του λεγόμενου «retail banking»⁸⁸, που αφορά σε τραπεζικές υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρονται κυρίως σε φυσικά πρόσωπα, αποτελούν συναλλαγές σχετικά μικρού ύψους και παρουσιάζουν σχετική ομοιομορφία, περιοδικότητα και επαναληπτικότητα. Στις υπηρεσίες αυτές ανήκουν οι καταθέσεις χρημάτων ή άλλων κινητών αξιών, οι πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων, η έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής, πιστωτικών⁸⁹ και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών επιταγών, η εκμίσθωση θυρίδων κ.α.⁹⁰ Οι τράπεζες, όμως, παρέχουν υπηρεσίες και στο πλαίσιο πιο εξειδικευμένων επενδυτικών συναλλαγών, που παρά ταύτα απευθύνονται στο ευρύ κοινό όπως π.χ τα αμοιβαία κεφάλαια, η επένδυση σε μετοχές στο χρηματιστήριο. Ο αποδέκτης των υπηρεσιών αυτών είναι πολύ συχνά ο μέσος καταναλωτής, δηλαδή, άτομο μη εξειδικευμένο στο συγκεκριμένο συναλλακτικό τομέα. Στις περιπτώσεις, όμως, που το συγκεκριμένο άτομο δεν ανταποκρίνεται στο πρότυπο του καταναλωτή που είχε υπόψιν του ο νομοθέτης, αλλά ασχολείται τόσο πολύ με τον τομέα των επενδύσεων ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ως οιονεί επαγγελματίας, η προστασία δεν θα απονέμεται είτε λόγω μη συνδρομής της έννοιας του

⁸⁷ Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660, Παπαϊωάννου Γεώργιος: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από την χρήση τραπεζικών καρτών ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 103.

⁸⁸ Βλ. Αγγέλικα Α. Γκούσκου: Ο συμψηφισμός ως τρόπος αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου στα νέα τραπεζικά προϊόντα, σελίδα 472, όπου παρουσιάζεται κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών και προϊόντων που παρέχουν σήμερα οι τράπεζες, διακρίνοντας τα προϊόντα και υπηρεσίες “retail banking”, οι οποίες απευθύνονται στο ευρύ κοινό και περιλαμβάνουν π.χ τους λογαρισμούς καταθέσεων, τις πιστωτικές κάρτες, τα καταναλωτικά δάνεια, κλπ.

⁸⁹ Η νομολογία παγίως εφαρμόζει το ν. 2251/1994 ως προς τον έλεγχο των γος που θέτουν οι τράπεζες στις συμβάσεις έκδοσης πιστωτικής κάρτας. Ενδεικτικά: ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002, σελίδα 505, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΑΠ 269/2001 ΧρΙΔ2001, σελίδα 435 επ. Και από τη θεωρία: Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

⁹⁰Καράκωστας Ιωάννης: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 33.

καταναλωτή είτε κατ'εφαρμογήν του άρθρου 281 ΑΚ. Στην περίπτωση που γίνεται λόγος για επενδυτικές τραπεζικές υπηρεσίες, στην κρίση του αν ο επενδυτής απολαμβάνει της προστασίας του Ν.2251/1994, πρέπει να δώσουμε την ίδια απάντηση. Ο επενδυτής, ακόμα και σε ριψοκίνδυνα χρηματοπιστωτικά προϊόντα που απαιτούν υψηλό επίπεδο γνώσης, όπως τα χρηματιστηριακά παράγωγα, δεν μπορεί να αποκλειστεί *in abstracto* από την έννοια του καταναλωτή για τις ανάγκες εφαρμογής κάθε νομοθετήματος. Η κρίση πρέπει να γίνεται *in concreto*, με βασικό κριτήριο την άγνοια και την έλλειψη εξειδίκευσης του επενδυτή.⁹¹ Οι μόνοι επενδυτές που μπορεί να θεωρηθούν κατά κανόνα και *in abstracto* πως εξαιρούνται της προστασίας του καταναλωτή είναι οι θεσμικοί επενδυτές που και ισοδύναμοι με τον επαγγελματία σύμβουλο μπορεί να είναι και να έχουν υποχρεωτική κατά νόμο οργάνωση και πείρα στις σχετικές συναλλαγές, τις οποίες πραγματοποιούν ως επαγγελματίες. Για τους λόγους αυτούς, θεωρεί ορθά η ελληνική νομολογία ως αυτονοήτως εφαρμοζόμενες τις διατάξεις του Ν.2251/1994 και στις τραπεζικές συναλλαγές.⁹²

3. Η συμβεβλημένη επιχείρηση ως καταναλωτής

Στο τριμερές σύστημα της πιστωτικής κάρτας, όπως ανωτέρω εκτέθηκε, ο εκδότης της πιστωτικής κάρτας εκτός από τον κάτοχο, συμβάλλεται επίσης και με ένα δίκτυο επιχειρήσεων, οι οποίες επιτρέπουν στους υποψήφιους πελάτες τους να κάνουν χρήση της συγκεκριμένης κάρτας στις συναλλαγές τους ενώπιόν τους. Η σύμβαση που συνάπτει η κάθε επιχείρηση με τον εκδότη-πιστωτικό ίδρυμα, εξυπηρετεί τα συμφέροντα και των δυο συμβαλλομένων, καθώς από τη μια αυξάνεται ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης με την αποδοχή ως μέσο πληρωμής της πιστωτικής κάρτας, και από την άλλη το πιστωτικό ίδρυμα αποκομίζει οφέλη από την συμβεβλημένη επιχείρηση, αφού υποχρεούται προς απόδοση

⁹¹Παμπούκης Χαράλαμπος : Επενδυτικές τραπεζικές συμβάσεις και η προστασία του καταναλωτή στο ευρωπαϊκό δικονομικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 5/2008, σελίδα 550

⁹² ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, Ολ ΑΠ 15/2007 ΔΕΕ 2007, σελίδα 828, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

προμήθειας προς αυτό.⁹³ Η σύμβαση αυτή αποτελεί σύμβαση προσχώρησης⁹⁴ και συνήθως καταρτίζεται με την πρωτοβουλία της επιχείρησης. Η συμβεβλημένη επιχείρηση υπογράφει ένα έγγραφο υπόδειγμα που απαρτίζεται από προδιατυπωμένους όρους των συναλλαγών από τον εκδότη. Η συμβεβλημένη επιχείρηση δε διαθέτει τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως των όρων αυτών, αλλά δύναται ή να υπογράψει την σύμβαση αυτή ως έχει, αποδεχόμενη όλους τους όρους των συναλλαγών, ή να μην την υπογράψει στερούμενη τα οφέλη που θα αποκόμιζε από αυτήν.⁹⁵ Σε αυτό σημείο, αξίζει να επισημανθεί το ζήτημα το οποίο γεννάται σε σχέση με το αν μπορεί η συμβεβλημένη επιχείρηση να υπαχθεί στην έννοια του καταναλωτή με βάση τον ορισμό του άρθρου 1 του Ν. 2251/1994 και κατά να συνέπεια να προστατευθεί ως προς την ενδεχόμενη καταχρηστικότητα των γενικών όρων που τυχόν περιέχονται στην υπογραφόμενη σύμβαση με το πιστωτικό ίδρυμα.

Με βάση τον ευρύ ορισμό του νόμου ακόμα και η συμβεβλημένη επιχείρηση εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, αφού συνιστά τον τελικό αποδέκτη υπηρεσίας, καθώς η υπηρεσία λόγω της φύσης της αναλώνεται με την παροχή της, αλλά στην περίπτωση της παροχής προϊόντων, δεν εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, αφού σκοπός της επιχείρησης είναι η περαιτέρω διοχέτευσή τους στο καταναλωτικό κοινό. Πέρα, όμως, από το κριτήριο του ορισμού της έννοιας του καταναλωτή που εμπεριέχεται στο ν.2251/1994, πρέπει να ληφθούν υπόψιν και άλλα στοιχεία που μπορούν να εισφέρουν εποικοδομητικά στον προβληματισμό.

Σύμφωνα με απόψεις που έχουν εκφραστεί σε θεωρητικό επίπεδο,⁹⁶ αποκλείεται η ευθεία εφαρμογή του Ν. 2251/1994, διότι η συμβεβλημένη επιχείρηση δεν εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή. Αλλά ούτε και η αναλογική εφαρμογή του Ν. 2251/1994 θα πρέπει να γίνει δεκτή, διότι η επιχείρηση απευθύνεται με δική της πρωτοβουλία στον εκδότη της πιστωτικής κάρτας προκειμένου να επιτύχει την εισχώρησή της στο τριμερές σύστημα της πιστωτικής κάρτας. Λογικό είναι πριν από την σύναψη της σύμβασης, να έχει ενημερωθεί σχετικά με το περιεχόμενο της σύμβασης και για τους τυχόν κινδύνους που ελλοχεύουν. Η επιχείρηση δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι χαρακτηρίζεται από διαπραγματευτική απειρία ή αδυναμία, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του καταναλωτή, αφού συνάπτει την σύμβαση με τον εκδότη στο πλαίσιο άσκησης της επαγγελματικής της δραστηριότητας. Δηλαδή, η

⁹³ Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα : Πιστωτική κάρτα, σελίδα 194.

⁹⁴ Ως σύμβαση προσχώρησης χαρακτηρίζεται από Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα, σελίδα 70 και από Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Η πιστωτική κάρτα, σελίδα 506.

⁹⁵ Χαρίση-Στάμου: Η πιστωτική κάρτα 1984, σελίδα 70.

⁹⁶ Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Πιστωτική κάρτα, σελίδα 196, Γεωργιάδης Απόστολος: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, 2008, σελίδα 298-299.

συμβεβλημένη επιχείρηση προσχωρεί στην σύμβαση με μικρότερο έλλειμμα πληροφόρησης από ό,τι ένας άπειρος καταναλωτής, συνεκτιμώντας το ενδεχόμενο ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής και έχοντας μεγαλύτερη δυνατότητα λήψης πρόσθετης πληροφόρησης και με θεωρητικά μεγαλύτερες δυνατότητες εξεύρεσης εναλλακτικών λύσεων, οι οποίες, όμως, πρακτικά σπάνια προσφέρονται, λόγω της φύσης της συναπτόμενης σύμβασης, ως σύμβασης προσχώρησης.

Για τους λόγους αυτούς δεν είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή του Ν.2251/1994. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι αποκλείεται ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων των συναλλαγών στην σύμβαση της συμβεβλημένης επιχείρησης με τον εκδότη με βάση τις διατάξεις 178,179,281,288 και 332 ΑΚ, ο οποίος μάλιστα εμφανίζεται και ως επιβεβλημένος.

Το ερώτημα που τίθεται σχετικά με την ένταξη της επιχείρησης στο προστατευτικό πεδίο του νόμου για την προστασία του καταναλωτή μπορεί να είναι πιο επιτακτικό όταν στη θέση της συμβεβλημένης επιχείρησης συναντάται ένας επιχειρηματικός κολοσσός, ο οποίος θα εμφανίζεται ως το ισχυρό μέρος έναντι του συμβαλλομένου της. Σε αυτήν την περίπτωση, η θεώρηση της επιχείρησης ως καταναλωτή και η αξίωσή της για προστασία, θα ήταν καταχρηστική.⁹⁷(ΑΚ 281).

Σε αυτό το σημείο, σκόπιμο είναι να αναφερθεί ότι τη νομολογία δεν την έχει απασχολήσει πολύ αυτό το θέμα σχετικά με την ένταξη της επιχείρησης στην έννοια του καταναλωτή και όσες αποφάσεις σχετίζονται με τον εν λόγω προβληματισμό δεν παραθέτουν επαρκή αιτιολογία πέρα από την αναφορά στο ν. 2251/1994, χωρίς να εξετάζουν και άλλες παραμέτρους σε σχέση με την θέση της επιχείρησης, την ισχύ της και την πείρα στις συναλλαγές. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα δικαστικής απόφασης,⁹⁸ όπου κρίθηκε ότι καταναλωτής είναι και η εμπορική επιχείρηση που συνάπτει σύμβαση παροχής υπηρεσιών με τράπεζα, βάση της οποίας η τράπεζα της παραχωρεί τη δυνατότητα πώλησης εμπορευμάτων μέσω πιστωτικών καρτών που φέρουν το διακριτικό τίτλο της, βασιζόμενη στον ευρύ ορισμό του άρθρου 1§4^α του Ν.2251/1994, χωρίς να ληφθεί υπόψιν κανένα άλλο κριτήριο.

Καταληκτικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι κατά την έρευνα της υπαγωγής μιας συμβεβλημένης επιχείρησης στην έννοια του καταναλωτή, αρχικά θα έπρεπε με βάση τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 1 §4 να δοθεί καταφατική απάντηση. Όμως, στην συνέχεια ως επιβεβλημένη κρίνεται η συνεκτίμηση των ιδιαιτέρων περιστάσεων της εκάστοτε

⁹⁷Σύμφωνα με Περάκη, δύο βασικές παράμετροι από τις οποίες θα εξαρτάται η προστασία του καταναλωτή, θα είναι αφενός η «διαπραγματευτική υπεροπλία» του προηθευτή και αφετέρου η «απόσταση γνώσης» του καταναλωτή σε σχέση με το αντικείμενο της συναλλαγής.

⁹⁸ απόφαση του ΜπρΑθ 2772/2002ΕΕμπΔ 2002, σελίδα 802.

συμβεβλημένης επιχείρησης χρησιμοποιώντας τα κρίσιμα κριτήρια που αναφέρθηκαν, προκειμένου να αποφευχθεί η καταχρηστική επίκληση της ιδιότητας του καταναλωτή από επιχειρήσεις στις οποίες και δεν προσιδιάζει αυτή η ιδιότητα.

4. Το ζήτημα της υπαγωγής ή μη των τραπεζικών εγγυητών σύμφωνα με το Ν.2251/1994. – Ο εγγυητής στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.

Συνηθέστατη εξασφάλιση των καταναλωτικών πιστώσεων αποτελεί, λόγω της ταχύτητας της συναλλαγής και του χαμηλού ύψους του ποσού που πιστώνεται, η εγγύηση τρίτου προσώπου (συνήθως ατόμου που ανήκει στον φιλικό ή οικογενειακό περίγυρο). Μετά την πρόσφατη τροποποίηση του ν. 2251/1994 από το ν. 3587/2007 (ΦΕΚ Α 152/ 10.7.2007), η §4 του άρθρου 1 ορίζει πως κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που εγγύεται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του είναι καταναλωτής, και συνεπώς εφαρμόζονται και στην σύμβαση εγγύησης οι διατάξεις του νόμου για την προστασία των καταναλωτών. Με τη διάταξη αυτή, φαίνεται πως επιλύεται ένα ζήτημα, το οποίο είχε απασχολήσει την ελληνική θεωρία και νομολογία και έγινε πεδίο έκφρασης αντιτιθέμενων απόψεων.

Πριν, από την προσθήκη της ως άνω διάταξης στο Ν.2251/1994, υπήρξε αμφισβήτηση ως προς το εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις προστατεύεται ο εγγυητής από τις διατάξεις που προστατεύουν τον καταναλωτή. Η θεωρία δεχόταν κατ'αρχήν, ότι ο εγγυητής υπαγόταν στην έννοια του καταναλωτή.⁹⁹

⁹⁹Καράκωστας Ιωάννης: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 97, Μεντής Γιώργος: Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΧρΙΔ Δ/2004, σελίδα 185.Ο Παμπούκης υιοθετεί την άποψη της υπαγωγής όλων αδιακρίτως των τραπεζικών εγγυητών στο Ν.2251/1994. Αντίθετος είναι ο Δούβλης: Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν.2251/2004 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 8-9 2003, σελίδα 876, ο οποίος επισημαίνει τον κίνδυνο της μαζικής «απόδρασης» τραπεζικών εγγυητών με σοβαρότατα αντανakλαστικά αποτελέσματα στη γενικότερη ροή των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων και της εθνικής οικονομίας, λόγω κυρίως της απευκτέας για το πιστωτικό σύστημα αποδυνάμωσης του θεσμού της εγγύησης στη χορήγηση δανείων ή πιστώσεων, με παράλληλη επ αύξηση του ρόλου των εμπράγματων ασφαλειών στην τραπεζική πρακτική.

Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί ότι πως ορθό θα ήταν ο εγγυητής να μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις του νόμου για την προστασία του καταναλωτή είτε όταν ο πρωτοφειλέτης είναι τελικός αποδέκτης, είτε όταν ο ίδιος ο εγγυητής είναι τελικός αποδέκτης. Αυτό συμβαίνει σε περίπτωση που η κύρια οφειλή υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του Ν.2251/1994 (αν δηλαδή ο πρωτοφειλέτης είναι τελικός αποδέκτης), καθώς θα ήταν παράλογο να αντιμετωπίζεται ευμενέστερα ο πρωτοφειλέτης από τον εγγυητή, ο οποίος χωρίς κατ'αρχήν δικό του συμφέρον, εξασφαλίζει την εκπλήρωση ξένης οφειλής, αλλά και όταν ο ίδιος ο εγγυητής ενεργεί, δίνοντας την εγγύηση στο πλαίσιο μη άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, για την εξυπηρέτηση όχι δικών του οικονομικών συμφερόντων, όταν δηλαδή ο εγγυητής θεωρηθεί τελικός αποδέκτης. Σε περίπτωση εγγύησης από μη επαγγελματία, για την εξασφάλιση οφειλής εμπόρου, (εμπορικής ή μη), θα ήταν άδικο να αντιμετωπίζεται ο μη επαγγελματίας, ο οποίος δεν ωφελείται από την εγγύηση, με τα κριτήρια αντιμετώπισης του εμπόρου.¹⁰⁰

Η προβληματική της υπαγωγής του εγγυητή στην έννοια του καταναλωτή απασχόλησε τη νομολογία σε διάφορες συμβάσεις. Κατά ένα μέρος της νομολογίας, ο συμβαλλόμενος στη σύμβαση εγγύησης, δεν είναι αποδέκτης των προσφερόμενων από την τράπεζα υπηρεσιών και συνεπώς δεν είναι καταναλωτής με την έννοια του άρθρου 1 παρ.4.¹⁰¹

Η απόφαση του Εφ Πειρ 91/2002 κρίνοντας επί ασκηθείσας ανακοπής κατά αποφάσεως δικαστηρίου δέχθηκε ότι ο συμβαλλόμενος στη σύμβαση της εγγύησης δεν είναι αποδέκτης των προσφερόμενων από την τράπεζα υπηρεσιών και συνεπώς δεν είναι καταναλωτής με βάση το άρθρο 1 παρ.4. Εξάλλου, οι αναφερόμενοι στη σύμβαση εγγύησης όροι, δυνάμει των οποίων ο εγγυητής παραιτήθηκε των ενστάσεών του, δεν εμπίπτουν στην έννοια των γενικών όρων συναλλαγών, όπως περιγράφονται από το άρθρο 2 του νόμου. Και η απόφαση του ΠΠρΠειρ 832/2001, δέχεται πως ο εγγυητής σε σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό δε θεωρείται καταναλωτής¹⁰², ενώ ομοίως η απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χαλκίδας 32/2006 δέχεται πως ο εγγυητής τραπεζικής σύμβασης δεν αποκτά

¹⁰⁰ Μεντής Γιώργος: Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΧρΙΔ Δ/2004, σελίδα 185.

¹⁰¹ ΕφΠειρ 91/2002, ΕπισκΕΔ 2002, σελ 778 με Παρατηρήσεις στην απόφαση Παμπούκη Κωνσταντίνου , ΕφΑθ 6902/1995 ΕλΔνη 1996, σελίδα 1398.

¹⁰² ΠΠρΠειρ 832/2001, Δελτίο Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, 2001, σελίδα 122.

την ιδιότητα του καταναλωτή και δεν τίθεται ζήτημα καταχρηστικών ΓΟΣ που περιέχονται στη δανειακή σύμβαση στην οποία εγγυήθηκε¹⁰³.

Αντίθετα, η υπ' αριθμ. 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών¹⁰⁴ δέχθηκε πως οι διατάξεις του Ν.2251/1994 σαφώς προστατεύουν τον εγγυητή, ενόψει του ότι και αυτός (εγγυητής) εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, όπως αυτή προεκτέθηκε, αφού ο εγγυητής προσέρχεται στην προμηθευτρια τράπεζα σαν πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών αυτής. Ειδικότερα, γίνεται παγίως δεκτό στη θεωρία ότι ο εγγυητής, ο οποίος συναλλάσσεται με την προμηθευτρια τράπεζα, έχει την ίδια ανάγκη προστασίας με το δανειολήπτη-πελάτη απέναντι στους προδιατυπωμένους όρους των συμβάσεων, που συνάπτει με αυτήν (τράπεζα), αφού η τελευταία εκμεταλλεζόμενη τη διαπραγματευτική της υπεροχή απέναντι σ'αυτόν, του επιβάλλει τη δική της συμβατική τάξη.¹⁰⁵ Ενώ και η υπ'αριθμ. 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών δέχεται ότι ο εγγυητής εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, αφού προσέρχεται στην τράπεζα σαν πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών της.¹⁰⁶

Βάσει των παραπάνω, ο εγγυητής σύμβασης για τη χορήγηση πιστωτικής κάρτας δεν θα μπορούσε να αποκλεισθεί από το πεδίο του Ν.2251/1994, δεδομένου ότι, όπως άλλωστε άμεσα συμβαίνει και με τον κάτοχο της κάρτας, δεν προέβη στη συγκεκριμένη ενέργεια με σκοπό το μετέπειτα, έστω έμμεσο κερδοσκοπικό όφελος, αλλά την κάλυψη καθαρά ατομικών οικονομικών αναγκών. Για τους λόγους αυτούς, οι παραπάνω εγγυητές, θα πρέπει ορθότερα να γίνει δεκτό ότι εξομοιώνονται ουσιαστικά με καταναλωτές στην σχέση τους με την τράπεζα, δικαιούμενοι ανάλογης προστασίας βάσει των διατάξεων του Ν.2251/1994.¹⁰⁷

Η πρακτική σημασία πάντως του ζητήματος εάν ο εγγυητής μπορεί να υπαχθεί στην έννοια του καταναλωτή αναφέρεται κατά κύριο λόγο στην καταχρηστικότητα ή όχι των προδιατυπωμένων όρων που περιέχονται στην σύμβαση εγγύησης που υπογράφει ο εγγυητής με την τράπεζα. Ιδιαίτερα, αυτού του είδους οι συμβάσεις περιέχουν όρους που αφορούν σε παραίτηση του εγγυητή από τις ενστάσεις των άρθρων 862 και 863 ΑΚ. Οι διατάξεις των άρθρων 862, 863 και 864 ΑΚ είναι διατάξεις ενδοτικού δικαίου¹⁰⁸. Επιτρέπεται συνεπώς η

¹⁰³ Μον ΠρωτΧαλκ 32/2006, ΔΕΕ 2003, σελίδα 803.

¹⁰⁴ ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 42.

¹⁰⁵ ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 42.

¹⁰⁶ ΕφΑθ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643.

¹⁰⁷ Δούβλης Α. Βασίλης: Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν.2251/2004 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 8-9 2003, σελίδα 876.

¹⁰⁸ Δούβλης Α. Βασίλης: Η απελευθέρωση των τραπεζικών εγγυητών κατ'άρθρο 862 ΑΚ.

αντίθετη συμφωνία των μερών. Κατά την πρόσφατη νομολογία, εάν η ανωτέρω συμφωνία αποτελεί προϊόν ελεύθερης διαπραγμάτευσης των συμβαλλόμενων μερών δεν τίθεται θέμα καταχρηστικότητας μιας τέτοιας απόκλισης από τις ανωτέρω ενδοτικού δικαίου διατάξεις. Το αντίθετο, όμως, συμβαίνει όταν η εν λόγω εκ των προτέρων αντίθετη συμφωνία δεν αποτελεί προϊόν ελεύθερης διαπραγμάτευσης μεταξύ ισότιμων συναλλασσομένων μερών, αλλά το ένα συμβαλλόμενο μέρος, δηλαδή, ο προμηθευτής εκμεταλλευόμενο τη διαπραγματευτική του υπεροχή έναντι στο άλλο, δηλαδή τον καταναλωτή, του επιβάλλει τη δική του συμβατική τάξη. Σε αυτή την περίπτωση, προδιατυπώνονται μονομερώς οι γενικοί όροι των συναλλαγών, οι οποίοι και δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης, αφού ο ένας συμβαλλόμενος επιβάλλει κατά την κατάρτιση της σύμβασης στον άλλο, χωρίς ατομική διαπραγμάτευση.¹⁰⁹

Συμπερασματικά, παραίτηση του εγγυητή από τις διατάξεις αυτές μέσω γος δεν χωρεί. Αυτό προκύπτει από το συνδυασμό των διατάξεων ΑΚ 862, 863 και 332, 334, αλλά και από το άρθρο 2§6 του Ν. 2251/1994.

IV. Έλεγχος των γενικών όρων συναλλαγών στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας

1. Ο έλεγχος των γενικών όρων συναλλαγών μέσω του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994 - Το σύστημα του ελέγχου σε τρία επίπεδα.

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του αρθ. 2 του Ν.2251/1994 ως γενικοί όροι των συναλλαγών νοούνται «οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για μελλοντικές συμβάσεις». Από τον νομοθετικό ορισμό προκύπτουν τα ακόλουθα εννοιολογικά στοιχεία των ΓΟΣ. Οι ΓΟΣ είναι συμβατικοί όροι, έχουν διατυπωθεί μονομερώς εκ των προτέρων, προορίζονται να αποτελέσουν ομοιόμορφο περιεχόμενο απροσδιόριστου αριθμού

¹⁰⁹ ΕφΑθ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643, ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 42.

μελλοντικών συμβάσεων και τίθενται από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο (πελάτη), κατά την κατάρτιση της συμβάσεως, χωρίς ατομική διαπραγμάτευση¹¹⁰.

Ο έλεγχος των γενικών όρων συναλλαγών γίνεται σε τρία επίπεδα:

α) *Κατ'αρχήν, ελέγχεται η ένταξη των γενικών όρων συναλλαγών στην σύμβαση, καθώς αν αποδειχθεί πως οι ΓΟΣ δεν ενσωματώθηκαν στο περιεχόμενο μιας συμβάσεως, δεν είναι δυνατόν να τεθεί θέμα ισχύος τους, αφού αυτή μόνο από την συμφωνία των δύο μερών μπορεί να αντληθεί.*

Από την αρνητική διατύπωση του της παρ.1 του αρθ.2 του Ν.2251/1994, όπως τροποποιήθηκε από το Ν.3587/2007, προκύπτει ότι για την ενσωμάτωση των ΓΟΣ στην σύμβαση, πρέπει να συντρέχει γνώση ή υπαίτια άγνοια του καταναλωτή, η οποία υπάρχει ιδίως όταν ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξη των ΓΟΣ ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους.

Αναγκαία κατ'αρχήν για την κατάφαση της εντάξεως των ΓΟΣ στη σύμβαση θεωρείται μία ρητή εκ μέρους της επιχείρησης υπόδειξη προς τον πελάτη κατά την κατάρτιση της συμβάσεως ότι η συγκεκριμένη σύμβαση περιλαμβάνει τους προτεινόμενους από την επιχείρηση ΓΟΣ. Η υπόδειξη αυτή αφορά τους ΓΟΣ στο σύνολό τους και δεν σημαίνει ενημέρωση του πελάτη αναφορικά με το περιεχόμενο του κάθε συγκεκριμένου ΓΟΣ ξεχωριστά. Η γνώση αυτή παραμένει αποκλειστική ευθύνη του πελάτη, εκτός αν πρόκειται για κάποια «απροσδόκητη ρήτρα»¹¹¹, οπότε θεωρείται ότι για να καταστεί δεσμευτική πρέπει να έχει υποδειχθεί στον πελάτη ιδιαιτέρως.¹¹² Από τα παραπάνω, είναι φανερό πως το ζήτημα της ρητής υποδείξεως ανακύπτει κατά βάση στις περιπτώσεις όπου οι ΓΟΣ βρίσκονται αναγεγραμμένοι στο πίσω μέρος του εντύπου της συμβάσεως ή περιέχονται σε ξεχωριστό

¹¹⁰Καράκωστας Ιωάννης : Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, Καράσης Μαριάννος: Γενικοί όροι των συναλλαγών: δικαστικός έλεγχος με εισαγωγή στη ρύθμιση των ν.1961/1991 και 2000/1991, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991.

¹¹¹Η έλλειψη νομοθετικής ρύθμισης γις τις απροσδόκητες ρήτρες σημειώνεται από Δωρή: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

¹¹² Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 359 επ.

έγγραφο στο οποίο γίνεται παραπομπή. Όταν αντίθετα οι ΓΟΣ περιέχονται στο κείμενο της κύριας σύμβασης, η ερευνώμενη προϋπόθεση στερείται κάθε σημασίας.¹¹³ Στις συμβάσεις, οι οποίες καταρτίζονται προφορικά αρκεί η ανάρτηση σε εμφανές μέρος των ΓΟΣ, ώστε να μπορούν να αναγνωσθούν από το μέσο καταναλωτή χωρίς δυσκολία.

Στην περίπτωση που πρόκειται για σύμβαση η οποία συνάπτεται μέσω διαδικτύου οι ΓΟΣ περιέχονται στον server, όπου «στεγάζεται» ο επιχειρηματίας-προμηθευτής αγαθών και υπηρεσιών, και ειδικότερα στην ιστοσελίδα του (ή στα e-mail που αυτός μαζικά αποστέλλει). Για να ενταχθούν έγκυρα οι ΓΟΣ στην σύμβαση πρέπει ο προμηθευτής να υποδείξει την ύπαρξή τους και να εξασφαλίσει στο χρήστη τη δυνατότητα πραγματικής γνώσης του περιεχομένου τους. Η υπόδειξη θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην καταλείπεται αμφιβολία ότι η σύμβαση καταρτίζεται υπό τους συγκεκριμένους όρους και συγχρόνως να μπορεί ο καταναλωτής να λάβει γνώση ολόκληρου του περιεχομένου τους. Πρέπει λοιπόν ολόκληρο το κείμενο των ΓΟΣ να βρίσκεται σε ευανάγνωστο εμφανές μέρος της ιστοσελίδας ή να επισημαίνεται με σύνδεσμο (link) μέσω του οποίου «ανοίγει» η ιστοσελίδα με το κείμενο των ΓΟΣ.¹¹⁴ Περαιτέρω οι ΓΟΣ πρέπει να διατίθενται κατά τρόπο που επιτρέπει την αποθήκευση και την αναπαραγωγή τους¹¹⁵. Εξάλλου, δεν αρκεί να γίνεται υπόδειξή τους στην πρώτη σελίδα, αλλά και στην σελίδα στην οποία υπάρχει το έντυπο της παραγγελίας προς συμπλήρωση. Στην πράξη, σπάνια υπάρχει αμφισβήτηση ως προς την ένταξη των όρων στην σύμβαση καθώς στις περισσότερες ιστοσελίδες η διαδικασία παραγγελίας δεν μπορεί να προχωρήσει αν ο πελάτης δεν επιλέξει με «κλικ» το τετραγωνάκι επιβεβαίωσης ότι αποδέχεται τους αναγραφόμενους εκεί ΓΟΣ.

Η ρητή υπόδειξη είναι ευνόητο ότι πρέπει να γίνεται έως την κατάρτιση της συμβάσεως¹¹⁶. Η υπόδειξη συνεπώς που γίνεται μετά την κατάρτιση¹¹⁷, δε θεραπεύει την σχετική παράλειψη. Για την κατάφαση της συνδρομής του στοιχείου της ρητής υποδείξεως δε

¹¹³ Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, Καρακώστας Ιωάννης: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

¹¹⁴ Αλεξανδρίδου Ελίζα: Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, Ελληνικό και Κοινοτικό, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελίδα 6, Καρακώστας Ιωάννης: Βασικά ζητήματα προστασίας καταναλωτών στο Διαδίκτυο, ΔΕΕ 5/2004, σελίδα 499.

¹¹⁵ Άρθρο 9 §2 π.δ 131/2003.

¹¹⁶ ΠΠρΑ01208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101, Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 354.

¹¹⁷ Πχ απόδειξη παραλαβής στο πίσω μέρος της οποίας αναγράφονται οι ΓΟΣ.

θεωρείται αναγκαία η τήρηση κάποιου τύπου. Μπορεί συνεπώς να γίνει είτε γραπτώς είτε προφορικά, ανάλογα με τις περιστάσεις, υπό τις οποίες θα καταρτίζεται η συγκεκριμένη σύμβαση. Δεν πρέπει, όμως, να παραμένει στον πελάτη της επιχειρήσεως ουδεμία αμφιβολία ότι η καταρτιζόμενη σύμβαση περιλαμβάνει και τους προτεινόμενους από αυτή ΓΟΣ.¹¹⁸

Απαραίτητη περαιτέρω προϋπόθεση για την ένταξη των ΓΟΣ είναι η υφιστάμενη κατά τον χρόνο κατάρτισης της σύμβασης δυνατότητα του πελάτη να λάβει γνώση του περιεχομένου των προτεινόμενων από την επιχείρηση ΓΟΣ. Σκοπός της αναγνώρισεως της αναγκαιότητας του στοιχείου αυτού δεν είναι να λάβει πράγματι γνώση του περιεχομένου των ΓΟΣ ο ενδιαφερόμενος (κάτι τέτοιο θα απείχε πολύ από την πραγματικότητα της σύγχρονης συναλλακτικής ζωής), αλλά για να διασφαλισθεί θεωρητικά σε αυτόν ένα *minimum* ελεύθερης ως προς αυτούς δικαιοπρακτικής επιλογής, ώστε να μπορεί να γίνεται λόγος για συμβατικής φύσεως δέσμευση. Η προσπόριση αυτής της δυνατότητας στον πελάτη, βαρύνει την επιχείρηση αφού στη δική της σφαίρα εξουσίας βρίσκεται το κείμενο των ΓΟΣ.

Εφόσον πληρούνται οι ανωτέρω δύο προϋποθέσεις από την πλευρά της επιχείρησης, οι προτεινόμενοι από αυτή όροι καθίστανται περαιτέρω περιεχόμενο της σύμβασης μόνο με την σύμφωνη βούληση του αντισυμβαλλόμενου. Η συγκατάθεση αυτή του πελάτη μπορεί να εκδηλώνεται ρητά (συνήθως με την υπογραφή εκ μέρους του του κειμένου των ΓΟΣ), γίνεται, όμως, δεκτό ότι μπορεί να προκύπτει και σιωπηρά επί τη βάση των ειδικών περιστάσεων της κάθε ατομικής περίπτωσης.¹¹⁹

β) *Το δεύτερο στάδιο ελέγχου των ΓΟΣ είναι αυτό της ερμηνείας του περιεχομένου τους.*

Ο Ν.2251/1994 περιλαμβάνει στις διατάξεις του ειδικούς κανόνες για την ερμηνεία των ΓΟΣ. Ειδικότερα, σύμφωνα με το αρθ.2 παρ.3 «*όροι που συμφωνήθηκαν μετά από ατομική διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (ειδικοί όροι) υπερισχύουν των αντίστοιχων γενικών όρων*». Σύμφωνα με τον πιο πάνω κανόνα, όταν στο πλαίσιο μιας σύμβασης συνυπάρχουν ΓΟΣ και ειδικοί όροι αντιφατικοί μεταξύ τους, οι ειδικοί όροι που αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής συμφωνίας κατισχύουν των ΓΟΣ με συνέπεια η ρήτρα

¹¹⁸ Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, Καρακώστας Ιωάννης: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

¹¹⁹ Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 359 επ.

ΓΟΣ που αντιβαίνει στους ειδικούς όρους να μην ενταχθεί στην σύμβαση και να μην αποκτήσει ισχύ. Ο κανόνας αυτός εξηγείται και πάλι από την φύση των ΓΟΣ ως γενικών απρόσωπων κανόνων, οι οποίοι εύλογα υποχωρούν ενώπιον της ειδικής ρύθμισης (*lex specialis lege generali derogat*).

Ωστόσο, το θέμα το οποίο ανακύπτει σε αυτό το σημείο, είναι εάν πράγματι υπερισχύει ο ειδικός όρος έναντι των ΓΟΣ στην περίπτωση που αυτός είναι δυσμενέστερος για τον καταναλωτή, διότι τίθεται ζήτημα προσβολής των δικαιωμάτων του καταναλωτή. Ως προς το ζήτημα αυτό, ο ν. 1961/1991 προέβλεπε ότι ο ειδικότερος όρος επικρατεί μόνο αν είναι ευνοϊκότερος για τον καταναλωτή. Η ρύθμιση αυτή δεν ακολουθήθηκε στο νεότερο ν. 2251/1994, αλλά και ούτε και στην τροποποίησή του. Σε αυτό ζήτημα κρίνεται ορθότερο να θεωρήσουμε πως αφού η ατομική συμφωνία συνιστά προϊόν ελεύθερης δικαιοπρακτικής απόφασης του καταναλωτή, θα πρέπει να υπερισχύει έναντι των ΓΟΣ ακόμα και αν είναι δυσμενέστερη για τον καταναλωτή και ευνοεί περισσότερο τον προμηθευτή. Η αντίθετη άποψη έρχεται σε αντίθεση με τον σεβασμό στην αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας εγγίζοντας τα όρια ενός άκρατου πατερναλισμού.¹²⁰

Σύμφωνα, εξάλλου, με τον ερμηνευτικό κανόνα σύμφωνα με το αρ. 2 παρ 4 εδ. α' : « *κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψιν η ανάγκη προστασίας των καταναλωτών*», ενώ σύμφωνα με το εδάφιο. β' « *Γενικοί όροι των συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτον για λογαριασμό του, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή*». (*In dubio contra stipulatorem*).

Κατά την έννοια του ερμηνευτικού αυτού κανόνα, σε περίπτωση αμφιβολίας ή ασάφειας ως προς το περιεχόμενο ορισμένης ρήτρας ΓΟΣ και για την οποία είναι δυνατόν να υποστηριχθούν περισσότερες ερμηνευτικές εκδοχές, η προσέγγιση που επιλέγεται είναι η περισσότερο ευνοϊκή για τον πελάτη. Η ισχύς του κανόνα αυτού δικαιολογείται εν προκειμένω από το γεγονός ότι οι ΓΟΣ διατυπώνονται εκ των προτέρων και μονομερώς από τον χρήστη τους, χωρίς τη δυνατότητα του αντισυμβαλλομένου να συνεπιδράσει στη διαμόρφωση του περιεχομένου τους. Επομένως, είναι εύλογο ο μονομερώς ωφελούμενος από την χρήση τους να φέρει και τους κινδύνους από την ύπαρξη ενδεχόμενων ελαττωμάτων διατύπωσης.¹²¹ Σε αντίθεση με την ατομική αγωγή καταναλωτή, όπου προτιμάται η ερμηνεία

¹²⁰Παπανικολάου Παναγιώτης: Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2000, σελίδα 390.

¹²¹Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, Καράκωστας Ιωάννης : Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και

υπέρ του καταναλωτή, στη συλλογική αγωγή, επιβάλλεται η δυσμενής ερμηνεία, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου.¹²² Ο κανόνας αυτός που αφορά στην συλλογική αγωγή, εμφανίζει μεγάλη πρακτική αξία, καθώς συμβάλλει στο να εκδοθεί απόφαση η οποία δε θα είναι ευνοϊκή μόνο για τους καταναλωτές, αλλά και θα αναπτύσσει την ενέργειά της σε όλες τις ατομικές δίκες που θα αφορούν τους ίδιους όρους.¹²³ Βέβαια, ο κανόνας του άρθρου 4 δεν πρέπει να οδηγεί σε ακραίες ερμηνείες προς την αντίθετη κατεύθυνση, ούτε να θεωρείται ότι οποιοσδήποτε αβάσιμος ισχυρισμός του καταναλωτή δημιουργεί αμφιβολίες. Αμφιβολία γεννάται όταν μετά από στάθμιση των έννομων συμφερόντων του καταναλωτή και του προμηθευτή, ο εφαρμοστής του δικαίου δεν κατέληξε σε κάποια λύση ή θεώρησε ότι τα συμφέροντα και των δυο πλευρών τυγχάνουν της ίδιας προστασίας. Πάντως, η χρηστικότητα του προαναφερθέντος κανόνα δικαίου εναπόκειται αδιαμφισβήτητα στην κρίση του εκάστοτε δικαστή.

γ) Στο τελευταίο στάδιο διενεργείται ανοιχτός έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών από την σκοπιά της συμφωνίας του με την αρχή της εξισωτικής συμβατικής δικαιοσύνης.

Πλέον, ορίζεται ρητά η δυνατότητα ανοιχτού ελέγχου του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών από τα δικαστήρια, παρά τις αρχικές επιφυλάξεις των δικαστών να παρέμβουν άμεσα στην σύμβαση, οι οποίοι και κατέφευγαν σε έναν συγκεκριμένο έλεγχο περιεχομένου μέσω των ερμηνευτικών εργαλείων των άρθρων 173 και 200 ΑΚ¹²⁴.

Ειδικότερα, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω, η παρ.6 του αρθ. 2 του ν.2251/1994 θεσπίζει τη γενική ρήτρα του ελέγχου της καταχρηστικότητας των γενικών όρων συναλλαγών. Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη

εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000 σελίδα 37 επ., Δούβλης Α. Βασιλῆς - Μπόλος Π. Άγγελος: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελίδα21.

¹²² Όπως ορίζεται από το άρθρο 2§5 του Ν.2251/1994.

¹²³ Μήτκα Καλλιόπη- Παμπούκης Κωνσταντῖνος: Η ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών στη δίκη επί συλλογικής αγωγής, Με την ευκαιρία της Αρείου Πάγου 1219/2001, ΕπισκεΔ 2001, σελίδα 625.

¹²⁴ Αναλυτικά επί των επιφυλάξεων των δικαστών να προβούν σε ανοιχτό έλεγχο του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών: Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 364 επόμενα.

των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψιν η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά την σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.¹²⁵

Η παρ. 7 του αρθ. 2 θέτει έναν εκτενή κατάλογο από καταχρηστικούς γενικούς όρους των συναλλαγών, η απαρίθμηση των οποίων είναι ενδεικτική.

Οι ενδεικτικά απαριθμούμενοι στο αρθρ. 2 παρ.7 αποτελούν εξειδίκευση της γενικής ρήτρας της παρ. 6 του ιδίου άρθρου. Σε ό,τι αφορά την σχέση της γενικής ρήτρας και του καταλόγου της παρ 7, οι αναφερόμενοι στον κατάλογο όροι πρέπει να θεωρούνται *ex lege* καταχρηστικοί, χωρία να απαιτείται επιπλέον η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας. Η αντίθετη άποψη με την οποία προϋπόθεση της καταχρηστικότητας των ενδεικτικά απαριθμούμενων στο νόμο ΓΟΣ είναι να εμπίπτουν στη γενική ρήτρα της παρ. 6 και επομένως εξαρτώνται από την απόδειξη της διατάραξης της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή, οδηγεί σε υπέρμετρο περιορισμό της προστασίας του καταναλωτή και εκμηδενίζει το πλεονέκτημα της ασφάλειας και σαφήνειας του δικαίου που συνδέεται με την αρχή της ειδικής-ενδεικτικής απαρίθμησης των γενικών όρων.¹²⁶ Η απαρίθμηση των κριτηρίων έχει διευκρινιστική σημασία και πρέπει να θεωρηθεί ενδεικτική, δεδομένου ότι λαμβάνονται υπόψιν και άλλα κριτήρια όπως ο σκοπός, η οικονομική σημασία της ρήτρας. Το κριτήριο αυτό, «των ειδικών συνθηκών κατά την κατάρτιση της σύμβασης», δεν μπορεί να ληφθεί υπόψιν κατά τη δίκη της συλλογικής αγωγής, καθώς το αντικείμενο της δίκης δεν έχει σχέση με την κατάρτιση συγκεκριμένης σύμβασης και κατά συνέπεια ο έλεγχος είναι αφηρημένος.

Με πρόσφατες αποφάσεις του ο Άρειος Πάγος¹²⁷ λύνει ορθά και το ζήτημα που είχε προκύψει κατά την ερμηνεία του αρθ. 2 παρ. 7 ως προς το αν οι όροι που απαγορεύονται με βάση το αρθ. 2 παρ. 7 μπορούν να θεωρηθούν έγκυροι, αν ληφθούν υπόψιν τα κριτήρια της

¹²⁵ Καράκωστας Ιωάννης : Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

Ιγγλέση-Δελούκα Κορνηλία:Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλας 1998.

¹²⁶Καράκωστας Ιωάννης: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007, Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα, Πιστωτική κάρτα, 2007.

¹²⁷ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα1128, ΑΠ 269/2001 ΧρΙΔ2001, σελίδα 435 επ.

παρ. 6. Ο Άρειος Πάγος δέχεται τη άποψη ότι οι όροι που απαγορεύονται ενδεικτικά κατά το 2§7 , είναι δίχως άλλο άκυροι (per se καταχρηστικοί), άποψη η οποία αποτελεί πλέον και ισχύον δίκαιο μετά την τροποποίηση της §7 με το Ν.2741/1999 (αρ.10§ 24), την προσθήκη δηλαδή των λέξεων «Σε κάθε περίπτωση», ώστε πλέον η διατύπωση (η οποία διατηρήθηκε και από το Ν. 3587/2007) να είναι πλέον η εξής: « Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που...».

2. Η γενική ρήτρα της §6 του Ν.2251/1994

α) Η έννοια της συμβατικής ισορροπίας.

Όπως γίνεται δεκτό από τη νομολογία, καταχρηστικοί μπορούν να χαρακτηριστούν οι όροι που είτε αποκλίνουν από από τις ρυθμίσεις των διατάξεων του ιδιωτικού δικαίου, ή περιορίζουν κατά τέτοιο τρόπο τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη φύση της σύμβασης, ώστε να κινδυνεύει η πραγματοποίηση του σκοπού της.¹²⁸ Ο Άρειος Πάγος δέχεται ακόμα πως η καλή πίστη αποτελεί το σημείο αναφοράς για τη διαμόρφωση της συμβατικής ισορροπίας παρόλο που, σε αντίθεση με την κοινοτική οδηγία 93/13 (άρθρο 3§1¹²⁹), στο άρθρο 2§ 6, δε γίνεται καμία αναφορά στην έννοια της καλής πίστης.

Ως κεντρική έννοια των προεκτεθέντων προβάλλει, λοιπόν, η έννοια της συμβατικής ισορροπίας. Ισορροπία υπάρχει όταν στο πλαίσιο μιας αμοτεροβαρούς συμβάσεως τα συμβαλλόμενα μέρη αντλούν οφέλη και επιβαρύνονται με υποχρεώσεις ανάλογες προς το σύνολο των ειδικών παραμέτρων που προσδιορίζουν τα παραγωγικά αίτια της βούλησής τους για την σύναψη αυτής αλλά και όταν οι όροι της σύμβασης καθίστανται κατανοητοί από τα μέρη, τα οποία αντιλαμβάνονται τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν, την αιτία ανάληψης αυτών καθώς και τις έννομες συνέπειές τους. Διατάραξη

¹²⁸ ΜονΠρωτΑθ 4954/1998 ΔΕΕ 1999, σελίδα 1182.

¹²⁸ ΠΠΑθ 3229/1996 ΔΕΕ 1997, σελίδα 75, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹²⁹ Το άρθρο 3 §1 της κοινοτικής οδηγίας 93/13 αναφέρει τα εξής: «Ρήτρα σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση της καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από την σύμβαση».

υφίσταται κάθε φορά που διασπώνται εις βάρος του καταναλωτή οι ανωτέρω συνθήκες που συνιστούν την έννοια της ισορροπίας. Κρίσιμη είναι, επομένως, η ανεύρεση της ισορροπίας σε κάθε επίδικη σύμβαση, η οποία και διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για επώνυμη σύμβαση ή όχι.

Όσον αφορά τις ρυθμισμένες από το νόμο συμβάσεις οι διατάξεις του ενδοτικού δικαίου έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα και αποτελούν δείκτη δείκτη για την επίτευξη δίκαιης εξισορρόπησης των αντιτιθέμενων συμφερόντων των συμβαλλόμενων μερών.¹³⁰ Αποτελούν το νομοθετικό οδηγό για το μέτρο της συμβατικής ισορροπίας επειδή κατά τεκμήριο λαμβάνουν υπόψη «τα συμφέροντα και τα ενδιαφέροντα των συμβαλλόμενων στην συγκεκριμένη σύμβαση μερών»¹³¹ και δημιουργούν μια εικόνα που να ανταποκρίνεται στη «δίκαιη και φυσική τάξη των ρυθμιζόμενων βασικών σχέσεων», καθώς διακρίνονται για την εξισωτική τους αποστολή.¹³²

Στις περιπτώσεις που απουσιάζει η ειδική νομοθετική ρύθμιση, η καλή πίστη συμβάλλει στον καθορισμό του περιεχομένου των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων με αναφορά στον σκοπό και τη φύση της σύμβασης.

Στη συνέχεια και εφόσον το συμπέρασμα από την υπαγωγή στα ανωτέρω κριτήρια αποβεί θετικό, ακολουθεί το δεύτερο στάδιο ελέγχου της συμβατικής ισορροπίας, όπου το συμπέρασμα υποβάλλεται στην κρίση της περίπτωσης που περιλαμβάνει την αξιολογική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και την εκτίμηση των ειδικών συνθηκών.

Προκειμένου δηλαδή, να αποφανθούμε, εάν ένας όρος είναι καταχρηστικός και συνεπώς διαταράσσει τη συμβατική ισορροπία, θα πρέπει να εξειδικευτεί και να προσδιοριστεί σε κάθε συγκεκριμένη μορφή σύμβασης το μέτρο εκείνο της ισορροπίας των εκατέρωθεν δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και συμφερόντων με βάση το οποίο θα ελεγχεί συγκεκριμένος όρος.¹³³

¹³⁰ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ., Δούβλης Α. Βασίλης - Μώλος Π. Άγγελος: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελίδα 94 επ.

¹³¹ ΑΠ 1401/1999 ΔΕΕ 2000, σελίδα 192.

¹³² ΠΠΑΘ 3229/1996 ΔΕΕ 1997, σελίδα 75.

¹³³ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

β) Ο κρίσιμος βαθμός διατάραξης της συμβατικής ισορροπίας ως προϋπόθεση για τον έλεγχο του περιεχομένου των όρων της σύμβασης

Η διάταξη του άρθρου 2§6 στην αρχική της διατύπωση δηλαδή, πριν από την τροποποίησή της από το ν. 2741/1999, χρησιμοποιούσε τον όρο «υπέρμετρη διατάραξη» της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών, διατύπωση που όχι μόνο περιόριζε σημαντικά τον έλεγχο του περιεχομένου των ΓΟΣ , αλλά δεν ήταν σύμφωνη και με τη διατύπωση του άρθρου 3§1 της οδηγίας , η οποία αναφέρεται σε «σημαντική ανισορροπία» των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών. Η διάταξη του άρθρου 10§24 του Ν.2741/1999 απάλειψε τον όρο «υπέρμετρη» από τη διάταξη του άρθρου 2§6, ωστόσο η άποψη που υποστηριζόταν και πριν από την τροποποίηση συνέτεινε προς μια συσταλτική ερμηνεία του όρου «υπέρμετρη διατάραξη», δηλαδή προς την κατεύθυνση της ουσιώδους, σημαντικής διατάραξης.¹³⁴

Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε πως μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση αποτρέπει αξιολογικές αντινομίες εντός του συστήματος και διασφαλίζει την εσωτερική συνοχή του ελέγχου των γενικών όρων συναλλαγών που διαταράσσουν την συμβατική σχέση. Η προηγούμενη διατύπωση του άρθρου 2§6 άφηνε ανοιχτό το ενδεχόμενο, σε σχέση με την ίδια πάντα συναλλαγή, ένας όρος που εμφανίζει μικρή ή επουσιώδη μόνο απόκλιση από τη ρύθμιση ενδοτικού δικαίου να είναι έγκυρος μεν κατά το Ν.2251/1994, αλλά άκυρος κατά την ΑΚ 281.¹³⁵ Ένα τέτοιο ενδεχόμενο, θα αποτελούσε απαράδεκτη αντιφατικότητα του εσωτερικού δικαίου μας συστήματος, αφού πέρα από τις δυσχέρειες που θα δημιουργούσε στην κοινοτική επιδίωξη της εναρμόνισης των εθνικών δικαίων που ακολουθούν απαρέγκλιτα το μέτρο της «ουσιώδους» διατάραξης, θα διεύρυνε τον έλεγχο περιεχομένου των όρων κατά τρόπο ασύμβατο προς την ιστορική και δογματική αντίληψη της εξέλιξης της αντίληψης για

¹³⁴Κοτζάμπαση Αθηνά: Οι απαλλακτικές ρήτρες στους γενικούς όρους συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2001 σελίδα 214 επ., Δωρής Φίλιππος: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

¹³⁵Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

την καθοδηγητική λειτουργία ορισμένων μόνο και όχι όλων συλλήβδην των ενδοτικών ρυθμίσεων.¹³⁶

Η σημαντική διατάραξη, όπως προαναφέρθηκε, ταυτίζεται με κάθε απόκλιση από τις καθοδηγητικού και μόνο διατάξεις του ενδοτικού δικαίου ή από τις ρυθμίσεις εκείνες που είναι αναγκαίες για την επίτευξη του σκοπού και τη διατήρηση της φύσης της σύμβασης με βάση το ενδιάμεσο πρότυπο του καταναλωτή, που είναι συνήθως απρόσεκτος ως προς την ενημέρωσή του, αλλά ο οποίος διαθέτει τη μέση αντίληψη για τον σχηματισμό της απόφασής του να συμβληθεί ως καταναλωτής συγκεκριμένου είδους, αγαθών ή υπηρεσιών.¹³⁷

Έτσι, κατά τη διαδικασία για τη διαπίστωση της καταχρηστικότητας των ΓΟΣ, πρέπει να ερευνάται αρχικά αν υπάρχει τυπική διατάραξη ως απόκλιση από την συνηθισμένη ρύθμιση και στη συνέχεια να ερευνάται ο βαθμός έντασης της απόκλισης αυτής, δηλαδή αν η απόκλιση αυτή στην συγκεκριμένη περίπτωση αφορά αξιολογικές εκτιμήσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα.¹³⁸ Ως μέτρο, δηλαδή, για τον έλεγχο της διατάραξης της ισορροπίας αυτής, λαμβάνονται υπόψιν τα συμφέροντα των συμβαλλόμενων στην συγκεκριμένη σύμβαση μερών και ερευνάται ποιες συνέπειες θα έχει η διατήρηση και η κατάργηση του όρου για κάθε φορά. Αν η ρύθμιση που προβλέπεται από το γενικό όρο συναλλαγών είναι απλώς μη συμφέρουσα για τον καταναλωτή και η επακόλουθη επιβάρυνσή του δεν είναι ουσιώδης ή αν η απόκλιση αυτού του γενικού όρου από νομοθετικές διατάξεις ενδοτικού δικαίου είναι τέτοια που δεν διαταράσσει την καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου, τότε η διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας δε θεωρείται ουσιώδης. Δεν απαγορεύεται, δηλαδή, η απόκλιση με τους γος από οποιαδήποτε ρύθμιση ενδοτικού δικαίου, αλλά μόνο από εκείνους

¹³⁶ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕΛΔνη, 2001, σελίδα 1507 επ.

¹³⁷ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, Δέλλιος Ι. Γιώργος: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελίδα 59 επ., Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

¹³⁸ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

τους κανόνες που έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα¹³⁹ και σε περίπτωση άτυπων συναλλακτικών μορφών από τα ουσιώδη για την επίτευξη του σκοπού και τη διατήρηση της φύσης της σύμβασης δικαιώματα και υποχρεώσεις των μερών που απηχούν πράγματι δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη.

Η καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου σύμφωνα με την οποία ορισμένοι κανόνες του ενδοτικού δικαίου αποτελούν εξειδίκευση της αρχής της εξισωτικής δικαιοσύνης, διαταράσσεται όταν με το περιεχόμενο του γενικού όρου αλλάζει η εικόνα που έχει διαμορφωθεί με βάση τους κανόνες που διέπουν την συμβατική μορφή.¹⁴⁰ Επίσης, όταν πρόκειται για γενικό όρο, με τον οποίο εντάσσονται στη σύμβαση πρόσθετα στοιχεία, τα οποία δεν περιέχονται στους κανόνες ενδοτικού δικαίου, ελέγχεται αν η πρόσθετη αυτή αυτοτελής ρύθμιση φαλκιδεύει θεμελιώδη δικαιώματα που προκύπτουν από τη φύση της σύμβασης ή συνεπάγεται τέτοιες υποχρεώσεις ώστε να οδηγεί σε ματαίωση ή στρέβλωση του σκοπού της σύμβασης.

Πέρα, όμως, από τις προαναφερόμενες διατυπώσεις για να κριθεί εάν ένας γενικός όρος διαταράσσει την συμβατική ισορροπία και συνεπώς είναι άκυρος ως καταχρηστικός γίνεται αξιολογική στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων και εκτιμώνται οι ειδικές συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης. Λαμβάνονται υπόψιν, εκτός από την ανάγκη προστασίας του κατά τεκμήριο ασθενέστερου καταναλωτή η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά την σύναψή τους, όπως ο εξειδικευμένος ή μη χαρακτήρας της συναλλαγής, η εξοικείωση του πελάτη με τις σχετικές συναλλαγές, το μορφωτικό και πνευματικό του επίπεδο, οι κίνδυνοι που αναλαμβάνονται και η δυνατότητα αντιμετώπισής τους, καθώς επίσης και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

¹³⁹ Μ.Καράσης: Γενικοί όροι των συναλλαγών: δικαστικός έλεγχος με εισαγωγή στη ρύθμιση των ν.1961/1991 και 2000/1991, Εκδόσεις Σάκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, σελίδα 93 επ., σύμφωνα με τον οποίο κανόνες που επιτελούν καθοδηγητική λειτουργία είναι εκείνοι που διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας υπό την μορφή της αντικειμενικής ισοδυναμίας των εκατέρωθεν συμφερόντων, δηλαδή οι κανόνες που κατανέμουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τους κινδύνους και τα συμφέροντα των μερών με αντικειμενικά ισότιμο τρόπο.

¹⁴⁰ ΜονΠρωτΑθ 4954/1998 ΔΕΕ 1999, σελίδα 1182, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

3. Η εξειδίκευση της αρχής της καλής πίστης του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994

Όπως γίνεται δεκτό, το θεμελιώδες αξιολογικό κριτήριο στο οποίο καταφεύγει ο νομοθέτης για την προστασία του διαπραγματευτικά αδύναμου καταναλωτή με το άρθρο 2 του Ν.2251/1994 αναφορικά τόσο με την ένταξη όσο και με την ερμηνεία και τον έλεγχο ευθέως του κύρους των γενικών όρων συναλλαγών είναι το κριτήριο της καλής πίστης.¹⁴¹ Έτσι, παρατηρούμε πως εκτός από την αρχή της συμβατικής ισορροπίας ο Άρειος Πάγος, κατά τον έλεγχο περιεχομένου γενικών ρητρών, χρησιμοποιεί επίσης ως κριτήρια την αρχή της προστασίας των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή και της διαφάνειας των επίδικων συμβατικών όρων.¹⁴² Οι παραπάνω αρχές εξειδικεύουν τη γενικότερη σε σχέση με αυτές αρχή της καλής πίστης. Μπορούν επομένως, να αποτελέσουν χρήσιμο και ασφαλή οδηγό για την υπαγωγή στο γενικό κριτήριο ελέγχου της §6 του άρθρου 2 και συμβατικών όρων που δεν περιλαμβάνονται στην §7.

α) Η προστασία των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή

Ο Άρειος Πάγος δέχεται ότι η διάψευση των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή σχετικά με τη συμβατική κατανομή των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων επιτάσσει την κήρυξη του επίμαχου όρου ως καταχρηστικού. Πρόκειται για μια μορφή διάψευσης της εμπιστοσύνης του καταναλωτή σχετικά με τη διαμόρφωση του συμβατικού περιεχομένου. Με την χρήση ανεπιεικών όρων ο προμηθευτής διαψεύδει την εμπιστοσύνη που δείχνει ο αντισυμβαλλόμενός του, ο οποίος καθησυχάζει από τη σοβαροφάνεια και την αίσθηση συνηθισμένης συναλλαγής που αποπνέει η προδιατυπωμένη σκέψη και ενόψει της αδυναμίας του να αποτιμήσει τον κίνδυνο, επαφίεται καλόπιστα στη μονομερή διατύπωση του προμηθευτή, προσδοκώντας από αυτόν δικαιολογημένα μια επίσης καλόπιστη και δίκαιη μεταχείριση¹⁴³.

Για να προσδιοριστεί η έκταση των προστατευόμενων δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή, σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο, κρίσιμα είναι τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται

¹⁴¹ Δωρής Φίλιππος: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

¹⁴² Παρατηρείται στην απόφαση ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁴³ Αναλυτικά: Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

για να διαπιστωθεί και η διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας.¹⁴⁴ Συγκεκριμένα, όταν πρόκειται για όρο που ρυθμίζεται από το ενδοτικό δίκαιο, είναι εύλογο να δημιουργείται στον καταναλωτή η προσδοκία ότι και η συγκεκριμένη σύμβαση θα έχει ανάλογο περιεχόμενο και θα κατανείμει τα δικαιώματα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατ'αντίστοιχο τρόπο.¹⁴⁵ Αν, όμως, διαπιστωθεί ότι ο γενικός όρος αποκλίνει χωρίς εύλογη και επαρκή αιτία από ουσιώδεις και βασικές αξιολογήσεις του ενδοτικού δικαίου, δηλαδή από τις τυπικές και συναλλακτικά δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη, είναι καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος. Αντίστοιχα, στις περιπτώσεις που πρόκειται για νομοθετικά αρρύθμιστη σύμβαση, τότε και πάλι ο εφαρμοστής του δικαίου, θα προσδιορίσει την έκταση των προστατευόμενων προσδοκιών του καταναλωτή με βάση τη φύση και τον σκοπό της συναφθείσης σύμβασης.¹⁴⁶ Κρίσιμη είναι συνεπώς κάθε φορά η διαπίστωση ότι εξασφαλίζεται η δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν συμφερόντων και ότι δεν τίθεται θέμα διάψευσης των ευλόγων και ως εκ τούτου άξιων προστασίας από την έννομη τάξη προσδοκιών του καταναλωτή. Απλή, όμως, και συνήθης στις συναλλαγές απόκλιση των συμβατικών όρων, δεν υπερβαίνει τα επιβαλλόμενα από την καλή πίστη όρια και είναι ανεκτή από την έννομη τάξη. Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι παρά το γεγονός ότι σκοπός της διάταξης του άρθρου 2§6 είναι η προστασία του ασθενέστερου μέρους, αυτό δεν σημαίνει πως δε λαμβάνονται υπόψη, δεν σταθμίζονται και δεν προστατεύονται και τα συμφέροντα του αντισυμβαλλομένου.¹⁴⁷

Τη θεωρία έχει απασχολήσει το θέμα αν οι λεγόμενες «αιφνιδιαστικές ή απροσδόκητες ρήτρες» εντάσσονται στη σύμβαση και αποτελούν περιεχόμενό της. Πρόκειται για όρους που όχι μόνο δεν είναι συνήθεις στον τύπο της συμβάσεως για την οποία πρόκειται, αλλά βασικά βρίσκονται «κρυμμένοι» μέσα στο συνολικό έργο των ΓΟΣ, ώστε ο υποβαλλόμενος σε αυτούς πελάτης να μην χρειάζεται να υπολογίζει στην ύπαρξή τους. Έχει υποστηριχθεί η άποψη πως οι «απροσδόκητες ρήτρες» κατ'αρχήν δεν εντάσσονται στη σύμβαση, αφού συμβατικοί κίνδυνοι η ανάληψη των οποίων δεν μπορεί λογικά να αναμένεται από τον

¹⁴⁴ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁴⁵ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

¹⁴⁶ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁴⁷ Παράδειγμα στάθμισης συμφερόντων και της αντισυμβαλλόμενης τράπεζας αποτελεί η κρίση στην απόφαση ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128 σχετικά με τον όρο που καθορίζει τις συνέπειες καθυστέρησης πληρωμής τεσσάρων δόσεων από τον καταναλωτή.

πελάτη, δεν μπορεί να επιρριφθούν σε αυτόν.¹⁴⁸ Ωστόσο, επισημαίνεται ακόμα πως οι ρήτρες αυτές δεν είναι κατ'ανάγκη καταχρηστικές, αλλά καθίστανται δεσμευτικές για τον πελάτη εφόσον υποδειχθούν στον πελάτη από την επιχείρηση.

β) Η αρχή της διαφάνειας

Η αρχή της διαφάνειας¹⁴⁹ (principle of clarity) λειτουργεί ως εξειδίκευση του περιεχομένου της αρχής της καλής πίστης. Αρκετοί από τους όρους της πιστωτικής κάρτας που έχουν απασχολήσει τον Άρειο Πάγο έχουν κριθεί άκυροι σύμφωνα με τα εδάφιο. ε' και ια' της §7 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994, λόγω αδιαφάνειας.¹⁵⁰ Η αρχή της διαφάνειας των γενικών όρων συναλλαγών σημαίνει ότι οι γενικοί όροι συναλλαγών πρέπει να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο κατανοητό και σαφή, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να διαγνώσει των προτέρων την εμβέλειά τους. Τα συμβαλλόμενα μέρη, δηλαδή, πρέπει να γνωρίζουν το ακριβές περιεχόμενο και την έκταση της συμβατικής δέσμευσης την οποία αναλαμβάνουν.¹⁵¹ Στην οδηγία 93/13/ΕΟΚ, η αρχή της διαφάνειας καθιερώνεται αυτοτελώς στο άρθρο 5, σύμφωνα με το οποίο οι έντυποι όροι πρέπει να είναι να είναι διατυπωμένοι ώστε να είναι σαφείς και κατανοητοί (plain, intelligible language). Η αρχή αυτή αποτελεί έκφραση του λεγόμενου «προτύπου πληροφόρησης», το οποίο διατρέχει το σύνολο της κοινοτικής νομοθεσίας για τους καταναλωτές και προωθείται ιδιαίτερα από τη νομολογία του ΔΕΚ. Παρά, όμως, τη σχετική νομοθετική πρόβλεψη στο κείμενο της κοινοτικής οδηγίας, στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 δε ρυθμίζεται το ζήτημα της διαφάνειας των όρων ρητά, αλλά, όπως δέχεται ο Άρειος Πάγος, η αρχή της διαφάνειας συνάγεται σαφώς από το περιεχόμενο του παραπάνω νόμου και πρέπει να διέπει τη διατύπωση των γενικών όρων συναλλαγών.¹⁵² Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος δέχεται πως οι γενικοί όροι συναλλαγών πρέπει να

¹⁴⁸ Παπανικολάου Παναγιώτης: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελίδα 361, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελίδα 47.

¹⁴⁹ Η αρχή αυτή (“Transparenzgebot”) έχει διαμορφωθεί από τη νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού (BGH) στη Γερμανία.

¹⁵⁰ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 128, ΑΠ 1030/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ.

¹⁵¹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

¹⁵² ΑΠ 1030/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ.

παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή. Η διατύπωσή τους πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να αντιληφθεί την υποχρέωση που αναλαμβάνει με την αποδοχή του συγκεκριμένου όρου.¹⁵³ Δηλαδή, η ανωτέρω αρχή συνοψίζεται σε δύο εκφάνσεις: τη σαφήνεια και το κατανοητό των όρων. Για το λόγο αυτό, ασαφείς ή πολυσήμαντες ρήτρες δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται από τον προμηθευτή για να ενισχύσει τη θέση του έναντι του καταναλωτή. Ιδιαίτερα οι δυσμενείς οικονομικές συνέπειες και επιβαρύνσεις θα πρέπει να είναι ευκρινείς. Ωστόσο η διατύπωση των γενικών όρων συναλλαγών σε απλή και κατανοητή γλώσσα δεν αρκεί για να πληρούται η επιταγή της διαφάνειας, αφού είναι ενδεχόμενο ο καταναλωτής να μην μπορεί, παρόλο αυτά, να κατανοήσει πλήρως και επακριβώς το περιεχόμενο της ρήτρας που συνομολογεί. Βέβαια, η σαφήνεια ως προς τη γλωσσική διατύπωση ενός όρου αποτελεί προαπαιτούμενο για τη διαφάνεια ως προς το περιεχόμενό του, αλλά ενδέχεται οποιοσδήποτε γλωσσικά σαφής όρος, που κατά το άρθρο 2 έχει ενταχθεί στη σύμβαση, να κριθεί καταχρηστικός και άρα άκυρος κατ'εφαρμογή της §6 ή των περιπτώσεων της §7, αν κριθεί ότι διαταράσσει την ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του καταναλωτή.¹⁵⁴ Ο χρήστης των γενικών όρων συναλλαγών, εκτός του ότι βαρύνεται με την υποχρέωση ενημέρωσης, δεν θα πρέπει επίσης να δημιουργεί ασαφή εικόνα ή να παραπλανά τον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και ειδικά των οικονομικών επιβαρύνσεων που ο τελευταίος αναλαμβάνει. Αν ο χρήστης των γενικών όρων συναλλαγών δεν συμμορφωθεί στην υποχρέωσή του αυτή, τότε ενεργεί κατά τρόπο καταχρηστικό και μάλιστα, όπως δέχεται ο Άρειος Πάγος,¹⁵⁵ ο κίνδυνος που ενσωματώνει ένας αδιαφανής όρος για τον καταναλωτή οδηγεί στην κήρυξη του ως άκυρου ακόμα και αν ο ενδεχόμενος εύλογος τρόπος εφαρμογής του όρου στην πράξη από τον προμηθευτή θα αρκούσε για την εξάλειψη της επικινδυνότητάς του. Η ελληνική θεωρία και νομολογία βλέπει την αρχή της διαφάνειας να εξειδικεύεται σε αρκετές διατάξεις του ενδεικτικού καταλόγου της §7 του άρθρου 2 εδάφια ε', ζ', η', ι', ια', οι οποίες περιγράφουν ρήτρες που εμποδίζουν τον καταναλωτή να σχηματίσει μια σαφή αντίληψη για κρίσιμα στοιχεία της σύμβασης ή για τα μεγέθη της παροχής και της αντιπαροχής.¹⁵⁶ Τα

¹⁵³ ΑΠ 1030/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ.

¹⁵⁴ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

¹⁵⁵ στην απόφασή του 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128

¹⁵⁶ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελίδα 68, η ΑΠ 1031/2001 έκρινε καταχρηστικό τον όρο που

πρώτα ίχνη της αρχής της διαφάνειας ανευρίσκονται ήδη στο κλασικό δίκαιο των συμβάσεων. Μονομερή δικαιώματα καθορισμού ή ανακαθορισμού της σύμβασης ελέγχονται κατά τις ΑΚ 371-372 και πρέπει σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές να ασκούνται κατά «δίκαιη κρίση».¹⁵⁷ Με τις διατάξεις όμως του ειδικού καταλόγου καταχρηστικών ρητρών της §7, το δίκαιο των καταναλωτικών συμβάσεων ξεπερνά τις διατάξεις του ΑΚ 371-372 προς όφελος του καταναλωτή.¹⁵⁸ Για να είναι πλέον έγκυρες οι ρήτρες μονομερούς ανακαθορισμού παροχής-αντιπαροχής ή άλλων στοιχείων της σύμβασης, σύμφωνα με το Ν.2251/1994, απαιτούνται και οι εξής προϋποθέσεις που δεν ορίζονται από την ΑΚ 371: α. Πρέπει να υπάρχει σοβαρός λόγος που να δικαιολογεί την αρχική συμβατική αοριστία ή την ευχέρεια μονομερούς τροποποίησης της σύμβασης, β. πρέπει τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του αόριστου συμβατικού περιεχομένου να είναι ορισμένα και εύλογα αλλά και να αναφέρονται στη σύμβαση και γ. τέλος αν από την άσκηση του μονομερούς δικαιώματος αναπροσδιορισμού της αντιπαροχής, η αντιπαροχή αυξάνεται υπερβολικά –σε σχέση με την αρχικώς προβλεφθείσα- πρέπει να παρέχεται στον καταναλωτή ρητά το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση.¹⁵⁹ Σε αντίθεση, όμως, με την ελληνική ρύθμιση, η οδηγία 93/13 δεν περιλαμβάνει διατάξεις ελέγχου ένταξης των όρων στην σύμβαση.¹⁶⁰ Έτσι, γίνεται δεκτό ότι το άρθρο 5 εδάφιο 1 της οδηγίας αφήνει ελεύθερους τους εθνικούς νομοθέτες να καθορίσουν τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματώσουν την αρχή της διαφάνειας, είτε μόνο με τον έλεγχο μέσω της ερμηνείας, είτε και με έλεγχο ένταξης ή έλεγχο περιεχομένου, είτε και με τα τρία αυτά στάδια ελέγχου. Παρατηρείται ακόμα, ότι και αν στην ατομική δίκη ο έλεγχος ένταξης θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί επαρκής προστασία από την αδιαφάνεια των όρων, στη συλλογική δίκη η υποβολή της αδιαφάνειας σε έλεγχο περιεχομένου κατ'άρθρο 2§6 είναι απολύτως αναγκαία για την προστασία των

προέβλεπε μονομερή αναπροσαρμογή του ασφαλιστρού κατά την κρίση του προμηθευτή χωρίς ο καταναλωτής να μπορεί να προβλέψει τις προϋποθέσεις ή την έκταση της πρόσθετης αυτής επιβάρυνσης.

¹⁵⁷ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

¹⁵⁸ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000, σελίδα 111 επ.

¹⁵⁹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 562.

¹⁶⁰ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

καταναλωτών.¹⁶¹ Τη θέση αυτή ακολουθεί η νομολογία του Αρείου Πάγου δεχόμενη: *«όταν υπόκειται προς κρίση συλλογική αγωγή... ο αφηρημένος κίνδυνος που ενσωματώνει ο αδιαφανής όρος για τη δικαιοπρακτική αυτοδιάθεση κάθε υποψηφίου καταναλωτή οδηγεί στην κήρυξή του ως ακύρου»*.¹⁶² Αυτό σημαίνει ότι ένας *in abstracto* αδιαφανής όρος δεν είναι αυτόματα και καταχρηστικός στην ατομική δίκη, αλλά απαιτείται να έχει πράγματι πολλές δυσμενείς συνέπειες για τον καταναλωτή. Ο χρήστης τέτοιων όρων δεν πρέπει να στερείται της δυνατότητας να αποδείξει πως ότι κατά την σύναψη της συγκεκριμένης σύμβασης λ.χ. παρείχε προφορικά στον καταναλωτή όλες τις απαιτούμενες διευκρινήσεις, ώστε να καταστεί το περιεχόμενο των όρων σαφές και κατανοητό στον τελευταίο. Αντίθετα, στη συλλογική δίκη, παρεμβαίνει χάριν της ολότητας η δικαιοτεχνική επιδίωξη εξάλειψης του φαινομένου των αδιαφανών όρων από τις συναλλαγές. Εδώ ο αφηρημένος κίνδυνος για τη δικαιοπρακτική αυτοδιάθεση κάθε υποψηφίου καταναλωτή οδηγεί στο να κηρυχθεί άκυρος ο αδιαφανής όρος, ακόμα και εάν η ενδεχόμενη παροχή διευκρινήσεων από τον προμηθευτή κατά την σύναψη καθεμιάς από τις επιμέρους συναλλαγές ή ο ενδεχόμενος εύλογος τρόπος εφαρμογής του όρου στην πράξη εκ μέρους του θα αρκούσε για την εξάλειψη της επικινδυνότητάς του.¹⁶³

4. Το υιοθετούμενο πρότυπο του καταναλωτή σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο.

Ο Άρειος Πάγος με αποφάσεις του¹⁶⁴, δέχεται πως για τον προσδιορισμό συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε μια καταναλωτική σύμβαση σημείο αναφοράς αποτελεί το *«ενδιάμεσο πρότυπο»* του καταναλωτή. Έτσι, ορίζει ως καταναλωτή τον *«συνήθως απρόσεκτο μεν ως προς την ενημέρωσή του», αλλά διαθέτοντα «τη μέση αντίληψη κατά τον σχηματισμό της δικαιοπρακτικής αποφάσεως» τον καταναλωτή «του συγκεκριμένου είδους αγαθών ή*

¹⁶¹ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελίδα 381.

¹⁶² ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁶³ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελίδα 382-383.

¹⁶⁴ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΑΠ 269/2001 ΧρΙΔ2001, σελίδα 435 επ.

υπηρεσιών». Το υιοθετούμενο πρότυπο του καταναλωτή προσδιορίζει και το περιεχόμενο «των δικαιολογημένων προσδοκιών» του και έχει αναπόφευκτα βαρύνοντα ρόλο στην έκταση της παρεχόμενης σ' αυτόν προστασίας από το Ν.2251/1994. Το πρότυπο αυτό βρίσκεται στο μέσο δύο προτύπων που έχουν εκφραστεί κατά καιρούς¹⁶⁵: ανάμεσα στο εμπειρικό πρότυπο του καταναλωτή ως «απροετοίμαστου και επιφανειακού παρατηρητή, αναγνώστη ή ακροατή» και ανάμεσα στο καθαρά δεοντολογικό πρότυπο του προσεκτικού καταναλωτή.

Με την επιλογή του συγκεκριμένου προτύπου καταναλωτή, ο Άρειος Πάγος έρχεται σε αντίθεση με το ΔΕΚ, το οποίο υιοθετεί το μοντέλο ενός ενημερωμένου, έμπειρου, προσεκτικού, ώριμου και κριτικού καταναλωτή που δραστηριοποιείται οικονομικά σε συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά, αξιοποιεί αρχικά τη δυνατότητά του να ενημερώνεται, να κρίνει και κατόπιν συνάπτει συμβάσεις με ορθολογιστικά κριτήρια που εξυπηρετούν καλύτερα τα συμφέροντά του. Στην περίπτωση αυτή, παρίσταται σαφώς περιορισμένη ανάγκη προστατευτικής παρέμβασης του νομοθέτη και λαμβάνει συνήθως τη μορφή της επιβολής καθηκόντων ενημέρωσης του καταναλωτή πριν από την κατάρτιση της σύμβασης και της λήψης αποζημιωτικών-αποκαταστατικών μέτρων μετά την σύναψή της, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.¹⁶⁶

Η επιλογή πάντως από τον Άρειο Πάγο του «ενδιάμεσου προτύπου» του καταναλωτή αντί του ακολουθούμενου από το ΔΕΚ προτύπου, κρίνεται ως εύστοχη, καθώς αντιλαμβάνεται ρεαλιστικά πως στις καθημερινές του σχέσεις ο καταναλωτής δεν αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην πληροφόρησή του, αλλά τελικά του αναγνωρίζει τη δυνατότητα να προβαίνει στην αναγκαία στάθμιση των συμφερόντων και των αναγκών του κατά την ανάληψη συμβατικής δέσμευσης.¹⁶⁷ Τονίζεται, όμως, και η ανάγκη -ειδικά στις περιπτώσεις ελέγχου του περιεχομένου όρων ατομικών συμβάσεων που δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης- να αξιοποιηθεί το β' εδάφιο της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 και άρα να λαμβάνονται υπόψη και όλες εκείνες οι παράμετροι (πχ η φύση των υπηρεσιών και ο σκοπός της

¹⁶⁵ Αναλυτικά: Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγνητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

¹⁶⁶ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

¹⁶⁷ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294 επ.

Δέλλιος Ι. Γιώργος: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελίδα 60 επ.

σύμβασης) που είναι ενδεχόμενο ακόμη και να σχετικοποιήσουν σε συγκεκριμένη περίπτωση τη χρησιμότητα του προτύπου και να οδηγήσουν κατά αποτέλεσμα σε μερική απόκλιση από αυτό.¹⁶⁸

5. Η γενική ρήτρα της §6 του Ν2251/1994 ως εξειδίκευση του άρθρου 281 ΑΚ.

Πρόσφατες αποφάσεις του Αρείου Πάγου,¹⁶⁹ δέχονται πως η ρύθμιση της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 αποτελεί εξειδίκευση του βασικού κανόνα της διαταράξεως του άρθρου 281 ΑΚ για την απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης ενός δικαιώματος ή χρήσης ενός θεσμού (της συμβατικής ελευθερίας) και η ρύθμιση αυτή δε λειτουργεί παράλληλα με αυτήν της ΑΚ 281 ως προσθήκη στο σύστημα γενικών ρητρών συμβατικής δικαιοσύνης του ΑΚ, τελεί σε σχέση εξειδίκευσης προς αυτή και κατά συνέπεια ο έλεγχος του κύρους ενός όρου με το άρθρο 2 §6 προσανατολίζεται με βάση το περιεχόμενο της παραπάνω διάταξης. Με τη θέση αυτή το δικαστήριο αποκλίνει από τη μέχρι τώρα κρατούσα στη νομολογία θέση¹⁷⁰ ότι δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 281 για τον έλεγχο της άσκησης μιας γενικής ελευθερίας (συγκεκριμένα της συμβατικής), αλλά μόνο για τον έλεγχο άσκησης δικαιώματος. Ο λόγος που, παρά την ύπαρξη των γενικών ρητρών του ΑΚ, κατέστησε επιβεβλημένη την ειδική νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος των ΓΟΣ έγκειται κυρίως στη διστακτικότητα των δικαστηρίων να εξειδικεύουν τις ρήτρες αυτές, ειδικότερα όταν πρόκειται για τον έλεγχο της καταχρηστικής άσκησης φυσικών ελευθεριών. Η διαπίστωση αυτή, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η τεχνολογική εξέλιξη κατέστησε τις τυποποιημένες συμβάσεις κύριο όγκο των οικονομικών συναλλαγών, δημιούργησε την ανάγκη για μεγαλύτερη βεβαιότητα δικαίου από αυτήν που μπορούσε να προσφέρει η διαδικασία εξειδίκευσης των αορίστων εννοιών. Οι λόγοι αυτοί, όμως, δεν αφορούν, ούτε θίγουν την σκοπιμότητα του μέτρου που ενυπάρχει στις ρήτρες του ΑΚ.

¹⁶⁸ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα, 294 επ.

¹⁶⁹ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΠΠρΑθ 3229/1996 ΔΕΕ 1997, σελίδα 75.

¹⁷⁰ Αντίθετη εμφανίζεται η θεωρία η οποία υποστηρίζει ότι η διάταξη ΑΚ 281 μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τον έλεγχο της καταχρηστικής άσκησης ελευθερίας, βλ. Δωρής Φίλιππος: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

Η κρίση του Αρείου Πάγου έχει ιδιαίτερη σημασία για τις συναλλαγές καθώς εφαρμόζει για τον έλεγχο των ανεπιεικών συμβατικών όρων εις βάρος του ασθενέστερου μέρους, τον κανόνα ΑΚ 281. Ο κανόνας αυτός απαγορεύει την άσκηση συμβατικής ελευθερίας, δηλαδή πρακτικά τη χρήση του συμβατικού μηχανισμού από τον συμβαλλόμενο που διαθέτει συμβατική υπεροπλία, με τρόπο που υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλονται από την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή τον κοινωνικό ή οικονομικό σκοπό της συμβατικής ελευθερίας. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή, η αναγνωριζόμενη στο δίκαιό μας ελευθερία διαμόρφωσης του περιεχομένου της σύμβασης να μετατρέπεται σε μηχανισμό αυθαίρετης διαμόρφωσης των έννομων σχέσεων των μερών εις βάρος του ασθενέστερου συμβαλλόμενου, κατά προφανή υπέρβαση των ορίων που τίθενται από την ΑΚ 281.¹⁷¹ Με την παραπάνω κρίση, του Αρείου Πάγου διασφαλίζεται η αξιολογική ενότητα και η εσωτερική συνοχή του δικαίου. Επιβεβαιώνεται ότι §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 δεν αποτελεί ξένο σώμα σε σχέση με το υπόλοιπο αξιολογικό σύστημα του Αστικού κώδικα, αλλά εναρμονίζεται ουσιαστικά με αυτό, αφού στις περιπτώσεις που ο έλεγχος του περιεχομένου των συμβατικών όρων στηρίζεται στην §6 του άρθρου 2, κρίσιμο κριτήριο της συμβατικής ισορροπίας που απορρέει από την καλή πίστη, η οποία διατρέχει το δίκαιο των συμβάσεων.¹⁷²

6. Ο κατάλογος των περιπτώσεων του άρθρου 2§7 του Ν.2251/1994

Στην παράγραφο 7 του άρθρου του Ν.2251/1994 παρατίθεται κατάλογος γενικών καταχρηστικών όρων, η απαρίθμηση των οποίων είναι ενδεικτική και όχι εξαντλητική. Σε αυτό το σημείο ο νομοθέτης ευθυγραμμίζεται με την κοινοτική οδηγία 93/13, στην οποία υπάρχει ειδικό παράρτημα καταχρηστικών όρων, για το οποίο ορίζεται ρητώς ότι είναι ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό. Για το παράρτημα της οδηγίας ορίζεται ότι οι ρήτρες που περιέχονται σε αυτό «είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές».¹⁷³ Αυτή η φράση δεν επαναλήφθηκε από τον έλληνα νομοθέτη, ο οποίος αναφέρει ότι «σε κάθε περίπτωση»¹⁷⁴

¹⁷¹ Δωρής Φίλιππος: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

¹⁷² Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα, 294 επ.

¹⁷³ Ορίζεται από το άρθρο 3 παρ 3 της οδηγίας 93/13.

¹⁷⁴ Άρθρο 2§7 του Ν.2251/1994.

κρίνονται καταχρηστικοί κάποιοι όροι που παραθέτει. Αυτή η διάταξη αποδεικνύεται ως εκ τούτου αυστηρότερη από την αντίστοιχη της κοινοτικής οδηγίας. Ενόψει του δεσμευτικού χαρακτήρα της διάταξης, ο νόμος δεν καταλείπει στα εθνικά όργανα που είναι επιφορτισμένα με τον έλεγχο των όρων των συναλλαγών με τους καταναλωτές, να προβαίνουν σε διαφορετική εκτίμηση των κατ'αμάχητο τεκμήριο θεωρούμενων ως καταχρηστικών γενικών όρων του πιο πάνω καταλόγου. Η κοινοτική οδηγία, καλώντας τα κράτη μέλη να εναρμονιστούν με αυτήν, επιδίωξε να παράσχει στον κοινοτικό καταναλωτή τη μικρότερη δυνατή προστασία, από το φόβο προδήλως της πρόκλησης αντιδράσεων στα κράτη αυτά κατά την εναρμόνιση με την οδηγία της εθνικής τους νομοθεσίας. Για το λόγο αυτό, έδωσε σ'αυτά την ευχέρεια μεγαλύτερης ευελιξίας, με τη δυνατότητα να διατυπώσουν κατά τη μεταφορά της οδηγίας τις οικείες διατάξεις αυστηρότερα σε επίπεδο εθνικό.

Κατά συνέπεια, ο έλληνας νομοθέτης καθιέρωσε το σύστημα του λεγόμενου «μαύρου καταλόγου» (black list, liste noire) έναντι του ευέλικτου και λιγότερο αυστηρού συστήματος που καθιερώνει η κοινοτική οδηγία, η οποία και ακολουθεί τη λύση μιας γκρι λίστας (grey list).¹⁷⁵ Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται η διαφάνεια στην προστασία του καταναλωτή και η ασφάλεια δικαίου γενικότερα, αφού αυτός γνωρίζει εξ αρχής ποιες περιπτώσεις ΓΟΣ είναι ούτως ή άλλως καταχρηστικές.

Μεθοδολογικά, δεν απαιτείται η επίκληση και της γενικής διάταξης της §6 για να θεμελιωθεί η καταχρηστικότητα ενός όρου, αφού επαρκής και δεσμευτική για τον εφαρμοστή του δικαίου είναι η ειδική, εφαρμοστέα εν προκειμένω ρύθμιση της §7, η οποία λειτουργεί ως νομοθετική εξειδίκευση του γενικού αξιολογικού κριτηρίου της «διατάραξης της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων», που θεσπίζεται με την §6. Η επιπρόσθετη, πέραν, δηλαδή, της ειδικής ρύθμισης του της §7 επίκληση και του γενικού αξιολογικού κριτηρίου είναι βέβαια χρήσιμη για την εξειδίκευση των αορίστων νομικών εννοιών των ειδικών ρυθμίσεων της §7, όμως υποβαθμίζει την αυτοτελή ρυθμιστική αξία των ειδικών όρων της §7.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Σε αντίθεση με το σύστημα του «μαύρου καταλόγου», οι περιεχόμενες στην κοινοτική οδηγία ρήτρες τεκμαίρονται καταχρηστικές έναντι των καταναλωτών, με την επιφύλαξη της απόδειξης περί του αντιθέτου από τον προμηθευτή, αναλυτικά Πυροβέτσης Μ.: Προστασία του καταναλωτή, γενικοί όροι- γενικοί καταχρηστικοί όροι των συναλλαγών με τους καταναλωτές, Αρμενόπουλος 1996 , σελίδα 300, Δούβλης Α. Βασίλης - Μπώλος Π. Άγγελος: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σελίδα 14.

¹⁷⁶ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα, 294 επ. Αντίθετα Δωρής Φίλιππος: Η εξειδίκευση της καλής

Σύμφωνα με τα ήδη εκτεθέντα, είναι επομένως μεθοδολογικά συνεπέστερο να ερευνάται, κατά πρώτον, εάν ο όρος μιας σύμβασης εμπίπτει στο πραγματικό των ρυθμιζόμενων στην §7. Μόνο εάν δεν είναι δυνατή η υπαγωγή του σε κάποια από τις περιπτώσεις αυτές, τίθεται θέμα ελέγχου του κύρους του επίμαχου όρου με τα κριτήρια της § 6, που αποτελούν εκδήλωση των αρχών της καλής πίστης.

Η διαπίστωση με τη διαδικασία που αναπτύχθηκε ανωτέρω, της καταχρηστικότητας συγκεκριμένου γενικού όρου των συναλλαγών, έχει σύμφωνα με το νόμο ως έννομη συνέπεια, την ακυρότητά του.

Η πλήρωση του κενού, που δημιουργείται συνακόλουθα στην συμβατική ρύθμιση, θα γίνει είτε μέσω της εφαρμογής κανόνων ενδοτικού δικαίου, στις περιπτώσεις που η κατάχρηση συνίσταται σε προσβολή «της καθοδηγητικής λειτουργίας» του ενδοτικού δικαίου (οπότε το κενό καλύπτεται με την εφαρμογή των ενδοτικών κανόνων, οι οποίοι με την εισαγωγή του άκυρου γενικού όρου είχαν τεθεί εκποδών), είτε μέσω συμπληρωματικής ερμηνείας, στις περιπτώσεις που η καταχρηστικότητα του γενικού όρου έγκειται στον περιορισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που οδηγεί σε διακινδύνευση του τυπικού σκοπού της σύμβασης.¹⁷⁷

V. Νομολογιακά παραδείγματα-Συνήθεις καταχρηστικοί όροι στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας.

Μέσω των δικαστικών αποφάσεων και των εμπειριστατωμένων αιτιολογιών που τις συνοδεύουν –τις περισσότερες φορές– επισημαίνονται πλήθος περιπτώσεων καταχρηστικότητας και

πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737, όπου σημειώνεται ότι ο συνδυασμός της γενικής ρήτρας και της περιπτωσιολογικής ρύθμισης συνιστά μια νομικοτεχνική επιλογή που καθιστά τον έλεγχο πιο αποτελεσματικό και ασφαλή.

¹⁷⁷ Παπανικολάου Παναγιώτης : Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, Καράσης Μαριάννος: Γενικοί όροι των συναλλαγών: δικαστικός έλεγχος με εισαγωγή στη ρύθμιση των ν. 1961/1991 και 2000/1991, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, ΠΠρΑθ 3229/1996 ΔΕΕ 1997, σελίδα 75.

αναδεικνύονται οι κανόνες προστασίας του καταναλωτή. Η νομολογία αποτελεί κατά συνέπεια, ένα γόνιμο εργαλείο για την επαναδιατύπωση των τραπεζικών συμβάσεων με συνυπολογισμό των συμφερόντων των πελατών και την ενίσχυση της αξιοπιστίας των παρεχόμενων τραπεζικών υπηρεσιών. Όμως, παρά την πληθώρα δικαστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί, τόσο με πρωτοβουλία μεμονωμένων καταναλωτών όσο και με συλλογικές αγωγές, οι συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας, εξακολουθούν να περιλαμβάνουν συχνά τους ίδιους καταχρηστικούς όρους. Προς διευκόλυνση του καταναλωτή απέναντι σε αυτή την πρακτική, εκδόθηκαν οι Υπουργικές Αποφάσεις Ζ1-798/2008¹⁷⁸ και Ζ1-21/17.01.2011¹⁷⁹, οι οποίες απαγορεύουν, πλέον, ρητά την αναγραφή σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, απαριθμώντας τους σχετικούς όρους.

Ακολουθεί μια κατηγοριοποίηση των όρων που έχουν κριθεί καταχρηστικοί από τα δικαστήρια καθώς και σχολιασμός των αποφάσεων αυτών.

1. Προμήθεια ανάληψης μετρητών

Άκυρος έχει κριθεί σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο όρος κατά τον οποίο η τράπεζα προέβλεπε την καταβολή προμήθειας ποσοστού για την ανάληψη μετρητών μέσω πιστωτικής κάρτας. Ειδικότερα, ο σχετικός όρος όριζε τα ακόλουθα : « *Η προμήθεια ανάληψης μετρητών ανέρχεται σήμερα στο 3% επί του ποσοστού της ανάληψης, με ελάχιστο ποσό προμήθειας 500 δρχ*».¹⁸⁰

Ο Άρειος Πάγος χαρακτήρισε ως δάνειο¹⁸¹ τη συγκεκριμένη συναλλαγή, με δεδομένο ότι ο πελάτης λαμβάνει το σχετικό χρηματικό ποσό από την τράπεζα υποχρεούμενος να το

¹⁷⁸ ΦΕΚ Β' 1353/11.7.2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις ».

¹⁷⁹ «Τροποποίηση- Συμπλήρωση της υπ' αριθμ. ΥΑ Ζ1-798/2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις », ΦΕΚ 21/Β/ 18.01.2011.

¹⁸⁰ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁸¹ Η χρηματοδότηση προσώπων με τη μορφή της πιστωτικής κάρτας, η εξόφληση του ποσού της οποίας γίνεται με δόσεις ή προθεσμία είναι σύμβαση ανοίγματος πίστωσης, που έχει το χαρακτήρα δανείου, ΑΠ 1116/1996, ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481.

επιστρέψει συνήθως με δόσεις και εντόκως, με επιτόκιο που ελεύθερα διαμορφώνει η τράπεζα.¹⁸²

Όμως σύμφωνα με το άρθρο 1 της ΠΔ/ΤΕ 1969/ 8.8.1991¹⁸³ που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 1266/1982 (ΦΕΚ Α' 131/ 29.8.1991) «*απαγορεύεται η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια, των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα*». Η ανωτέρω επιβάρυνση συνιστά προμήθεια της τράπεζας, αφού φέρει όλα τα χαρακτηριστικά αυτής. Δηλαδή, έχει προκαθοριστεί το ύψος της, προκαταβάλλεται εφάπαξ από τους κατόχους και είναι ανεξάρτητη από το επιτόκιο και τα άλλα έξοδα που επιβάλλονται από την τράπεζα¹⁸⁴.

Ορθά, λοιπόν ο Άρειος Πάγος χαρακτήρισε ως άκυρο τον υπό κρίση όρο σχετικά με την επιβολή προμήθειας σε περίπτωση ανάληψης μετρητών μέσω πιστωτικής κάρτας ως αντικείμενο στην απαγόρευση της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991, επικυρώνοντας με τον τρόπο αυτό την κρίση των δικαστηρίων της ουσίας.¹⁸⁵

¹⁸² ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΑΠ 1116/1996 ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481.

¹⁸³ Πλέον έχει αντικατασταθεί από την ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, η οποία φαινομενικά αποκρυσταλλώνει την μέχρι την έκδοσή της νομολογία του ΑΠ, αλλά προσέθεσε πως «στην έννοια των πάσης φύσεως προμηθειών του παρόντος κεφαλαίου δεν εμπίπτουν οι αμοιβές για τις παρεχόμενες τυχόν ειδικές υπηρεσίες, εφάπαξ δαπάνες και τα έξοδα υπέρ τρίτων (πχ συμβολαιογραφικά, έξοδα εκτίμησης και ελέγχου τίτλων ακινήτου, εγγραφής υποθήκης κλπ)». Συνεπώς, ενσωμάτωσε τρεις εξαιρέσεις εκ της απαγορεύσεως της προηγούμενης πράξης. Επιτρέπεται η καταβολή ποσών ως προμήθειας προς την τράπεζα: α) όταν η τράπεζα παρέχει ειδικές υπηρεσίες β) όταν η τράπεζα αξιώνει την κάλυψη των εφάπαξ δαπανών γ) όταν η τράπεζα αξιώνει την κάλυψη εξόδων υπέρ τρίτων, όπως τα συμβολαιογραφικά έξοδα, τα έξοδα εκτίμησης και ελέγχου τίτλων ακινήτου και εγγραφής υποθήκης.

¹⁸⁴ Βλ. Βενιέρης Ιάκωβος: Η επιβάρυνση του δανειολήπτη με τα έξοδα φακέλου νομικού και τεχνικού ελέγχου, ΧρΙδ 2007, σελίδα 589.

¹⁸⁵ ΕφΑΘ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122, ΕφΑΘ 3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΣΤΕ 1210/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ (αίτηση ακύρωσης πιστωτικών ιδρυμάτων κατά της διοικητικής πράξης Ζ1-798/ 25.6.2008 του Υπουργού Ανάπτυξης με την οποία αποφασίστηκε η απαγόρευση αναγραφής ορισμένων γενικών όρων συναλλαγών που είχαν κριθεί ως καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις επί αγωγών ενώσεων καταναλωτών, σε συμβάσεις που συνάπτουν τα πιστωτικά ιδρύματα με τους καταναλωτές), ΠΠρΑΘ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101. Ίδιες σκέψεις εκφράζονται και στις: ΠΠρΑΘ 142/2006 ΔΕΕ 2006, σελίδα 516, ΜπρΑΘ 2461/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΑΘ 1215/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΑΘ 726/2004 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜονΠρΡοδ 34/2006 ΕΕμπΔ 2006, σελίδα 994, ΜονΠρΡοδ 23/2006 ΕπισκεΔ 2007 σελίδα 589, ΕιρΑΘ 3609/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΑΘ 869/2004 Αρμενόπουλος 2004 σελίδα 1952, ΜπρΑΘ 4593/2005 ΔΕΕ 2006 σελίδα 517, ΕιρΑΘ 3179/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 520, ΠΠρΑΘ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ. Επί στεγαστικών δανείων το ζήτημα της προμήθειας κρίνεται στις ΕφΑΘ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643, ΠΠρΑΘ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, ΕιρΑΘ 3179/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 520. Επίσης, με την ΥΑ Ζ1-798/2008, απαγορεύτηκε η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών, αφού έχει κριθεί ως καταχρηστικός με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις.

Προσέθεσε όμως στην αιτιολόγηση της δικαιοδοτικής κρίσης και την αντίθεση του όρου στο άρθρο 2§6 του Ν.2251/1994 «γιατί προκαλείται στον πελάτη σύγχυση για το τι καλύπτει ο τόκος και η προμήθεια». Με τον τρόπο αυτό προκαλείται αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων τραπεζών και μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού¹⁸⁶. Τόσο με τις διατάξεις της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 όσο και του Ν.2251/1994 ελέγχονται ως μη νόμιμες και κατά συνέπεια άκυρες οι ρήτρες γενικών όρων συναλλαγών, βάσει των οποίων επιβάλλονται στο συναλλασσόμενο χρεώσεις και επιβαρύνσεις, επιδιώκεται, δηλαδή, η εκ των προτέρων διαφάνεια ως προς την εμβέλειά τους. Τα συμβαλλόμενα μέρη, δηλαδή, πρέπει να γνωρίζουν το ακριβές περιεχόμενο και την έκταση της συμβατικής δέσμευσης την οποία αναλαμβάνουν. Στην οδηγία 93/13/ΕΟΚ, η αρχή της διαφάνειας καθιερώνεται αυτοτελώς στο άρθρο 5, σύμφωνα με το οποίο οι έντυποι όροι πρέπει να είναι να είναι διατυπωμένοι ώστε να είναι διαφανής η τραπεζική πιστωτική σύμβαση ως προς το κόστος της. Με δεδομένο ότι η προμήθεια ισοδυναμεί ουσιαστικά με τόκο, θεωρείται ότι θα οδηγούσε σε σύγχυση του πελάτη η χρέωση προμήθειας ή άλλων παρόμοιων «εξόδων», με άλλες ονομασίες. Ο πελάτης της τράπεζας θα μπορούσε να παρασυρθεί από ένα δάνειο με χαμηλό επιτόκιο, υψηλή, όμως συνολική επιβάρυνση λόγω της προμήθειας την οποία δεν θα υπολόγιζε κατά την κατάρτιση της πιστωτικής σύμβασης.¹⁸⁷

Η σκοπούμενη διαφάνεια της πιστωτικής σύμβασης μέσω της απαγόρευσης της προμήθειας συμβάλλει εν τέλει, και στη διαμόρφωση ίσων συνθηκών ανταγωνισμού στην τραπεζική αγορά. Οι υποψήφιοι πελάτες είναι επιφορτισμένοι, πλέον, με τον έλεγχο μόνο του επιτοκίου, ως ανταγωνιστικού παράγοντα, που διαφοροποιεί το ένα πιστωτικό ίδρυμα από κάποιο άλλο στην αναζήτηση του πιο οικονομικού και προσιτού επιτοκίου γι' αυτούς. Η ελληνική τραπεζική νομοθεσία καταργώντας την προμήθεια σε δάνεια με ελεύθερα διαμορφούμενο επιτόκιο, ουσιαστικά επιβάλλει την ενσωμάτωση τέτοιων εξόδων στο επιτόκιο, το οποίο με τον τρόπο αυτό γίνεται «πραγματικό».

Εφόσον η ανάληψη μετρητών συνδέεται με έξοδα από την πλευρά της τράπεζας (λόγω της ανάμιξης τρίτων π.χ άλλων τραπεζών) τίθεται το θέμα πώς θα καλύψει η τράπεζα τα έξοδα αυτά, τα οποία δεν σχετίζονται με την πίστωση καθ' εαυτήν, αλλά με την παροχή μιας πρόσθετης υπηρεσίας, της υπηρεσίας καταβολής μετρητών με την πιστωτική κάρτα.

¹⁸⁶ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

¹⁸⁷ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

Υποστηρίζεται¹⁸⁸ ότι η πρόβλεψη εξόδων σε μια τέτοια περίπτωση θα ήταν έγκυρη εφόσον ανταποκρινόταν στην αρχή της διαφάνειας και δεν οδηγούσε σε λανθασμένη αύξηση του επιτοκίου. Υπό το πρίσμα αυτό, ένα χαμηλό κατ'αποκοπή ποσό για κάθε ανάληψη-και όχι ποσοστό του αναλαμβανόμενου ποσού- θα μπορούσε να θεωρηθεί εύλογο, εφόσον ανταποκρίνεται σε πραγματική δαπάνη της τράπεζας.¹⁸⁹

Συνοπτικά, από την πλειοψηφία των δικαστικών αποφάσεων έχει εκτεθεί το ίδιο αιτιολογικό στην κρίση για τη νομιμότητα των όρων για της προμήθειες στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας. Η κρίση γίνεται σε τρία επίπεδα : αρχικά εξετάζεται αν η συγκεκριμένη αξίωση που επιβάλλεται από τις τράπεζες εμπίπτει στην έννοια της προμήθειας κατά το κείμενο της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991. Σε δεύτερο επίπεδο, εξετάζεται η συμφωνία του όρου αυτού με τα ορίζουν οι διατάξεις του ν. 2251/1994 και σε τρίτο επίπεδο κρίνεται πως η αντίθεση των σχετικών όρων στις συμφωνίες με τις παραπάνω διατάξεις επιφέρουν ακυρότητα με βάση το αρ.178 ΑΚ. Κατά συνέπεια, δίνεται το δικαίωμα στον καταναλωτή είτε να μην καταβάλει τις προμήθειες αυτές στην τράπεζα, είτε αν τις έχει καταβάλει ήδη, να τις αξιώσει ως αδικαιολόγητο πλουτισμό της τράπεζας.

2. Ευθύνη για την χρήση της πιστωτικής κάρτας από μη δικαιούχο

Με την απόφαση του Αρείου Πάγου 1219/2001 κρίθηκαν ως καταχρηστικοί οι όροι που επιρρίπτουν αποκλειστικά στη σφαίρα ευθύνης του κατόχου πιστωτικής κάρτας χρεώσεις κατόπιν κλοπής ή απώλειας της κάρτας, οι οποίοι δε διευκρινίζουν αν η ευθύνη του κατόχου της πιστωτικής κάρτας υφίσταται και σε περίπτωση έλλειψης υπαιτιότητάς του ως προς την έγκαιρη γνωστοποίηση στην τράπεζα της κλοπής ή της απώλειας της κάρτας. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένοι όροι ανέφεραν τα εξής: « Με την επιφύλαξη του άρθρου 21 των παρόντων όρων ο κάτοχος ευθύνεται για οποιαδήποτε υποχρέωση και ζημία που τυχόν θα προκύψει από χρήση της κάρτας από οποιοδήποτε και με οποιοδήποτε τρόπο. Σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας της κάρτας ή παράνομης ή αντικανονικής χρήσης της, ο κάτοχος είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει

¹⁸⁸ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Νομολογιακές εξελίξεις σχετικά με τον έλεγχο του περιεχομένου των όρων τραπεζικών πιστωτικών συμβάσεων, ΕπισκεΔ Α/2005, σελίδα 3.

¹⁸⁹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

*την τράπεζα αμέσως, τηλεφωνικά και γραπτά... διαφορετικά ευθύνεται έναντι της τράπεζας για οποιαδήποτε ζημία που τυχόν θα προκύψει».*¹⁹⁰

Από μια απλή ανάγνωση των παραπάνω όρων συνάγεται ότι ο κάτοχος βαρύνεται με την απόδειξη των συναλλαγών που έγιναν με τη χρήση της κάρτας του και υποχρεούται να εξοφλεί τα χρέη που θα δημιουργούνται από τη χρήση αυτής, έστω και αν η χρήση της κάρτας είχε γίνει από τρίτο πρόσωπο, εξαιτίας κλοπής ή απώλειας αυτής, προφανώς με πλαστογράφηση της υπογραφής του και η υποχρέωσή του αυτή θα εξακολουθήσει έως ότου γνωστοποιήσει στην τράπεζα την απώλεια ή κλοπή, προκειμένου να ακυρώσει την κάρτα και να την καταστήσει ανενεργή. Ακόμα, δηλαδή, και εάν χωρίς υπαιτιότητά του ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει να ειδοποιήσει την τράπεζα για την απώλειά της, «ευθύνεται» για την αθέμιτη χρήση της κάρτας στο ενδιάμεσο διάστημα από το μη δικαιούχο και η τράπεζα δικαιούται να χρεώσει το λογαριασμό του πελάτη με όλες τις κινήσεις της απωλεσθείσας κάρτας, μέχρι να ειδοποιηθεί από αυτόν. Αντίστοιχου περιεχομένου είναι σχεδόν όλοι οι γενικοί όροι που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά καθώς και το άρθρο 82 του ΚΤΔ¹⁹¹, σύμφωνα με το οποίο για τις χρεώσεις της κάρτας μέχρι τη γνωστοποίηση της απώλειας ή της κλοπής ευθύνεται αδιακρίτως ο κάτοχος.

Οι παραπάνω όροι κρίθηκαν αρχικά έγκυροι¹⁹², καθώς δεν επέρχεται διατάραξη των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, αφού πρόκειται μόνο για μία μη «συμφέρουσα» ρύθμιση.

¹⁹⁰ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128. Αντίθετη ήταν η απόφαση του Εφ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ, που χαρακτήρισε αυτό τον όρο ως έγκυρο αλλά μη «συμφέρων» για τον καταναλωτή.

¹⁹¹ Το άρθρο 82 ΚΤΔ ορίζει τα εξής: «Ο κάτοχος της κάρτας ευθύνεται για τις συναλλαγές που έγιναν με την κάρτα του μέχρι την στιγμή που γνωστοποιεί στον εκδότη την κλοπή ή την απώλεια αυτής. Το ύψος της ευθύνης του καθορίζεται κάθε φορά από τον εκδότη της κάρτας, εκτός αν ο κάτοχος ενήργησε με δόλο, βαριά αμέλεια ή δεν συμμορφώθηκε με τις υποχρεώσεις που αναγράφονται στις παραγράφους 69 και 70 του παρόντος, οπότε το ύψος της ευθύνης του έναντι του εκδότη προσδιορίζεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.»

¹⁹² με την απόφαση 1208/1998 ΠΠρΑθ ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101 και από την απόφαση 6291/2000 του Εφ Αθ ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122. Αντίθετη η άποψη που εκφράστηκε από την απόφαση ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΜπρΑθ 5526/1999 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1143, στην οποία θεωρήθηκαν καταχρηστικοί οι όροι που καθιστούν τον κάτοχο της κάρτας ισοπεδωτικά υπεύθυνο για κάθε ζημία που τυχόν θα προκύψει στην τράπεζα από την παράνομη χρήση της κάρτας ακόμα κι αν δε διαπιστώνεται ή δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη κάποιου πταίσματός του. Με την ΥΑ Ζ1-21/17.01.2011 «Τροποποίηση- Συμπλήρωση της υπ' αριθμ. ΥΑ Ζ1-798/2008 «Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις», ΦΕΚ 21/Β/ 18.01.2011 απαγορεύτηκε πλέον η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας

Ο Άρειος Πάγος ¹⁹³δέχθηκε μεν ότι ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας βαρύνεται με την υποχρέωση άμεσης αναγγελίας προς την τράπεζα της κλοπής ή της απώλειας της κάρτας και σε περίπτωση που καθυστερήσει έστω και από ελαφριά αμέλεια, τότε εύλογα επωμίζεται τον κίνδυνο χρήσης της κάρτας από μη δικαιούχο. Η μετακύλιση σε αυτόν του κινδύνου που προέρχεται από την ανεπίτρεπτη χρήση της κάρτας από τρίτο είναι επιτρεπτή μέσω των γενικών όρων συναλλαγών, καθώς η τράπεζα δεν μπορεί να επιβαρυνθεί με τις συναλλαγές που έγιναν από μη δικαιούχο, όταν ο πελάτης αμελεί να προασπίσει το δικό του συμφέρον και το εύλογο συμφέρον του αντισυμβαλλομένου του.

Προβληματική εμφανίζεται, λοιπόν, η ρήτρα που επιρρίπτει στον κάτοχο την ευθύνη της χρησιμοποίησης της κάρτας του από τρίτο αδιακρίτως, ακόμα και στην περίπτωση που αυτός δεν υπήρξε αμελής. Τέτοιος όρος είναι πράγματι καταχρηστικός, καθώς ο κάτοχος της κάρτας καθίσταται ισοπεδωτικά υπεύθυνος για κάθε ζημία που θα προκύψει στην τράπεζα από την παράνομη χρήση της κάρτας ακόμα κι αν δεν αποδεικνύεται ή δε διαπιστώνεται η ύπαρξη κάποιου πταίσματός του. Η κατανομή του κινδύνου αυτού δεν γίνεται ισομερώς, παρά το γεγονός ότι τα οφέλη της πιστωτικής σύμβασης αποκομίζονται και από τους δύο συμβαλλόμενους. Οι πελάτες απολαμβάνουν την χρήση της κάρτας στις καθημερινές τους συναλλαγές, αλλά και το πιστωτικό ίδρυμα αποκομίζει τα οφέλη από την πληρωμή των τόκων και άλλες παροχές από μέρους του πελάτη. Η ευθύνη από τη ζημία που προκαλείται δεν μπορεί, εξάλλου, να μετακυλιστεί στον κάτοχο της κάρτας με το επιχείρημα ότι αυτός εξουσιάζει αποκλειστικά την σφαίρα κινδύνου της. Η θεωρία για τις σφαίρες ευθύνης βασίζεται στη σκέψη ότι επιτρέπεται να μετακυλιστούν στον συμβαλλόμενο εκείνοι οι κίνδυνοι, οι οποίοι έχουν την αιτία τους αποκλειστικά στη δική του σφαίρα ευθύνης και συνεπώς δεν μπορούν να εξουσιαστούν από τον άλλο συμβαλλόμενο. Όμως, στην προκειμένη περίπτωση τον κίνδυνο ζημίας πρέπει να φέρει και ο ίδιος ο εκδότης, γιατί αυτός είναι που προκαλεί και τον κίνδυνο κατάχρησης. Καθοριστικό σε αυτή την συνάρτηση είναι το γεγονός ότι ο εκδότης είναι αυτός που εισήγαγε με τη δημιουργία του συστήματος πιστωτικής κάρτας μια διαδικασία που ενδεχομένως να είναι ευάλωτη σε κινδύνους κατάχρησης, τη διαμόρφωσή της, όμως, δεν την επηρέασε καθόλου ο κάτοχος. Καθώς μάλιστα ο εκδότης είναι επιφορτισμένος με ιδιαίτερα καθήκοντα επιμέλειας για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος, είναι αυτός που εξουσιάζει πρώτιστα τον κίνδυνο κατάχρησης. Γι'αυτό το λόγο, δεν μπορεί να μετατεθεί απερίοριστα ο κίνδυνος κλοπής ή απώλειας στον κάτοχο της κάρτας, αφού το αντίθετο καθιστά τον κίνδυνο απρόβλεπτο και μη υπολογίσιμο, ενώ ο εκδότης δεν αναλαμβάνει καμία απολύτως συμμετοχή

¹⁹³ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, Μώλου Π. Βασιλική: Κλοπή πιστωτικής κάρτας, Διενέργεια παράνομων αγορών, Συνήγορος 2008, σελίδα 30-31.

στον κίνδυνο. Τούτο είναι, κατά συνέπεια, καταφανώς ανισοβαρές και καταχρηστικό, αν αναλογιστεί κανείς ότι η λειτουργία του συστήματος της πιστωτικής κάρτας συνιστά μια επιχειρηματική δραστηριότητα του εκδότη που εξυπηρετεί πρωτίστως το συμφέρον του.

Από όλα αυτά, συνάγεται ότι μια ρήτρα με το περιεχόμενο που αναλύθηκε προκαλεί ουσιώδη και σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών, αποκλίνει από τις ουσιώδεις διατάξεις του ενδοτικού δικαίου και έτσι επέρχεται περιορισμός των ουσιωδών δικαιωμάτων του καταναλωτή, χωρίς εύλογη αιτία. Ο όρος αυτός, εμπίπτει και στον κατάλογο των απαγορευμένων ρητρών της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 και πιο συγκεκριμένα στο εδάφιο 19', που ορίζει ότι καταχρηστικοί είναι οι όροι που αποκλείουν ή περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη του προμηθευτή.

3. Παρέκταση αρμοδιότητας

Η συνήθης σε ορισμένους γενικούς όρους συναλλαγών ρήτρα παρέκτασης αρμοδιότητας των δικαστηρίων της Αθήνας έχει το εξής περιεχόμενο: *«Αρμόδια κατά τόπο για την επίλυση κάθε διαφοράς που θα προκύψει από την παρούσα σύμβαση ορίζονται τα δικαστήρια της Αθήνας»*.

Η ρήτρα κρίθηκε άκυρη από τον Άρειο Πάγο ¹⁹⁴, σε αντίθεση με τις αποφάσεις του Εφετείου και του Πρωτοδικείου που έκριναν τη ρήτρα έγκυρη.¹⁹⁵ Ο Άρειος Πάγος σταθμίζοντας την αξιολογική διαφορά των αναγκών προστασίας μεταξύ καταναλωτικού κοινού αφενός και προμηθευτή αφετέρου, δέχτηκε ότι αυτή η ρήτρα ζημιώνει τους πελάτες οι οποίοι διαθέτουν τόπο μόνιμης κατοικίας μακριά από την Αθήνα και ως εκ τούτου τα έξοδα που απαιτούνται προκειμένου να επιτύχουν τη δικαστική επιδίωξη μιας απαίτησης συνιστούν αποτρεπτικό παράγοντα και οδηγούν τον πελάτη στην παραίτηση από τα δικαιώματά του και σε ενδεχόμενη παραίτηση από την υπεράσπισή του. Αντίθετα, αυτή η ρήτρα λειτουργεί ως προς το όφελος της εκάστοτε τράπεζας, καθώς καθίσταται δυνατή η συγκέντρωση του συνόλου των διαφορών που αφορούν στη δραστηριότητά της στα δικαστήρια κατά τρόπο λιγότερο δαπανηρό, καθώς δεν υπάρχει η ανάγκη μετακίνησης εκτός της περιφέρειας στην οποία βρίσκεται η έδρα της.

¹⁹⁴ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128. Συμφωνεί και η ΣΤΕ 1210/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ.

¹⁹⁵ ΕφΑθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122, ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101, με το σκεπτικό ότι από τον κατάλογο της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, καταχρηστική θεωρείται μόνο η ρήτρα περί αποκλειστικής υπαγωγής σε αλλοδαπή δικαιοδοσία ή διατησία.

Με βάση αυτή την αξιολογική στάθμιση, ο Άρειος Πάγος καταλήγει στην καταχρηστικότητα της ρήτρας παρέκτασης αφού δημιουργείται παρά τις αρχές της καλής πίστης σημαντική ανισορροπία σε βάρος του καταναλωτή. Με την κρίση του αυτή, το δικαστήριο αναγνωρίζει πως στοιχείο της συμβατικής ισορροπίας αποτελεί και ο κατά το νόμο (ΚπολΔ) τρόπος εκδίκασης των διαφορών που ενδέχεται να προκύψουν από την σύμβαση. Η θεμελιώδης δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου αποκτά ακόμα μεγαλύτερη αξιολογική βαρύτητα όταν ο εναγόμενος είναι ο καταναλωτής, δηλαδή κάποιος που συναλλάσσεται για την κάλυψη προσωπικών του αναγκών, ο οποίος και δεν έχει ιδιαίτερη επαφή με τα δικαστήρια και καλείται να αντιμετωπίσει ένα δικαστικό αγώνα, τα έξοδα του οποίου είναι πολλές φορές δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με το ύψος της διαφοράς, ιδίως όταν η δίκη διεξάγεται σε τόπο μακριά από την κατοικία του.¹⁹⁶

Αντίθετα, η τράπεζα εξαιτίας της πολλαπλότητας της χρήσης των γενικών όρων συναλλαγών στον οποίο θα καταμεριστεί η ανάλωση χρόνου και χρήματος επιτυγχάνει τις λεγόμενες «οικονομίες κλίμακος».¹⁹⁷ Έχει συνεπώς τη δυνατότητα να διατηρεί οργανωμένα τμήματα νομικών υπηρεσιών και να πραγματοποιεί για το σκοπό αυτό ιδιαίτερα σημαντικές δαπάνες, τέτοιες που διασφαλίζουν σε αυτόν ένα πολύ υψηλό επίπεδο υποδομής, προετοιμασίας και οργάνωσης για την αντιμετώπιση και της παραμικρής εκδοχής ή λεπτομέρειας στη δικαστική εξέλιξη των ομοιόμορφων συναλλαγών του. Με τον τρόπο αυτό, το στοιχείο της μαζικότητας προσδίδει στην τράπεζα μια αναμφίβολη υπεροπλία προπαρασκευής και οργάνωσης κατά τη διεξαγωγή δικών έναντι του συμβαλλομένου του, η οποία περιάγει τον τελευταίο σε ελλειμματική κατάσταση που είναι άξια ιδιαίτερης νομικής προστασίας.¹⁹⁸ Υποστηρίζεται ακόμα πως η τράπεζα διαθέτοντας τις υπηρεσίες της σε πολλά σημεία στην Ελλάδα, δημιουργεί στους καταναλωτές την εύλογη προσδοκία, ότι για οποιοδήποτε ζήτημα σχετικά με την παροχή αυτών των υπηρεσιών, ο καταναλωτής μπορεί να απευθυνθεί στο κατάστημα που βρίσκεται κοντά στον τόπο κατοικίας του. Θα ήταν αντίθετη και προς την παραπάνω προσδοκία η

¹⁹⁶Κεραμεύς Κωνσταντίνος: Δικονομική δυνατότητα προστασίας των καταναλωτών, Μία αποτίμηση της ελληνικής πραγματικότητας, Αρμενόπουλος 1980, σελίδα 857.

¹⁹⁷Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

¹⁹⁸Δέλλιος Ι. Γιώργος: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, σελίδα 47.

παραπομπή του πελάτη στα δικαστήρια μιας άλλης περιοχής από αυτήν στην οποία συναλλάσσεται με την τράπεζα.¹⁹⁹

Ο Ν.1961/1991 περιέλαβε τις ρήτρες παρέκτασης αρμοδιοτήτων στον ειδικό κατάλογο των απαγορευμένων γενικών όρων συναλλαγών, ενώ ο Ν. 2251/1994 διατήρησε την ειδική απαγόρευση μόνο για τις ρήτρες παρέκτασης δικαιοδοσίας, δηλαδή επιλογής αλλοδαπού δικαστηρίου. Η ειδική αυτή διάταξη της §7 εδάφιο. λα' (περί ρητρών αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας) δυσχερώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την περίπτωση των ρητρών παρέκτασης εσωτερικής αρμοδιότητας.

Αυτές οι περιπτώσεις υπόκεινται, λοιπόν, στον έλεγχο της διάταξης της §6 και κρίνονται κατά κανόνα άκυρες ως ανατρέπουσες την συμβατική ισορροπία, ιδίως όταν ο καθοριζόμενος με γενικούς όρους συναλλαγών τόπος εκδίκασης της διαφοράς απέχει πολύ από την κατοικία του εναγομένου.²⁰⁰

4. Ενστάσεις του πελάτη κατά της τράπεζας από την σχέση του με την επιχείρηση.

Κρίνοντας ο Άρειος Πάγος το κύρος όρου σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας που προέβλεπε πως « *Η τράπεζα δεν έχει καμία ευθύνη για τις πράξεις ή τις παραλείψεις των επιχειρήσεων κατά τις συναλλαγές τους με αυτές, ούτε ο κάτοχος έχει το δικαίωμα να προβάλει κατά της τράπεζας ενστάσεις και αξιώσεις που τυχόν θα έχει έναντι των επιχειρήσεων*» δέχθηκε ότι αυτός όχι μόνο είναι καταχρηστικός με βάση το άρθρο 2 §6, αλλά και απολύτως άκυρος λόγω αντιθέσεως στο άρθρο 174 ΑΚ.²⁰¹

Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος δέχθηκε πως η σχέση που συνδέει τον εκδότη της κάρτας με τον πελάτη είναι αυτή της έμμισθης εντολής με πρόσθετο σύμφωνο, αν ο εκδότης είναι ανώνυμη εταιρία, ανοίγματος βεβαιωμένης ή ανέκκλητης πίστωσης και ότι η σχέση που συνδέει τον πελάτη με την συμβεβλημένη επιχείρηση είναι αυτή της σύμβασης πωλήσεως ή αυτή της συμβάσεως έργου. Οι συμβάσεις που συνάπτει ο πελάτης με την τράπεζα και με τον τρίτο από

¹⁹⁹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²⁰⁰ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²⁰¹ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101. Αντίθετη η ΕφΑθ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ.

τον οποίο προμηθεύεται αγαθά ή υπηρεσίες διατηρούν τη νομική τους αυτοτέλεια και συνεπώς η ανώμαλη εξέλιξη της μιας, δεν επηρεάζει κατ'αρχήν την άλλη.

Στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας, όμως, εφαρμόζεται η ΚΥΑ Ζ1-699 προς εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την οδηγία 2008/48/EK για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, η οποία κατήργησε την οδηγία 87/102 ΕΟΚ, η οποία προβλέπει ότι στις συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης, ο καταναλωτής δικαιούται να στραφεί και κατά του πιστωτικού φορέα, εάν τα αγαθά ή οι υπηρεσίες δεν του παρέχονται ή δεν ανταποκρίνονται στους όρους της σύμβασης παροχής τους. Η σύμβαση έκδοσης πιστωτικής κάρτας υπάγεται κατ'αρχήν στο δίκαιο της καταναλωτικής πίστης²⁰², αφού η τράπεζα υπόσχεται να χορηγήσει μέσω της πιστωτικής κάρτας πίστωση στον καταναλωτή, ο οποίος πληρώνει τις αγορές του με την κάρτα, υποχρεούται δε σε επιστροφή του σχετικού ποσού στην τράπεζα σε μηνιαίες δόσεις.²⁰³

Η δυνατότητα του καταναλωτή να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα τελεί υπό την προϋπόθεση ότι αυτός έχει προηγουμένως στραφεί δικαστικά κατά του προμηθευτή και δεν έχει ικανοποιηθεί, (άρθρο 15 §2 εδάφιο.β της ΚΥΑ Ζ1- 699) γεγονός που σημαίνει ότι τα δικαιώματα του καταναλωτή έναντι του πιστωτικού φορέα του αναγνωρίζονται ως επικουρικά.²⁰⁴

Έτσι, εξαιτίας της οικονομικής ενότητας που υφίσταται μεταξύ της πιστωτικής σύμβασης και της πώλησης αγαθού ή παροχής υπηρεσίας, η παραπάνω ΚΥΑ για την καταναλωτική πίστη χορηγεί στον καταναλωτή ενστάσεις κατά της τράπεζας απορρέουσες από την σχέση του με τον προμηθευτή, κατά παρέκκλιση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών. Η επιλογή αυτή του κοινοτικού νομοθέτη που επαναλήφθηκε από τον έλληνα νομοθέτη, είναι θεμελιώδης για το σύστημα της καταναλωτικής πίστης, καθώς σκοπός της είναι να θέσει σε ίση μοίρα τον καταναλωτή, ο οποίος δανείζεται από τον πιστωτικό φορέα για να αποκτήσει αγαθά ή για αν

²⁰² Στο άρθρο 3 εδ.γ) της ΚΥΑ Ζ1- 699 ως σύμβαση πίστωσης ορίζεται: « σύμβαση δυνάμει της οποίας πιστωτικός φορέας χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει σε καταναλωτική πίστωση με τη μορφή προθεσμιακής καταβολής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκόλυνσης, με εξαίρεση τις συμβάσεις που συνάπτονται για τη συνεχή παροχή υπηρεσιών ή για την προμήθεια αγαθών του ίδιου είδους, δυνάμει των οποίων ο καταναλωτής καταβάλλει με δόσεις το τίμημα για τις εν λόγω υπηρεσίες ή αγαθά κατά τη διάρκεια της παροχής τους».

²⁰³ Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660.

²⁰⁴ Κλαβανίδου Ι. Δέσποινα: Ενστάσεις του καταναλωτή έναντι της τράπεζας στη χρηματοδοτημένη πώληση, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 221 επ.

του παρασχεθούν υπηρεσίες, με τον καταναλωτή, ο οποίος αγοράζοντας με απευθείας πίστωση από τον προμηθευτή, μπορεί να επικαλεστεί ελαττώματα του αγαθού ή της υπηρεσίας και να μην πληρώσει το πιστωθέν τίμημα.²⁰⁵

Ο συγκεκριμένος όρος κρίθηκε άκυρος από τον Άρειο Πάγο και ως καταχρηστικός σύμφωνα με το άρθρο 2 §6, αλλά και τη διάταξη ιθ' που ορίζει πως άκυροι είναι οι όροι που αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει την σύμβαση. Η ερμηνεία του συνόλου της ρύθμισης της πιστωτικής κάρτας, σύμφωνα με την καλή πίστη, οδηγεί στο συμπέρασμα πως πρέπει να αναγνωρισθεί στον κάτοχο-αγοραστή το δικαίωμα να αρνηθεί την πληρωμή του ποσού που έχει καταβάλει ο εκδότης στον προμηθευτή, εφόσον η σχετική σύμβαση είναι άκυρη ή ακυρώσιμη ή ο αγοραστής άσκησε νομίμως το δικαίωμά του για αναστροφή της πώλησης ή μείωσης του τιμήματος.²⁰⁶ Άλλωστε, γίνεται δεκτό πως η σύμβαση πώλησης αποτελεί το δικαιοπρακτικό θεμέλιο της σύμβασης δανείου, για όσες συμβάσεις εμπίπτουν στην έννοια της συνδεδεμένης σύμβασης πίστωσης, άρθρο 2 εδάφιο.ιδ) της ΚΥΑ Ζ1-699. Κατά συνέπεια, η ανατροπή των αποτελεσμάτων της πώλησης δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστη την εξέλιξη του δανείου. Με την έννοια αυτή η ρύθμιση του άρθρου 15 §2 εδάφιο.β της ΚΥΑ Ζ1- 699 αποτελεί εξειδίκευση της γενικής ρήτρας ΑΚ 288. Η αρχή της καλόπιστης εκπλήρωσης των ενοχών επιβάλλει την αναπροσαρμογή των υποχρεώσεων που πηγάζουν από την σύμβαση του δανείου κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο της σύμβασης πώλησης.²⁰⁷

Αντίθετα, η αποκοπή κάθε ένστασης του καταναλωτή κατά της τράπεζας απορρέουσας από τη βασική σχέση (προμήθειας αγαθού ή υπηρεσίας) θα συνιστούσε ανατροπή της συμβατικής ισορροπίας στην τριμερή σχέση καταναλωτής-τράπεζα-προμηθευτής, αφού θα εξανάγκαζε τον καταναλωτή σε εκπλήρωση παρά την ύπαρξη ενστάσεων κατ'απόκλιση από τις διατάξεις του αστικού κώδικα.²⁰⁸

Η τράπεζα δεν καλείται απλά να καλύψει τις υποχρεώσεις που δημιουργεί ο κάτοχος της κάρτας ως κοινός τρίτος που διευκολύνεται μεμονωμένα σε ένα χρέος του. Η τράπεζα είναι

²⁰⁵ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²⁰⁶ Βάθης Βασίλειος: Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σελίδα 645.

²⁰⁷ Κλαβανίδου Ι. Δέσποινα: Ενστάσεις του καταναλωτή έναντι της τράπεζας στη χρηματοδοτημένη πώληση, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 221 επ.

²⁰⁸ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

δημιουργός ενός ευρέος δικτύου συμβεβλημένων επιχειρήσεων, που επιλέγει με δικιά της πρωτοβουλία και μπορεί με ποικίλλους τρόπους να επηρεάζει. Η ανάπτυξη του δικτύου και η λειτουργικότητα του θεσμού της πιστωτικής κάρτας συνιστούν οργανωμένη δραστηριότητα της τράπεζας, που απασχολεί αρκετό προσωπικό και δεσμεύει αξιόλογα κεφάλαια, αλλά και συνεπάγεται υψηλά οικονομικά οφέλη γι' αυτή. Τα τρία είδη των σχέσεων που αναπτύσσονται στη χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα δεν λειτουργούν αυτόνομα αλλά είναι μεταξύ τους αλληλένδετα. Η σύμβαση εντολής, στο πλαίσιο της οποίας καταβάλλει η ενολοδόχος τράπεζα το τίμημα του πωληθέντος πράγματος στη συμβεβλημένη επιχείρηση, δεν είναι ανεξάρτητη από το κύρος της σύμβασης πώλησης μεταξύ του κατόχου της κάρτας-αγοραστή και της συμβεβλημένης επιχείρησης-πωλητή. Μάλιστα, ορισμένες τράπεζες εξαρτούν την καταβολή της οφειλής στην συμβεβλημένη επιχείρηση από τη διευθέτηση εκ μέρους της τελευταίας κάθε διαφοράς με τον κάτοχο της πιστωτικής κάρτας που ερείδεται στην σύμβαση πώλησης.

Η επίρριψη του κινδύνου της αφερεγγυότητας ή της κακόπιστης και αντισυμβατικής συμπεριφοράς της πωλήτριας- συμβεβλημένης επιχείρησης στον εκδότη της πιστωτικής κάρτας δικαιολογείται εδώ με το επιπλέον επιχείρημα του μεταξύ τους υφιστάμενου διαρκούς ενοχικού δεσμού, δυνάμει του οποίου μπορεί ο τελευταίος να επηρεάζει και να ασκεί πίεση προς την επιχείρηση για να συμμορφώνεται προς τις συμβατικές της υποχρεώσεις. Επιπλέον, ο εκδότης έχει τη δυνατότητα επειδή συνήθως υφίσταται μεταξύ αυτού και της επιχείρησης ένας αλληλόχρεος λογαριασμός, στο πλαίσιο του οποίου μπορεί να λαμβάνει χώρα συμψηφισμός των ποσών που υποχρεούται να επιστρέψει η συμβεβλημένη επιχείρηση, ως αχρεωστήτως καταβληθέντα από την τράπεζα λόγω ανώμαλης εξέλιξης της πώλησης και των ποσών από απαιτήσεις της συμβεβλημένης επιχείρησης προς την τράπεζα λόγω άλλων χρηματοδοτημένων πωλήσεων με πιστωτική κάρτα.²⁰⁹

5. Σιωπηρή αναγνώριση υπολοίπου

²⁰⁹ Βάθης Βασίλειος: Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σελίδα 645.

Οι τράπεζες πολύ συχνά ενσωματώνουν στις συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών ρήτρες πλασματικής γνώσης και πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής. Τέτοιοι όροι έχουν κριθεί κατά σταθερή νομολογία ως καταχρηστικοί με προεξάρχουσα την απόφαση ΑΠ 1219/2001.

Ειδικότερα, στη σύμβαση έκδοσης πιστωτικής κάρτας ορίζονται τα εξής: « αν μέσα σε 20 ημέρες από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού (ή και άλλης ειδοποίησης, οποτεδήποτε για την πληρωμή οφειλής σχετικά με την κάρτα) ο κάτοχος ή ο συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προβάλλει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχτηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν, καθώς και το χρεωστικό υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να τα αμφισβητήσει. Ο κάτοχος θεωρείται ότι παρέλαβε το μηνιαίο λογαριασμό του, αν μέσα στον επόμενο ημερολογιακό μήνα δεν ειδοποιήσει γραπτά με απόδειξη την τράπεζα ότι δεν παρέλαβε το μηνιαίο λογαριασμό του προηγούμενου μήνα». Ο Άρειος Πάγος κάνει λόγο για πλάσματα δικαίου και συγκεκριμένα πλάσματα δηλώσεως, θεωρείται, δηλαδή, ότι εκφράστηκε μια δήλωση βούλησης, χωρίς να λαμβάνει υπόψιν να πράγματι συνέβη στον εξωτερικό κόσμο. Όπως υποστηρίζεται²¹⁰, όμως, πρόκειται στην πραγματικότητα για αμάχητα τεκμήρια τα οποία κατ'αποτέλεσμα δε διαφέρουν από το πλάσμα αφού και πάλι η δυνατότητα ανταπόδειξης αποκλείεται.

α) Πλάσμα ως προς την αποδοχή του λογαριασμού

Με τον πρώτο υπό κρίση όρο έχουμε πλασματική εξίσωση της σιωπής (μη αμφισβήτησης) του πελάτη ως προς το μηνιαίο λογαριασμό με την αποδοχή του λογαριασμού. Η παράλειψη, όμως, μιας πράξης δεν συνιστά δήλωση βούλησης (θετική ή αρνητική). Κρίθηκε, επομένως, πως ρυθμίσεις στους γενικούς όρους των συναλλαγών κατά τις οποίες προκαλείται πλάσμα ή αμάχητο τεκμήριο ότι ο αντισυμβαλλόμενος του χρήστη των όρων έχει ή δεν έχει εκφράσει δήλωση βουλήσεως συγκεκριμένου περιεχομένου ανήκει στις επικίνδυνες για τον πελάτη ρυθμίσεις και συνδέονται συνήθως με τη δημιουργία νομικών μειονεκτημάτων ή βλαβών για τον πελάτη.²¹¹ Ειδικότερα, οι γενικοί όροι των συναλλαγών επιχειρούν να προκαταλάβουν την

²¹⁰ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Ρήτρες πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής στις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ. Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 193.

²¹¹ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128, ΣΤΕ 1210/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101, ΜπρΘεσ 2234/2005 ΤΝΠ ΔΣΑ. Επίσης, με την ΥΑ Ζ1-798/2008, απαγορεύτηκε η αναγραφή σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών όρων που έχουν κριθεί αμετάκλητα ως καταχρηστικοί και αφορούν στην πλασματική αναγνώριση των εγγραφών και του χρεωστικού υπολοίπου σε περίπτωση που ο κάτοχος δεν

ερμηνεία της σιωπηρής συμπεριφοράς του πελάτη ως αποδοχή και να προδιαγράψουν το περιεχόμενο της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών, με τα οποία ερμηνεύεται η συμπεριφορά των συμβαλλομένων. Η απόκλιση μέσω των γενικών όρων των συναλλαγών από το γενικό δίκαιο της δικαιοπραξίας εις βάρος του καταναλωτή θα συνιστούσε ανατροπή της συμβατικής ισορροπίας.²¹² Περαιτέρω, η πλασματική αποδοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως απαλλαγή του προμηθευτή από την ευθύνη του, αν συντρέχουν περιστατικά που θεμελιώνουν τέτοια ευθύνη, να θεωρηθεί, δηλαδή, ως απαλλαγή της τράπεζας από λανθασμένη χρέωση του λογαριασμού λόγω δικής της αμέλειας, οπότε θα ενέπιπτε στο πραγματικό των ειδικών απαγορευτικών διατάξεων των εδάφιο. β', γ', ιζ' του άρθρου 2§7, που αφορούν τον περιορισμό ή τον αποκλεισμό της ευθύνης του προμηθευτή. Ειδικότερα, τίθεται ζήτημα συμβατότητας αυτού του όρου με την ειδική απαγόρευση του εδάφιο. κζ', δηλαδή την απαγόρευση αναστροφής εις βάρος του καταναλωτή του βάρους αποδείξεως. Χωρίς τον ως άνω όρο η τράπεζα θα είχε το βάρος να αποδείξει την αποδοχή του πελάτη ως προς το ύψος της απαίτησής της. Με τον υπό κρίση όρο το βάρος αυτό δε μετακυλίεται στον καταναλωτή (να αποδείξει δηλαδή τη μη αποδοχή) αλλά ακόμα χειρότερα αίρεται ολοσχερώς από τους ώμους των συμβαλλομένων, χωρίς να επιτρέπεται ούτε καν στο θιγόμενο από το τεκμήριο καταναλωτή να το αναλάβει έστω αυτός, αφού έτσι όπως είναι διατυπωμένος ο όρος, ως πλάσμα, δεν χωρεί ανταπόδειξη.²¹³ Ο Άρειος πάγος δέχτηκε πως δεν απαγορεύεται η χρήση τέτοιων πλασματικών δηλώσεων βουλήσεων σε γενικούς όρους συναλλαγών, έθεσε όμως δύο προϋποθέσεις: α) την παραχώρηση εύλογης κατά τις περιστάσεις προθεσμίας στον καταναλωτή για τη διατύπωση ρητής δηλώσεώς του και β) την υποχρέωση του προμηθευτή να τον ενημερώσει ιδιαίτερος κατά την έναρξη της προθεσμίας για την προβλεπόμενη σημασία της ενδεχόμενης παράλειψής του. Έτσι, ο Άρειος Πάγος, θεώρησε εύλογη την τασσόμενη στον επίμαχο όρο προθεσμία των 20 ημερών παρακάμπτοντας με τον τρόπο αυτό την απαγόρευση του εδάφιο. κη' της §7 του άρθρου 2, σύμφωνα με το οποίο θεωρούνται καταχρηστικοί οι όροι που ορίζουν υπερβολικά σύντομο χρονικό διάστημα, εντός του οποίου ο καταναλωτής μπορεί να εγείρει τα παράπονα ή να προβάλει τις αξιώσεις του και στηρίζει την περί

αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις αντιρρήσεις του εντός συγκεκριμένης ταχθείσης από το πιστωτικό ίδρυμα προθεσμίας. Αντίθετη η άποψη της Εφ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ.

²¹² Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²¹³ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Ρήτρες πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής στις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 193.

καταχρηστικότητας κρίση του στην έλλειψη της δεύτερης προϋπόθεσης, δηλαδή στην ανυπαρξία πρόβλεψης υποχρέωσης της τράπεζας για ειδική επισήμανση των συνεπειών. Με τον τρόπο αυτό αφήνεται να εννοηθεί ότι σε περίπτωση που υπήρχε στον όρο πρόβλεψη ενημέρωσης του καταναλωτή, θα ήταν ανεκτός ο αποκλεισμός της ανταπόδειξης του καταναλωτή. Κάτι τέτοιο, όμως, υποστηρίζεται ότι έρχεται σε αντίθεση με την καλή πίστη και τίθεται συνεπώς ζήτημα κύρους του όρου με βάση το άρθρο 2§6. Ειδικότερα, η ανάγκη αποδεικτικής διευκόλυνσης της τράπεζας για άμυνά της ενάντια στην προβολή κακόπιστων αντιρρήσεων δε δικαιολογεί σε καμία περίπτωση τον αποκλεισμό της ανταπόδειξης από τον συμβαλλόμενο, ο οποίος αποτελεί ανεξάρτητα από την τήρηση των άλλων προϋποθέσεων επαρκή λόγο για ενεργοποίηση του άρθρου 2 §6.²¹⁴ Συναφώς με τα παραπάνω, παρατηρούμε πως στις έντυπες συμβάσεις τραπεζών συχνά χρησιμοποιούνται παρόμοιοι όροι με τον κρινόμενο, με τους οποίους ο πιστούχος καταναλωτής θεωρείται πως αποδέχθηκε το ύψος του χρεωστικού υπολοίπου, ακόμα και αν μέσα στην οριζόμενη προθεσμία προέβαλλε αντιρρήσεις, οι οποίες απορρίφθηκαν από την τράπεζα²¹⁵. Όσον αφορά τους όρους αυτούς, η υπόθεση ότι ο οφειλέτης αποδέχεται ένα χρεωστικό υπόλοιπο που έχει αμφισβητήσει εγγράφως, δεν μπορεί παρά να είναι αντίθετη προς την πραγματικότητα. Το δικαϊκό πλάσμα το οποίο εγκαθίσταται ανήκει κανονικά στη δικαιοδοσία του νομοθέτη, ο οποίος το χρησιμοποιεί ως νομοτεχνικό βοήθημα για συγκεκριμένους λόγους. Συνεπώς, η μέσω των γενικών ρητρών επιβολή μιας πλήρως αντίθετης προς την πραγματικότητα ερμηνείας των αντιρρήσεων του πιστούχου έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της συναλλακτικής πίστης, που αποτελεί τη βάση της ΑΚ 200 ερμηνείας καθώς και θεμέλιο της 2§6 του Ν. 2251/1994.

β) Πλάσμα ως προς την περιέλευση του λογαριασμού

Με το δεύτερο σκέλος που τέθηκε στην κρίση του Αρείου Πάγου, επιχειρείται πλασματική εξίσωση της σιωπής του πελάτη ως το τέλος του τρέχοντος μηνός με την παραλαβή του

²¹⁴ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Ρήτρες πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής στις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 193, Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²¹⁵ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Ρήτρες πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής στις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελίδα 193.

λογαριασμού του του προηγούμενου μηνός. Κατ'αυτό τον τρόπο συνάγεται χωρίς δυνατότητα αμφισβήτησης, ότι περιήλθε στον καταναλωτή κάποια δήλωση βούλησης του προμηθευτή, και συνεπώς ο κίνδυνος ακούσιας δικαιοπρακτικής δέσμευσης είναι δεδομένος.²¹⁶ Ειδικότερα, λόγω του πλάσματος ως προς την περιέλευση της δήλωσης, η δήλωση του προμηθευτή θεωρείται περιελθούσα και σύμφωνα με ΑΚ 167 αποκτά νομική ενέργεια, η οποία μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιβαρυντική για τα συμφέροντα του καταναλωτή. Ο Άρειος Πάγος²¹⁷ έκρινε ως καταχρηστική τη ρύθμιση αυτή αναφέροντας πως « Το περιεχόμενο σε ΓΟΣ πλάσμα περιελεύσεως έχει σκοπό να διευκολύνει την απόδειξη για τον δίδοντα δήλωση βουλήσεως χρήστη. Παράλληλα, όμως, πρέπει να επιτρέπει στον αντισυμβαλλόμενο του χρήστη την ανταπόδειξη της ματαιωθείσας περιέλευσης. Πλάσματα περιελεύσεως τα οποία αποκλείουν τέτοια ανταπόδειξη θεωρούνται ανίσχυρα κατά το το άρθρο 2§6». Στο σκεπτικό αυτό υποστηρίζεται πως θα έπρεπε να προστεθεί μια ακόμη επιφύλαξη. Η προθεσμία αντίδρασης εντός του «επόμενου ημερολογιακού μηνός» που τάσσει ο υπό κρίση όρος δεν φαίνεται να είναι επαρκής υπό το πρίσμα του εδάφιο κη' του άρθρου 2§7, καθώς το πρώτο ερέθισμα που θα έχει ο καταναλωτής για να αναζητήσει ένα λογαριασμό που έχει χαθεί και να ειδοποιήσει για τη μη περιέλευσή του σε αυτόν είναι η λήψη του επόμενου λογαριασμού, η οποία κάνει ουσιαστικά αντιληπτό το κενό. Αυτό εξηγείται από το συνηθισμένο και ακολουθούμενο πρότυπο του μέσου καταναλωτή, το οποίο και απέχει από την εικόνα ενός καταναλωτή που σημειώνει τη συνήθη ημέρα άφιξης των λογαριασμών και αντιδρά έγγραφα στην άπρακτη πάροδό της.

6. Επιβολή οποτεδήποτε εξόδων κίνησης λογαριασμού

Πολύ συχνά σε συμβάσεις πιστωτικής κάρτας εμφανίζονται και όροι με το εξής περιεχόμενο: « η τράπεζα δύναται να επιβάλει οποτεδήποτε «έξοδα κίνησης» σε κάθε λογαριασμό πιστωτικής κάρτας που δεν παρουσιάζει υπόλοιπο ανώτερο από το κατώτατο όριο που θα καθορίζει κάθε φορά η ίδια για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού». Όπως παρατηρείται, με τον υπό εξέταση όρο, το πιστωτικό ίδρυμα επιφυλάσσει για τον εαυτό του το δικαίωμα να επιβάλει κατά την κρίση του έξοδα κίνησης μονομερώς στο λογαριασμό του πελάτη και κατά συνέπεια ο

²¹⁶ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας αιφνιδιάζεται από την επιβάρυνση του λογαριασμού του με επιπλέον έξοδα.

Πρόκειται για έναν όρο που χαρακτηρίζεται από την πολλαπλή αοριστία του, και την αδιαφάνειά του, αφού ο πελάτης δε γνωρίζει αν, τότε ή με ποιο κριτήριο θα επιβληθούν έξοδα κίνησης, ούτε το ύψος μέχρι του οποίου θα μπορούν αυτά να ανέλθουν. Υπάρχει, δηλαδή, αμφιβολία τόσο για το ποιο πρέπει να είναι το ύψος του υπολοίπου του λογαριασμού έτσι ώστε να μην επιβληθούν έξοδα κίνησης, όσο και για τα μη προσδιοριζόμενα με εύλογα κριτήρια έξοδα παρακολούθησης και κίνησης του λογαριασμού. Η αδιαφάνεια, δηλαδή, του όρου συνίσταται στην παράλειψη καθορισμού προβλέψιμων, από την σκοπιά του καταναλωτή, κριτηρίων για το ύψος της πρόσθετης οικονομικής υποχρέωσης που αναλαμβάνει.

Για να είναι έγκυρη αυτή η ρήτρα που αφορά σε μονομερή τροποποίηση ή ανακαθορισμό στοιχείων της σύμβασης, θα πρέπει να υπάρχει σοβαρός λόγος που να δικαιολογεί την αοριστία. Αοριστία του τιμήματος δεν υπάρχει μόνο όταν το τίμημα είναι τελείως αόριστο, αλλά και όταν προσδιορίζεται μεν στην σύμβαση, προβλέπεται, όμως, δυνατότητα αόριστου ανακαθορισμού του. Υφίσταται σπουδαίος λόγος, όταν κατά την καλή πίστη, είναι αναγκαία για τον προμηθευτή η αύξηση του τιμήματος.²¹⁸ Επιπλέον, τα κριτήρια που επιτρέπουν τον μονομερή προσδιορισμό θα πρέπει να περιγράφονται ρητά στην σύμβαση και να είναι εύλογα κατά ποιότητα και ποσότητα. Πρόκειται για μια εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας, με βάση την οποία τα οποία ο πελάτης γνωρίζει και δύναται να προβλέψει την ενδεχόμενη επιβάρυνσή του. Οι ρήτρες, οι οποίες και διαπνέονται από την αρχή της διαφάνειας έχουν σκοπό να προστατεύσουν τις δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη από τις λεγόμενες απροσδόκητες ή αιφνιδιαστικές ρήτρες, δηλαδή τις ρήτρες που μεταβάλλουν την εικόνα που δικαιολογημένα έχει δημιουργηθεί στον πελάτη σχετικά με το ύψος του τιμήματος ή την έκταση της παροχής. Η συγκεκριμένη ρήτρα θα έπρεπε για να θεωρηθεί έγκυρη να προέβλεπε με βάση το εδάφιο ιη' της § 7 του άρθρου 2 το δικαίωμα στον καταναλωτή να λύσει την σύμβαση, όταν η επιβολή των εξόδων κίνησης είναι υπερβολική γι' αυτόν. Ο καταναλωτής, αφού ενημερωθεί για την πρόθεση της τράπεζας να επιβάλει ως έξοδα κίνησης ένα συγκεκριμένο ποσό, πρέπει να έχει τη δυνατότητα, εάν δεν συμφωνεί, να καταγγείλει την σύμβαση και να αναλάβει το ποσό που βρίσκεται ακόμα στο λογαριασμό του. Όμως, από ό, τι παρατηρούμε, καμία τέτοια πρόβλεψη δε γίνεται από τον ως άνω όρο με αποτέλεσμα ο

²¹⁸ Για παράδειγμα, ως αναγκαία, κρίνεται η αύξηση του τιμήματος στην περίπτωση υποτίμησης του νομίσματος, της αύξησης των εμποτοκίων, της αύξησης του πληθωρισμού κ.α

πελάτης της τράπεζας να είναι υποχρεωμένος να ανεχθεί την –πολλές φορές- υπερβολική επιβάρυνσή του. Εξάλλου, και ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας²¹⁹ αναφέρεται στο δικαίωμα του κατόχου της κάρτας να ειδοποιείται εγκαίρως για τις τροποποιήσεις που του επιβάλλονται προκειμένου να καταγγείλει την σύμβαση, εάν δεν επιθυμεί πλέον την συνέχισή της.

Κατά συνέπεια, ο όρος αυτός εμπίπτει στον κατάλογο των *per se* καταχρηστικών ρητρών του άρθρου 2§7 εδάφιο ε' και ια', που αναφέρονται στο δικαίωμα του προμηθευτή να τροποποιεί ή να λύει την σύμβαση μονομερώς χωρίς ειδικό, ορισμένο και σπουδαίο λόγο και στη ρήτρα που αφήνει το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή και έχει κριθεί²²⁰ ως καταχρηστικός.

7. Ύψος επιτοκίου-Μονομερούς Προσδιορισμός

Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι το ύψος του επιτοκίου μαζί με το αντικείμενο της παροχής, είναι ο καθοριστικός παράγων επιλογής χρηματοδότησης, με συνέπεια να μη μπορεί σε καμία περίπτωση να διαφύγει της προσοχής ακόμα και του ενδιάμεσου προτύπου του καταναλωτή. Οι τρέχουσες συνθήκες του ανταγωνισμού αναδεικνύουν το επιτόκιο ως την αιχμή των τεχνικών προώθησης των τραπεζικών προϊόντων. Γι'αυτούς τους λόγους τα ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό των τραπεζικών επιτοκίων στην σύμβαση πιστωτικής κάρτας έχουν απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τη νομολογία. Με συλλογική αγωγή ενώσεις καταναλωτών έθεσαν υπό δικαστική κρίση τον ακόλουθο τυποποιημένο όρο που ακολουθούσε τράπεζα για την κατάρτιση συμβάσεων πιστωτικών καρτών: *«Ο λογαριασμός θα χρεώνεται με συμβατικό τόκο στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε*

²¹⁹Άρθρο 67 ΚΤΔ το οποίο αναφέρει: « Οι όροι της σύμβασης μπορούν να τροποποιηθούν οποτεδήποτε μονομερώς από τον εκδότη της κάρτας. Ο κάτοχος, όμως, της κάρτας πρέπει να ειδοποιείται εγκαίρως και οπωσδήποτε πριν από την έναρξη εφαρμογής των τροποποιημένων όρων, ώστε να του παρέχεται η δυνατότητα να καταγγείλει την σύμβαση, αν το επιθυμεί».

²²⁰ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128 που επικύρωσε την ΕφΑθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122 ως προς αυτό το σημείο, ομοίως σε α' βαθμό ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101. Με την ΥΑ Ζ1-21/17.01.2011 «Τροποποίηση- Συμπλήρωση της υπ'αριθμ. ΥΑ Ζ1-798/2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις», ΦΕΚ 21/Β/ 18.01.2011 απαγορεύτηκε πλέον η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας

δόσεις) ο οποίος καθορίζεται εκάστοτε από την τράπεζα, και σήμερα Μάρτιος του 1997 είναι 28,44%». Με τον όρο αυτό παρέχεται το δικαίωμα στην τράπεζα να διαμορφώνει τον τόκο και το ύψος του επιτοκίου, όταν ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας κάνει χρήση της δυνατότητας να εξοφλήσει σε δόσεις το χρεωστικό του υπόλοιπο από αγορές του με πιστωτική κάρτα. Τόσο το Πρωτοδικείο, όσο και το Εφετείο έκριναν ως έγκυρο τον παραπάνω όρο.²²¹ Σε αντίθεση, όμως, με τα δικαστήρια της ουσίας, ο Άρειος Πάγος έκρινε ως καταχρηστικό τον ανωτέρω όρο.²²² Δύο είναι τα κύρια σημεία αυτής της απόφασης:

α) Το ελεγκτό του ύψους επιτοκίου

Κατά τον έλεγχο του περιεχομένου του παραπάνω όρου συναντάται ένα από τα δυσχερέστερα προβλήματα του δικαίου των γενικών όρων συναλλαγών, το ζήτημα του ελεγκτού ή μη του βασικού περιεχομένου της σύμβασης, δηλαδή της ίδιας της παροχής και της αντιπαροχής. Σύμφωνα με μια άποψη το επιτόκιο ως τίμημα, ως αντάλλαγμα για την χρήση χρημάτων για το δάνειο που διαθέτει η τράπεζα στο δανειζόμενο εκφεύγει του νομοθετικού και δικαστικού ελέγχου, καθώς η ελευθερία συμφωνίας του τιμήματος αποτελεί βασική αρχή του φιλελεύθερου συστήματος.²²³ Ειδικότερα, με την ΠΔ/ΤΕ 2326/1994 καταργήθηκαν τα μέχρι τότε ελάχιστα όρια επιτοκίων τραπεζικών χορηγήσεων, όπως είχαν καθοριστεί με την ΠΔ/ΤΕ 2091/1992. Από τις παραπάνω διατάξεις, συνάγεται πως το επιτόκιο ρυθμίζεται ελεύθερα για όλες τις κατηγορίες των χορηγήσεων που όριζε η ΠΔ/ΤΕ 2091/1992 στις οποίες περιλαμβάνεται και ο δανεισμός μέσω πιστωτικών καρτών, ενώ πλέον με το Κεφ. Δ' της ΠΔ/ΤΕ καταργήθηκαν ουσιαστικά και όλοι οι μέχρι τότε ισχύοντες περιορισμοί για τις καταναλωτικές χορηγήσεις υπό τη μορφή πιστωτικών καρτών και δανείων²²⁴. Οι περιορισμοί που ισχύουν πλέον είναι αυτοί που διαμορφώνουν τα εξωτραπεζικά επιτόκια, οι οποίοι δεν μπορούν να ισχύσουν και για τη διαμόρφωση των τραπεζικών επιτοκίων.²²⁵

²²¹ ΕφΑΘ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122, ΠΠρΑθ1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101.

²²² ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

²²³ Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884, Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294.

²²⁴ Μετά από την ΠΔ/ΤΕ 2326/1994 είχαν διατηρηθεί μόνο οι προβλεπόμενοι στην ΠΔ 1955/1991 ποσοτικοί περιορισμοί στις καταναλωτικές χρηματοδοτήσεις και ορισμένοι άλλοι περιορισμοί στη διαμόρφωση ορισμένων ορίων χρηματοδότησης. Με την ΠΔ/ΤΕ 2523/2003, καταργούνται πλέον και αυτοί οι περιορισμοί.

²²⁵ Σκουλαρίκη Α.Καλλιόπη: Σχόλιο στην ΑΠ 1219/2001, ΔΕΕ 11/ 2001, σελίδα 1128.

Κατά τα παραπάνω, το επιτόκιο αποτελεί αντικείμενο ελεύθερης διαπραγματεύσεως και δεν μπορεί να έχει διαφορετική μεταχείριση από αυτή που έχει κάθε ελεύθερα καταρτιζόμενη συμφωνία τιμήματος για οποιαδήποτε παροχή. Υπό τη θεώρηση αυτή, το ελεύθερα διαπραγματεύσιμο επιτόκιο εκφεύγει του δικαστικού ελέγχου και μπορεί να ελεγχεί μόνο εντός των ακραίων ορίων του άρθρου 179 ΑΚ.²²⁶ Συνεπώς, δεν είναι δυνατός ο έλεγχος των συμφωνιών για το τίμημα ως καταχρηστικών με το κριτήριο της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, ενώ και η απαγόρευση του άρθρου 2§ 7 εδάφιο ια', δεν πλήττει την συμφωνία του τιμήματος αυτή καθ'εαυτή, αλλά επιτάσσει τον έλεγχο των γενικών όρων συναλλαγών οι οποίοι χωρίς σπουδαίο λόγο προβλέπουν υπέρ του προμηθευτή μονομερές δικαίωμα προσδιορισμού του τιμήματος.²²⁷ Αντίθετη άποψη²²⁸ δέχεται πως τόσο το αρχικό επιτόκιο όσο και το μεταγενέστερο είναι δυνατό να ελεγχθούν με βάση το κριτήριο της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994. Ειδικότερα, με το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13 ορίζεται ότι ο έλεγχος δεν εκτείνεται σε όρους με τους οποίους ρυθμίζεται η παροχή ή η αντιπαροχή, αφού η ρύθμιση αυτή δε συνιστά απόκλιση από κάποιο κανόνα, με εξαίρεση όταν ο όρος δεν έχει διατυπωθεί με σαφήνεια, δηλαδή σε περίπτωση μη ευκρινούς, αδιαφανούς όρου ο έλεγχος του κύρους εκτείνεται και στη ρύθμιση της σχέσης παροχής-αντιπαροχής. Στον ελληνικό νόμο δεν έχει προβλεφθεί αντίστοιχη διάταξη με την κοινοτική οδηγία, που να περιορίζει τον έλεγχο γενικών όρων συναλλαγών. Συνεπώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι στη §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 υπάγονται και ρήτρες που ορίζουν σχετικά με την παροχή και την αντιπαροχή, αφού η μη εύλογη σχέση παροχής-αντιπαροχής συνιστά κατ'εξοχήν διατάραξη και μάλιστα σημαντική της συμβατικής ισορροπίας. Η επέμβαση στη σχέση παροχής-αντιπαροχής είναι θεμιτή και συνταγματικά, αφού όριο της οικονομικής ελευθερίας του προμηθευτή, κατά τη διαμόρφωση της τιμής αποτελεί η οικονομική ελευθερία, συχνά δε η οικονομική ανάγκη του καταναλωτή να προμηθευτεί αγαθά ή υπηρεσίες για να ζήσει ή να ασκήσει οποιαδήποτε δραστηριότητα.²²⁹ Υποστηρίζεται ακόμα πως σκοπός της απελευθέρωσης των τραπεζικών επιτοκίων και του συνακόλουθου ανταγωνισμού τους είναι η συμπίεση του κόστους του χρήματος προς όφελος των

²²⁶ Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884, Μάζης Παναγιώτης: Ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα τόκου και ανατοκισμού, ΕπισκΕΔ Α/1996, σελίδα 34, Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη, ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 385.

²²⁷ Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

²²⁸ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²²⁹ Λιακόπουλος Θ. Αθανάσιος: Η προστασία του καταναλωτή και το Σύνταγμα, ΝοΒ 1984, σελίδα 119.

συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα. Ο νομοθέτης περιορίστηκε μόνο στη ρύθμιση των εξωτραπεζικών επιτοκίων. Τα τραπεζικά επιτόκια έτσι ως προϊόντα ελεύθερου ανταγωνισμού δεν μπορεί παρά να αντικατοπτρίζουν την από πλευράς κοινωνικής ηθικής αποδεκτή αναλογία μεταξύ παροχής της τράπεζας και αντιπαροχής (τόκων) του πελάτη, όταν διαμορφώνονται όπως επιδιώκεται κατώτερα των τραπεζών. Τα εξωτραπεζικά επιτόκια, από την άλλη πλευρά, αποτελούν σαφή όρια ανεκτής κερδοσκοπικής τοκοληψίας, που παρά τον περιορισμό τους στις εξωτραπεζικές συναλλαγές δεν παύουν να έχουν γενικότερη κοινωνικοοικονομική σημασία και να αφορούν και τις τραπεζικές συμβατικές σχέσεις. Για τους λόγους αυτούς, η συμφωνία για τα τραπεζικά επιτόκια που υπερβαίνουν τα ανώτατα αυτά όρια είναι άκυρη ως καταχρηστική κατά το άρθρο 281 ΑΚ²³⁰. Ο Άρειος Πάγος δεν προχώρησε στην υπαγωγή του ύψους του επιτοκίου στον έλεγχο του άρθρου 2 §6, έκρινε όμως κατά ΑΚ 281 παράνομη την συμφωνία συμβατικού τραπεζικού επιτοκίου υψηλότερου από το διοικητικώς καθοριζόμενο μέγιστο εξωτραπεζικό επιτόκιο. Συνεπώς, τα όρια των εξωτραπεζικών επιτοκίων συνιστούν εμμέσως και τα όρια των τραπεζικών επιτοκίων. Πέραν όμως του κοινωνικοοικονομικού σκοπού του δικαιώματος της ελεύθερης διαμόρφωσης των τραπεζικών επιτοκίων, όπως το δέχθηκε ο Άρειος Πάγος έχει υποστηριχθεί²³¹ πως έπρεπε να γίνει δεκτό πως όριο στην ελεύθερη διαμόρφωση επιτοκίων πιστωτικών καρτών τίθενται και από την καλή πίστη, η οποία επιβάλλει να ληφθούν υπόψη από την τράπεζα και τα συμφέροντα του αντισυμβαλλομένου και συνεπώς να εφαρμοστεί στην περίπτωση αυτή το άρθρο 2 §6 του ν. 2251/1994. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε πως η τράπεζα εύλογα επιχειρεί να καλύψει με το υψηλό επιτόκιο στις πιστωτικές κάρτες τον εν γένει αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο που ενέχει γι' αυτήν η καταναλωτική πίστη, καθώς και τα αυξημένα έξοδα διαχείρισης των πολυάριθμων πιστώσεων. Από την άλλη πλευρά, όμως, θα πρέπει κατά τη διαμόρφωση του επιτοκίου να σταθμίσει ότι οι αντισυμβαλλόμενοι της τράπεζας, χρησιμοποιώντας την πιστωτική κάρτα, καλύπτουν κατά κανόνα άμεσες βιοτικές τους ανάγκες. Άλλωστε, στην πραγματικότητα, ο μεγάλος όγκος των πιστωτικών συναλλαγών καταρτίζεται καθημερινά όχι βάσει επιτοκίου, το οποίο διαπραγματεύονται ελεύθερα οι αντισυμβαλλόμενοι με τις τράπεζες, αλλά βάσει επιτοκίου καθοριζόμενου από την τράπεζα, η ελευθερία δε του συναλλασσόμενου περιορίζεται στο να αποδεχθεί ή να

²³⁰ Ως άκυρη έχει κριθεί διαταγή πληρωμής λόγω του παράνομου και καταχρηστικού επιτοκίου σύμβασης πιστωτικής κάρτας, αφού η τράπεζα είχε διαμορφώσει επιτόκιο που ήταν ανώτερο από το καθορισθέν ανώτατο θεμιτό εξωτραπεζικό επιτόκιο, απόφαση ΕιρΑθ 178/2009, Αρμενόπουλος 2009, σελίδα 1374.

²³¹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

απορρίψει το προσφερόμενο επιτόκιο.²³² Επομένως, το ύψος του επιτοκίου (τόσο του αρχικού όσο και του μεταγενέστερου) μπορεί να ελεγχθεί με βάση την §6 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994. Άλλωστε, ένα επιπρόσθετο επιχείρημα προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να αντληθεί και από τα κλασικά εργαλεία διόρθωσης της άδικης σύμβασης (178, 179, 281, 288, 371 ΑΚ), τα οποία αφορούν στην σχέση παροχής-αντιπαροχής και ποτέ δεν κρίθηκαν ως αντισυνταγματικά.

Ο υπό κρίση όρος αναφερόταν σε τραπεζικό επιτόκιο ύψους 28,44% με ισχύ για το Μάρτιο του 1997. Υποστηρίχθηκε πως το ποσοστό αυτού του επιτοκίου είναι υπερβολικό, αφού υπερβαίνει και το ποσοστό του εξωτραπεζικού επιτοκίου που εκείνο το διάστημα κυμαινόταν μεταξύ 23% και 25% ετησίως. Η επιβολή ενός τόσο υψηλού επιτοκίου μέσω γενικών όρων συναλλαγών και μάλιστα με τον χαρακτηρισμό ότι πρόκειται για συμβατικό επιτόκιο αποτελεί αιφνιδιασμό για τον καταναλωτή και ουσιαστικά αποτελεί απροσδόκητη ρήτρα. Το καταναλωτικό κοινό δεν μπορεί κατά κανόνα να αντιληφθεί την έννοια και τις συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας, ούτε να την συσχετίσει με τα επιτόκια υπερημερίας. Θα πρέπει να θεωρηθεί επομένως πως ο συγκεκριμένος όρος δεν έχει ενσωματωθεί στην σύμβαση και δε δεσμεύει τον καταναλωτή, διότι δεν πληροί τους όρους του άρθρου 2 §1 και πιο συγκεκριμένα αγνοεί ανυπαίτιως την σημασία του και ούτε είναι δυνατόν να την αντιληφθεί με όση επιμέλεια και αν καταβάλει.²³³

β) Μονομερές προσδιορισμός

Η παραπάνω ρήτρα που συμπεριλήφθηκε σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας και επιτρέπει στην τράπεζα να καθορίζει εκάστοτε συμβατικό τόκο με τον οποίο θα χρεώνεται ο λογαριασμός του πελάτη, κρίθηκε άκυρη από τον Άρειο Πάγο σύμφωνα με το εδάφιο. ια' του άρθρου 2 §7 του Ν.2251/1994 ως αόριστη. Συγκεκριμένα, έγινε δεκτό πως ο όρος αυτός επιτρέπει στην τράπεζα να προσδιορίζει οποτεδήποτε συμβατικό επιτόκιο, χωρίς να είναι εκ των προτέρων γνωστά στον καταναλωτή-πελάτη ειδικά και εύλογα κριτήρια²³⁴, γεγονός που

²³²Κλαβανίδου Ι. Δέσποινα: Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1997.

²³³Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

²³⁴ Τέτοιο εύλογο κριτήριο αποτελεί η μέση ετήσια μεταβολή των καθιερωμένων δεικτών μεταβολής επιτοκίων διατραπεζικού δανεισμού. Η απόφαση ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠΔΣΑ αναφέρεται στη μεταβολή του βασικού επιτοκίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι απλές αναφορές στις «συνθήκες της χρηματαγοράς και του

οδηγεί στη διάψευση των τυπικών και δικαιολογημένων προσδοκιών του πελάτη ως προς την εξέλιξη της συναλλακτικής σχέσεως με την τράπεζα²³⁵. Παραβιάζει επομένως με τον τρόπο αυτό η τράπεζα την υποχρέωση που τη βαρύνει για σαφήνεια και διαφάνεια των γενικών όρων συναλλαγών που χρησιμοποιεί. Η παράλειψη, όμως, θεσπίσεως σαφών προϋποθέσεων για την άσκηση του δικαιώματος αναπροσαρμογής των επιτοκίων γίνεται δεκτό πως καθιστά την σχετική συμφωνία άκυρη και σύμφωνα με τα άρθρα 174,200,281,288 ΑΚ καθώς γενεσιουργός αιτία των υποχρεώσεων προστασίας των συμφερόντων του πελάτη, της πληροφόρησης και της προειδοποίησης για τους οικονομικούς κινδύνους είναι η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, ενώ εφαρμογή στην συγκεκριμένη περίπτωση βρίσκει και το άρθρο 371 ΑΚ, εφόσον τα κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου κατ'ουσίαν ταυτίζονται με τη «δίκαιη κρίση» της συγκεκριμένης διατάραξης, περί προσδιορισμού της παροχής από ένα από τους συμβαλλομένους.²³⁶ Συναφείς με το εξεταζόμενο ζήτημα είναι και όροι που συναντώνται συχνά σε συμβάσεις πιστωτικής κάρτας και αναφέρουν ότι *σε περίπτωση αύξησης του επιτοκίου, η μεταβολή ισχύει από την έκδοση του μηνιαίου λογαριασμού*. Τέτοιου είδους όροι επιβαρύνουν την θέση του καταναλωτή, καθώς η μεταβολή του επιτοκίου θα έπρεπε να ισχύει από την περιέλευση της μεταβολής αυτής σε γνώση του κατόχου, ώστε να δύναται αυτός να ασκήσει το δικαίωμά του για καταγγελία της σύμβασής του με την εναγόμενη. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό πως η τράπεζα έχει υποχρέωση να γνωστοποιεί στον πελάτη της με σαφήνεια τις προϋποθέσεις άσκησης του τυχόν προβλεπόμενου δικαιώματός της για αναπροσαρμογή επιτοκίων κατά την κατάρτιση της σύμβασης, αλλά και να ανακοινώνει τη μονομερή τροποποίηση που επιφέρει, με τρόπο που

κόστους χρήματος» ή στις «συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού» κρίθηκαν ότι δεν αποτελούν ειδικά κριτήρια.

²³⁵ Η ίδια αιτιολογία ανευρίσκεται στις εξής δικαστικές αποφάσεις: ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643, ΕφΑθ 3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ ΕφΑθ 776/2006 ΕλΔνη 2006, σελίδα 1492, ΠΠρωτΑθ 6774/2003 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρωτΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜρΧαλκ 80/2011, (διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων) ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΑθ 1706/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101, ΕιρΒερ 6/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ. Επίσης, με την ΥΑ Ζ1-798/2008, απαγορεύτηκε η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών, αφού έχει κριθεί ως καταχρηστικός με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις. Για καταχρηστικότητα του όρου αναπροσαρμογής κυμαινόμενου επιτοκίου σε δανειακή σύμβαση ελλείπει ευλόγων κριτηρίων: Εφ Αθ 5101/2011, ΝοΒ 2011 σελίδα 2139. Επίσης, ο Συνήγορος του Καταναλωτή με την υπ' αριθμ. 950/2007 σύστασή του προς τις τράπεζες, επισημαίνει ότι η αιτία της επιβάρυνσης του δανειολήπτη, ο τρόπος υπολογισμού της και αναλυτικά τα κριτήρια θα πρέπει να προκύπτουν αναλυτικά για τον καταναλωτή, χάριν στην αρχή της διαφάνειας που συνιστά θεμελιώδη αρχή της προστασίας του καταναλωτή.

²³⁶ Ψυχομάνης Δ. Σπύρος: Τα τραπεζικά επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελίδα 5.

να εξασφαλίζεται απαραίτητα η γνώση της από τον ενδιαφερόμενο πελάτη. Οφείλει, επίσης, να ανεχθεί καταγγελία της έννομης σχέσης μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα από τον πελάτη που δεν θα αποδεχθεί την αναπροσαρμογή και να του παραχωρήσει επίσης εύλογη προθεσμία εκκαθάρισης της σχέσης, ιδίως για να μπορέσει να συμβληθεί με άλλη τράπεζα.²³⁷ Λόγω μη χορήγησης τέτοιου δικαιώματος, η ακυρότητα θεμελιώνεται και στο εδάφιο ιη', το οποίο ορίζει πως καταχρηστικοί είναι οι όροι που εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει από την σύμβαση, όταν η αύξηση του τιμήματος είναι υπερβολική για αυτόν. Αδιαφανής είναι στην ανωτέρω ρήτρα και η συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου. Η συχνότητα αναπροσαρμογής του επιτοκίου από την τράπεζα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να επιτρέπει εγκαίρως στον καταναλωτή να καταγγείλει την σύμβαση χωρίς να χρεωθεί το αυξημένο επιτόκιο. Συνεπώς, ακόμα και αν προβλέπουν δικαίωμα καταγγελίας του καταναλωτή, η ρήτρα θα εξακολουθούσε να είναι αδιαφανής, αν δεν όριζε με σαφήνεια επιτρεπτή συχνότητα αναπροσαρμογής του επιτοκίου.²³⁸

8. Ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίου

Συναφώς με τον παραπάνω όρο στην κρίση των δικαστηρίων υπεβλήθη και όρος που όριζε ότι «ο σχετικός τόκος μπορεί να μεταβάλλεται από την τράπεζα, οπότε ο κάτοχος θα ενημερώνεται για το ύψος του με το μηνιαίο λογαριασμό που θα αποστέλλεται σε αυτόν».

Όπως αποφάσισε και στην περίπτωση αυτή ο Άρειος Πάγος²³⁹ οι ρήτρες αναπροσαρμογής του τόκου, οι οποίες χορηγούν στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς προσδιορισμού του ύψους του τόκου, ελέγχονται με βάση τα εδάφια ε' και ια' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994.

Κατ'αρχήν, τέτοιες ρήτρες δεν είναι καταχρηστικές εφόσον για την αύξηση του τόκου υφίσταται βάσιμος λόγος και η αύξηση αυτή ανταποκρίνεται στην ανάγκη καθορισμού ορισμένων ευλόγων κριτηρίων. Υπό το πρίσμα της θετικής αυτής διαπιστώσεως, είναι εμφανέστερο ότι τα εδάφια ε' και ια' της §7 του άρθρου 2 επιδιώκουν την αντιμετώπιση της αθέμιτης και καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος επιδιώκοντας όχι την απαγόρευση

²³⁷ Ψυχομάνης Δ. Σπύρος: Τα τραπεζικά επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελίδα 5, Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη, ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 385.

²³⁸ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²³⁹ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128. Αντίθετη η απόφαση του ΕφΑθ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ.

του ίδιου του δικαιώματος, έστω και διατυπωθέντος σε ΓΟΣ, αλλά τη διασφάλιση της σύννομης και καλόπιστης άσκησής του.

Συμπληρωματικά με όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω αναφέρονται και τα εξής: Με τη διάταξη της §7 του άρθρου 2 εδάφιο ε΄ απαιτείται η αναφορά και η συνδρομή σπουδαίου λόγου που να επιβάλει τη μονομερή τροποποίηση και άρα θα πρέπει ο προμηθευτής στην οικεία τροποποιημένη ρήτρα να αναγράφει ποιος σπουδαίος (δικαιολογημένος) λόγος μπορεί να επιβάλει την τροποποίηση.²⁴⁰ Η περαιτέρω απαίτηση του νόμου για ορισμένη και εξειδικευμένη αναφορά στο λόγο της τροποποίησης, προφανώς, αναφέρεται στα κριτήρια της τροποποίησης που θα πρέπει να καθορίζονται στη ρήτρα ώστε να εξειδικεύεται επαρκώς ο λόγος που αυτή πραγματοποιήθηκε.

Ο καταναλωτής πρέπει να είναι σε θέση να γνωρίζει τα κριτήρια που είναι κρίσιμα για τον προσδιορισμό του ύψους της αντιπαροχής για τη χρήση του κεφαλαίου και επιδρούν στη διαμόρφωση της συνολικής οφειλής της τράπεζας.²⁴¹

Η δέσμευση του προμηθευτή σε προκαθορισμένα κριτήρια για την άσκηση του δικαιώματος τροποποίησης ή αναπροσαρμογής έχει ιδιαίτερη σημασία σε μια καταρτισθείσα και ήδη λειτουργούσα σύμβαση, επειδή από τη λειτουργία της, έχουν διαμορφωθεί οι περιουσιακές επιλογές και θέσεις του καταναλωτή, με αποτέλεσμα να είναι πιο ευάλωτος σε όποιες αδιαφανείς ή αμφίβολης νομιμότητας πρακτικές αναπροσαρμογών σε σχέση με τους τόκους στο ξεκίνημα της σχέσης, κατά τη διαπραγμάτευση και κατά την σύναψη, όπου διατηρεί το διακαίωμα επιλογής αν θα συμβληθεί ή όχι.²⁴²

Με την έκδοση της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 έχει διευκολυνθεί η συγκεκριμενοποίηση των κριτηρίων αναπροσαρμογής και, αντίστοιχα, ο έλεγχος των τραπεζικών γενικών όρων συναλλαγών. Σύμφωνα με την παραπάνω ΠΔ/ΤΕ, τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να ενημερώνουν το συναλλασσόμενο κοινό για το ύψος των βασικών επιτοκίων χορηγήσεων, για το ύψος του περιθωρίου επιτοκίου (spread), όπου εφαρμόζεται καθώς και για τις προβλεπόμενες τυχόν ειδικές εισφορές, φόρους και τέλη. Η υποχρέωση ενημέρωσης επεκτείνεται περαιτέρω στην παροχή κάθε πληροφόρησης *«σχετικά με βασικούς παράγοντες, ενδεχόμενη μεταβολή των οποίων θα επηρεάσει το συνολικό κόστος του δανείου»*. Υπό το άρθρο Γ της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, η χρήση γενικών όρων συναλλαγών αναγνωρίζεται

²⁴⁰ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²⁴¹ Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294.

²⁴² Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

ως επαρκές μέσο ενημέρωσης των συναλλασσομένων και ανταπόκρισης της τράπεζας στις υποχρεώσεις της για ενημέρωση των πελατών.²⁴³ Από τον συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων, προκύπτει πλέον σαφώς η υποχρεωτική αναφορά στους τραπεζικούς γενικούς όρους των συναλλαγών συγκεκριμένων κριτηρίων²⁴⁴, βάσει των οποίων διενεργούνται οι αναπροσαρμογές των επιτοκίων. Η υποχρέωση αυτή των τραπεζών είχε ήδη βρει μέσω της νομολογίας τη νομοθετική έκφρασή της στο άρθρο 2§1, 3 και πριν από την έναρξη ισχύος της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002.

Οι γενικοί όροι των συναλλαγών που περιέχουν ρήτρες περί αναπροσαρμογής του τόκου περιέχουν και ρυθμίσεις ως προς το χρονικό σημείο από το οποίο θα αρχίσει η αναπροσαρμογή. Σύμφωνα με το άρθρο 2 §1, ορίζεται ότι ο αντισυμβαλλόμενος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να λάβει γνώση των γενικών όρων της συναλλαγής πριν από την κατάρτιση της σύμβασης. Ο νομοθέτης σεβόμενος τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την τυποποίηση της συναλλαγής, δεν απαιτεί ούτε πραγματική γνώση, ούτε εξατομικευμένη αποδοχή των προτεινόμενων όρων από τον συμβαλλόμενο.

Σχετικοί όροι που περιελήφθησαν σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας και χορήγησης στεγαστικού δανείου είναι οι εξής: «...σχετικός τόκος θα μεταβάλλεται από την τράπεζα, οπότε ο κάτοχος θα ενημερώνεται για το ύψος της με το μηνιαίο λογαριασμό που θα αποστέλλεται σε αυτόν», «το νέο επιτόκιο θα ισχύει από την ημέρα λήψης της σχετικής απόφασης της τράπεζας, ο δε οφειλέτης θα λάβει γνώση για τη μεταβολή αυτή..είτε μέσω γνωστοποίησης σε δύο εφημερίδες είτε κατά την πληρωμή των δόσεων του δανείου».²⁴⁵

Τέτοιες ρήτρες όμως φαίνεται ότι παραβιάζουν τις αρχές της διαφάνειας και την υποχρέωση της τράπεζας για σαφή και πλήρη ενημέρωση του συναλλασσόμενου. Στη βάση, επομένως, της αρχής που θεσπίζει το άρθρο 2 §1, θα πρέπει να απαιτηθεί ότι η οποιαδήποτε μεταβολή του επιτοκίου θα πρέπει να ισχύει από τότε που ο προμηθευτής ανταποκρίθηκε στην υποχρέωσή του να υποδείξει στο συναλλασσόμενο τη μεταβολή ή να τον ενημερώνει κατά τρόπο που να του δίνει τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση.

²⁴³ Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

²⁴⁴ Για παράδειγμα: Η μεταβολή του δείκτη τιμών καταναλωτή ή η μεταβολή του επιτοκίου euribor, η αύξηση κόστους χρήματος, η μεταβολή συνθηκών στην τραπεζική αγορά κ.α. Η απόφαση της ΕΤΠΘ 178.19.07.2004 αναφέρει ότι η μεταβολή του κυμαινόμενου επιτοκίου συνδέεται με: «δείκτες γενικού και ευρέως προσβάσιμου επιτοκιακού χαρακτήρα, όπως παρεμβατικά επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, euribor, απόδοση ομολόγων, βραχυπρόθεσμων τίτλων, οι οποίοι πρέπει να αναφέρονται ρητά στην σύμβαση».

²⁴⁵ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128.

Συνεπώς κάθε ρήτρα που αποκλίνει από την αρχή αυτή πρέπει να θεωρηθεί καταχρηστική.²⁴⁶

9. Συνέπειες καθυστέρησης πληρωμής

Οι ρήτρες έκπτωσης είναι συχνές σε δάνεια ή σε άλλες πιστωτικές εν γένει συμβάσεις που εξοφλούνται σε δόσεις. Ως τέτοιες νοούνται οι ρήτρες που ορίζουν πως υπό ορισμένες προϋποθέσεις το ένα συμβαλλόμενο μέρος καθίσταται έκπτωτο του δικαιώματός του ή υποχρεούται προς παραίτηση από δικαίωμά του έναντι του άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Ρήτρα έκπτωσης θεωρείται και εκείνη κατά την οποία σε σύμβαση παροχής δανείου εξοφλητέου σε δόσεις, σε περίπτωση υπερημερίας του οφειλέτη ως προς την εξόφληση δόσεως καθίσταται ληξιπρόθεσμο και απαιτητό ολόκληρο το ποσό του δανείου. Ο Άρειος Πάγος²⁴⁷ έθεσε κατ'αρχήν θέμα κύρους τέτοιων ρητρών σύμφωνα με το άρθρο 2§7 περ. λ', το οποίο απαγορεύει όρους που επιβάλλουν στον καταναλωτή υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του. Έκρινε, όμως, ως έγκυρη ρήτρα σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας που προέβλεπε πως «αν ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει την πληρωμή της ελάχιστης καταβολής ή του ποσού που αναφέρεται ως αμέσως πληρωτέο τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών, καθίσταται ληξιπρόθεσμο και απαιτητό αυτοδίκαια στο σύνολό του και το υπόλοιπο του οφειλόμενου ποσού και επιβαρύνεται με τόκους υπερημερίας», εφόσον η επιβάρυνση που προκαλείται με την παραπάνω ρήτρα δεν είναι υπέρμετρη. Όπως γίνεται δεκτό, ορθά κρίθηκε πως η καθυστέρηση τεσσάρων δόσεων αποτελεί σοβαρή παράβαση από τον οφειλέτη-πελάτη της τράπεζας των όρων του δανείου και συνεπάγεται σοβαρό κίνδυνο μη ικανοποίησης για την τράπεζα και ευλόγως θεμελιώνει το δικαίωμά της να λύσει την πιστωτική σύμβαση.²⁴⁸ Ο Άρειος Πάγος, όμως, κρίνοντας σοβαρή την παράβαση της καθυστέρησης πληρωμής τεσσάρων δόσεων, εξ αντιδιαστολής, θεωρεί μη σοβαρή την καθυστέρηση πληρωμής μιας δόσης για να καταστεί ληξιπρόθεσμο όλο το ποσό του δανείου²⁴⁹. Σε αντίθεση με αυτά που παλαιότερα γίνονταν δεκτά στη

²⁴⁶ Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

²⁴⁷ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128 με σχόλια Σκουλαρίκη Α. Καλλιόπη. Ίδια αιτιολογία και Εφ6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ.

²⁴⁸ Κλαβανίδου Ι. Δέσποινα: Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1997, σελίδα 196.

²⁴⁹ Ίδιες σκέψεις καταγράφονται και στην ΕφΑθ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643

νομολογία²⁵⁰, δέχθηκε πως είναι ανίσχυρη η ρήτρα σε γενικούς όρους συναλλαγών σύμφωνα με την οποία η καθυστέρηση μιας και μόνο δόσεως από τις πολλές που συμφωνήθηκαν συνεπάγεται το ληξιπρόθεσμο ολόκληρου του ποσού του δανείου. Μια τέτοια συνέπεια είναι αντίθετη στη διάταξη του αρ. 2§7 περ. λ', γιατί προκαλεί σημαντική επιβάρυνση χωρίς εύλογο λόγο και κατά τρόπο που αντίκειται στην καλή πίστη. Σε αυτή την περίπτωση, η καθυστέρηση μιας και μόνο δόσης δεν αποτελεί σπουδαίο λόγο για την λύση της σύμβασης που συνδέει την τράπεζα και τον οφειλέτη. Έχει υποστηριχθεί, όμως, ότι τίθενται και άλλα ζητήματα σχετικά με το κύρος των παραπάνω όρων στα οποία και δεν πήρε θέση ο Άρειος Πάγος. Κατ'αρχήν, τίθεται θέμα κύρους των ρητρών έκπτωσης κατά την §6 του άρθρου 2, αφού η απόκλιση από την ΑΚ 383, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση υπερημερίας ο δανειστής παρέχει στον οφειλέτη εύλογη προθεσμία εκπλήρωσης και δικαιούται να υπαναχωρήσει από την σύμβαση μετά την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας αυτής, πλήττει σοβαρά τα συμφέροντα του καταναλωτή, ο οποίος στερείται μιας τελευταίας ευκαιρίας να φανεί συνεπής στις συμβατικές του υποχρεώσεις.²⁵¹ Εάν η διάταξη αυτή του ΑΚ εφαρμόζοταν στην επίδικη περίπτωση, η τράπεζα θα όφειλε πριν προβεί σε καταγγελία της πιστωτικής σχέσης με τον πελάτη, να τον ειδοποιήσει, τάσσοντάς του εύλογη προθεσμία για εκπλήρωση. Ο, υπό εξέταση, όρος δεν περιέχει κάποια προθεσμία στον πελάτη για εκπλήρωση και έρχεται σε αντίθεση με την §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, αφού διαταράσσονται τα δικαιώματα του οφειλέτη και αυτός αποστερείται από μια ευκαιρία να πληρώσει την οφειλή του και να διασώσει την σύμβαση πριν από την καταγγελία της. Αυτό αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο και δεν εξετάστηκε καθόλου από τον Άρειο Πάγο. Τίθεται ακόμα ζήτημα διατύπωσης του παραπάνω όρου ως προς το αν οι καθυστερούμενες δόσεις πρέπει να είναι διαδοχικές ή αρκεί η καθυστέρηση τεσσάρων μη διαδοχικών δόσεων σε διάστημα π.χ ενός έτους, προκειμένου η τράπεζα να καταγγείλει την πιστωτική σύμβαση. Στην τελευταία αυτή περίπτωση και στο πλαίσιο εξέτασης της καταχρηστικότητας του όρου σε δίκη συλλογικής αγωγής, το δικαστήριο θα επέλεγε τη δυσμενέστερη ερμηνεία του όρου για τον καταναλωτή προκειμένου να κηρύξει την καταχρηστικότητά του. Έτσι, λοιπόν, θα αρκούσε για την τράπεζα προκειμένου να προβεί στην καταγγελία της σύμβασης, έστω και μια καθυστέρηση στην αποπληρωμή των δόσεων της πιστωτικής κάρτας, η οποία θα εντασσόταν σε περισσότερες από μια καθυστερήσεις αποπληρωμής των δόσεων. Ο όρος υποστηρίζεται πως θα ήταν αντίθετος προς την καλή πίστη και καταχρηστικός, αφού ο οφειλέτης θα περιαγόταν σε δυσμενή θέση.

²⁵⁰ ΑΠ 392/1987 ΝοΒ 1988 σελίδα 748 επ, ΕφΑθ 4123/1985, ΑρχΝ 1986, σελίδα 409.

²⁵¹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

10. Ετήσια συνδρομή-Δικαίωμα αναπροσαρμογής

Σχετικά με το γενικό όρο σε σύμβαση πιστωτικής κάρτας που προβλέπει ότι: «για την χορήγησή της ο κάτοχός της βαρύνεται με την εκάστοτε ισχύουσα συνδρομή, η οποία υπόκειται σε αναπροσαρμογές εκ μέρους της τράπεζας», ο Άρειος Πάγος έκρινε πως είναι άκυρος. Ειδικότερα, ο συγκεκριμένος όρος είχε κριθεί ως έγκυρος από το Εφετείο,²⁵² σε αντίθεση προς την πρωτόδικη κρίση²⁵³, δυνάμει της ΥΑ Φ1 983/91, σύμφωνα με την οποία η τράπεζα δικαιούται να επιφέρει μεταβολές στο ύψος των διαφόρων επιβαρύνσεων του πελάτη, εφόσον εκ των υστέρων γνωστοποιεί τη μεταβολή αμέσως στον καταναλωτή με την ανάλυση του λογαριασμού που γίνεται περιοδικά. Η αρεοπαγητική απόφαση²⁵⁴ έκρινε ως καταχρηστικό τον παραπάνω όρο καθώς « η μη αναγραφή της υποχρέωσης ενημέρωσης στον υπό κρίση ΓΟΣ τον καθιστά αδιαφανή και μη συγκρίσιμο με αποτέλεσμα, τη μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού», θεμελίωσε δηλαδή την ακυρότητά του στην αφηρημένη επικινδυνότητα που συνεπάγεται η αδιαφάνεια του όρου για το καταναλωτικό κοινό. Η ακυρότητα μάλιστα είναι δεδομένη από την §6 του άρθρου 2, ανεξάρτητα από την πρακτική εφαρμογή του όρου, (ανεξάρτητα δηλαδή από το αν πράγματι ενημερώνεται ο καταναλωτής), αφού ο έλεγχος του κύριου γενικών όρων συναλλαγών στο πλαίσιο συλλογικής αγωγής είναι αφηρημένος.²⁵⁵ Παρά την απουσία αναφοράς από το δικαστήριο, ο όρος αυτός θα μπορούσε να κριθεί καταχρηστικός και με βάση το εδάφιο α' της §7 του άρθρου 2, αφού δεν παρατίθενται ειδικά και εύλογα κριτήρια για τον καταναλωτή που να δικαιολογούν την αναπροσαρμογή, με αποτέλεσμα το τίμημα να καταλείπεται αόριστο.

11. Δικαίωμα καταγγελίας και μονομερούς τροποποίησης

²⁵² Εφαθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122.

²⁵³ ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101.

²⁵⁴ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128 με σχόλια Σκουλαρίκη Α. Καλλιόπη, ΣΤΕ 1210/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ. Επίσης, με την ΥΑ Ζ1-798/2008, απαγορεύτηκε η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών, αφού έχει κριθεί ως καταχρηστικός με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις.

²⁵⁵ Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

Άκυρος ως ευθέως αντίθετος προς τις διατάξεις του άρθρου 2 §7 περ. ε' και στ' κρίθηκε όρος που όριζε πως: «*Η τράπεζα έχει το δικαίωμα να καταγγείλει οποτεδήποτε, χωρίς προειδοποίηση ή αιτιολόγηση την παρούσα σύμβαση με τον κάτοχο... Η τράπεζα δικαιούται να τροποποιεί μονομερώς οποιονδήποτε όρο της παρούσας σύμβασης*».²⁵⁶ Τέτοιου είδους όροι παρέχουν το δικαίωμα στην τράπεζα να τροποποιεί μονομερώς την σύμβαση με τον πελάτη χωρίς προδιαγεγραμμένα κριτήρια ακόμα δε και να την καταγγέλει χωρίς εύλογη προθεσμία. Σε ό,τι αφορά στη ρήτρα περί μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο, (εδάφιο ε' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994) χρήσιμο είναι να γίνουν ορισμένες επισημάνσεις και να αναφερθούν τα ακόλουθα: Προϋπόθεση του κύρους τέτοιων όρων είναι να αναφέρονται μέσα στην σύμβαση οι ειδικοί και σπουδαίοι λόγοι που δικαιολογούν τη μονομερή τροποποίηση της σύμβασης από τη μεριά του προμηθευτή. Οι λόγοι αυτοί πρέπει να ανταποκρίνονται στην αρχή της διαφάνειας, κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται στον καταναλωτή η εκ των προτέρων γνώση της ακριβούς αιτίας της τροποποίησης ή της συμβατικής αποδέσμευσης. Δεν αρκεί ο όρος να κάνει μία γενικόλογη αναφορά στην περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης, αλλά απαιτείται η αναφορά στους λόγους που οδηγούν στην τροποποίηση να είναι εξειδικευμένη. Σύμφωνα με την καλή πίστη, πριν προβεί στη μονομερή τροποποίηση ο προμηθευτής υποχρεούται να γνωστοποιήσει στον καταναλωτή την πρόθεσή του να ασκήσει το δικαίωμά του. Στην περίπτωση της μονομερούς λύσης, ο προμηθευτής θα πρέπει να επικαλείται ειδικούς λόγους που να αναφέρονται στην σύμβαση και να καθιστούν την συνέχισή της μη εύλογη κατά την καλή πίστη. Στο πλαίσιο της σύμβασης της πιστωτικής κάρτας συνηθέστερος λόγος για τον οποίο το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να προβεί στη λύση της σύμβασης είναι η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης του κατόχου της κάρτας, η οποία συνυφαίνεται αρρήκτως με την φερεγγυότητά του. Όταν αυτά τα κριτήρια δεν πληρούνται, ο όρος θεωρείται άκυρος ως καταχρηστικός.

Σε ό,τι αφορά στο δικαίωμα του προμηθευτή να καταγγέλει την σύμβαση (εδάφιο. στ'²⁵⁷ της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994) πρέπει να επισημανθούν τα εξής : Η ρήτρα αυτή έχει ως στόχο την προστασία του καταναλωτή από την καταγγελία της σύμβασης από τον

²⁵⁶ Εφαθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122, ΣΤΕ 1210/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998 σελίδα 1101. Ίδιος όρος σε αλληλόχρεο λογαριασμό: ΜπρΘεσ 40804/2005(ασφαλιστικά μέτρα) ΔΕΕ 2006, σελίδα 806. Επίσης, με την ΥΑ Ζ1-798/2008, απαγορεύτηκε η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών, αφού έχει κριθεί ως καταχρηστικός με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις.

²⁵⁷ Το εδάφιο αυτό δεν είχε αντίστοιχο προηγούμενο στο Ν.1961/1991.

προμηθευτή που γίνεται χωρίς προθεσμία, η οποία συνεπάγεται τον αιφνιδιασμό και την επιβάρυνση του καταναλωτή, ο οποίος θα ήταν υποχρεωμένος να ανεύρει και προβεί στην σύναψη νέας σύμβασης άμεσα, προκειμένου να επιτύχει την εξυπηρέτηση των αναγκών του²⁵⁸. Μία τέτοια ρήτρα, δυσχεραίνει τη θέση του καταναλωτή, επιρρίπτει όλο το βάρος της σύμβασης στις πλάτες του κατά παράβαση της συμβατικής ισορροπίας.

12. Απόδειξη της διεξαγωγής ή μη της συναλλαγής από τον κάτοχο

Ρήτρα στους ΓΟΣ προβλέπουν αντιστροφή του βάρους αποδείξεως κατά τρόπο ώστε ο κάτοχος της κάρτας να πρέπει να αποδεικνύει ότι αυτός δεν έχει προκαλέσει την συγκεκριμένη συναλλαγή είναι ανίσχυρη κατά το εδάφιο κζ' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, το οποίο ορίζει ότι είναι άκυροι οι όροι οι οποίοι αντιστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα. Ο εκδότης της κάρτας είναι αυτός που καλείται να πληρώσει την συμβεβλημένη επιχείρηση μετά από την προσκομιδή των υπογεγραμμένων παραστατικών από τον κάτοχο. Διαθέτει, δηλαδή, ο εκδότης τα αποδεικτικά μέσα έτσι ώστε να αποδείξει τη διεξαγωγή της συναλλαγής από τον κάτοχο. Το θέμα της απόδειξης, λοιπόν εντάσσεται στην σφαίρα επιρροής του εκδότη και δεν μπορεί να μετακυλίεται στον κάτοχο. Η τράπεζα έχει την υποχρέωση της λειτουργίας εσωτερικών αρχείων του συστήματος, με συνέπεια να είναι σε θέση να προμηθεύσει το χρήστη της κάρτας με αποδείξεις για κάθε συναλλαγή και με την εκτύπωση της κίνησης του λογαριασμού του από το ATM. Το βάρος της απόδειξης, όσον αφορά την ακριβή καταγραφή της πράξης και την ακριβή καταχώρισή της στους λογαριασμούς, καθώς επίσης το γεγονός ότι δεν υπήρξε τεχνική βλάβη ή άλλη ανωμαλία φέρει ο εκδότης. Έτσι, ακόμα και στην περίπτωση που στην σύμβαση μεταξύ του εκδότη και του κατόχου προβλέπεται ότι ο κάτοχος δύναται να συναλλαγεί με την συμβεβλημένη επιχείρηση μέσω τηλεφωνικής παραγγελίας ή διά του διαδικτύου, η εκδότρια της κάρτας τράπεζα θα έχει το βάρος αποδείξεως της συναλλαγής αυτής. Αυτή, λοιπόν, υποχρεούται να αποδείξει ότι πράγματι υφίσταται η αξίωση αυτής από συγκεκριμένη συναλλαγή κατά του κατόχου της κάρτας, δηλαδή ότι ο κάτοχος της κάρτας παρήγγειλε τηλεφωνικώς και έλαβε εμπορεύματα ή

²⁵⁸ Με βάση το εδάφιο στ' κρίθηκε από την απόφαση ΜπρΑθ 2727/2002 ΕΕμπΔ 2002, σελίδα 802 ως άκυρη η ρήτρα απρόθεσμης καταγγελίας από την τράπεζα της αορίστου χρόνου σύμβασης με την οποία αυτή παραχώρησε σε πελάτη της το δικαίωμα πώλησης εμπορευμάτων μέσω πιστωτικών καρτών.

υπηρεσίες από την συμβεβλημένη επιχείρηση.²⁵⁹ Ωστόσο, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι στην πράξη γίνεται ευρεία χρήση της χρέωσης πιστωτικών καρτών με εντολή του κατόχου που δίνεται μέσω διαδικτύου ή τηλεφώνου. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν μπορεί να γίνει λόγος για παραστατικά, αφού πρόκειται για συναλλαγές απλούστερες και ταχύτερες. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι η νομολογία τείνει να αποθαρρύνει αυτές τις συναλλαγές, των οποίων η απόδειξη καθίσταται δυσχερής για τον εκδότη.

13. Υπολογισμός τόκου με βάση έτος 360 ημερών

Η ρήτρα που προβλέπει τη βάση υπολογισμού των τόκων συναντάται συνήθως υπό αυτή τη μορφή: *«Οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος τριακοσίων εξήντα (360) ημερών, καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης.»* Δηλαδή, διαπιστώνεται ότι η τράπεζα χρησιμοποιεί ως βάση το ημερολογιακό έτος των 360 ημερών αντί αυτό των 365 ημερών. Ο συγκεκριμένος γενικός όρος των συναλλαγών έχει κριθεί ως άκυρος²⁶⁰, ως αντίθετος στη §6 του άρθρου 2. Πιο συγκεκριμένα, ο υπολογισμός του τόκου με βάση το έτος των 360 ημερών έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της διαφάνειας, διότι οι ΓΟΣ πρέπει να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή, ώστε ο απρόσεκτος ως προς την ενημέρωση, αλλά διαθέτοντας τη μέση αντίληψη καταναλωτής, να γνωρίζει τις συμβατικές δεσμεύσεις που αναλαμβάνει. Όταν υπολογίζεται ο οφειλόμενος τόκος επί 360 ημερών, ο καταναλωτής δεν πληροφορείται το πραγματικό ετήσιο επιτόκιο, όπως αυτό θα έπρεπε να προσδιορίζεται σύμφωνα με τη διάταξη 243§3 ΑΚ. Αυτό συμβαίνει ιδίως σε μια εποχή όπου τα ηλεκτρονικά μέσα προσφέρουν, χωρίς καμία επιπρόσθετη δυσχέρεια τον επακριβή καθορισμό των τόκων με βάση υπολογισμού το έτος 365 ημερών. Όταν η τράπεζα διασπά κατ' αποκλεισμό των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή το χρονικό διάστημα (έτος) στο οποίο οφείλε

²⁵⁹ ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002, σελίδα 505.

²⁶⁰ ΑΠ 430/2005 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 776/2006 ΕλΔνη 2006, σελίδα 1499, ΕφΛαμ 124/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑΘ 6733/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΣυρ 1066/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΝαυπ 740/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΑθ 3377/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΑθ 1077/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΚερκ 354/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΑθ 2461/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΡοδ 23/2006, ΕπισκΕΔ 2007, σελίδα 589, 118/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΚερκ 118/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΚερκ 99/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜπρΚερκ 30/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, Μπρ Ροδ-Κομ 90/2006 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΚαλ 625/2005, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 68, Ειρ Νικ 15/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ. Αντίθετα έχει κριθεί ως έγκυρος ο όρος σε ΕφΑθ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643, ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422.

να αναφέρεται το επιτόκιο, δημιουργεί μια πρόσθετη επιβάρυνση στον καταναλωτή, ο οποίος και επιβαρύνεται με περισσότερους τόκους (επιβαρύνεται με κατά 1,3889% περισσότερους τόκους ετησίως). Η επιπλέον αυτή επιβάρυνση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την επίκληση κάποιου σύνθετου χαρακτήρα της παρεχόμενης υπηρεσίας ή από κάποιο λόγο που να αφορά στη λειτουργία της τράπεζας. Άλλωστε, το έτος των 365 ημερών ισχύει και ορίζεται και από την ΚΥΑ 178/13.2.2001²⁶¹, ως η ορθή χρονική βάση υπολογισμού του επιτοκίου. Επομένως, ορθά κρίνεται πως η νομολογία ακολουθεί την κατεύθυνση αυτή και κηρύσσει καταχρηστικούς όρους που επιρρίπτουν πρόσθετη επιβάρυνση στον καταναλωτή.

14. Χρόνος υπολογισμού του τόκου με τον οποίο επιβαρύνεται ο χρήστης πιστωτικής κάρτας.

Ως άκυρη ρήτρα ΓΟΣ έχει κριθεί αυτή που επιβαρύνει τον κάτοχο με τόκους υπερημερίας από την ημερομηνία εγγραφής κάθε συναλλαγής στα βιβλία της τράπεζας και όχι από την παρέλευση της δήλης ημέρας, κατά την οποία έπρεπε να καταβληθεί η οφειλή από τον κάτοχο της κάρτας προς το πιστωτικό ίδρυμα. Πιο συγκεκριμένα, το περιεχόμενο των όρων αυτών είναι το εξής: « α) Ο κάτοχος ο οποίος εξοφλεί εμπρόθεσμα ολόκληρο το οφειλόμενο ποσό δεν οφείλει τόκο β) Ο κάτοχος ο οποίος εξοφλεί μέρος του λογαριασμού ή την ελάχιστη καταβολή, χρεώνεται με τον συμβατικό τόκο επί του εκάστοτε οφειλούμενου ποσού από την ημερομηνία εγγραφής κάθε συναλλαγής στα βιβλία της τράπεζας και χρέωσης του λογαριασμού της κάρτας όπως αυτή εμφανίζεται στους λογαριασμούς μέχρι την ημερομηνία εξόφλησής του». Ειδικότερα, έχει κριθεί²⁶² ότι μια ρήτρα με το ανωτέρω περιεχόμενο είναι αντίθετη με τα εδάφιο. ια' και λ' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, καθώς επιβάλλεται στον καταναλωτή υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση στην περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του και καταλείπεται το τίμημα αόριστο χωρίς σπουδαίο λόγο και χωρίς ειδικά, καθορισμένα στη σύμβαση κριτήρια, τα οποία θα είναι εύλογα για τον καταναλωτή. Ο όρος αυτός αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 340, 341 §1 και 345§ 1 ΑΚ, οι οποίες ορίζουν ότι στην περίπτωση που ο οφειλέτης ληξιπρόθεσμης παροχής δεν καταβάλλει την

²⁶¹ Συναλλαγές που γίνονται με κάρτες –Εναρμόνιση με τις διατάξεις της σύστασης 97/489/ΕΚ», ΦΕΚ Β 255/9.3.2001, Άρθρο 5 §3 εδ.α'.

²⁶² ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ, από το οποίο επικυρώθηκε η πρωτοβάθμια κρίση ως προς την καταχρηστικότητα του όρου, αλλά με διαφορετική αιτιολογία. Το Εφετείο, ορθά, παρατήρησε ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ήταν σε σύγχυση στο θέμα του συμβατικού τόκου και του τόκου υπερημερίας. Η καταχρηστικότητα του όρου θεμελιώνεται στο εδ. ια' της §7 του αρθ. 2, καθώς ο χρόνος έναρξης της τοκοφορίας δεν είναι σαφής για τον καταναλωτή.

οφειλή του τη δήλη ημέρα που συμφωνήθηκε, οφείλει τόκους υπερημερίας. Η διάταξη του άρθρου 345 ΑΚ περί καταβολής τόκων υπερημερίας είναι ενδοτικού δικαίου, αλλά με την έννοια ότι μπορεί να συμφωνηθεί ότι η υπερημερία του οφειλέτη αρχίζει από χρόνο μεταγενέστερο από αυτόν που ορίζει η εν λόγω διάταξη και όχι ότι μπορεί να συμφωνηθεί ότι οφείλονται τόκοι υπερημερίας σε χρονικό διάστημα πριν από την υπερημερία, όπως προκύπτει από τον παραπάνω υπό εξέταση όρο. Σύμφωνα με τον γενικό όρο που εξετάζουμε, ο υπερήμερος κάτοχος της πιστωτικής κάρτας οφείλει τόκους από την ημερομηνία εγγραφής κάθε συναλλαγής στα βιβλία της τράπεζας και όχι από την παρέλευση της δήλης ημέρας, κατά την οποία έπρεπε να είχε καταβάλει την οφειλή του. Η καταχρηστικότητα του όρου συνάγεται και από τα εδάφια ια' και λ' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, επειδή ως προς την καταχρηστικότητα του όρου με βάση το εδάφιο. ια' δεν προσδιορίζεται το ακριβές χρονικό σημείο αφετηρίας της οφειλής των τόκων, αφού η αναφορά στην *«ημερομηνία εγγραφής κάθε συναλλαγής στα βιβλία της τράπεζας...»* είναι αόριστη, αφού από τη διατύπωση δεν προκύπτει η ακριβής ημερομηνία κατά την οποία εγγράφεται η κάθε συναλλαγή στα βιβλία και εκκινεί η υποχρέωση καταβολής τόκων. Κατά συνέπεια, δε διευκρινίζεται το ακριβές χρονικό σημείο από το οποίο εκκινεί ο υπολογισμός των τόκων. Περαιτέρω, με βάση το εδάφιο λ' η υποχρέωση του υπερήμερου οφειλέτη- κατόχου να καταβάλει τόκους από προγενέστερο χρονικό σημείο της καθυστέρησης πληρωμής αποτελεί υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για αυτόν και είναι αντίθετη στις δικαιολογημένες προσδοκίες του καταναλωτή, ο οποίος εύλογα αναμένει ότι σε περίπτωση καθυστέρησης εξόφλησης θα οφείλει τόκους από την παρέλευση της δήλης ημέρας και όχι από προγενέστερο χρονικό σημείο.

Αυτή η θέση της νομολογίας που παρουσιάστηκε ανωτέρω και η αιτιολογία που αυτή διατύπωσε ως προς τον εν λόγω όρο, δεν μπορεί να μείνει χωρίς αντίρρηση και σκόπιμο είναι να διατυπωθούν ορισμένες παρατηρήσεις και επιφυλάξεις. Είναι φανερό ότι η νομολογία σφάλει όταν συγχέει τον συμβατικό τόκο με τον τόκο υπερημερίας. Δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην προκειμένη περίπτωση οι διατάξεις 340, 341 §1 και 345 ΑΚ, αφού ρυθμίζουν διαφορετικές καταστάσεις συμφερόντων και έχουν άλλο σκοπό²⁶³. Ο επίμαχος όρος αναφέρεται στον συμβατικό τόκο που οφείλει ο κάτοχος της κάρτας προς τον εκδότη, ως αντάλλαγμα για την χρήση της και την πίστωση που του χορηγείται. Ο κάτοχος εύλογα αναμένει ότι θα οφείλει τόκο προς το πιστωτικό ίδρυμα και ο ΓΟΣ ως προς αυτό το σημείο θεωρείται σαφής. Η πρόβλεψη του ατόκου επί πληρωμής του συνόλου του ποσού συνιστά

²⁶³ Βλ. και Καραγιάννη Γ. Κωνσταντίνου: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΑθ 961/2007, ΧρηΔικ 2008, σελίδα 123.

αίρεση, υπό την έννοια ότι η οφειλή τόκου τελεί υπό την αίρεση της μη πληρωμής του συνόλου της οφειλής, οπότε η κάρτα δε λειτουργεί ως μέσο πίστωσης, αλλά ως μέσο πληρωμής.

Το άλλο ζήτημα το οποίο χρήζει αναφοράς είναι το χρονικό σημείο από το οποίο δικαιούται η τράπεζα να ζητήσει τόκους για την πίστωση που χορηγεί στο δικαιούχο της πιστωτικής κάρτας και κατά πόσο αόριστη είναι αυτή η χρονική αφετηρία για τον κάτοχο, αφού πρέπει να γνωρίζει από πότε εκκινεί η τοκοφορία. Η άποψη της νομολογίας, η οποία παρατέθηκε, δέχεται ότι η ημερομηνία εγγραφής της συναλλαγής του κατόχου στα βιβλία της τράπεζας δεν συνιστά για τον καταναλωτή ένα ευκρινές χρονικό σημείο. Όμως, πρέπει να λεχθεί ότι ο κάτοχος της κάρτας βρίσκεται σε θέση να γνωρίζει πότε έκανε τις συγκεκριμένες συναλλαγές και δεν είναι ούτε άγνωστο σε αυτόν αλλά ούτε και αόριστο αυτό το χρονικό σημείο, από το οποίο θα ξεκινά και η τοκοφορία. Επομένως, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο κάτοχος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει την χρονική αφετηρία της τοκοφορίας της οφειλής του προς την τράπεζα, ούτε ότι αιφνιδιάζεται από μία απροσδόκητη ημερομηνία.

Την κρατούσα, μέχρι πρότινος, νομολογία ανέτρεψε με την πρόσφατη απόφασή του ο Άρειος Πάγος,²⁶⁴ ο οποίος εξέφρασε ορθά τις αντιρρήσεις του και έταμε τα εξεταζόμενα ζητήματα, θέτοντάς τα στη σωστή τους διάσταση. Ο Άρειος Πάγος παρατήρησε ότι υπάρχει μία σύγχυση στην αιτιολογία του δικαστηρίου ως προς το ζήτημα του συμβατικού τόκου και του τόκου υπερημερίας. Ενώ στον επίδικο όρο γίνεται αναφορά σε συμβατικό τόκο, η νομολογία αναφέρεται σε τόκο υπερημερίας. Πρόκειται για δύο διαφορετικούς τόκους, αφού συμβατικός είναι ο τόκος που προσδιορίζεται από την σύμβαση, ενώ ο τόκος υπερημερίας οφείλεται μετά από την καθυστέρηση πληρωμής του οφειλέτη, δηλαδή από την υπερημερία του. Επομένως, δεν θεωρείται ότι έκρινε ορθά το πρωτοβάθμιο δικαστήριο στην απόφασή του περί καταχρηστικότητας επί του σημείου αυτού. Στη συνέχεια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το χρονικό σημείο της έναρξης της τοκοφορίας, σύμφωνα με τον εν λόγω ΓΟΣ, δεν αποτελεί ένα αόριστο χρονικό σημείο για τον συμβαλλόμενο. Η ημέρα διεξαγωγής της συναλλαγής είναι προφανώς γνωστή στον συμβαλλόμενο και κατ'αποτέλεσμα και η αφετηρία χρεώσεώς του με συμβατικό τόκο. Κατά συνέπεια, ο Άρειος Πάγος έκρινε ως έγκυρο τον εν λόγω όρο.

15. Εισφορά του Ν. 128/1975

²⁶⁴ ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ.

Διχογνωμία υπάρχει ως προς τον παράνομο χαρακτήρα ΓΟΣ που μετακυλίζει την εισφορά του άρθρου 1§3 του Ν. 128/1975²⁶⁵ στον καταναλωτή. Σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο, δεν υπάρχει αντίθεση ως προς την άνω διάταξη, γιατί αυτή δεν προβλέπει ρητά ως συμβατικά δυνατή αλλά ούτε και απαγορεύει την συμβατική μετακύλιση της εισφοράς που θεσπίζεται με το νόμο αυτό και επομένως δεν καθιερώνει απαγορευτικό κανόνα δικαίου κατ' άρθρο 174 ΑΚ²⁶⁶.

Ορθότερα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι τέτοια απαγόρευση ή αποδοκιμασία της συμβατικής μετακύλισης της εν λόγω εισφοράς δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από τον σκοπό του νόμου, αφού η εισφορά του ν. 128/1975 έχει το χαρακτήρα δημοσιονομικής επιβάρυνσης, αρχικά για συγκεκριμένο σκοπό (επιδότηση δανείων προς εξαγωγικές επιχειρήσεις) και μετά την τροποποίηση που επέφερε ο ν. 2065/1992, ως, από οικονομική άποψη γενικό έσοδο του Δημοσίου, για την ανεύρεση πόρων, για την ενίσχυση του εξαγωγικού εμπορίου για το σκοπό επιδότησης, μέσω της συγκεκριμένης εισφοράς, συγκεκριμένων χαμηλότοκων δανείων επ' ωφελεία της Εθνικής Οικονομίας και της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής. Κατ' αυτό τον τρόπο δικαιολογείται η αναζήτηση της σημασίας της λέξης «βαρύνουσα» στη φορολογική νομοθεσία, όπως αυτή προκύπτει από τη χρήση της εν λόγω λέξης σε νόμους που θεσπίζουν φόρους ή εισφορές. Αλλά ούτε και αντικειμενικά από το ρυθμιστικό σκοπό του νόμου προκύπτει βάση αποδοκιμασίας της συμβατικής μετακύλισης της εν λόγω εισφοράς, αφού σκοπός του νόμου παραμένει η έμμεση ενίσχυση, μέσω της εισφοράς αυτής, της επιδότησης των επιτοκίων συγκεκριμένων δανείων επ' ωφελεία της Εθνικής Οικονομίας, χωρίς να προκύπτει ότι το πρόσωπο που πρέπει να επιβαρυνθεί τελικά είναι τα πιστωτικά ιδρύματα. Σε καθεστώς ελευθέρου προσδιορισμού των επιτοκίων άλλωστε, η θέσπιση αυτού του είδους της απαγόρευσης μετακύλισης δεν είναι εφικτή και από τη φύση του πράγματος.

²⁶⁵ «Επιβάλλεται εισφορά βαρύνουσα τα πάσης φύσεως εν Ελλάδι λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδας, υπέρ του εν τη παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου λογαριασμού ανερχόμενη σε ποσοστό...».

²⁶⁶ ΑΠ 430/2005 ΔΕΕ 2005, σελίδα 460 (αναίρεσε την ΕφΑθ 5253/2005), ΕφΑθ 776/2006 ΕλΔνη 2006, σελίδα 1492, ΜονΠρΘεσ 2619/2007, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 1219, ΜπρΡοδ 23/2006, ΕπισκεΔ 2007, σελίδα 589, Μπρ Ροδ-Κομ 90/2006 ΤΝΠ ΔΣΑ, Πιτσιρίκος Ε. Ιωάννης: Γενικοί όροι τραπεζικών συμβάσεων περί εξόδων προεξόφλησης, εξόδων χρηματοδότησης και εισφοράς του Ν.128/1975, ΔΕΕ 6/2004, σελίδα 633, Ρούσσος Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 895. Αντίθετα, σε άλλες δικαστικές αποφάσεις κρίνεται ότι η εισφορά με βάση τη γραμματική διατύπωση του νόμου βαρύνει αποκλειστικά τα πιστωτικά ιδρύματα και σε καμία περίπτωση τους δανειολήπτες: ΕφΑθ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643, ΕφΛαμ 124/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, ΜπρΤρικ 137/2003, ΕλΔνη σελίδα 1433, ΜπρΚερκ 99/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕιρΑθ 869/2004 Αρμενόπουλος 2006, σελίδα 1952, ΕιρΚαλ 625/2005, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 68, ΕιρΑθ 1446/2005, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 71.

Και τούτο γιατί, στο μέτρο που οι Τράπεζες μπορούν ελεύθερα να καθορίζουν τα επιτόκια των δανείων, θα μπορούν και να υπολογίσουν το ποσοστό της εισφοράς του ν. 128/1975 στο ύψος του επιτοκίου που προσφέρουν, χωρίς ειδική αναφορά της εισφοράς αυτής στη δανειακή σύμβαση. Επομένως, η διάταξη του άρθρου 1§3 δεν αποτελεί μια απαγορευτική διάταξη, αλλά έχει χαρακτήρα ρυθμιστικό, ο οποίος εξαντλείται στον καθορισμό του υπόχρεου προσώπου απέναντι στο δημόσιο και αφορά αποκλειστικά στη σχέση μεταξύ κράτους και πιστωτικών ιδρυμάτων και όχι στη σχέση μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειοληπτών-καταναλωτών.

Η επιβολή της εισφοράς αυτής στο δανειολήπτη μπορεί να ελεγχθεί, κατά την άποψη του Αρείου Πάγου, μόνο από άποψη διαφάνειας²⁶⁷, με τη χρήση της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, ιδίως όταν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη επαρκή ενημέρωση ή κατά τρόπο κεκαλυμμένο εν όψει και της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 που επεκτείνει την υποχρέωση ενημέρωσης του πελάτη από την τράπεζα και στην επιβολή ειδικών εισφορών όπως είναι η εισφορά του Ν. 128/1975.

16. Προμήθεια για χορήγηση βεβαίωσης οφειλών.

Σε αρκετές συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών περιέχονται και όροι σχετικά με χρέωση ενός συγκεκριμένου ποσού για την έκδοση βεβαίωσης οφειλών, το οποίο αναφέρεται ως «έξοδα εξέτασης» του σχετικού αιτήματος. Η βεβαίωση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον πελάτη έτσι ώστε αυτός να διαπιστώσει τις οφειλές του στο εν λόγω πιστωτικό ίδρυμα, προκειμένου να προβεί στην εξόφλησή τους. Ο όρος αυτός κρίνεται ως καταχρηστικός,²⁶⁸ καθώς είναι αντίθετος στο εδάφιο ια' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, καθώς αφήνει το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με

²⁶⁷ Αντίθετος ο Πιτσιρίκος, ο οποίος υποστηρίζει ότι αποκλείεται η καταχρηστικότητα του κρίσιμου ΓΟΣ για τη μετακύλιση της εισφοράς στο δανειολήπτη, Γενικοί όροι τραπεζικών συμβάσεων περί εξόδων προεξόφλησης, εξόδων χρηματοδότησης και εισφοράς του Ν.128/1975, ΔΕΕ 6/2004, σελίδα 633.

²⁶⁸ ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ. Με την ΥΑ Ζ1 798/2008 απαγορεύτηκε η αναγραφή του ΓΟΣ, ο οποίος αμετακλήτως έχει κριθεί ως καταχρηστικός και προβλέπει την επιβάρυνση του καταναλωτή με ποσό προμήθειας ή εξόδων για την χορήγηση από το πιστωτικό ίδρυμα βεβαίωσης οφειλών. Βλ. επίσης, επί του συγκεκριμένου όρου: Παπανικολάου Παναγιώτης: Σκέψεις πάνω στο νέο νόμο (ν.3587/2007) για την προστασία των καταναλωτών, ΕλΔνη 2008, σελ. 49.

εύλογα κριτήρια για τον καταναλωτή. Ο όρος αυτός δεν παραθέτει ποια είναι τα έξοδα στα οποία θα υποβληθεί το πιστωτικό ίδρυμα και τα οποία δικαιολογούν την χρέωση με την οποία επιβαρύνεται ο αντισυμβαλλόμενος. Δηλαδή, δεν εξειδικεύεται με σαφήνεια σε τι ακριβώς συνίσταται και με ποιο τρόπο προκύπτει η χρέωση του οφειλέτη. Ο όρος αυτός είναι αντίθετος, επίσης, στην § 6 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994. Το ύψος του ποσού το οποίο και ζητείται θεωρείται ότι είναι δυσανάλογο σε σχέση την παροχή του πιστωτικού ιδρύματος, η οποία συνίσταται στην χορήγηση της βεβαίωσης. Η βεβαίωση αυτή μέσω του συστήματος ηλεκτρονικών υπολογιστών και όλα τα σύγχρονα τεχνικά μέσα μπορεί να εκδοθεί με ευχέρεια σε σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς το πιστωτικό ίδρυμα να υποβληθεί στα έξοδα, τα οποία και χρεώνει στον πελάτη της με τον παραπάνω όρο. Επομένως, συνάγεται ότι η χορήγηση βεβαίωσης οφειλών από την τράπεζα, συνιστά μία εξαιρετικά εύκολη, ανέξοδη ενέργεια για την τράπεζα, ώστε ανενδοίαστα να οδηγείται κανείς στην κατάφαση της καταχρηστικότητας ενός όρου με το περιεχόμενο που ανωτέρω εκτέθηκε. Εξάλλου, ο χαρακτηρισμός αυτής της επιβάρυνσης ως «έξοδα εξέτασης» ή «προμήθεια» εμπίπτει και στην απαγόρευση είσπραξης προμήθειας με βάση την ΠΔ/ΤΕ 1961/1991 (πλέον ΠΔ/ΤΕ 2501/2002), όπου ορίζεται ότι απαγορεύεται στις τράπεζες να εισπράττουν προμήθειες στα δάνεια των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα.

17. Προμήθεια για ανάληψη από ATM

Ένας συνηθισμένος ΓΟΣ σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας είναι και ο εξής: «Σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από το ATM της Τράπεζας, ο κάτοχος επιβαρύνεται με τα ποσά που αναφέρονται στην Πρόσθετη Πράξη, για τη μερική κάλυψη των σχετικών λειτουργικών εξόδων της τράπεζας, που στην περίπτωση των ATMς αφορούν την τροφοδοσία τους και τη διατήρηση και ανάπτυξη του δικτύου. Σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από ATM άλλης τράπεζας, ο κάτοχος επιβαρύνεται με το κόστος της διατραπεζικής συναλλαγής που αναφέρεται στην πρόσθετη πράξη».

α) Ανάληψη από ATM της συμβαλλόμενης τράπεζας

Με αυτόν τον όρο διαπιστώνεται ότι η ανάληψη μέσω ATM της συμβαλλόμενης τράπεζας επιβαρύνεται με ένα ποσό, το οποίο δε δικαιολογείται από το την φύση και το είδος υπηρεσία που προσφέρεται. Η αναφορά στα «λειτουργικά έξοδα» της τράπεζας, είναι αόριστη αφού δεν περιέχεται κάποια συγκεκριμενοποίηση και εξειδίκευση αυτού του όρου, η οποία και να

δικαιολογεί την χρέωση με της συναλλαγής. Επίσης, οι αναφορές στην «διατήρηση και ανάπτυξη του δικτύου» θεωρούνται αόριστες και αδιαφανείς. Κατά, συνέπεια, το ποσό αυτό μπορεί να εκληφθεί ως προμήθεια, αφού πρόκειται για εφάπαξ χρέωση σε κάθε συναλλαγή των κατόχων πιστωτικών καρτών και είναι ανεξάρτητη από το επιτόκιο και τα άλλα έξοδα που επιβάλλονται στους χρήστες, η οποία και απαγορεύεται από την ΠΔ/ΤΕ 2051/2002.(Κεφάλαιο ΣΤ'). Επιπλέον, ο όρος αυτός έρχεται σε αντίθεση με τη γενική ρήτρα της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/2004,²⁶⁹ προκαλώντας διατάραξη της ισορροπίας στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του καταναλωτή, του οποίου διαψεύδονται και οι εύλογες προσδοκίες του. Ο καταναλωτής αναμένει πως όταν χρησιμοποιεί το ΑΤΜ της τράπεζας για ανάληψη χρημάτων, η μόνη επιβάρυνση για αυτόν θα είναι η καταβολή τόκων επί του χρηματικού ποσού της συναλλαγής και όχι και άλλη επιπλέον εφάπαξ χρέωση από την ανάληψη. Δικαίως, θεωρείται πως τα ΑΤΜς αποτελούν ένα μέσο διευκόλυνσης της τράπεζας για τη διενέργεια των συναλλαγών της με το κοινό και συντελούν στην αποσυμφόρηση του όγκου των συναλλαγών και Άλλωστε, η συνεχής τροφοδοσιών των ΑΤΜς αποτελεί υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι του καταναλωτικού κοινού, καθώς εκμεταλλεύονται τα μηχανήματα αυτόματης ανάληψης και εξοικονομούν δαπάνες μέσω αυτών.

β) Ανάληψη από ΑΤΜ τρίτης τράπεζας

Διαφορετικό είναι το ζήτημα, όταν η ανάληψη γίνεται από το ΑΤΜ τρίτης τράπεζας, αφού σε αυτή την περίπτωση η επιβάρυνση κρίνεται ως δικαιολογημένη²⁷⁰ λόγω της μεσολάβησης τρίτου φορέα έναντι προμήθειας. Ο κάτοχος της κάρτας σε αυτή την περίπτωση δεν απευθύνεται στην τράπεζα με την οποία είναι συμβεβλημένος, αλλά στο μηχανήμα τρίτης τράπεζας, από το οποίο και ζητά την εξυπηρέτησή του με ανάληψη χρημάτων. Η επιβάρυνσή του είναι δικαιολογημένη από τη φύση και το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας και ορίζεται και από την απόφαση 178/19.07.2004 της ΕΤΠΘ, χωρίς όμως να αποτελεί προμήθεια, αφού

²⁶⁹ Έχει κριθεί στις: ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ. Με την ΥΑ Ζ1-21/17.01.2011 «Τροποποίηση- Συμπλήρωση της υπ' αριθμ. ΥΑ Ζ1-798/2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις», ΦΕΚ 21/Β/ 18.01.2011, απαγορεύτηκε πλέον η αναγραφή αυτού του όρου σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας. Βλ. και Απόφαση 178/19.07.2004 της ΕΤΠΘ, η οποία επιτρέπει μεν την « *όχι κατ' αναλογικό τρόπο, αλλά σε σταθερό, κατά περίπτωση, ποσό « είσπραξη αμοιβής για την ανάληψη μετρητών μέσω πιστωτικών καρτών, αλλά τα ποσά αυτά της επιβάρυνσης πρέπει να δικαιολογούνται από την φύση και το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας (§ 3 περίπτωση α της Απόφασης).*

²⁷⁰ ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ.

πρόκειται για αμοιβή για την κάλυψη δαπάνης. Επομένως, δεν εμπίπτει στην απαγόρευση είσπραξης προμήθειας που επιβάλλεται στα τραπεζικά ιδρύματα από την ΠΔ/ΤΕ 2501/2002²⁷¹.

Σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων ούτε ρήγμα στις εύλογες προσδοκίες του καταναλωτή από την σύμβαση και γι' αυτό το λόγο ο επίμαχος όρος κρίθηκε ως έγκυρος.

18. Απαγόρευση χρήσης της πιστωτικής κάρτας από τον κάτοχο

Συχνά στους ΓΟΣ που περιέχονται στις συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας περιλαμβάνονται και όροι με το εξής περιεχόμενο: «*Η Τράπεζα έχει το δικαίωμα οποτεδήποτε να απαγορεύει οποιαδήποτε χρήση της κάρτας*». Ο όρος αυτός παρέχει το δικαίωμα στην τράπεζα, κατά βούληση, να διακόπτει την εκπλήρωση των συμβατικών της υποχρεώσεων έναντι του πελάτη της και κατόχου της πιστωτικής κάρτας με τον οποίο και έχει συμβληθεί. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο κάτοχος της κάρτας αναγκάζεται να αποστερηθεί χωρίς καμία προηγούμενη προειδοποίηση ή αιτιολόγηση την χρήση της κάρτας, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να προβεί στις συναλλαγές που επιθυμεί με την χρήση της συγκεκριμένης πιστωτικής κάρτας, με αποτέλεσμα να εξωθείται στην αναζήτηση σύναψης σύμβασης χορήγησης πιστωτικής κάρτας με άλλο εκδότη, προκειμένου να προβεί στην ικανοποίηση των καταναλωτικών του αναγκών. Ο όρος αυτός πρέπει να θεωρηθεί καταχρηστικός²⁷², παραβιάζοντας τα εδάφια η' και ι' της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, τα οποία απαγορεύουν στον προμηθευτή-πιστωτικό ίδρυμα να κρίνει μονομερώς τον χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του ή να μην εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο.

19. Συγκατάθεση του πελάτη στην επεξεργασία και διαβίβαση προσωπικών του δεδομένων από την τράπεζα.

²⁷¹ Κεφάλαιο στ' Προμήθειες Χορηγήσεων: «*Δεν επιτρέπεται η είσπραξη οποιασδήποτε προμήθειας στις πάσης φύσεως χορηγήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων*».

²⁷² Όπως έχει κριθεί: ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998 σελίδα 1101.

Το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων έχει απόλυτη εφαρμογή και στο χρηματοπιστωτικό τομέα, όπου συγκεντρώνεται μεγάλος όγκος δεδομένων που αφορούν την συναλλακτική δραστηριότητα, μεταξύ άλλων, και των καταναλωτών. Η σύννομη και ορθή επεξεργασία των δεδομένων αυτών μπορεί να έχει ευεργετικές συνέπειες, τόσο για την ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος και την πορεία της εθνικής οικονομίας, όσο και για την υγιή συναλλακτική δραστηριότητα της μεγάλης πλειοψηφίας των συναλλασσομένων. Η υποχρέωση γνωστοποίησης και λήψης άδειας για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιβάλλεται και στις τράπεζες και τις εταιρίες έκδοσης πιστωτικών καρτών, όπως ρητά ορίζει ο νόμος για την προστασία από επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Κατόπιν συλλογικής αγωγής ένωσης καταναλωτών κατά πιστωτικού οργανισμού, κρίθηκαν άκυροι ως καταχρηστικοί, με βάση το άρθρο 2§6 του Ν.2251/1994 και τις διατάξεις του Ν.2472/1997, που αναφέρεται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, οι ΓΟΣ της πιστωτικής σύμβασης με τους οποίους ο καταναλωτής φέρεται παρέχει την «συγκατάθεσή» του στην τράπεζα για επεξεργασία ή και περαιτέρω διαβίβαση σε τρίτους των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αυτός δίδει στην τράπεζα ενόψει της πιστωτικής σύμβασης που πρόκειται να συνάψει.²⁷³ Τέτοιοι όροι αποτελούν συνηθισμένο περιεχόμενο των συμβάσεων πολλών πιστωτικών ιδρυμάτων με τους καταναλωτές, παράδειγμα των οποίων παρατίθεται κατωτέρω.²⁷⁴

²⁷³ ΕφΑθ 147/2004, ΝοΒ 2005, σελίδα 289, η οποία ανέτρεψε την ΠΠρΑθ 528/2002 ΕΕμπΔ 2002 σελίδα 622, η οποία είχε απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω ελλείψεως ενεργητικής νομιμοποίησης της Ένωσης Καταναλωτών.

²⁷⁴ «Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων: Αναφορικά με την Επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων μου που περιλαμβάνονται στην παρούσα αίτησή θα περιέλθουν με οποιοδήποτε τρόπο στην τράπεζα συμφωνώ ότι: i) Η τράπεζα έχει δικαίωμα επεξεργασίας των Προσωπικών Δεδομένων, όπως ενδεικτικά των στοιχείων ταυτότητας, επαγγελματικών και οικονομικών πληροφοριών, με σκοπό την υποστήριξη, προώθηση και εκτέλεση της συναλλακτικής σχέσης μας. ii) Η τράπεζα είναι εξουσιοδοτημένη να διαβιβάζει τα Προσωπικά Δεδομένα σε συνδεδεμένες με αυτήν επιχειρήσεις που βρίσκονται σε χώρες εντός ή εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και σε εταιρίες προς τις οποίες έχει αναθέσει μερικά ή ολικά την επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων, εφόσον τούτο επιβάλλεται από λόγους λειτουργικής και μηχανογραφικής εξυπηρέτησης της συναλλακτικής σχέσης μας ή για στατιστικούς ή ιστορικούς λόγους. iii) Τα Προσωπικά Δεδομένα επιτρέπεται να ανακοινώνονται προς τρίτους, όπως ενδεικτικά τα Διατραπεζικά Συστήματα Συναλλαγών ή Αρχεία Πληροφοριών με σκοπό την Προστασία των συναλλαγών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και την διαφημιστική προβολή των χρηματοοικονομικών προϊόντων της τράπεζας ή συνδεδεμένων με αυτή επιχειρήσεων, την έρευνα αγοράς ή άλλη παρόμοια δραστηριότητα. Επιπρόσθετα, εφόσον επιτρέπεται ή επιβάλλεται από το νόμο, τα Προσωπικά Δεδομένα ανακοινώνονται σε Δημόσιες, Εποπτικές ή Φορολογικές Αρχές. iv) Ο κάτοχος παρέχει προς την τράπεζα την ανεπιφύλακτη συναίνεσή του για την παροχή πληροφοριών προς εκδότες πιστωτικών/χρεωστικών καρτών και

Οι όροι αυτοί θεωρούνται καταχρηστικοί, καθώς διαταράσσουν την ισορροπία των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών σε βάρος των καταναλωτών, καθώς οι τελευταίοι αναγκάζονται να αποδεχτούν τους δυσμενείς όρους της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων προκειμένου να λάβουν τις υπηρεσίες της πιστωτικής κάρτας. Η «πλασματική συγκατάθεση» του υποκειμένου δεν είναι αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, αλλά αποτελεί ουσιαστικά μονομερή εξαναγκασμό εκ μέρους της τράπεζας. Ο καταναλωτής εύλογα προσδοκά ότι οι πληροφορίες που δίνει στην τράπεζα ως αναγκαίο όρο προκειμένου να συμβληθεί μαζί της δίδονται αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο της εν λόγω σύμβασης, ότι θα παραμείνουν στην αντισυμβαλλόμενη τράπεζα και θα είναι εμπιστευτικές και σαφώς όχι ότι θα τύχουν επεξεργασίας κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου. Οι συγκεκριμένοι όροι θα έπρεπε να αποτελούν αντικείμενο ξεχωριστής σύμβασης μεταξύ των μερών της οποίας κεντρικό θέμα θα ήταν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και στην οποία θα τηρούνταν όλες οι νόμιμες υποχρεώσεις εκ μέρους της τράπεζας ως υπευθύνου επεξεργασίας από το νόμο. Αντί αυτού, τα πιστωτικά ιδρύματα ενσωματώνουν τους όρους αυτούς στους γενικούς όρους των συναλλαγών της σύμβασης, υποχρεώνοντας κατά τον τρόπο αυτό τον καταναλωτή να ανεχθεί τη χρήση και επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν από τρίτους προκειμένου να λάβει την σχετική υπηρεσία από την τράπεζα. Η παρανομία των όρων σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων καταφάσκει όχι μόνο από τη γενική ρήτρα της §6 του άρθρου 2 του νόμο σχετικά με την προστασία του καταναλωτή, αλλά και από το νόμο 2472/1997 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Για παράδειγμα, ο υπ' αριθμ. i) όρος για την έκδοση της πιστωτικής κάρτας με τον οποίο παρέχεται η συγκατάθεση του καταναλωτή στην τράπεζα για επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κρίνεται ως παράνομος, αλλά μόνο στο μέτρο, που η επεξεργασία

γενικά προς χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αναφορικά με την πιστωτική σχέση του με την τράπεζα ή άλλες πληροφορίες ως προς την περιουσιακή κατάστασή του (πλην καταθέσεων) και το πιστωτικό ιστορικό του με σκοπό την προστασία των συναλλαγών. ν) Η τράπεζα θα έχει το δικαίωμα επεξεργασίας και τήρησης σε αρχείο των προσωπικών δεδομένων του κατόχου με σκοπό την ομαλή εκπλήρωση της συναλλακτικής σχέσης τους, την προστασία των υπολοίπων καρτών και την προώθηση από απόσταση προϊόντων της τράπεζας και των Επιχειρήσεων. Επιχειρήσεις είναι όλες οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με τις οποίες πραγματοποιεί συναλλαγές ο κάτοχος της κάρτας της κάρτας και οι οποίες είναι συμβεβλημένες με το δίκτυο του οργανισμού και φέρουν το σήμα του οργανισμού αυτού.

vi) Η επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων θα διατηρηθεί και μετά τη λήξη της συναλλακτικής σχέσης μας για όσο χρονικό διάστημα απαιτεί ο νόμος ή η σύμβαση. vii) Έχω ενημερωθεί για το δικαίωμα πρόσβασής μου στα Προσωπικά Δεδομένα, το οποίο θα σκεύεται οποτεδήποτε σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται από το νόμο».

γίνεται για σκοπούς που είναι διαφορετικοί από το πεδίο της συναπτόμενης σύμβασης²⁷⁵. Σε αυτή την περίπτωση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι έγκυρη η συγκατάθεση του υποκειμένου για την επεξεργασία που γίνεται εκτός των σκοπών της σύμβασης καθώς δεν έχει δοθεί ελεύθερα και ύστερα από ενημέρωση του υποκειμένου. Όπου μέσα στον συγκεκριμένο όρο αναφέρονται οι έννοιες της «υποστήριξης» και της «προώθησης» κρίνεται ότι είναι απαραίτητη η συγκατάθεση του υποκειμένου. Στην ετήσια έκθεση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για το έτος 2000²⁷⁶, αναφέρεται ότι η υπογραφή του πελάτη στο σχετικό έντυπο των τραπεζών, που περιλαμβάνει όρους σχετικούς με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, δεν στοιχειοθετεί την συγκατάθεσή του για επεξεργασία των δεδομένων του από όλες τις διευθύνσεις της τράπεζας ή τις εταιρίες του ίδιου επιχειρηματικού ομίλου για σκοπούς άσχετους με το αντικείμενο της συγκεκριμένης συναλλαγής (πχ διαφημιστικούς). Στην περίπτωση του όρου ii) σχετικά με τη διαβίβαση των προσωπικών δεδομένων σε τρίτες επιχειρήσεις συνδεδεμένες με την τράπεζα, πρέπει να ειπωθεί ότι η διαβίβαση δεδομένων σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής ένωσης επιτρέπεται μόνο μετά από άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 9 του ν. 2471/1997. Το πιστωτικό ίδρυμα δεν προσδιορίζει ποιες είναι αυτές οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις ούτε είναι επακριβώς ορισμένος ο σκοπός της επεξεργασίας και η αναφορά σε «ιστορικούς λόγους». Επομένως, ο σκοπός επεξεργασίας δεν είναι σαφής και η επεξεργασία δεν είναι σύννομη.

20. Παραίτηση του εγγυητή από τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 ΑΚ

Ως άκυροι έχουν κριθεί²⁷⁷ οι όροι πιστωτικών συμβάσεων με τους οποίους ο εγγυητής υπέρ του πρωτοφειλέτη παραιτείται ανεπιφύλακτα από τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 ΑΚ. Τέτοιου είδους όροι έχουν συνήθως το εξής περιεχόμενο: « *Ο εγγυητής δηλώνει ότι*

²⁷⁵ Απόφαση 482/2001 της Αρχής.

²⁷⁶ <http://www.dpa.gr>

²⁷⁷ ΕφΑθ 6924/2007 ΕΕμπΔ 2008, σελίδα 611, ΕφΑθ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643, ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, ΠΠρΑθ 1990/2004 ΝοΒ 2004, σελίδα 1595.

Αντίθετη άποψη εκφράστηκε από την απόφαση ΕφΠειρ 91/2002, ΕπισκΕΔ 2002, σελίδα 778, η οποία δεν έκρινε τις ανωτέρω ρήτρες ως καταχρηστικές, δε δέχτηκε ότι ο εγγυητής εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, ούτε ότι οι συγκεκριμένες ρήτρες αποτελούν ΓΟΣ, επίσης από την απόφαση του ΜΠρΘεσ 2619/2007, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 1219.

παραλείπεται από τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862 μέχρι και 868 του ΑΚ και εγγυάται προς την Τράπεζα την παρά του οφειλέτη εμπρόθεσμη καταβολή κάθε χρεωστικού υπολοίπου που απορρέει από την παρούσα σύμβαση σε κεφάλαιο, τόκους, συμβατικούς και υπερημερίας, προμήθειες, έξοδα, ευθυνόμενης έναντι αυτής ως πρωτοφειλέτης». Οι εν λόγω διατάξεις που περιέχονται στον κρίσιμο υπό εξέταση όρο αφορούν σε περιπτώσεις ελευθερώσεως του εγγυητή, οι οποίες και αποτελούν διατάξεις ενδοτικού δικαίου, κατόπιν συμφωνίας των ενδιαφερόμενων μερών. Πρόκειται για διατάξεις καθοδηγητικού χαρακτήρα, αφού έχουν τεθεί για να επιφέρουν μια δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν τυπικών συμφερόντων των συμβαλλομένων μερών. Αν η συμφωνία παραιτήσεως από τα ως άνω ευεργετήματα αποτελεί προϊόν ελεύθερης διαπραγματεύσεως των συμβαλλόμενων μερών, δεν τίθεται θέμα καταχρηστικότητας αυτής της αποκλίσεως από τις συγκεκριμένες ενδοτικού δικαίου διατάξεις. Όμως, στην συγκεκριμένη περίπτωση, η αντίθετη συμφωνία τοποθετείται στο πλαίσιο μη ισοτίμων συμβαλλομένων, όπου το πιστωτικό ίδρυμα που διαθέτει διαπραγματευτική υπεροχή επιβάλλει τη δική του συμβατική τάξη στον καταναλωτή-εγγυητή. Οι διατάξεις αυτές έχουν τεθεί χάριν της προστασίας του εγγυητή, ο οποίος έχει καταστεί υπεύθυνος με ολόκληρη την περιουσία του έναντι του δανειστή-πιστωτικού ιδρύματος για την οφειλή του πρωτοφειλέτη. Με τον ανωτέρω ΓΟΣ ο εγγυητής απογυμνώνεται παντελώς από οποιαδήποτε προστασία έναντι του δανειστή και συνεχίζει να ευθύνεται, ακόμα και στην περίπτωση πταίσματος του δανειστή. Πιο συγκεκριμένα, αποδυναμώνεται η προστασία του εγγυητή έναντι της οποιασδήποτε αυθαιρεσίας του δανειστή-πιστωτικού ιδρύματος και της απροσδόκητης εξέλιξης της συναλλακτικής σχέσης σε βάρος του εγγυητή αντίθετα από τις εύλογες προβλέψεις και τις προσδοκίες του τελευταίου. Με την συνομολόγηση του όρου, περιορίζεται υπέρμετρα η ευθύνη της τράπεζας στην οποία και επιφυλάσσεται το δικαίωμα να μην επιδεικνύει την επιμέλεια, την υπευθυνότητα και την σύνεση που απαιτείται για την είσπραξη της απαίτησης από τον οφειλέτη και κατά συνέπεια προκαλείται ζημία στον εγγυητή. Κατ'αυτό τον τρόπο, ο εγγυητής περιέρχεται σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση απέναντι στην προμηθεύτρια τράπεζα αλλά και απέναντι στον πρωτοφειλέτη, αφού με την παραίτησή του από τις ενστάσεις αυτές, σαφώς αποδυναμώνεται το δικαίωμα αναγωγής του απέναντι στον πρωτοφειλέτη, σε περίπτωση ικανοποίησης της δανείστριας τράπεζας, το οποίο (δικαίωμα) απορρέει απευθείας από το νόμο (άρθρο 858 ΑΚ) και το οποίο δικαίωμα, άλλωστε, δικαιολογεί και τη νομοθετική πρόβλεψη της εγγύησης, δηλαδή του τρίτου προσώπου που αναλαμβάνει την ικανοποίηση του δανειστή έναντι του πρωτοφειλέτη. Ένας ΓΟΣ με αυτό το περιεχόμενο αποκλίνει από τις βασικές αξιολογήσεις του ενδοτικού δικαίου και παραβιάζει τα εδάφια ιγ' και κστ' της §7 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994. Με την εν λόγω ρήτρα περί παραιτήσεως από τα

ευεργετήματα της σύμβασης εγγύησης, ενυπάρχει ο κίνδυνος διαιωνίσεως της εγγυητικής ευθύνης και κατά συνέπεια η κήρυξη της ρήτηρας ως καταχρηστικής δεν παραβιάζει τα δικαιώματα του πιστωτικού ιδρύματος, αλλά αντιθέτως διευκολύνει τη λειτουργία της σύμβασης εγγύησης και συμβάλλει στην επίτευξη του σκοπού της.

21. ΓΟΣ στη σύμβαση εκδότη-συμβεβλημένης επιχείρησης

Όπως προαναφέρθηκε, στο ζήτημα του χαρακτηρισμού της συμβεβλημένης επιχείρησης ως καταναλωτή, έχουν εκφραστεί πολλές απόψεις, η πλειοψηφία των οποίων δεν συντάσσεται με την προστασία της επιχείρησης με βάση το Ν.2251/1994. Υπάρχουν, βέβαια, ελάχιστες δικαστικές αποφάσεις που αποδέχτηκαν τον χαρακτηρισμό της συμβεβλημένης επιχείρησης ως καταναλωτή και συνακόλουθα έκριναν ως καταχρηστικούς κάποιους όρους στην σύμβασή της με τον εκδότη.²⁷⁸ Πιο συγκεκριμένα, κρίθηκαν ως καταχρηστικοί όροι που περιείχονταν στην σύμβαση του εκδότη και της επιχείρησης με το εξής περιεχόμενο: «*Η σύμβαση συνομολογείται ως σύμβαση αορίστου χρόνου και ισχύει μέχρι την έγγραφη καταγγελία της από έναν από τους συμβαλλόμενους*» και β) «*Από την ημερομηνία της καταγγελίας της σύμβασης αυτής η Επιχείρηση υποχρεούται να παύσει να χρησιμοποιεί τα διακριτικά και διαφημιστικά εμβλήματα και σήματα των πιστωτικών καρτών και να επιστρέψει στην τράπεζα το υλικό (αποτυπωτικά μηχανήματα, έντυπα αποδείξεων πωλήσεων κ.λπ.) που τυχόν βρίσκεται στα χέρια της*». ». Οι προαναφερθέντες όροι της εν λόγω συμβάσεως που επιφυλάσσουν στην εναγομένη το δικαίωμα να καταγγέλλει μονομερώς χωρίς σπουδαίο λόγο και απροθέσμως τη σύμβαση και να απαιτεί την αυθημερόν απόδοση όλου του υλικοτεχνικού εξοπλισμού εμπίπτουν στον κατάλογο του άρθρου 2§7 και πιο συγκεκριμένα στα εδάφια ε' και στ' (σχετικά με το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο, οποίος να αναφέρεται στη σύμβαση). Ένα καθοριστικού ενδιαφέροντος για τον καταναλωτή στοιχείο της σύμβασης, όπως είναι ο τρόπος και οι προϋποθέσεις καταγγελίας της σύμβασης παραμένουν ασαφείς και αόριστοι καθώς η

²⁷⁸ Η πιο αντιπροσωπευτική ΜονΠρωτΑθ 2772/2002 ΕΕμπΔ 2002, σελίδα 802.

εκδότης τράπεζα μπορεί να καταγγέλει την σύμβαση οποτεδήποτε, απροθέσμως και χωρίς την επίκληση ή στοιχειώδη έστω στοιχειοθέτηση κάποιου σπουδαίου λόγου. Το γεγονός αυτό συνιστά σαφώς διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ της προμηθεύτριας τράπεζας και της καταναλώτριας - εμπορικής επιχείρησης, σε βάρος της καταναλώτριας, δεδομένου ότι στις εν λόγω συμβάσεις το ισχυρότερο μέρος είναι η τράπεζα. Κατ'αυτό, τον τρόπο, οι όροι αυτοί θέτουν σε κίνδυνο τη λειτουργία των συμβεβλημένων επιχειρήσεων, καθώς το πιστωτικό ίδρυμα χωρίς προειδοποίηση δύναται να καταγγείλει την σύμβαση και να αφαιρέσει από τις συμβεβλημένες επιχειρήσεις τον εξοπλισμό που είναι απαραίτητος προκειμένου να μπορούν να δέχονται την πληρωμή από τους πελάτες μέσω πιστωτικής κάρτας. Η καταγγελία της σύμβασης αόριστης διάρκειας απροθέσμως από το πιστωτικό ίδρυμα χωρίς αναφορά σε ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο ζημιώνει την επιχείρηση, καθώς μειώνεται ο κύκλος εργασιών της με την αποστέρηση των πελατών, οι οποίοι επιθυμούν να κάνουν τις συναλλαγές τους με την χρήση πιστωτικής κάρτας. Πλήττονται όχι μόνο οι πελάτες της επιχείρησης οι οποίοι αναμένουν ότι μπορούν να συναλλαγούν με χρήση της πιστωτικής κάρτας, αλλά και οι πιθανοί πελάτες, οι οποίοι λόγω της αδυναμίας της επιχείρησης να αποδεχτεί τις κάρτες τους, στρέφονται σε άλλες επιχειρήσεις για την κάλυψη των αναγκών τους. Επιπλέον οι επιχειρήσεις μετά την καταγγελία της σύμβασης με το πιστωτικό ίδρυμα, είναι αναγκασμένες να ανεύρουν και καταρτίσουν εκ νέου συμβάσεις με άλλα πιστωτικά ιδρύματα, ενδεχομένως με δυσμενέστερους όρους.

Ορθά, λοιπόν, κρίνεται ότι το δικαστήριο διέγνωσε την καταχρηστικότητα των ως άνω όρων και τους κήρυξε άκυρους.

VI. Παραδείγματα γενικών όρων των συναλλαγών που κρίθηκαν ως έγκυροι από τη νομολογία.

Στο σημείο αυτό θα παρατεθούν ορισμένοι όροι οι οποίοι κρίθηκαν ως έγκυροι από τη νομολογία και απορρίφθηκαν οι ισχυρισμοί περί καταχρηστικότητάς τους.

1. Δικαίωμα χρέωσης λογαριασμών του κατόχου

Σύμφωνα με όρο που περιλαμβανόταν σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας : *« αν ο κάτοχος διατηρεί στην τράπεζα έναν ή περισσότερους λογαριασμούς, εξουσιοδοτεί με την παρούσα την τελευταία να χρεώνει μονομερώς χωρίς σύμπραξη του και εφόσον αυτή το κρίνει αναγκαίο, οποιονδήποτε λογαριασμό του με ποσό ίσο με την εκάστοτε οφειλή του»*. Ο όρος αυτός κρίθηκε ως έγκυρος από το δικαστήριο στην κρίση του οποίου υπεβλήθη με την αιτιολογία ότι αποδίδει την έννοια του μονομερούς συμψηφισμού του άρθρου 440 ΑΚ και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών σύμφωνα με την §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 σε βάρος του καταναλωτή²⁷⁹. Ειδικότερα, ο παραπάνω όρος δεν συνεπάγεται επιπλέον επιβάρυνση για τον καταναλωτή αφού η επιβάρυνση είναι πάντοτε η ίδια, ισόποση με την ομοειδή και λήξιπρόθεσμη οφειλή του από την πιστωτική κάρτα και λαμβάνει χώρα «εφόσον η τράπεζα το κρίνει αναγκαίο», προφανώς όταν ενδεχομένως η οφειλή δεν μπορεί να ικανοποιηθεί διαφορετικά.

2. Έξοδα συναλλαγής με την κάρτα στο εξωτερικό

Από τη νομολογία έχει κριθεί ως έγκυρος όρος σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας που προέβλεπε *επιβάρυνση της οφειλής από συναλλαγή στο εξωτερικό με 1,5% για έξοδα επεξεργασίας των συναλλαγών*.

Ειδικότερα, η ευχέρεια χρήσεως πιστωτικής κάρτας στο εξωτερικό παρέχεται μέσω διεθνούς οργανισμού, με τον οποίο συμβάλλεται κάθε εκδότης πιστωτικής κάρτας. Όταν μια συναλλαγή πραγματοποιείται σε επιχείρηση του εξωτερικού με την χρήση πιστωτικής κάρτας, η επιχείρηση αυτή διατηρεί σύμβαση συνεργασίας με αντίστοιχο τοπικό εκδότη, στον οποίο διαβιβάζει τα στοιχεία της συναλλαγής. Ο τελευταίος αυτός εκδότης τη διαβιβάζει σε διεθνές σύστημα πληρωμών²⁸⁰ και συμψηφισμών μέσω του οποίου ενημερώνεται ο εγχώριος εκδότης της πιστωτικής κάρτας για την πραγματοποίηση της συναλλαγής και την χρέωσή της στο

²⁷⁹ ΕφΑθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122, ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101.

²⁸⁰ Η ευχέρεια χρήσης μιας πιστωτικής κάρτας στο εξωτερικό παρέχεται συνήθως μέσω ενός διεθνούς οργανισμού όπως η Visa International για την κάρτα Visa και η Europay International/Mastercard για την κάρτα Mastercard.

λογαριασμό του κατόχου. Γίνεται, λοιπόν, αποδεκτό²⁸¹ πως το σύστημα αυτό συνεπάγεται λειτουργικό κόστος αφού εμπλέκει και τρίτους φορείς πλην της τράπεζας έναντι προμήθειας, η οποία, εφόσον από την αρχή είναι ορισμένη και άρα διαφανής και δικαιολογημένη, δε θεωρείται καταχρηστική, λόγω αντιθέσεως στη 2§6. Πράγματι ο πελάτης (κάτοχος πιστωτικής κάρτας), επωμίζεται με την καταβολή ενός ποσού γιατί υπάρχει και το αντίστοιχο κόστος με το οποίο επιβαρύνεται η τράπεζα. Τέτοια ρύθμιση ΓΟΣ δε θίγει την καθοδηγητική λειτουργία του άρθρου 291 ΑΚ κατά τρόπο ουσιώδη και δε διαταράσσει την ισορροπία στις σχέσεις των μερών.

Στηρίζει, συνεπώς, η παραπάνω απόφαση το σκεπτικό της στην αναμφισβήτητη διαφάνεια του όρου (σαφής ποσοστιαίος καθορισμός του ύψους της επιβάρυνσης) και αφετέρου στην ανυπαρξία λόγων ουσιαστικής αδικίας, αφού το σύστημα διεθνών πληρωμών και συμψηφισμών συνεπάγεται κόστος που καθιστά την πρόσθετη επιβάρυνση του χρήστη της κάρτας στο εξωτερικό, δικαιολογημένη.²⁸² Ο παραπάνω όρος, επομένως, δεν μπορεί να κριθεί ως καταχρηστικός, αφού η πρόσθετη αυτή επιβάρυνση για την χρήση της πιστωτικής κάρτας στο εξωτερικό, ακριβώς εξυπηρετεί την συμβατική ισορροπία παροχής και αντιπαροχής.

3. Υπέρβαση πιστωτικού ορίου συναλλαγής

Η πιστωτική κάρτα εκδίδεται από την τράπεζα υπέρ του πελάτη της για ορισμένο χρηματικό ποσό, το οποίο αναλαμβάνει από τον πελάτη και εξοφλείται από αυτόν κατά τους συμφωνημένους όρους. Ο πελάτης της τράπεζας δεν επιτρέπεται με τις αναλήψεις που επιχειρεί να υπερβεί το καθορισμένο ποσό πίστωσης, το οποίο και έχει συμφωνηθεί με την τράπεζα. Είτε όμως για λόγους τεχνικής ανεπάρκειας, είτε για λόγους εμπορικής τακτικής, οι τράπεζες ανέχονται συνήθως μικρές υπερβάσεις του ανώτατου πιστωτικού ορίου. Πρόκειται ουσιαστικά για μία πρόσθετη πίστωση που χορηγεί η τράπεζα και συνεπάγεται γι' αυτή ένα πρόσθετο πιστωτικό κίνδυνο και υψηλότερη δαπάνη. Η κάλυψη αυτού του κινδύνου επιδιώκεται

²⁸¹ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001 σελίδα 1128, Εφ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, όπου η πρόσθετη επιβάρυνση θεωρείται δικαιολογημένη και ανταποκρινόμενη στις προσδοκίες του καταναλωτή λόγω του κόστους από τη διαμεσολάβηση τρίτου φορέως. Αντίθετη, η ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101 έκρινε τον συγκεκριμένο όρο ως καταχρηστικό, καθώς κατά το σκεπτικό της «η επιβάρυνση για τις συναλλαγές δεν προσδιορίζεται με ένα πάγιο ποσό, αλλά με ένα ποσοστό επί της αξίας της εκάστοτε οφειλής».

²⁸² Δέλλιος Ι. Γιώργος: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕΛΔνη, 2001, σελίδα 1507.

συνήθως με ένα επιπλέον αντάλλαγμα, πέραν του τόκου.²⁸³ Ο Άρειος Πάγος²⁸⁴ έκρινε ως έγκυρο αυτό τον όρο σε σύμβαση χορήγησης πιστωτικής κάρτας που όριζε το εξής: «σε περίπτωση υπέρβασης του ανωτάτου μηνιαίου ορίου συναλλαγών, ο λογαριασμός του κατόχου θα βαρύνεται με 5% εφάπαξ επί του ποσού κάθε μιας υπέρβασης». Ειδικότερα, δέχτηκε πως το ποσό αυτό έχει το χαρακτήρα ποινικής ρήτρας (ΑΚ 409) και σκοπό έχει να πλήξει μια ενέργεια όχι επιτρεπτή από τον πελάτη, πλην ανεκτή από την τράπεζα. Το ποσό αυτό αποτελεί μόνο ένα υπό όρο αντάλλαγμα, δεν πρέπει να υπολογίζεται κατά την σύναψη της σύμβασης και υπόκειται σε έλεγχο καταχρηστικότητας κατά το άρθρο 2§6 του Ν. 2251/1994. Έκρινε, λοιπόν, ότι το ποσοστό επιβάρυνσης λόγω της υπερανάλληψης επιτρέπεται να είναι υψηλότερο από ό,τι το ποσοστό του τόκου, καθώς προκαλείται πρόσθετος πιστωτικός κίνδυνος για την τράπεζα και υψηλότερη δαπάνη. Δέχθηκε, συνεπώς, ο Άρειος Πάγος επικυρώνοντας την εφετειακή απόφαση²⁸⁵ πως ο υπό κρίση όρος δεν είναι καταχρηστικός (στην περίπτωση βέβαια που δεν πρόκειται για δυσανάλογο εφάπαξ ποσό χρέωσης)²⁸⁶, αφού δεν επιφέρει ουσιώδη διατάραξη δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών, ούτε είναι αντίθετος στην περίπτωση λ' του καταλόγου καταχρηστικών όρων της §7 του άρθρου 2.²⁸⁷

Επί της συγκεκριμένης νομολογίας, που έχει κερδίσει έδαφος, σκόπιμο είναι διατυπωθούν ορισμένες παρατηρήσεις και επυφυλάξεις ως προς την ορθότητα της κρίσης περί μη καταχρηστικότητας του εν λόγω όρου.²⁸⁸ Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι ο Άρειος Πάγος κατά την εξέταση της ρήτρας αυτής δεν προέβη σε καμία διάκριση σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα αποδοχής από την τράπεζα της υπέρβασης του πιστωτικού υπολοίπου από την πλευρά του οφειλέτη, ενώ ιδιαιτέρως χρήσιμη θα ήταν η εξέταση περισσότερων περιπτώσεων και διακρίσεων ανάλογα με την τεχνική επάρκεια και δυνατότητα του εκάστοτε πιστωτικού ιδρύματος:

α) Ερευνητέο κρίνεται το ζήτημα στην περίπτωση που η τράπεζα διαθέτει τα τεχνικά μέσα προκειμένου να αρνηθεί την υπέρβαση του πιστωτικού ορίου μη εγκρίνοντας την συναλλαγή, αφού δεν υπάρχει καμία εύλογη νομικά και οικονομικά θεμελίωση της πρόσθετης επιβάρυνσης

²⁸³ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

²⁸⁴ ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128

²⁸⁵ Εφ Αθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000 σελίδα 1122

²⁸⁶ Δηλαδή όταν δεν υπερβαίνει κατά πολύ το σύνηθες ποσοστό τόκου.

²⁸⁷ ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000 σελίδα 1122, ΕφΑθ 3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΜονΠρΘεσ 9514/1994, ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 44, ΠΠρΑθ 961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ. Αντίθετη είναι η ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101, η οποία έκρινε τον εν λόγω όρο καταχρηστικό.

²⁸⁸ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

του κατόχου. Σε αυτή την περίπτωση, πρόκειται για πρόσθετη πίστωση, η οποία δε διαφέρει σε τίποτα από την αρχική πίστωση, ώστε να δικαιολογείται διαφορετική μεταχείρισή της. Ο πελάτης δεν παραβαίνει την ως άνω παρεπόμενη υποχρέωσή του, απλώς «προτείνει», με την απόπειρα χρήσης της κάρτας την αύξηση του πιστωτικού ορίου, την οποία *ad hoc* δέχεται ή όχι η τράπεζα. Όταν η τράπεζα, λοιπόν, δεν εμποδίζει την πρόσθετη πίστωση του πελάτη της αποδέχεται το αίτημα του και η συμπεριφορά της με βάση το άρθρο 200 ΑΚ ερμηνεύεται ως αποδοχή της πρότασης αυτού και γι' αυτό το λόγο και προβαίνει στην πρόσθετη πίστωσή του. Σε αυτή την περίπτωση, δεν αναλαμβάνει κάποιον επιπλέον διαφορετικό κίνδυνο από τον αρχικό και δεν επιτρέπεται καμία επιπλέον επιβάρυνση.

β) Αν η τράπεζα δεν είναι τεχνικά σε θέση να εμποδίσει τη χρήση της κάρτας, να αρνηθεί δηλαδή την πίστωση πέραν του αρχικού πιστωτικού ορίου, τότε ναι μεν παραβαίνει ο πελάτης την υποχρέωσή του, όμως η συνέπεια που προβλέπεται για την κύρωση της παράβασής του είναι δυσανάλογη, τόσο σε σχέση με την ίδια την παράβαση όσο και με το εύλογο συμφέρον της τράπεζας. Ειδικότερα, πολλές φορές ο πελάτης δε γνωρίζει, λόγω ενδιάμεσων «μεταχρονολογημένων» χρεώσεων της κάρτας στο χρονικό διάστημα μεταξύ δύο μηνιαίων λογαριασμών, αν έχει υπερβεί το πιστωτικό όριο ή αν μόνο το προσεγγίζει και συνεπώς η τυχόν υπέρβαση του ορίου δεν οφείλεται σε πρόθεσή του. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να εξεταστεί και κατά πόσο το ποσοστό 5% που ορίζεται από τον υπό κρίση όρο θεωρείται εύλογο για την παράβαση του οφειλέτη, η οποία μάλιστα δεν κρίνεται ως ιδιαίτερος σημαντική και άλλωστε αυτή νομιμοποιείται και από την τράπεζα. Το ποσοστό της επιβάρυνσης του πελάτη εγγίζει και ίσως ξεπερνά τα όρια του επιτοκίου υπερημερίας. Δεν θεωρείται εύλογη η επιβάρυνση του πελάτη, αντίθετα μόνο ως υπερβολική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Συνεπώς, υποστηρίζεται πως ο συγκεκριμένος όρος προκαλεί ανισορροπία στη συμβατική σχέση σε βάρος του καταναλωτή και θα έπρεπε να κηρυχθεί άκυρος ως καταχρηστικός από τον Άρειο Πάγο.²⁸⁹

4. Απόσπασμα τηρούμενου λογαριασμού από την τράπεζα ως απόδειξη οφειλής του κατόχου

²⁸⁹ Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

Η ακριβής διατύπωση του όρου σχετικά με τη δυνατότητα της τράπεζας να χρησιμοποιήσει τα απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων, ως απόδειξη των οφειλών του κατόχου, στις περισσότερες συμβάσεις πιστωτικής κάρτας, έχει το εξής περιεχόμενο: *«απόσπασμα που θα έχει εξαχθεί από τα βιβλία της τράπεζας από την ίδια και θα εμφανίζει τον παραπάνω λογιστικό λογαριασμό και το υπόλοιπο που θα οφείλεται, συμφωνείται ότι θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της τράπεζας κατά του οφειλέτη»*. Πρόκειται για ένα γενικό όρο των συναλλαγών δικονομικής φύσεως²⁹⁰, σύμφωνα με τον οποίον συμφωνείται ότι το απόσπασμα από τα βιβλία της τράπεζας που θα εμφανίζεται ο λογαριασμός, θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της τράπεζας κατά του οφειλέτη-καταναλωτή. Σκοπός αυτού του όρου είναι η αποδεικτική διευκόλυνση της τράπεζας, η οποία δεν χρειάζεται να αποδείξει με παραστατικά τις εκάστοτε χρεοπιστώσεις του λογαριασμού, αλλά εκπληρώνει την υποχρέωσή της, προσκομίζοντας απόσπασμα του λογαριασμού του πελάτη. Η διευκόλυνση αυτή καθίσταται χρήσιμη για την τράπεζα για την έκδοση διαταγής πληρωμής και για την απόδειξη της απαίτησής της κατά του πελάτη. Ειδικότερα, τα αποσπάσματα των βιβλίων της τράπεζας δεν αποτελούν καθ'εαυτό αποδεικτικό μέσο, αφού σύμφωνα με τη νομολογία²⁹¹ δεν προβλέπονται από τα άρθρα 444 και 448 παρ. 1 ΚπολΔ ή από άλλη διάταξη,²⁹² ούτε συγκαταλέγονται στα αποδεκτικά μέσα του άρθρου 339 ΚπολΔ, όμως, όταν υπάρχει η σχετική συμφωνία των μερών αποτελούν ιδιωτικό έγγραφο κατά τους όρους των διατάξεων των άρθρων 444 και 448 ΚπολΔ²⁹³. Όταν υπάρχει αυτή η συμφωνία, η οποία δεν προσκρούει στη δημόσια τάξη²⁹⁴, τα αποσπάσματα φέρουν την αποδεικτική ισχύ του πρωτοτύπου, ως επίσημα αντίγραφα

²⁹⁰ ΕφΘεσ 1815/1994 ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 347, ΕφΘεσ 360/1994, Αρμενόπουλος 1994, σελίδα 1393, Εφ Αθ 3196/1983 ΝοΒ 1983, σελίδα 1016.

²⁹¹ ΑΠ 558/1996, ΔΕΕ 1997, σελίδα 58, ΑΠ 491/1994 ΕΕμπΔ 1995, σελίδα 387, ΕφΠειρ 129/1997 ΔΕΕ 1997, σελίδα 296, ΕφΑθ 9385/1995 ΕπισκΕΔ 1995, σελίδα 807, ΠΠρΑθ 5207/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 41.

²⁹² Η άποψη αυτή της νομολογίας επικρίνεται ως εννοικρατική από το Μπέη (Σε παρέμβασή του σε συνέδριο δικονομολόγων στο Βόλο 21-22.6.1996) αλλά και από τον Ευάγγελο Περάκη «Το απόσπασμα εκ των εμπορικών βιβλίων», ΕπισκΕΔ 1997, σελίδα 819, ο οποίος δέχεται ότι εφόσον για την έκδοση διαταγής πληρωμής γίνεται δεκτό το εμπορικό βιβλίο, θα πρέπει να γίνεται δεκτό και το απόσπασμα.

²⁹³ Σύμφωνα με τον Ευάγγελο Περάκη «Το απόσπασμα εκ των εμπορικών βιβλίων», ΕπισκΕΔ 1997, σελίδα 819, το απόσπασμα εκ του εμπορικού βιβλίου αποδεικνύει όσο και το εμπορικό βιβλίο και ορθώς γίνεται δεκτό το απόσπασμα για την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά του οφειλέτη του εμπόρου σύμφωνα με το αρ. 623 ΚπολΔ.

²⁹⁴ ΑΠ 1117/2002 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1458/1998 ΕλλΔνη 40 σελίδα 1318, ΑΠ 558/1996 ΕλλΔνη 36 σελίδα, 1239 ΑΠ 491/1994, ΕΕμπΔ 1995, σελίδα 387, ΑΠ 316/1990, ΝοΒ 1991, σελίδα 55, ΕφΘεσ 147/1997, ΔΕΕ 1997, σελίδα 379, ΠΠρΘεσ 4333/1996, Αρμενόπουλος 1996, σελίδα 1007, ΜπρΡοδ 80/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ.

αυτού.²⁹⁵ Η ακρίβεια δε του αποσπάσματος αυτού πρέπει να βεβαιώνεται από δημόσια αρχή ή δικηγόρο. Κατά την κρατούσα άποψη στη νομολογία,²⁹⁶ μπορεί να αποτελέσει περιεχόμενο μη καταχρηστικού γενικού όρου των συναλλαγών, αφού δεν επηρεάζει το βάρος απόδειξης, ούτε αποκλείει ή περιορίζει υπέρμετρα τη δυνατότητα του καταναλωτή για απόδειξη, εφόσον η απόδειξη της οφειλής συντελείται από την Τράπεζα, η οποία εκπληρώνει το σχετικό δικονομικό βάρος (άρθρο 338 §1 ΚΠολΔ), με τη χρήση και προσκομιδή, ως αποδεικτικό μέσο, του αποσπάσματος από τα εμπορικά βιβλία, που αντλεί την αποδεικτική του δύναμη από τον ως άνω όρο της κύριας σύμβασης. Ο κάτοχος δικαιούται να αμφισβητήσει το ύψος των εγγραφών του αποσπάσματος των εμπορικών βιβλίων, διατηρώντας το δικαίωμα της ανταπόδειξης. Οι πιθανές αμφισβητήσεις του πελάτη σχετικά με την εγγραφή ή τη μη εγγραφή κάποιου κονδυλίου στο λογαριασμό μπορούν να εγερθούν και να θεμελιωθούν με τη βοήθεια εγγράφων που εύλογα αναμένεται ότι έχει στην κατοχή του ο πελάτης της τράπεζας.

Από όλα αυτά, συμπεραίνεται ότι η αυτή η συμφωνία των μερών δεν αποτελεί συμφωνία για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης, το οποίο και δε μεταβάλλεται, αλλά αποτελεί ένα συμβατικό καθορισμό τρόπου απόδειξης, σύμφωνα με τον οποίο ο δανειστής εξακολουθεί να υποχρεούται να αποδείξει τις απαιτήσεις του, αν δε ο οφειλέτης αμφισβητήσει το περιεχόμενο του αποσπάσματος. Επομένως, δεν θεωρείται ότι ο όρος με το ανωτέρω περιεχόμενο εμπίπτει στον κατάλογο των καταχρηστικών όρων της §7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 και ειδικότερα στο εδάφιο κζ΄, αφού δεν περιορίζονται υπέρμετρα τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή, αλλά ούτε και αντιστρέφεται το βάρος της απόδειξης Βέβαια, η νομοθεσία περί προστασίας του καταναλωτή δεν τίθεται εκποδών, καθώς με βάση πάντοτε τις περιστάσεις της εκάστοτε περίπτωσης, επιβάλλεται και ο έλεγχος του περιεχομένου με βάση τη γενική ρήτρα της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994.

²⁹⁵ ΑΠ 35/2011 ΕΕμπΔ 2011, σελίδα 340, όπου αναφέρεται ότι είναι έγκυρη η δικονομική σύμβαση με βάση την οποία η οφειλή του πιστούχου προς την πιστώτρια τράπεζα, θα αποδεικνύεται από το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της τράπεζας. Το απόσπασμα αυτό, στο οποίο αποτυπώνεται η κίνηση, το κλείσιμο του λογαριασμού και το κατάλοιπο, επέχει θέση αποδεικτικού μέσου με ισχύ ιδιωτικού εγγράφου, το δε αντίγραφο αυτού έχει αποδεικτική δύναμη ίση με το πρωτότυπο, εφόσον η ακρίβειά του βεβαιώνεται από αρμόδια αρχή ή δικηγόρο, ΑΠ 1468/1995 ΕλΔνη 1997, σελίδα 1579, Εφ Πατρ 905/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ, Εφ Πατρ 1184/2002 ΑχΝομ 2003, σελίδα 451, Μπρ Ροδ-Κομ 90/2006 ΤΝΠ ΔΣΑ.

²⁹⁶ ΑΠ 299/1995 ΕΕμπΔ 1996, σελίδα 285, ΑΠ 1116/1996 ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481, ΑΠ 430/2005 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 776/2006 ΕλΔνη 2006, σελίδα 1492, ΕφΑθ 899/1998 Αρμενόπουλος 2001, σελίδα 383, ΠΠρΑθ 2235/2003, Νομικό Βήμα 2004, σελίδα 425, ΜπρΤρικ 137/2003, ΕλΔνη σελίδα 1433, ΜονΠρΘεσ 2619/2007, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 1219, ΜπρΡοδ 23/2006, ΕπισκΕΔ 2007, σελίδα 589. Αντίθετη η ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, ΕφΑθ 5253/2003, ΕΕμπΔ σελίδα 643.

Ερευνητέο είναι πάντοτε, εάν αυτή η αποδεικτική διευκόλυνση της τράπεζας με την χρήση των αποσπασμάτων εμπορικών βιβλίων μπορεί να διαταράξει την συμβατική ισορροπία σε βάρος του καταναλωτή και να δυσχεράνει τη θέση του στο πλαίσιο της σύμβασης που έχει συνάψει με το πιστωτικό ίδρυμα. Ζήτημα δημιουργείται όταν δίνεται η δυνατότητα στην τράπεζα να καταχωρεί στο λογαριασμό του κατόχου εκτός των άλλων και έξοδά της (δικαστικά κ.α), χωρίς να χρειάζεται να αποδεικνύει το ακριβές ύψος τους και την αναγκαιότητά τους. Ο καταναλωτής είναι εκείνος που θα οφείλει κάθε φορά να αποδεικνύει ότι τα έξοδα αυτά δε δικαιολογούνται ως προς το ύψος ή την αιτία τους, καίτοι τα εν λόγω έξοδα βρίσκονται στο πεδίο δράσης της τράπεζας. Με τον τρόπο αυτό διαταράσσεται η ισορροπία των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων σε βάρος του καταναλωτή, αναστρέφεται το βάρος απόδειξης και περιορίζονται υπέρμετρα τα αποδεικτικά μέσα.

Διαφορετικό εμφανίζεται το ζήτημα, όταν ο όρος ορίζει επιπλέον ότι ο καταναλωτής δε δικαιούται να αμφισβητήσει το περιεχόμενο των προσκομιζόμενων αποσπασμάτων από το πιστωτικό ίδρυμα. Υπό αυτή την εκδοχή, ότι ,δηλαδή, το απόσπασμα των βιβλίων της πιστώτριας αποτελεί μόνο του απόδειξη πλήρη και μη επιδεχόμενη αμφισβήτηση για ό,τι η πιστώτρια, έστω και αυθαίρετα, καταχώρισε στα βιβλία της, αποτελεί ανεπίτρεπτο περιορισμό των αποδεικτικών μέσων του κατόχου της κάρτας, στερώντας του το δικαίωμα ανταπόδειξης και έρχεται σε αντίθεση με το εδάφιο κζ΄ της §7 του αρ.2. Κατά συνέπεια, θεωρείται καταχρηστικός, αφού αποκλείεται από τον πελάτη το δικαίωμα αμφισβήτησης του περιεχομένου των βιβλίων της τράπεζας και δεσμεύεται υπέρμετρα η βούληση του οφειλέτη. Συνεπώς, ο πιστούχος έχει δικαίωμα να αμφισβητήσει τα ειδικότερα κονδύλια που περιέχονται στα αποσπάσματα, πράγμα που μπορεί να γίνει με ανακοπή, κατά το άρθρο 632 ΚΠολΔ, όταν εκδόθηκε διαταγή πληρωμής από το πιστωτικό ίδρυμα . Προς επίρρωση όλων αυτών που αναφέρθηκαν και εξετάζοντας το ζήτημα και σε επίπεδο δικονομικό, κατά σταθερή νομολογία, κρίνεται ως άκυρη η εν λόγω συμφωνία στο μέτρο που αποκλείει στον οφειλέτη να αμφισβητήσει τις επιμέρους εγγραφές με βάση των δικαστηρίων να αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 448 ΚπολΔ και 47 §4 και 65 §2 του ν.δ 17.7/13.8. 1923 ή συνηθέστερα στο ότι τούτο ενέχει υπέρμετρη δέσμευση της βούλησης του οφειλέτη.

5. Ανανέωση της πιστωτικής κάρτας

Συχνός είναι και ο όρος: « *Η κάρτα ανανεώνεται κατά διάφορα χρονικά διαστήματα. Ο κάτοχος με την παρούσα εξουσιοδοτεί την τράπεζα να ανανεώνει την κάρτα του, αν μέσα σε 60 ημέρες πριν από την εκάστοτε λήξη της δεν επιστρέψει την κάρτα για μη ανανέωσή της.*» Ο όρος αυτός δεν θεωρείται καταχρηστικός²⁹⁷, καθώς ο εκδότης της πιστωτικής κάρτας έχει το δικαίωμα να ανανεώνει την κάρτα του κατόχου, αν αυτός δεν την επιστρέψει μέσα σε 60 προ της εκάστοτε λήξης της. Χρησιμοποιώντας τα ερμηνευτικά κριτήρια των διατάξεων 173 και 200 ΑΚ, συνάγεται ότι ο κάτοχος που δεν επιθυμεί να συνεχίσει να χρησιμοποιεί την πιστωτική του κάρτα και μετά τη λήξη της, υποχρεούται να την παραδώσει στο πιστωτικό ίδρυμα, μη ανανεώνοντας την σύμβασή του. Δεν μπορεί για αυτό το λόγο να θεωρηθεί ότι ο κάτοχος επιβαρύνεται ιδιαίτερα με την εν λόγω υποχρέωση, ούτε ότι αποστερείται την πιστωτική κάρτα 60 ημέρες πριν από τη λήξη της, αφού μπορεί να την παραδώσει ακόμα και την τελευταία ημέρα πριν από τη λήξη της. Ο όρος αυτός δεν μπορεί να ενταχθεί στον κατάλογο των απαγορευμένων όρων της § 7 του άρθρου 2 και ιδιαιτέρως στο εδάφιο ε', αλλά ούτε διαταρράσσει την ισορροπία της σύμβασης, επιβαρύνοντας τον καταναλωτή κατά την §6 του άρθρο 2.

6. Παραίτηση του εγγυητή από την ένσταση δίζησης

Όροι που αναφέρονται στην ευθύνη του εγγυητή έχουν συνήθως το περιεχόμενο: « *Ο εγγυητής δηλώνει ότι παραιτείται από το ευεργέτημα της δίζησης και εγγυάται προς την τράπεζα την παρά του οφειλέτη εμπρόθεσμη καταβολή κάθε χρεωστικού υπολοίπου που απορρέει από την παρούσα σύμβαση σε κεφάλαιο, τόκους, συμβατικούς και υπερημερίας, προμήθειες, έξοδα, ευθυνόμενος έναντι αυτής ως πρωτοφειλέτης.*» Οπωσδήποτε, πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά του εξειδικευμένου νομικού όρου «*της ένστασης διζήσεως*» στις συναπτόμενες συμβάσεις του καταναλωτή με το πιστωτικό ίδρυμα αποτελεί έναν όρο που δεν είναι οικείος για το μέσο καταναλωτή. Με την ανάγνωση αυτού του όρου, ο μέσος καταναλωτής που ανταποκρίνεται στο πρότυπο του καταναλωτή που περιγράφηκε ανωτέρω, αυτού δηλαδή που διαθέτει τη μέση αντίληψη κατά τον σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του βούλησης, αντιλαμβάνεται ότι παραιτείται από ένα ευεργέτημα που παραχωρεί ο νόμος στον εγγυητή. Σε καμία περίπτωση, η

²⁹⁷ ΠΠρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998 σελίδα 1101, ΕφΑθ 6291/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ.

τράπεζα δεν υποχρεούται, κατά τη διατύπωση του εν λόγω όρου, να προβεί σε περαιτέρω ανάλυση και ερμηνεία της έννοιας της «της ένστασης διζήσεως», η οποία και είναι σαφώς νομική έννοια και ο κάθε καταναλωτής-εγγυητής έχει τη δυνατότητα να ενημερωθεί για την σημασία και το ακριβές περιεχόμενό της και συνακόλουθα για τις συμβατικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνει με την ανωτέρω ρήτρα από το νομικό του παραστάτη. Η παραπομπή σε άρθρα νόμων ή σε έννοιες που προϋποθέτουν συγκεκριμένη επιστημονική κατάρτιση, που μόνο από ειδικό μπορούν να γίνουν κατανοητές, δεν χαρακτηρίζονται από ενάργεια. Ωστόσο, μια τέτοια διαπίστωση, δεν οδηγεί στην άνευ ετέρου καταχρηστικότητα του ΓΟΣ ως προσκρούοντος στην αρχή της διαφάνειας. Δε θεωρείται ότι η τράπεζα δημιουργεί ασαφή εικόνα, ούτε ότι παραπλανά τον καταναλωτή ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων και ειδικά των οικονομικών επιβαρύνσεων που αυτός αναλαμβάνει. Επίσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η τράπεζα στερεί από τον πελάτη της τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου των ΓΟΣ. Ο όρος αυτός δεν κρίνεται καταχρηστικός,²⁹⁸ κατά την άποψη της νομολογίας, καθώς κρίνεται ότι δεν παραβιάζονται οι διατάξεις του άρθρου 2 §6 και 7 εδάφιο ιγ' του ν. 2251/1994.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διατυπωθούν ορισμένες σκέψεις και προβληματισμοί για την θέση που έχει λάβει η νομολογία στο συγκεκριμένο ζήτημα. Από αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, παρατηρείται ότι η νομολογία δεν τηρεί ενιαία θέση ως προς την καταχρηστικότητα όρων που αφορούν στην παραίτηση του εγγυητή από τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 και στην παραίτησή του από την ένσταση διζήσης. Σε μια προσπάθεια ανεύρεσης του δικαιολογητικού λόγου που διαφοροποιεί τις δυο περιπτώσεις, πρέπει να αναλογιστούμε το σύστημα του ΑΚ μέσα στο οποίο ανευρίσκονται οι διατάξεις περί εγγύησης. Οι διατάξεις αυτές, (τόσο η ΑΚ 855 ένσταση διζήσης όσο και οι λοιπές διατάξεις 862-868) οι οποίες ρυθμίζουν ειδικούς αποσβεστικούς λόγους της εγγυήσεως, υπαγορεύονται από την ιδέα της μη διαιωνίσεως της ευθύνης του εγγυητή. Διατηρούν την καθοδηγητική τους λειτουργία, κατανέμοντας τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις, τους κινδύνους και τα εν γένει συμφέροντα των μερών κατά

²⁹⁸ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 422, Εφ Αθ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643, (που επικύρωσε την ΠΠρΑθ 1119/2002 ως προς αυτό τον όρο), Εφ Αθ 2057/2010, ΕΕμπΔ 2011 σελίδα 339, ΕφΠειρ 91/2002, ΕπισκΕΔ 2002, σελίδα 778, η οποία δεν έκρινε την ανωτέρω ρήτρα ως καταχρηστική, δε δέχτηκε ότι ο εγγυητής εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, ούτε ότι η συγκεκριμένη ρήτρα αποτελεί ΓΟΣ, ΜονΠρΘεσ 2619/2007, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 1219.

Αντίθετη άποψη που κρίνει τον όρο περί παραίτησης από την ένσταση διζήσης καταχρηστικό εξέφρασε η απόφαση ΕφΑθ 6924/2007 ΕΕμπΔ 2008, σελίδα 611.

τρόπο ισότιμο και δίκαιο. Ο αποκλεισμός των ευεργετημάτων αυτών περιορίζει υπέρμετρα τα παρεχόμενα στον εγγυητή δικαιώματα και προκαλεί ματαίωση του σκοπού θεσπίσεώς τους, που είναι η δίκαιη εξισορρόπηση των τυπικών συμφερόντων των συμβαλλόμενων μερών. Η μη κήρυξη από τα δικαστήρια ως καταχρηστικού του όρου που αφορά στον αποκλεισμό από την ένσταση δίζησης δε θεωρείται ορθή καθώς δυσχεραίνει τη θέση του εγγυητή-καταναλωτή και αποκλίνει από την καθοδηγητική λειτουργία της διάταξης αυτής, προκαλώντας διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών. Ο εγγυητής αποστερείται από την προστασία του, καθώς με τον συγκεκριμένο όρο μετατρέπεται σε υπέγγυο πρόσωπο απευθείας, χωρίς να χρειάζεται ο δανειστής-πιστωτικό ίδρυμα να εξαντλήσει τις πιθανότητες ικανοποίησής του με τη διενέργεια αναγκαστικής εκτέλεσης έναντι του πρωτοφειλέτη. Επομένως, μη ορθά καταλήγει η νομολογία στο συμπέρασμα ότι ένας όρος με το περιεχόμενο που αναλύθηκε είναι έγκυρος, καθώς εμπίπτει στο εδάφιο ιγ' της §7 του άρθρου 2, αλλά και στη γενική ρήτρα της § 6.

VII. Συμπεράσματα

Η χρηματοδοτημένη πώληση, ιδίως με τη μορφή των πιστωτικών καρτών, συνιστά δίχως αμφιβολία ένα από τους πιο ευέλικτους θεσμούς συναλλαγών, με εύλογη συνέπεια την αλματώδη διάδοση και εξέλιξή της. Είναι κοινά αποδεκτό πως εξαιτίας του όγκου των τραπεζικών συναλλαγών απαιτείται η σε μεγάλο βαθμό ορθολογικοποίηση και τυποποίησή τους, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της χρησιμοποίησης γενικών όρων συναλλαγών από τις τράπεζες στις συναλλαγές με τους πελάτες της.

Η πρακτική όμως των τραπεζών να μετακυλίνουν στους πελάτες τους συμβατικούς κινδύνους και τα βάρη, συνιστά σπουδαίο κίνδυνο διατάραξης της ομαλής λειτουργίας της συναλλακτικής ζωής. Είναι, επομένως, αναγκαία η στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων προμηθευτών και καταναλωτών σε ένα πλαίσιο δίκαιων ισορροπιών που επιτρέπει τη δικαιολογημένη μέριμνα υπέρ του ασθενούς μέρους, και ταυτόχρονα διασφαλίζει τους όρους της εύρυθμης και ανταγωνιστικής λειτουργίας της αγοράς, προς το συμφέρον των καταναλωτών και την ανάπτυξη της οικονομίας. Για το λόγο αυτό προβάλλεται επιτακτικό το αίτημα για την υποβολή των γενικών όρων συναλλαγών σε ένα δραστικό εκ μέρους των δικαστηρίων έλεγχο. Βέβαια, στον αντίποδα, κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι ο δικαστικός έλεγχος δεν πρέπει να οδηγεί αβασάνιστα στην κήρυξη της καταχρηστικότητας των γενικών όρων συναλλαγών, ευθυγραμμιζόμενος μόνο στον πατερναλιστικό χαρακτήρα του ν.2251/1994, αφού σε ορισμένες περιπτώσεις ο καταναλωτής μπορεί να μην τηρεί υπεύθυνη στάση στις συναλλαγές του.

Με τις ρυθμίσεις της η έννομη τάξη και συγκεκριμένα με τις διατάξεις του Ν.2251/1994 για την Προστασία των Καταναλωτών δεν αποδοκιμάζει τους γενικούς όρους των συναλλαγών, συλλήβδην και ανεξαρτήτως περιεχομένου, αλλά τους καθιστά αντικείμενο δικαστικού ελέγχου, με στόχο την ακυρότητα εκείνων των γενικών όρων συναλλαγών με τους οποίους επιχειρείται κατάχρηση της συμβατικής ελευθερίας.

Τα δικαστήρια δέχονται ορθά ότι, υπό προϋποθέσεις, ελέγχεται και η δραστηριότητα των τραπεζών με βάση το Ν. 2251/1994, ο οποίος είναι ευθέως εφαρμοστέος θεωρώντας ότι στο εύρος των εννοιών «προμήθεια αγαθών» ή «παροχή υπηρεσιών» προς «καταναλωτές» ως τελικούς «αποδέκτες» εμπίπτουν και οι υπηρεσίες που παρέχουν οι τράπεζες.

Όπως προαναφέρθηκε, η ελληνική νομολογία αρχίζει πλέον να κινείται προς την κατεύθυνση ενός άμεσου-κατά ουσιαστική δικαιοσύνη-ελέγχου του περιεχομένου των προδιατυπωμένων όρων τους οποίους επιβάλλει η τράπεζα στους μαζικά συναλλασσόμενους με αυτήν πελάτες και καταδεικνύει την ανάγκη ενός καινούριου πλαισίου συναλλακτικών σχέσεων που να ανταποκρίνεται στα μεγέθη και τις προκλήσεις της εποχής μας. Χωρίς αμφιβολία, ο Άρειος Πάγος με τη νομολογία του συμβάλλει στην ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή και ορθά ανατρέπει, όπου το θεωρεί αναγκαίο, την κρίση των δικαστηρίων της ουσίας. Ειδικότερα, οι παράμετροι του ασκούμενου δικαστικού ελέγχου στην εισδοχή μιας μεγάλης ποικιλίας γενικών όρων συναλλαγών στις επί μέρους τραπεζικές εργασίες, αναμφίβολα, συνιστούν πλέον καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης της τραπεζικής αγοράς.

Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος προχώρησε στη νομική αξιολόγηση, όπως εξετάσαμε παραπάνω, μιας σειράς από συνήθεις ρήτρες σε συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και ιδίως σε συμβάσεις

πιστωτικής κάρτας. Η αξιολόγηση έγινε με κριτήριο την καταχρηστικότητα των εν λόγω ρητρών, δηλαδή, το κατά πόσο προκαλούν σημαντική διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας δικαιωμάτων υποχρεώσεων. Όμως, το δικαστήριο στηρίχθηκε κυρίως στις διατάξεις του άρθρου 2 §7 του Ν.2251/1994 που ορίζει τις *per se* καταχρηστικές ρήτρες, ο καταχρηστικός χαρακτήρας των οποίων θεωρείται δεδομένος από το νόμο, γι' αυτό και οι αιτιολογίες του Αρείου Πάγου είναι μάλλον συνοπτικές ως προς το γιατί επέρχεται διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων σε κάθε περίπτωση στην οποία για τη θεμελίωση της καταχρηστικότητας χρησιμοποιείται η γενική ρήτρα της §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994. Το γεγονός, όμως, αυτό της ταυτόχρονης θεμελίωσης της καταχρηστικότητας τόσο στην §7 όσο και στην §6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994 αποτελεί ένδειξη της ανασφάλειας και της αμφιβολίας από την πλευρά των εφαρμοστών του δικαίου για την κατάφαση της καταχρηστικότητας ενός όρου, καθώς όπως γίνεται δεκτό, από μεθοδολογικής απόψεως δεν απαιτείται η σωρευτική επίκληση και των δύο βάσεων, όταν ο όρος εμπίπτει ευθέως στις περιπτώσεις των όρων της §7.

Ιδίως μέσω των πολλών συλλογικών αγωγών, δόθηκε η δυνατότητα στις καταναλωτικές ενώσεις να παρεμβαίνουν, όταν διαπιστώνουν ότι θίγονται τα καταναλωτικά συμφέροντα προς όφελος των καταναλωτών. Οι παρεμβάσεις αυτές των καταναλωτικών ενώσεων φαίνεται πως έχουν αποδώσει καρπούς, καθώς έχουν επιτύχει την κήρυξη πολλών όρων συμβάσεων πιστωτικών καρτών ως καταχρηστικών. Πολλοί από τους όρους αυτούς που έχουν αμετάκλητα κριθεί ως καταχρηστικοί έχουν, με βάση υπουργικές αποφάσεις, απαγορευθεί να αναγράφονται στις συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών.

Αν και τα ζητήματα που αφορούν στον έλεγχο περιεχομένου ρητρών σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας δεν εξαντλήθηκαν με τις πρόσφατες αποφάσεις του Αρείου Πάγου, δεν χωρεί αμφιβολία ότι αυτές συμβάλλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή έναντι καταχρηστικών συμβατικών όρων και μπορούν να αξιοποιηθούν περαιτέρω από τα δικαστήρια της ουσίας σε περισσότερες μορφές καταναλωτικών συμβάσεων. Ο δρόμος, όπως φαίνεται, έχει ανοίξει αλλά χρειάζεται ακόμα να διανύσουμε και άλλη απόσταση προκειμένου ο καταναλωτής να αισθάνεται πλήρη προστασία κατά την εξυπηρέτηση των βιοτικών και καταναλωτικών του αναγκών.

VIII. Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

Αδάμη-Βάρκα Αλεξάνδρα: Εισαγωγή στο δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, Νομική Βιβλιοθήκη, Εκδόσεις 2010.

Αθανασίου Χ. Ελένη: Πιστωτική κάρτα και Διαδίκτυο, ΕλΔνη 2006, σελίδα 46.

Αλεξανδρίδου Ελίζα: Ο τροποποιημένος νόμος για την προστασία του καταναλωτή από την σκοπιά ενός εμπορικού, ΝοΒ 2007, σελίδα 1493.

Της ίδιας: Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, Ελληνικό και Κοινοτικό, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004.

Της ίδιας: Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό Κοινοτικό, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Αντωνοπούλου Αθ. Φωτεινή: Τα όρια της προστασίας του αποδέκτη τραπεζικών υπηρεσιών κατα το σύγχρονο καταναλωτικό δίκαιο (Το παράδειγμα των συμβάσεων παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων, με αφορμή την ΠΠΑθ 8032/2001).

Ασίκης Μάνος: Σχόλια στην απόφαση ΠΠρΑθ 1119/2002, ΔΕΕ 2003, σελίδα 422.

Βάθης Βασίλειος: Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σελίδα 645.

Βελέντζας Ιωάννης: Τεχνολογικές εξελίξεις και σύγχρονα συστήματα πληρωμών, Πιστωτικές Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (Παρουσίαση της νομοθεσίας των ΗΠΑ), Επιστημονική Επετηρίδα Δ.Σ.Θ 1987, σελίδα 175.

Του ιδίου: Δίκαιο τραπεζών και τραπεζικών συμβάσεων, Εκδόσεις ius, Θεσσαλονίκη 2004.

Του ιδίου: Τραπεζικές πιστώσεις και Προστασία του καταναλωτή- πελάτη της τράπεζας, ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 400.

Βενιέρης Ιάκωβος: Η επιβάρυνση του καταθέτη με τα έξοδα κίνησης και τήρησης του τραπεζικού λογαριασμού, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Του ιδίου: Η επιβάρυνση του δανειολήπτη με τα έξοδα φακέλου νομικού και τεχνικού ελέγχου, ΧρΙδ 2007, σελίδα 589.

Του ιδίου: Παρατηρήσεις στην απόφαση 34/2006 ΜπΡοδ, ΕΕμπΔ 2006, σελίδα 994.

Γεωργιάδης Απόστολος: Η εξασφάλιση των πιστώσεων, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, 2008.

Του ιδίου: Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2002.

Γεωργιάδης Γεώργιος: Σύναψη συμβάσεως μέσω του Διαδικτύου, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2003.

Γιαννοπούλου-Καλαμπούκα Πόπη: Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 1/2000, σελίδα 12.

Γκούσκου Α. Αγγέλικα: Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη, ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 385.

Της ίδιας: Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 7/1997, σελίδα 660.

Δεληκωστοπούλου Ανδρομάχη: Σημείωμα στην ΑΠ 589/2001, ΔΕΕ 2001.

Δέλλιος Ι. Γιώργος: Ρήτρες πλασματικής αναγνώρισης του ύψους της οφειλής στις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Του ιδίου: Νομολογιακές εξελίξεις σχετικά με τον έλεγχο του περιεχομένου των όρων τραπεζικών πιστωτικών συμβάσεων, ΕπισκΕΔ Α/2005, σελίδα 3.

Του ιδίου: Ο κρίσιμος βαθμός διατάραξης της συμβατικής ισορροπίας για τον έλεγχο του περιεχομένου Γενικών Όρων συναλλαγών, Αρμενόπουλος 2000, σελίδα 1181..

Του ιδίου: Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, ΝοΒ, τόμος 1992, σελίδα 811.

Του ιδίου: Τομείς της σύγχρονης αρεοπαγητικής νομολογίας στα ζητήματα του συλλογικού ελέγχου των γενικών όρων καταναλωτικών συμβάσεων, ΕλΔνη, 2001, σελίδα 1507.

Του ιδίου: Προστασία των καταναλωτών και Σύστημα του ιδιωτικού Δικαίου, Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001 .

Του ιδίου: Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης, Εκδόσεις Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.

Του ιδίου: Καλή πίστη και γενικοί όροι συναλλαγών, ΝοΒ 2003, σελ.218.

Του ιδίου: Η «φαινομενική» αιτιολογία δικαστικών αποφάσεων με απλή επίκληση γενικών ρητρών του αστικού κώδικα, Αρμενόπουλος 1998, σελίδα 862.

Του ιδίου: Η απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών που «δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης» μετά την τροποποίηση των άρθρων 332, 334§2 ΑΚ, Αρμενόπουλος 2003, σελίδα 310.

Του ιδίου: Η διαφορά των δικαιοδοτικών κριτηρίων μεταξύ ατομικής και συλλογικής αγωγής για τον έλεγχο των γενικών όρων στις καταναλωτικές συναλλαγές, Επισκ ΕΔ 2002,σελίδα 352.

Δούβλης Α. Βασίλης: Ο δικαστικός έλεγχος λειτουργίας των ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές, ΕτρΑξΧρΔ 1999, σελίδα 4.

Του ιδίου: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.

Του ιδίου: Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν.2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 8-9 2003, σελίδα 876.

Δωρής Φίλιππος: Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔΔ 2004, σελίδα 481.

Του ιδίου: Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 του Ν.2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και η σημασία της στο κοινό Αστικό Δίκαιο, ΝοΒ 2000, σελίδα 737.

Του ιδίου: Ο χαρακτηρισμός αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς γενικούς όρους συναλλαγών, ΝοΒ 2004, σελίδα 729.

Ζησίμου Θεολόγου: Σύμβαση Πιστωτικής Κάρτας, Καταχρηστικότητα των όρων, Συνήγορος 2000, σελίδα 305.

Θεοχαροπούλου Γ.: Η νέα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔΕΕ 3/2008, σελίδα 386.

Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης: Προστασία του καταναλωτή στις τηλεαγορές μέσω Internet, ΕΕμπΔ 2000, σελίδα 820.

Ιγγλέση-Δελούκα Κορνηλία: Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλας 1998.

Καλλιμόπουλος Δ. Γεώργιος: Το δίκαιο του χρήματος, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993.

Καραγιάννης Γ. Κωνσταντίνος: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΑθ 961/2007, ΧρηΔικ 2008, σελίδα 123.

Καράκωστας Ιωάννης : Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2007.

Του ιδίου: Γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών, Επίκαιρα θέματα Ιδιωτικού δικαίου, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.

Του ιδίου: Δίκαιο και Internet, Νομικά Ζητήματα του Διαδικτύου, Εκδόσεις Π.Ν Σάκκουλας, 2003.

Του ιδίου: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ Γ 2003, σελίδα 97.

Του ιδίου: Βασικά ζητήματα προστασίας καταναλωτών στο Διαδίκτυο, ΔΕΕ 5/2004, σελίδα 499.

Του ιδίου: Γενικοί όροι των συναλλαγών και ερμηνεία τους υπό το φως των συνταγματικών και κοινοτικών διατάξεων, ΔΕΕ 1998, σελίδα 443.

Καράσης Μαριάννος: Γενικοί όροι των συναλλαγών: δικαστικός έλεγχος με εισαγωγή στη ρύθμιση των ν. 1961/1991 και 2000/1991, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992.

Κεχαγιόγου Γεωργία: Η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ όπως αντικατοπτρίζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 2, παρ.7 του Ν.2251/1994 (με ευκαιρία την ΑΠ 1219/2001), Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Κεραμεύς Κωνσταντίνος: Δικονομική δυνατότητα προστασίας των καταναλωτών, Μία αποτίμηση της ελληνικής πραγματικότητας, Αρμενόπουλος 1980, σελίδα 857.

Κλαβανίδου Ι. Δέσποινα: Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1997.

Της ιδίας: Ενστάσεις του καταναλωτή έναντι της τράπεζας στη χρηματοδοτημένη πώληση, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Της ιδίας: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΑθ 5207/1995, ΕπισκΕΔ 1996, σελίδα 156.

Κλωνάρης Χ: Σχέσεις μεταξύ εκδοτών και κατόχων πιστωτικών καρτών, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Κοκκομέλης Κωνσταντίνος: Προστασία καταναλωτή και τραπεζικές υπηρεσίες, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Κοτζάμπαση Αθηνά: Οι απαλλακτικές ρήτρες στους γενικούς όρους συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2001.

Κουσουλής Ν.Στέλιος: Τα αποτελέσματα αποφάσεως επί συλλογικής αγωγής, I δίως επί χρήσεως καταχρηστικών ΓΟΣ, εν όψει της ΑΠ 1219/2001, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Κουτσομάρης Γ. Θεοδόσιος: Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 224.

Λαδάς Ν. Δημήτριος: Ζητήματα ρύθμισης των Γενικών Όρων Συναλλαγών, ΕλΔνη 1998, σελίδα 37.

Λελεντζή Αθανασία: Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατα την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 2002, σελίδα 294.

Λιακόπουλος Θ. Αθανάσιος: Η προστασία του καταναλωτή και το Σύνταγμα, ΝοΒ 1984, σελίδα 119.

Του ιδίου: Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 1995, σελίδα 830.

Του ιδίου: Εξελίξεις και προοπτικές του δικαίου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, ΔΕΕ 1995.

Λιβαδά Χριστίνα: Η έννοια του προστατευτέου καταναλωτή σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 2005, σελίδα 1137.

Λιναρίτης Ε. Ιωάννης: Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Μάξης Παναγιώτης: Ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα τόκου και ανατοκισμού, ΕπισκεΔ Α/1996, σελίδα 34.

Του ιδίου: Δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής με βάση τα εμπορικά βιβλία, 18^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Δικονομολόγων, Καστοριά 21-24 Μαΐου 1992, Θεσσαλονίκη 1994.

Μακρίδου Καλλιόπη: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΑθ 5207/1995, ΕπισκεΔ 1996, σελίδα 149.

Μαρούδη-Σινανιώτη Αριστέα: Ηλεκτρονική τραπεζική 2005 Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.

Της ιδίας: Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, Ένωση Δικαίου προστασίας καταναλωτή, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 2004.

Ματθίας Στέφανος: Η νομική φύση και τα αποτελέσματα της συλλογικής αγωγής, ΕλΔνη 1997, σελ.2.

Μεντής Γιώργος: Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελίδα 559.

Του ιδίου: Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΧρΙΔ Δ/2004, σελίδα 185.

Του ιδίου: Γενικοί όροι των συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2000.

Του ιδίου: Όρια των αποδεικτικών συμφωνιών- Η δικονομική ισότητα των όπλων και η «προσφορότητα» του συμφωνηθέντος αποδεικτικού μέσου, Κριτ Ε 1995 Ι, σελίδα 319.

Μήτκα Καλλιόπη: Η ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών στη δίκη επί συλλογικής αγωγής, Με την ευκαιρία της Αρείου Πάγου 1219/2001, ΕπισκεΔ 2001, σελίδα 625.

Μουζουράκη Μελίνα: Καταχρηστικοί όροι και υπέρμετρα επιτόκια στις τραπεζικές συμβάσεις, Συνήγορος 2001, σελίδα 244.

Μπεχρή Γεωργία: Ο καταναλωτής και η σύμβαση που καταρτίζεται εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕπισκεΔ 1995, σελ. 273.

Μπώλος Π. Άγγελος: Δίκαιο Προστασίας καταναλωτών, Ευρωπαϊκό δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.

Μπώλου Π. Βασιλική: Κλοπή πιστωτικής κάρτας, Διενέργεια παράνομων αγορών, Συνήγορος 2008, σελίδα 30.

Νακοπούλου Στέλλα: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΕφΑθ 899/1998 Αρμενόπουλος 2001, σελ.383.

Παμπούκης Γ. Κωνσταντίνος: Παρατηρήσεις στην απόφαση Εφ Πειρ 91/2002, ΕπισκεΔ Γ/2002, σελίδα 778.

Του ιδίου: Η ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών στη δίκη επί συλλογικής αγωγής, Με την ευκαιρία της Αρείου Πάγου 1219/2001, ΕπισκεΔ 2001, σελίδα 625.

Του ιδίου: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΜπρΡοδ 23/2006, ΕπισκεΔ 2007, σελίδα 589.

Παμπούκης Χαράλαμπος : Επενδυτικές τραπεζικές συμβάσεις και η προστασία του καταναλωτή στο ευρωπαϊκό δικονομικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 5/2008, σελ. 550.

Παπαγιάννης Μεν. Ιωάννης : Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα (Με αφορμή την απόφαση 82/1994 του ΜπρΘεσ), ΕπισκεΔ 1996, σελίδα 307.

Παπαγιαννίδης Α.Δ: Τράπεζες και προστασία του καταναλωτή στην Ελλάδα, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Παπαϊωάννου Γεώργιος: Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από την χρήση τραπεζικών καρτών ΧρΙΔ Β/2002, σελίδα 103.

Του ιδίου: Καταναλωτές και πλαστικό χρήμα, Συνήγορος 2001, σελίδα 120.

Του ιδίου: Τραπεζικά επιτόκια και έλεγχος καταχρηστικότητας γενικών όρων συναλλαγών, Συνήγορος 2003, σελίδα 64 επ.

Παπανικολάου Παναγιώτης : Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, Εκδόσεις Αντ. Ν.Σάκκουλα 2000.

Του ιδίου: Περί των ορίων της προστατευτικής παρέμβασης του δικαστή στη σύμβαση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991.

Του ιδίου: Σκέψεις πάνω στο νέο νόμο (ν.3587/2007) για την προστασία των καταναλωτών, ΕλΔνη 2008, σελ. 48.

Του ιδίου: Η χρηματική ικανοποίηση επί συλλογικής αγωγής ως μέσο καταπολεμήσεως των καταχρηστικών ΓΟΣ- Μια ποινή χωρίς συνταγματικές εγγυήσεις, ΧρΙδ 2007, σελίδα 289.

Παπαντώνη Κ. Μαρία: Νομικοί προβληματισμοί σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΕΕμπΔ 2001, σελίδα 388.

Παπαστάμου Χρυσάνθη: Σχόλιο στην ΕφΑθ 5101/2011.

Περάκης Ευάγγελος: Η έννοια του καταναλωτή κατά το νέο νόμο 2251/1994, ΔΕΕ 1-2 1995, σελίδα 32.

Του ιδίου: Σχόλιο στην ΑΠ 1119/2002, ΔΕΕ 4/2003, σελίδα 422.

Του ιδίου: Το απόσπασμα εκ των εμπορικών βιβλίων, ΕπισκΕΔ 1997, σελίδα 819.

Περσίδης Κ. Βασίλειος: Σχόλιο στην ΑΠ 1401/1999, ΔΕΕ 2/2000, σελίδα 192.

Πιτσιρίκος Ε. Ιωάννης: Γενικοί όροι τραπεζικών συμβάσεων περί εξόδων προεξόφλησης, εξόδων χρηματοδότησης και εισφοράς του Ν.128/1975, ΔΕΕ 6/2004, σελίδα 633.

Πυροβέτσης Μ.: Προστασία του καταναλωτή, γενικοί όροι- γενικοί καταχρηστικοί όροι των συναλλαγών με τους καταναλωτές, Αρμενόπουλος 1996 , σελίδα 300.

Ρόκας Ν.: Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου 2002, Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα -Κομοτηνή 2002.

Ρούσσης Κ. Δημήτριος: Καταστρατήγηση δικαίου στις τραπεζικές συμβάσεις, Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν Σάκκουλας, 2010.

Ρούσσης Κλεάνθης: Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ, ΧρΙΔ 2004, σελίδα 884.

Σιάπικα-Σπυροπούλου Αικατερίνη: Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1985, Τόμος ΛΣΤ', σελίδα 251.

Σκουλαρίκη Α.Καλλιόπη: Σχόλιο στην ΑΠ 1219/2001, ΔΕΕ 11/ 2001, σελίδα 1128.

Της ιδίας: Σχόλιο στην υπόθεση C-45/1996 ΔΕΚ (απόφαση 17.3.1998), ΔΕΕ 11/1998, σελίδα 1117.

Της ιδίας: Σχόλιο στην ΑΠ 589/2001, ΔΕΕ 11/ 2001, σελίδα 1117.

Σταθόπουλος Μιχαήλ: Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, Επισκόπηση-Αποτίμηση-Προτάσεις, ΔΕΕΤ 1994, σελίδα 128.

Του ιδίου: Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004.

Τζίβα Ε: Η προστασία των καταναλωτών έναντι γενικών όρων συναλλαγών σε ηλεκτρονικά καταρτιζόμενες συμβάσεις, ΔΕΕ 2003, σελίδα 1043.

Τίτσιας Δημήτρης: Σύμβαση Πιστωτικής κάρτας: διάσπαση ή μη της σχετικότητας των ενοχών και η προστασία του κατόχου ως καταναλωτή.

Τσιρακοπούλου Γ.Τατιάνα: Σχόλιο στην ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101.

Τσίρου Σίσσυ-Σπυριδούλα: Η πιστωτική κάρτα Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007.

Φαρσαρώτας Ιωάννης: Ηλεκτρονική τραπεζική, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.

Φώσκολος Α.: Κώδικας τραπεζικής δεοντολογίας, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Χαρίση-Στάμου Ηλέκτρα: Η πιστωτική κάρτα, Διδακτορική Διατριβή 1984.

Της ιδίας: Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1116/1996, ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481.

Χαρισιάδου Ειρήνη: Τεχνολογικές εξελίξεις και σύγχρονα συστήματα πληρωμών, Πιστωτικές Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (Παρουσίαση της νομοθεσίας των ΗΠΑ), Επιστημονική Επετηρίδα Δ.Σ.Θ 1987.

Χατζημιχαήλ Π. Δημήτρης: Παρατηρήσεις στην απόφαση Ειρ Αθ 869/2004, Αρμενόπουλος 2006, σελίδα 1952.

Του ιδίου: Παρατηρήσεις στην απόφαση ΕιρΚαλ 625/2005, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 69.

Χελιδόνης Απόστολος: Η εγγύηση ως σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος, ΧρΙΔ Δ 2002.

Χριστιανός Α. Βασίλειος: Κοινοτικό Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Του ιδίου: Θεμελιώδη ζητήματα προστασίας του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών και Κοινοτικό Δίκαιο, Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών και Ερευνών, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.

Χριστοδουλόπουλος ΑΘ. Ν: Τράπεζες και Ηλεκτρονικό Εμπόριο, ΔΕΕΤ, σελίδα 122.

Χρυσάνθης Χρήστος: Σχόλια στην ΑΠ 1219/2001, ΕΕμπΔ 2001, σελίδα 529.

Ψυχομάνης Α. Σπύρος: Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998, σελίδα 887.

Του ιδίου: Τα τραπεζικά επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελίδα 5.

Του ιδίου: Δίκαιο του τραπεζικού συστήματος, Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2009.

Του ιδίου: Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.

IX. Νομολογία

ΣΤΕ

Ολ ΣΤΕ 1210/2010 ΕΕμπΔ 2010, σελίδα 403

ΑΠ

ΑΠ 35/2011 ΕΕμπΔ 2011, σελίδα 340

ΑΠ 7/2011 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 652/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 1001/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 2123/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 1679/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ

Ολ ΑΠ 15/2007 ΔΕΕ 2007, σελίδα 828

ΑΠ 1495/2006, ΕπισκΕΔ 2006, σελ.1044

ΑΠ 6/2006, ΕλΔνη 2006, σελίδα 410

ΑΠ 430/2005 ΔΕΕ 2005, σελίδα 460

ΑΠ 147/2004 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002, σελίδα 505

ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001, σελίδα 1128

ΑΠ 296/2001 ΧρΙΔ 2001, σελίδα 435 επ.

ΑΠ 1030/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 1401/1999 ΔΕΕ 2000, σελίδα 192

ΑΠ 345/1996 ΕΤρΑξΧρΔ 1996, σελίδα 726

ΑΠ 1116/1996 ΕΕμπΔ 1997, σελίδα 481

ΑΠ 1468/1995 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΑΠ 491/1994, ΕΕμπΔ 1995, σελίδα 387

ΑΠ 386/1990, ΕΕμπΔ 1992, σελίδα 219

ΑΠ 392/1987, ΝοΒ 1988, σελίδα 748

5101/2011 ΝοΒ 2011 σελίδα 2139.

2057/2010 ΕΕμπΔ 2011, σελίδα 339

3499/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ

6294/2007 ΕΕμπΔ 2008, σελίδα 611

2750/2006, ΝοΒ 2006, σελίδα 1008

776/2006, ΕλΔνη 2006, σελίδα 1499

147/2004, ΝοΒ 2005, σελίδα 289

5253/2003 ΕΕμπΔ 2003, σελίδα 643

6291/2000 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1122

2319/1999 ΔΕΕ 1999, σελίδα 1175

899/1998 Αρμενόπουλος 2001, σελίδα 383

459/ 1996 ΕτρΑξΧρΔ 1998, σελίδα 405

820/1997 ΕτρΑξΧρΔ 5, σελίδα 319

6902/1995 ΕλΔνη 1996, σελίδα 1398

4123/1985 ΑρχΝ 1988, σελίδα 409

3196/1983 ΝοΒ 1983, σελίδα 1016

5533/1975 ΕΕμπΔ 1976, σελίδα 73

ΕφΔωδ

396/2000 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΕφΘεσ

312/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

232/1999 ΔΕΕ 1999, σελίδα 1035

147/1997, ΔΕΕ 1997, σελίδα 379

360/1994, Αρμενόπουλος 1994, σελίδα 1393

1815/1994 ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 347

ΕφΛαμ

124/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΕφΛαρ

596/2002 ΤΝΠ ΔΣΑ

387/1993 ΕπισκΕΔ 1995, σελίδα 377

ΕφΠατρ

1184/2002 ΑχΝομ 2003, σελίδα 451

905/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΕφΠειρ

91/2002, ΕπισκΕΔ 2002, σελίδα 778

ΠΠρΑθ

961/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ

711/2007 ΔΕΕ 2007, σελίδα 1336

6733/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ

142/2006 ΔΕΕ 2006, σελίδα 516

1990/2004 Νομικό Βήμα 2004, σελίδα 1592

6774/2003 ΤΝΠ ΔΣΑ

2235/2003 Νομικό Βήμα 2004, σελίδα 425

528/2002 ΕΕμπΔ 2002, σελίδα 622

6537/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ

1208/1998 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1101

3356/1997 ΔΕΕ 1998, σελίδα 1111

3229/1996 ΔΕΕ 1997, σελίδα 75

5207/1995, ΕπισκεΔ 1996, σελίδα 141

ΠΠρΙωαν

206/2010, ΤΝΠ ΔΣΑ

ΠΠρΠειρ

832/2001, Δελτίο Εθνικής Τραπεζικής της Ελλάδος, 2001, σελίδα 122

ΜπρωτΑθ

2461/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

3377/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ

1077/2007 ΤΝΠ ΔΣΑ

4593/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 517

2772/2002 ΕΕμπΔ 2002, σελίδα 802

5526/1999 ΔΕΕ 2000, σελίδα 1143

4954/1998 ΔΕΕ 1999, σελίδα 1182

8181/1996 ΕτραξΧρΔ 1996, σελίδα 707

4607/1989, ΕΕμπΔ 1991, σελίδα 240

ΜπρΘεσ

2619/2007 Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 1219

34071/2006 ΔΕΕ 2007, σελίδα 81

2234/2005 Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 77

40804/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 806

21375/2002 ΔΕΕ 2003, σελίδα 802

9514/1994 ΕτρΑξΧρΔ 1995, σελίδα 44

82/1994 ΕΕμπΔ 1995, σελίδα 47

12882/1993 ΕτρΔΑξΧρΔ 1994, σελίδα 60 επ.

ΜπρΚερκ

99/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

118/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

30/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

354/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΜπρΝαυπ

740/2010 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΜπρΡοδ

34/2006 ΕΕμπΔ 2006, σελίδα 994

23/2006,ΕπισκΕΔ 2007, σελίδα 589

80/2001 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΜπρΡοδ-Κομ

90/2006 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΜπρΣυρ

1066/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

ΜπρΤρικ

137/2003, ΕλΔνη 2003, σελίδα 1433

ΜπρΧαλκ

80/2011 ΤΝΠ ΔΣΑ

32/2006, ΔΕΕ 2003, σελίδα 803

ΕιρΑθ

178/2009, Αρμ 2009, σελίδα 1374

1215/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

3609/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ

1706/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ

1446/2005, Αρμ 2007, σελίδα 71

3179/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 520

3110/2005 ΕΕμπΔ 2006, σελίδα 92

2175/2004 ΔΕΕ 2005, σελίδα 74

726/2004 ΤΝΠ ΔΣΑ

869/2004 Αρμ 2006, σελίδα 1952

ΕιρΒερ

ΕιρΘεσ

1797/2007 ΕτρΑξΧρΔ 2008, σελίδα 90

4309/2005 ΔΕΕ 2006, σελίδα 408

ΕιρΚαλ

625/2005, Αρμενόπουλος 2007, σελίδα 68

ΕιρΝικ

15/2009

Χ. Νομοθεσία

- Οδηγία 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση νομοθετικών κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 12.2.1987, L 42/48.
- Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5^{ης} Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ΕΕ 21.4.1993, L 95/23.
- Οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20^{ης} Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, ΕΕ 4.6.1997, L 144/19.

- Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8^{ης} Ιουνίου 2000 για ορισμένες πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»), ΕΕ 12.7.2000, L 178/1.
- Οδηγία 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τις εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των οδηγιών 90/619/ΕΟΚ του Συμβουλίου, 97/7/ΕΚ και 98/27/ΕΚ, ΕΕ της 9.10.2002, L 271/16.
- Οδηγία 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23^{ης} Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάρτιση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ΕΕ 5.12.2008, L 133/66.
- Νόμος 2251/1994 «Προστασία των καταναλωτών», ΦΕΚ Α' 191/16-11-1994.
- Ν.δ 17.7/13.8 1923 περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών.
- Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας 1997.
- ΚΥΑ Φ1-983/1991 «Καταναλωτική πίστη –Εναρμόνιση με την οδηγία 87/102/ΕΟΚ της 22ας Δεκεμβρίου 1986, όπως αυτή τροποποιήθηκε από την οδηγία 90/88/ΕΟΚ της 22ας Φεβρουαρίου 1990», ΦΕΚ Β' 172/21.3.1991.
- ΚΥΑ Ζ1-178/2001 «Συναλλαγές που γίνονται με κάρτες –Εναρμόνιση με τις διατάξεις της σύστασης 97/489/ΕΚ», ΦΕΚ Β 255/9.3.2001.
- ΚΥΑ Ζ1-629/2005 «Εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές –Προσαρμογή του ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών προς τις διατάξεις της οδηγίας 2002/65/ΕΚ», ΦΕΚ Β 270/30.5.2005.
- ΥΑ Ζ1-798/2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις», ΦΕΚ Β' 1353/11.7.2008.
- ΥΑ Ζ1-21/17.01.2011 «Τροποποίηση- Συμπλήρωση της υπ' αριθμ. ΥΑ Ζ1-798/2008 « Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις», ΦΕΚ 21/Β/ 18.01.2011.
- Π.Δ 131/2003 «Προσαρμογή στην οδηγία 2000/31 για το ηλεκτρονικό εμπόριο», ΦΕΚ Α 116/17.1.2002.

- ΠΔ/ΤΕ 2501/31-10-2002 «Ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους», ΦΕΚ Α' 105/4.7.2002.
- Σύσταση της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Καταναλωτή» της 7^{ης} Μαΐου 2007(950/2007) προς τα πιστωτικά ιδρύματα που χορηγούν δάνεια σταθερού επιτοκίου.
- Σύσταση της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Καταναλωτή» της 1^{ης} Ιουλίου 2009 (2485/2009) προς πιστωτικό ίδρυμα σχετικά με ποινή προεξόφλησης στεγαστικού δανείου κυμαινόμενου επιτοκίου.
- Σύσταση της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Καταναλωτή» της 10^{ης} Μαρτίου 2011 προς την Ελληνική ένωση Τραπεζών και τους πολίτες-καταναλωτές σχετικά με την αυθαίρετη έκδοση πιστωτικών καρτών.
- Σύσταση 87/598/ΕΟΚ της Επιτροπής για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών, ΕΕ 24.12.1987, L 365/72.
- Σύσταση 88/590/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 17^{ης} Νοεμβρίου 1988, που αφορά τα συστήματα πληρωμών και ιδίως τις σχέσεις μεταξύ κατόχου και εκδότη κάρτας, ΕΕ 24.12.1988, L 317/55.
- Σύσταση 90/109/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1990, σχετικά με τη διαφάνεια των τραπεζικών όρων που εφαρμόζονται στις διασυνοριακές χρηματοοικονομικές συναλλαγές, ΕΕ 15.3.1990, L 67/39.
- Απόφαση 178/19.07.2004 Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (διευκρινήσεις των ΠΔ/ΤΕ 1087/1987, 1216/1987, 1955/1991, 2286/1994, 2326/1994 καθώς και της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002) που αφορούν στη διαμόρφωση των επιτοκίων και την ενημέρωση των συναλλασσομένων εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων.

XI. Διαδικτυακοί Τόποι

- www.dsa.gr
- www.dsnet.gr (ΤΝΠ Ισοκράτης)
- www.lawdb.intrasoftnet.com
- www.europa.eu
- www.lawnet.gr
- www.efpolis.gr (Γενική γραμματεία Καταναλωτή)
- www.eixe.org (Εθνικό Ινστιτούτο Χρηματοπιστωτικών Ερευνών)
- www.google.com
- www.easypedia.gr
- www.ssrn.com
- www.hba.gr (Ελληνική Ένωση Τραπεζών)
- www.dpa.gr

